

Dr. Babos Sándor

Jogkorlátozás a katonai nemzetbiztonsági tevékenység során

Budapest

2026

Jogkorlátozás
a katonai nemzetbiztonsági
tevékenység során

Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat

Budapest, 2026

Szerző:
Dr. Babos Sándor alezredes

Lektor:
Dr. Bartkó Róbert
Dr. Hódos László alezredes

Olvasószerkesztő:
Dr. Kenedli Tamás ezredes

Tördelőszerkesztő:
Medve Gábor főhadnagy

A borító tervezője:
Dr. Babos Sándor alezredes, Medve Gábor főhadnagy

A kéziratok lezárásának ideje: 2026. január 5.

Felelős kiadó:
Szuvák Attila ezredes, főigazgató-helyettes
Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat

A kiadó képviselője:
Dr. Kenedli Tamás ezredes
Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat
Tudományos Tanács titkár

A kiadvány a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Költségvetési Kutatóhely támogatásával készült.

ISBN: 978-615-6128-30-0
ISBN: 978-615-6128-31-7 [PDF]

Nyomdai kivitelező:
HM Zrínyi Geoinformációs és Toborzástámogató Közhasznú Nonprofit Kft.

© Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, 2026.

A kiadvány belső terjesztésű, kereskedelmi forgalomba nem kerül!

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó.....	7
1. A nemzetbiztonsági tevékenység elméleti kérdései.....	11
1.1. A nemzetbiztonsági tevékenység kapcsolata az alapvető jogokkal	12
1.2. A nemzetbiztonsági tevékenység államtudományi kérdései	15
1.3. A nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi viszonylatban.....	18
1.3.1. Egyes szövetséges és környező államok joggyakorlata	21
1.3.2. Az orosz modell: az autokrácia és az információgyűjtés szimbiózisa.....	28
1.3.3. Nemzetközi szabályozási trendek	29
1.3.4. A nemzetközi együttműködés kérdései.....	30
1.4. A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok sajátosságai	33
1.5. A nemzetbiztonsági szolgálatok társadalomtudományi kérdései	38
1.5.1. A társadalmi megítélés kérdései	40
1.5.2. A biztonság és a munkaerő	43
1.5.3. Rendészettudományi megközelítés	45
1.6. Összegzés	50
2. Az alapvető jogok korlátozása a nemzetbiztonsági tevékenység során	53
2.1. A nemzetközi joggyakorlat	54
2.2. Az alapvető jogok értelmezése	57
2.2.1. Abszolút jogok és abszolút tilalmak	61
2.2.2. Különleges jogrendben korlátozható jogok	62
2.2.3. Korlátozható jogok.....	67
2.3. A jogkorlátozás általános szabályai.....	68
2.4. Jogkorlátozás a nemzetbiztonsági tevékenység során	73
2.4.1. Az elhárító és a hírszerző tevékenység határterületei	76
2.4.2. Jogkorlátozás az elhárító tevékenység során.....	77
2.4.3. Jogkorlátozás a hírszerző tevékenység során	83
2.5. Intézkedési jogkörök és fegyverhasználat	87
2.6. Pszichológiai megközelítés	88
2.6.1. A jogi szabályozás pszichológiája	90
2.6.2. A tevékenység pszichológiai hatásai.....	91
2.7. Összegzés	92
3. A katonai nemzetbiztonsági tevékenység specifikumai.....	95
3.1. Katonai elhárítás.....	96

3.1.1.	Az elhárítási területből adódó specifikumok	97
3.1.2.	A hatásköri bűncselekményekből és kockázatokból adódó specifikumok	99
3.1.3.	A szervezeti rend specifikumai.....	101
3.1.4.	Jogkorlátozás a katonai elhárító tevékenység során	103
3.2.	Katonai hírszerzés.....	103
3.2.1.	A biztonságpolitikai környezetből adódó specifikumok.....	105
3.2.2.	Jogkorlátozás a katonai hírszerző tevékenység során	106
3.3.	Összegzés.....	109
4.	Jogkorlátozás az információ más forrásból történő megszerzése során	111
4.1.	Önkéntes vagy előírt adatszolgáltatás	113
4.1.1.	Nemzetbiztonsági ellenőrzés	114
4.1.2.	Bejelentési kötelezettség.....	119
4.1.3.	Nemzetbiztonsági kockázati tényezők.....	123
4.1.4.	A katonai jogviszony nemzetbiztonsági ellenőrzéssel összefüggő kérdései.....	131
4.2.	Nyílt forrásból történő adatszerzés	133
4.3.	Adatkezelést végző szerv adatszolgáltatása és közvetlen adatkapcsolat.....	136
4.4.	Összegzés.....	139
5.	Jogkorlátozás a titkos információgyűjtés során	141
5.1.	Külső engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés	144
5.1.1.	Felvilágosítás kérése.....	146
5.1.2.	A nemzetbiztonsági jelleg leplezésével történő információgyűjtés	147
5.1.3.	Titkos kapcsolatok.....	148
5.1.4.	Információs rendszerek.....	149
5.1.5.	Csapda	150
5.1.6.	Fedőokmány	150
5.1.7.	Fedőintézmény	151
5.1.8.	Figyelés	151
5.1.9.	Nyilvános helyen történt beszélgetés lehallgatása	152
5.1.10.	Metaadatok megszerzése	153
5.1.11.	Büntetlenségi megállapodás	153
5.2.	Külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés	154
5.2.1.	Lakás átkutatása.....	155
5.2.2.	Lakásban történtek megfigyelése	156
5.2.3.	Küldemény ellenőrzése.....	156
5.2.4.	Telekommunikáció tartalmának megismerése.....	157

5.2.5. Információs rendszerben kezelt adat megismerése	157
5.3. Egyéb intézkedések	157
5.4. Szociológiai megközelítés	158
5.4.1. A jogkorlátozás szociológiai aspektusai	159
5.4.2. Jogkorlátozás a generációk tükrében	165
5.5. Összegzés	168
6. Zárzó.....	173
Irodalomjegyzék	177
Hazai jogi hivatkozások	186
Külföldi jogi hivatkozások	188
Egyéb jogi hivatkozások.....	189
Ábrák jegyzéke	190
Táblázatok jegyzéke	191
A kötet alapjául szolgáló publikációk jegyzéke	192

*„A nemzetbiztonsági tevékenységre ott és akkor van szükség,
ahol és amikor más állami szervek eszközszerrendszere nem
elégséges a nemzeti érdekek védelmére és érvényesítésére.”*

Dr. Révész Béla

Előszó

A kötet, amelyet az olvasó kezében tart része a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Költségvetési Kutatóhelye által megjelentetett tudományos-szakmai könyvek sorozatának. A szerző Dr. Babos Sándor a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék vezetője, a Szolgálat munkatársa, aki a korábbi doktori tanulmányai alkalmával is foglalkozott a címben szereplő témakörrel. Szakmai tevékenysége és előtanulmányai nagyban hozzájárultak a leírtak létrejöttéhez.

A biztonság olyan szolgáltatás, amelyet az állam alaptermészeténél fogva, kötelező módon biztosít állampolgárai részére, és gazdasági, társadalmi, fizikai, infokommunikációs vonatkozásaiban intézményesült szervezetrendszerekkel érvényesít. Mindezek érdekében a világban hasonló szervezetek, hasonló feladatokkal kerültek létrehozásra, amelyek között különbség pusztán az eltérő történelmi gyökerekből, a nemzetközi közösségben elfoglalt státuszról és a társadalmi berendezkedés egy-egy specialitásából mutatható ki. A biztonság garantálására létrehozott szervezetek az adott területen több alapfunkcióval is rendelkeznek, erőforrásaikat a tisztán szakmai, alaprendeltetésből adódó feladatok elvégzésére koncentrálnak, így nem képesek komplex módon, az adott terület teljes spektrumában, különösen a rejtett vagy leplezett, támadó szándékú törekvésekkel szemben biztosítani az állam és az állam polgárainak biztonságát. E rejtett vagy leplezett veszélyek időben történő felfedése jellegénél fogva speciális eszköz- és módszerrendszer alkalmazását követeli meg, mindezt szükségszerűen különleges, és az emberi jogokat mélységében korlátozó intézkedések bevezetésével, amelyre a nemzetbiztonsági szolgálatok kerültek felhatalmazásra. Ennek birtokában a nemzetbiztonsági szolgálatok az állam veszélyektől, más megfogalmazás szerint befolyástól mentes működését biztosítják, amely a létezésük célját és tevékenységük jogalapját is meghatározó érték.

A demokratikus berendezkedésű államokban a nemzetbiztonsági szervezetek léte, jogosítványaik, de még költségvetésük, vezetőik, székhelyük is közérdekből nyilvános adat ugyanakkor tevékenységük lényegi, konkrét tartalma éppen a felderítendő és elhárítandó veszély természetéből fakadóan minősített adatot képez, mivel annak nyilvánosságra hozatala már önmagában is veszélyeztetné a

műveleti munka sikerét, így végső soron az állampolgárok biztonságát. E zárt jelleg, továbbá az állampolgárok alapvető jogainak korlátozása azonban – demokratikus keretek között – kizárólag akkor megengedhető, ha erre valamely más alapvető jog, vagy alkotmányos érték védelmében kerül sor és ekkor is csak szigorúan meghatározott törvényi keretek között, alkotmányjogi garanciákkal és az alapjogi alapelvek tiszteletben tartásával. A titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazására adott jogszabályi felhatalmazás azonban önmagában nem jelentheti azok parttalan és differenciálatlan alkalmazását. A jogalkalmazás során elengedhetetlen annak biztosítása, hogy a törvényes cél elérésére még alkalmas, de az egyén magánszféráját és alapvető jogait legkevésbé korlátozó eszköz vagy módszer kerüljön kiválasztásra. E korlátozások rendszerszintű vizsgálata során ki kell tudni mutatni, hogy az egyes intézkedések milyen mélységben érintik az egyéni szabadságjogokat. Jelen kötet egyik kiemelt elméleti és gyakorlati célkitűzése éppen az, hogy dogmatikai alapon sorrendet állítson fel az egyes eszközök és módszerek között az alapjogkorlátozás intenzitása és mélysége alapján.

Az internet és a közösségi média térnyerését megelőzően a társadalom nem rendelkezett naprakész információval a nemzetbiztonsági szolgálatokat illetően, azonban manapság az infokommunikációs technológia már mindenki számára biztosítja az azonnali hozzáférhetőség mellett a nagyközönség előtt történő véleménynyilvánítás lehetőségét is, amellyel elsősorban a fiatalabb generációk élnek. Az emberi generációelméleteket ezért figyelembe kell venni a téma elemzése során is, és kísérletet kell tenni arra, hogy a generációs különbségek optikáján keresztül vizsgáljuk meg a nemzetbiztonsági tevékenységet és az ahhoz való viszonyulást.

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatok e keretek között, de még specifikusabb környezetben – a védelmi szférán belül – végzi tevékenységét, amely nem csak illetékességi területét határozza meg, hanem kibővíti a hatáskörébe sorolható információk, bűncselekmények körét is. Ez éles különbséget mutat a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokhoz képest és jól elválaszthatóvá teszi azok működési területétől. Ebben az összefüggésben felmerül a kérdés, hogy mindez okoz-e különbséget a katonai és a polgári szféra között a jogi felhatalmazásban, az eszköz- és módszeralkalmazás tekintetében vagy a mindennapi műveleti tevékenységben. A fentiekkel összefüggésben a szerző a műben arra keresi a választ, hogy a titkosszolgálati eszközök és módszerek között felállítható-e egyértelmű sorrend azok alapvető jogokat érintő korlátozása tekintetében, kimutatható-e különbség a katonai és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok jogkorlátozó tevékenysége között. Végezetül a munka a társadalmi percepció dimenzióját elemzi, feltárva, hogy milyen szociológiai és attitűdbeli eltérések tapasztalhatók az egyes emberi generációk – különösen az X, Y és Z generáció – nemzetbiztonsági szolgálatokhoz, a magánszférához, valamint a nemzetbiztonsági kockázatokhoz való viszonyában.

Meglátásom szerint a könyvet haszonnal forgathatják a nemzetbiztonsági és rendvédelmi képzésben részt vevő hallgatók, a jogtudományi és államtudományi kutatók, valamint mindazon szakemberek, akik a modern állam működésének e zárt, de a szuverenitás szempontjából kritikus fontosságú szegmensét kívánják mélyebben megérteni.

Budapest, 2026. június 15.

Dr. Kenedli Tamás ezredes
Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat
Tudományos Tanács titkára

1. A nemzetbiztonsági tevékenység elméleti kérdései

A nemzetbiztonsági tevékenység a nemzetbiztonsági érdek védelmére és érvényesítésére¹ kijelölt és abban részt vevő szervezetek és személyek működése. A nemzetbiztonsági érdek magyar szabályozás² szerinti fogalmából levezethető, hogy abban nem kizárólag a nemzetbiztonsági szolgálatoknak van szerepük, hiszen a függetlenség és a törvényes rend biztosításában többek között a Magyar Honvédség³, a törvényes rend védelmében a Rendőrség⁴ is részt vesz.⁵ Napjainkban a biztonság, és így a nemzetbiztonság védelme sem teljesíthető kizárólag a fegyveres, rendvédelmi és titkosszolgálati szervezetek alkalmazásával⁶, mivel több tekintetben más állami szervezetek is rendelkeznek illetékességgel (pl. médiahatóságok, a kibervédelmet az adott intézményben ellátó szervezeti egységek stb.), valamint a tevékenység egy részének kiszervezése révén

¹ A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 74. § a) nemzetbiztonsági érdek: Magyarország függetlenségének biztosítása és törvényes rendjének védelme.

² A kutatás a magyar szabályozásból indul ki, azonban a nemzetközi szakirodalmi és szabályozási környezet is ugyanezen szakmai elveket és terminológiát alkalmazza. Lásd.: DIMICH, Antonina et. al.: *Collection and Use of Information by Counter-Intelligence in the Context of Human Rights Protection*. The Age of Human Rights Journal, 2022, National Academy of the Security Service of Ukraine, Kijev, 445. oldal.

<https://revistaselectronicas.ujae.es/index.php/TAHRJ/article/view/6779/6801>

(Letöltve: 2025.11.25.)

³ A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény 80. § 16. honvédelmi érdek: *Magyarország biztonságát, katonai védelmi képességét meghatározó módon befolyásoló körülmények összessége, ideértve különösen a törvényes rend védelméhez, a függetlenség elleni támadó szándékú törekvések, a szuverenitást és területi integritást sértő vagy veszélyeztető törekvések elhárításához, a szövetségi kötelezettségek teljesítéséhez, a szövetségi és honi védelmi infrastruktúra működésének, fejlesztésének biztosításához fűződő érdekeket.*

⁴ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 46. cikk (1) *A rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme.*

⁵ A nemzetközi közösség szabályozásai szerint a biztonságra veszélyt jelentő tényezők elleni védelemben állami szinten napjainkban összágazati erő kifejtés jellemző, amely nem csak nemzeti szinten érhető tetten, hanem például a hibrid fenyegetésekkel összefüggésben az Európai Tanács Elnöke, az Európai Bizottság elnöke és a NATO főtitkár 2016-ban kiadott közös deklarációjában is. Az összágazati erő kifejtésekről a hibrid fenyegetés és az államilag irányított befolyásolás ellen lásd.: KOVÁCS Krisztián: *A befolyásolás szerepe a modern hadviselésben*. Felderítő Szemle XVII. 3. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2018., 124-156. oldal

⁶ ...nemzetbiztonsági tevékenység nem rendőri tevékenység, nem titkosszolgálati tevékenység, hanem titkosszolgálati módszereket is alkalmazó döntés-előkészítő, döntéstámogató tevékenység...” In.: JÁVOR Endre (2009): *A nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi megítélése, támogatottsága – a média szerepe a társadalom véleményalkotásának formálásában*. Felderítő Szemle VIII. évfolyam 2. szám, MK KFH, Budapest, 63. oldal

abban polgári vállalkozások is érintetté válnak (pl. kritikus infrastruktúra fenntartási feladataiban közreműködők). Ezeken felül, mint a biztonságtudatosság egyik megnyilvánulási formája, az egyéni felelősség, az információhoz való hozzáférés kiszélesedésével felértékelődik.⁷

Nemzetbiztonsági szolgálatok gyűjtőfogalom alatt a *nemzet biztonsága érdekében* holisztikusan tevékenykedő olyan szervezeteket értjük, amelyek a végrehajtó hatalmi ág irányítása alatt állnak és eszközrendszerükben más szervezetekhez képest szélesebb körű jogkorlátozásra kerültek felhatalmazásra. E felhatalmazásból adódóan – demokratikus keretek között – ellenőrzésük az irányítást végzőtől teljesen elkülönülten, a többi hatalmi ág által kell, hogy megtörténjen. „*A nemzetbiztonsági tevékenységen belül, annak irányultsága – amely sokszor tévesen földrajzi irányként kerül értelmezésre – alapján megkülönböztethető a hírszerző (kormányzati döntések támogatása érdekében végzett információszerzés) és az elhárító szakág (kockázatok és bűncselekmények felderítése érdekében végzett információszerzés), amelyek tovább oszthatók polgári és katonai működési területekre.*”⁸ E szakágak és az azon belüli szakterületek az egyes országokban a különböző államszervezeti modellek alapján különböző formákban szerveződnek nemzetbiztonsági szolgálatokká, amelyek létrejöttére nagymértékben hat az állam történelme, társadalmi tényezői és a nemzetközi térben elfoglalt helyük is. Nemzetközi közegben számos példa hozható polgári és katonai szolgálatokra történő tagozódásra, amelyek a hírszerző és elhárító funkciót is ellátják és ennek fordítottjára is, amikor a hírszerző vagy elhárító szolgálaton belül található meg a polgári és katonai terület, továbbá ezek legkülönbözőbb kombinációjára is.⁹

1.1. A nemzetbiztonsági tevékenység kapcsolata az alapvető jogokkal

Az állam által létrehozott intézmények közül a nemzetbiztonsági érdek érvényesítésére létesített, különleges felhatalmazással rendelkező szervezetek titkosszolgálatokként, vagy másképpen nemzetbiztonsági szolgálatokként élnek a

⁷ HÓDOS László: *A nemzetbiztonsági szolgálatok közelmúltbeli tevékenységét befolyásoló mérföldkövek, avagy az új típusú biztonsági kihívások jelentette veszélyek és az azokra adott kormányzati, illetve jogalkotói válaszok 2010 és 2020 között.* Szakmai Szemle XIX. 1. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2021., 134-149. oldal.

⁸ BABOS Sándor: *A hírszerzés és elhárítás államszervezeti és szabályozási természete.* Katonai Jogi és Hadijogi Szemle 8. évf. 4. szám, Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, Budapest, 2020., 100-101. oldal

⁹ BÖRCSÖK András – VIDA Csaba: *A nemzetbiztonsági szolgálatok rendszere (Nemzetközi gyakorlat a nemzetbiztonsági rendszer kialakítására).* Nemzetbiztonsági Szemle II. évfolyam I. szám, Nemzeti Közszerződési Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, 2014.,

https://epa.oszk.hu/02500/02538/00002/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2014_01_063-100.pdf (Letöltve: 2025.12.10.)

köztudatban. A megnevezés tekintetében teljesen egységes álláspont sem jogi, sem szakmai oldalon nincs, a nemzetbiztonsági szolgálat¹⁰ és a titkosszolgálat¹¹ elnevezés is igazodik a magyar jogi szabályozáshoz és a szakirodalomhoz.

A nemzetbiztonsági szolgálatokon belül, a nemzetbiztonsági tevékenység felosztása klasszikusan működési terület¹² alapján (polgári és katonai) és funkcionálisan, tevékenységi oldalról¹³ (hírszerzés és elhárítás) történik. Mindkét felosztás kialakulása tekintetében összefüggés mutatható ki az állam működési mechanizmusainak differenciálódásával, továbbá a szakmai és technológiai fejlődés által megkövetelt szétválással.

A nemzetbiztonsági tevékenység természeténél fogva az alapvető jogok korlátozásával jár. A szolgálatok létrehozásának oka az olyan információk megszerzése, továbbá olyan veszélyek elhárítása, amelyeket más intézmények – korlátozott működési kereteik között és korlátozott felhatalmazásukkal – nem képesek végrehajtani. A nemzetbiztonsági szolgálatok hatáskörébe tartozó megszerzendő információk és elhárítandó veszélyek lényegi jellemzője az első esetben a korlátozott hozzáférhetőség, utóbbinál a leplezett jelleg, tehát ezek felderítéséhez olyan eszköz- és módszerrendszer alkalmazására van szükség, amely általában az interperszonális kommunikáció tartalmi elemeinek megismeréséhez vezetnek, vagy a titokgazda személyi kör befolyásolását is magukban foglalják. Következésképpen a szolgálatok olyan különleges felhatalmazást kapnak, amely más szervezetek esetében jogállami keretek között elképzelhetetlen lenne. Mindezek miatt a társadalom részéről természetes követelmény, hogy e jogosítványok birtokában a titkosszolgálatok csakis olyan esetben alkalmazzák azokat, amely arányban áll az általuk védett értékkel vagy érdekekkel, másképpen fogalmazva: alapjog csak más alapjog vagy nemzeti érték (érdek) védelme céljából korlátozható.

¹⁰ A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény

¹¹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

¹² Az adott nemzetbiztonsági szervezet működési területe katonai, vagy attól eltérő, ehelyütt alkalmazott terminológia szerint polgári (civil) környezet.

¹³ A hírszerzésre általában, mint külföldi, az elhárításra, mint belföldi tevékenység tekintünk, ugyanakkor lényeges megkülönböztetési alap az is, hogy a hírszerzés döntően a kormányzati – és a katonai – hírigény kielégítésére, és az érdekérvényesítésre, míg az elhárítás a nemzetbiztonsági és nemzeti érdek védelmére fókuszál.

A nemzetbiztonsági tevékenység alapjogi korlátozásait nem pusztán jogi kategóriaként, hanem politikai és szociológiai jelenséggként is értelmeznünk kell. Peter Gill elméletét¹⁴ követve, a titkosszolgálati tevékenység rendszere három fő összetevő interakciójából tevődik össze:

1. a szereplők (állami szervezet, szolgálatok állománya, szövetséges szervezetek),
2. az alkalmazott stratégiák (információgyűjtés módszertana, arányosság elve), valamint
3. a strukturális kontextus (nemzetbiztonsági kihívások, demokratikus intézmények, nemzetközi normák).

Az e három szint közötti egyensúly determinálja, hogy az alapjogok korlátozása – még ha jogszabály nem is zárna ki – nem lehet önkényes, hanem az adott nemzetbiztonsági veszély szintjéhez mért, arányos intézkedés marad.

Történelmi oldalról vizsgálva elmondható, hogy zárt irányú szabályozásból nyílt irányúba mutató tendencia figyelhető meg mind hazai, mind nemzetközi viszonylatban. A hidegháború nemzetbiztonsági- és állambiztonsági szolgálatainak tevékenységére többségében minősített jogszabályok és közjogi szervezetszabályzó eszközök vonatkoztak még akkor is, amikor a konspirációs szabályok ezt nem kívánták meg: minden zártan volt kezelve, ami az lehetett (kivételt képeztek ez alól az alkotmány által előírt, nemzetközi jogból eredeztethető szabályok). A szemlélet tehát az volt, hogy minden legyen a nyilvánosság elől rejtve, ami nem indokolt, hogy nyilvános legyen. A jelenlegi szabályozás ugyanakkor nyíltabb, ugyanis az elv napjainkban az, hogy az információ nyilvánosság elől történő elzárását kell indokolni, amelyből következik, hogy csak a konkrét műveleti feladatok és az eljárásrend az, amely minősített adatot képez, maguk az alkalmazható eszközök és módszerek az előreláthatósági követelmény miatt nyíltak.¹⁵

Összességében tehát a nemzetbiztonsági szolgálatok által alkalmazott eszközök és módszerek az alapvető jogok korlátozásával járnak együtt, amelyek ugyanakkor szükségszerűek is a megszerzendő információk és az elhárítandó veszélyek természete miatt. Ezek tudományos kutatása hozzájárulhat ahhoz, hogy

¹⁴ GILL, Peter: *Theories of Security Intelligence*. In: JOHNSON, Loch K. (szerk.): *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*. Oxford University Press, 2025., <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197783160.001.0001> (Letöltve: 2025.12.26.)

¹⁵ Kiegészítésként megjegyzendő, hogy a kevésbé nyilvános működés ellenére az állambiztonsági időkben is szigorúan megkövetelték a szabályzók betartását, és súlyos retorziókra számíthattak azok, akik nem ezeknek megfelelően jártak el. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára például számos olyan, a Magyar Néphadsereg állománygyűlései keretében kihirdetett fenytét tárol, amelyek az operatív szabályzók megszegése miatt kerültek kiszabásra az állambiztonsági szolgálatok tagjai ellen.

a szakmai közeg és a társadalom jobban megértse a nemzetbiztonsági tevékenységet és az annak során a jogállami keretek között bevezethető intézkedéseket, ezzel össznemzeti szempontból tudja értelmezni azok szükségességét.

1.2. A nemzetbiztonsági tevékenység államtudományi kérdései

Természetesen azzal együtt, hogy a nemzetbiztonsági érdek védelme és érvényesítése végső soron összkormányzati és egyéni felelősség is a nemzetbiztonsági tevékenységen belül, az annak egyik lényegi elemét nyújtó titkosszolgálati eszközalkalmazás, vagy más néven titkos információgyűjtés kizárólagos állami privilégium.

A nemzetbiztonsági szolgálatok széleskörű alapjogkorlátozási felhatalmazása szoros kapcsolatban áll az államiság kialakulásával bekövetkezett erőszak monopolizálással.¹⁶ Az *erőszak* fogalmába a tevékenység fizikai megnyilvánulásai mellett bele kell érteni valamennyi alapjogkorlátozó módszert – így a titkosszolgálati eszközalkalmazást is –, mivel ezek is a nemzeti érdek érvényesítésének, azon keresztül az állami érdek védelmének eszközei, amelyek egyúttal egy arányosan szembeállított cél elérését valamely alapjog korlátozásával kényszerítik ki.

Az államiság kialakulásának, működtetésének és az erőszak monopolizálásának összefonódása a demokratikus országokban napjainkban is fennáll. Ezen belül a nemzetbiztonsági szolgálatok tekintetében az államok érdekelték azok hatékony működésében, mialatt az alapjogkorlátozásra adott felhatalmazás jogszerűségének betartatása is elemi érdekük. A jogszerűtlen eszközalkalmazás az állam demokratizáltságát ásná alá mind hazai, mind nemzetközi viszonylatban, így végső soron a törvényhozó hatalmi ág legitimitását kérdőjelezné meg.¹⁷ A nemzetbiztonsági szolgálatok működtetése iránti igény az államnak az alapvető jogok¹⁸ biztosítására és a biztonság garantálására vonatkozó kötelezettségére vezethető vissza, mivel társadalmi szerződés alapján ezek garantálása érdekében az állampolgárok lemondanak egyes jogaik közvetlen

¹⁶ Az erőszak monopóliummal és az államok kialakulásának ilyen szempontból történő vizsgálatával kapcsolatban lásd. bővebben BALOGH László Levente: *Állam és erőszak*. Politikatudományi Szemle XX/1., Magyar Tudományos Akadémia Politikai Tudományok Intézete, Budapest, 2011., 119-132. oldal

¹⁷ BABOS Sándor: *A nemzetbiztonsági szolgálatok felhatalmazása - nemzetközi kitekintés*. Szakmai Szemle XX. évfolyam 1. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2022., 40. oldal

¹⁸ Az emberhez kötött, jogi elismeréstől függetlenül létező azon jogok és szabadságok, amelyek minden embert születésüktől fogva egyenlően megilletnek. E jogokat az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény és az ahhoz tartozó tizenöt kiegészítő jegyzőkönyv tartalmazza.

gyakorlásáról. Michael Walzer¹⁹ a háborúindítás okainak és értelmének vizsgálata során mindezt annyiban megerősíti, hogy az állampolgárok egyéni jogaiból tartja levezethetőnek az állami jogok eredetét. Álláspontja szerint amennyiben egy államot támadás ér, akkor az állampolgárok értékei és érdekei kerülnek veszélybe, amelyeket az átruházott jogosítványok érvényesítésével biztosított intézkedésekkel kell megvédeni. Az egyéni jogok kollektív formái így már állami jogokként azonosíthatók.²⁰

Walzer gondolatmenete mind háborús, mind nem háborús (béke) időszakra érvényesíthető és a nemzetbiztonsági szolgálatokra, amelyek feladata azon veszélyek – kihívások, kockázatok és fenyegetések – felderítése és elhárítása, amelyek végső soron ilyen állapotot eredményezhetnek, is kiterjeszthető. Napjaink hazai viszonyait vizsgálva az Alaptörvény megfogalmazásából indulhatunk ki, miszerint: „a nemzetbiztonsági szolgálatok alapvető feladata Magyarország függetlenségének és törvényes rendjének védelme, nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítése.”²¹ Ennek további kibontása a magyar nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (Nbtv.) értelmező rendelkezéseiben²² található, amely szerint a szolgálatok, a Magyarország függetlensége és területi épsége ellen irányuló, a politikai-, gazdasági-, honvédelmi érdekeket sértő vagy veszélyeztető, az alapvető jogok gyakorlását biztosító törvényes rend, a többpárti rendszeren alapuló képviselői demokrácia és azok intézményei ellen irányuló törekvésekkel, továbbá a terrorcselekményekkel és a nemzetközi szervezett bűnözéssel kapcsolatos hírszerzési²³ és elhárítási²⁴ feladatok ellátásáért felelősek. A nemzetbiztonsági szolgálatok részletes feladatainak meghatározása a vonatkozó törvényben kifejtésre kerül, azonban a téma szempontjából ehelyütt történő megjelenítése nem szükséges. A magyar szabályozási környezetben fontos ugyanakkor megjegyezni azt, hogy az Alkotmánybíróság²⁵ a nemzetbiztonsági érdekek védelmét alkotmányos célként és állami kötelezettségként azonosította.²⁶

A nemzetbiztonsági szféra nemzetközi közegében is a magyar szabályozáshoz hasonló terminológia lelhető fel, amelyre példaként említhető Németország²⁷, az

¹⁹ WALZER, Michael: *Just and Unjust Wars: a Moral Argument with Historical Illustrations*. Basic Books, New York, 1977.

²⁰ WALZER (1977) 51-53. oldal

²¹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 46. cikk (3) bekezdés

²² Nbtv. 74. § a)

²³ A vonatkozó törvényben 'felderítés', 'információk megszerzése' szóhasználattal.

²⁴ A vonatkozó törvényben 'felfedés', 'elhárítás', 'megakadályozás' szóhasználattal.

²⁵ 13/2001. (V. 14.) határozat AB határozat

²⁶ Az Alkotmánybíróság 13/2013. (VI. 17.) határozata alapján az Alkotmány idején született AB határozatokat hivatkozási alpnak tekinthetjük, amennyiben az elemzett alkotmányos rendelkezések tekintetében tartalmi és rendszertani egyezőség mutatható ki.

²⁷ Gesetz über den Bundesnachrichtendienst (20.12.1990)

Egyesült Királyság²⁸ és az Amerikai Egyesült Államok²⁹ gyakorlata. A szabályozások kivétel nélkül a nemzet érdekei ellen irányuló törekvések, az alapvető jogok és a demokrácia vívmányai elleni támadó szándék, a terrorizmus és a nemzetközi szervezett bűnözés felderítését és tevékenységének elhárítását, továbbá a kormányzati döntéshozatal támogatását szabja a szolgálatok feladatául. A nemzetbiztonsági szolgálatokkal összefüggő hazai és nemzetközi szabályozás közös jellemzője az állam (nemzet) érdekei³⁰ ellen ható törekvések megakadályozására, továbbá az ezzel kapcsolatos kormányzati döntéshozatal támogatására irányuló feladatok végrehajtásának meghatározása. Az ezen érdekek ellen ható törekvések, veszélyek természetükből fakadóan mélységükben érintik a társadalmi berendezkedést vagy az állam és azon belül az emberek biztonságát – ideértve az alapvető jogok gyakorlásának széles körét is –, az ezek elleni tevékenység során pedig az államszervezet egyrészt nagyobb kockázat vállalására, másrészt az emberek alapvető jogaiba való nagyobb mértékű beavatkozásra is kész felhatalmazást adni. Mindezekon felül belátható, hogy e külső veszélyforrások társadalomra gyakorolt jelentős hatásuk miatt preventív beavatkozást igényelnek, megjelenésük a biztonsági helyzet jelentős romlásához vezethet. További jellegzetességük, amely az esetek túlnyomó részében evidencia, hogy rejtettek, mivel kialakulásukhoz nagyfokú konspiráltság szükséges, ahogyan az a jelentősebb terrorista szervezetek, a nemzetközi szervezett bűnözői csoportok tekintetében alapvető követelmény, mivel nyílt tevékenységük esetén az illetékességgel rendelkező szervezetek megakadályoznák már létrehozásukat is. Ugyanezen analógia mentén vizsgálhatjuk a más országok vonatkozásában folytatott információszerzést, vagy a területi épséget, függetlenséget érintő támadó szándékú törekvéseket (kémkedés, esetleg fegyveres összetűzés, állam által irányított befolyásolás, hibrid hadviselés) is, mivel ezeknél a cselekményeknél is szükséges feltétel a titkosság megléte. Ugyanakkor mivel ezekben az esetekben komplett államszervezetek érintkeznek egymással, az eszközrendszer és a bevont állomány nagyságrendekkel nagyobb, mint az előzőekben, felderíthetőségük viszonylatában pedig előtérbe kerülhet a nagyszámú, szűrő-kutató jellegű nemzetbiztonsági tevékenység.

A társadalomra való veszélyesség mértéke miatt az állam tehát nagymértékű alapjog korlátozásra ad felhatalmazást a nemzetbiztonsági szolgálatok részére. Ez általánosságban a magánélethez való jogot és annak titkosságát érinti, ugyanis a

²⁸ Intelligence Services Act 1994, Security Service Act 1996

²⁹ National Security Act of 1947, Central Intelligence Act of 1949, National Security Agency Act of 1959, Department of Defense Title 10 Authorities, Homeland Security Act of 2002.

³⁰ Az érdekekről lásd. RESPERGER István: *A „DIADAL” és egyéb módszerek alkalmazása a nemzeti válságkezelési feladatok megoldásánál*. Hadtudományi Szemle 5. évfolyam 1-2. szám, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest 2012., 144. oldal, https://epa.oszk.hu/02400/02463/00012/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2012_1-2_141-165.pdf (Letöltve: 2025.11.21.)

veszély elhárításához szükséges az információk széles körű felderítése, amely leghatékonyabban az érintett kommunikációjának, kapcsolatrendszerének és tevékenységének ellenőrzésével biztosítható. Ez az ellenőrzés azonban nyilvánvalóan kiterjed olyan magánjellegű közleményekre is, amelyek tartalma nem ütköztethető a nemzetbiztonsági szolgálat által elhárítani kívánt veszéllyel, amelynek oka, hogy előre el nem dönthető, hogy egy kommunikációs esemény magán, vagy az adott nemzetbiztonsági céllal kapcsolatos lesz-e. Mindezek miatt az alkalmazott eszközök vonatkozásában alapvető jogállami követelmény a célhoz kötöttség, amely mellett a megszerzett információkkal kapcsolatos adatvédelmi szabályozásnak, ha lehet az általános szabályozásnál szigorúbb követelményeket kell támasztania az alapjogvédelem érdekében.

Összességében az államok tehát a nagy társadalmi hatást kiváltó, sok esetben leplezett veszélyek elhárítása és a kormányzati döntések támogatása érdekében – végső soron a nemzetbiztonsági érdek érvényesítésére – hoznak létre nemzetbiztonsági szolgálatokat, amelyeket széles körű, az alapvető jogokat nagymértékben korlátozó eszközrendszer alkalmazására hatalmaznak fel. Az állam részéről e felhatalmazás nem öncélú, a jogalkotás szándéka az állampolgárok biztonságának garantálása. Mindezen széles körű felhatalmazás ugyanakkor az állam részéről nagyfokú kockázatvállalásként is felfogható, hiszen az így lehetővé tett jogkorlátozással kapcsolatos visszaélések, problémák, de még akár azok jogszerű végrehajtása esetén is a médiában történő megjelenésük olyan hatást generálhat, amely kellően széles társadalmi felháborodás esetén belpolitikai válsághoz is vezethet.³¹

1.3. A nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi viszonylatban

A széles körű alapjogkorlátozásra adott felhatalmazás szoros összefüggésben áll az államiság kialakulásával egy időben megvalósult erőszak-monopolizálással.³² A Weber-i és Hobbes-i fizikai erőszakkal³³ összefüggésben létező állami jogok minden alapjogra kiterjeszthetők, hosszabb időtávon vizsgálva pedig a háború, majd az erőszak állam által történő monopolizálásával végbemenő fejlődési folyamat és az ezek mellett párhuzamosan megjelenő emberi jogi fejlődés szoros összefüggésben állnak egymással. Ennek során az egyes alapjogok

³¹ Igaz ez arra az esetre is, amikor a szolgálatok látszólag jogszerűtlenül, vagy jogköriükön túlterjeszkedő mértékben tevékenykednek (pl. Edward Snowden - tömeges lehallgatási botrány) – amely során végül az elnöki felhatalmazás meglepte miatt nem került megállapításra jogsértés –, és igaz arra is, amikor a széleskörű felhatalmazás ellenére nem sikerül felderíteniük a társadalomra veszélyes információt (pl. terrorcselekményt), amelyekkel összefüggésben felmerül a törvényhozó és a végrehajtó hatalmi ág felelőssége is.

³² Az erőszak monopoliummal és az államok kialakulásának ilyen szempontból történő vizsgálatával kapcsolatban lásd. bővebben BALOGH (2011) 119-132. oldal

³³ WEBER, Max: *Tanulmányok*. Osiris Kiadó, Budapest 1999. és HOBBS, Thomas: *Leviatán*. Kossuth Kiadó, Budapest, 1999.

elismerése mellett, azzal döntően egyidejűleg, megjelent az állam korlátozási igénye is³⁴ végső soron annak érdekében, hogy védeni tudja ezeket a jogokat. Az alapvető jogok az emberi jogok kifejeződéseként az embert emberi mivoltánál, a polgárt a politikai-, valamint társadalmi közösség tagjaként megillető jogok összessége. Minden esetben az adott ország jogrendszerének részei, elismerésük az alkotmányban, mint jogi eszközben realizálódik, így kikényszerítésük jogi úton végrehajthatóvá válik.

Az alapvető jogokhoz fűződően ugyanakkor kötelezettségek is eredeztethetők, amelyek az állam részéről az állampolgárok jogainak tiszteletben tartását, valamint védelmét foglalják magukban. Általános értelmezés szerint – ugyanakkor fontos sarokpontként – megjegyzendő, hogy az alapvető jogokat az állam elismeri és nem teremti, azonban azok biztosítását feltételhez kötheti, ahogyan azokat bizonyos feltételek – más alapjog, vagy érték védelme, tágabb értelemben különleges jogrend időszaka – fennállása esetén korlátozhatja is.

A társadalmi közösségben élő személyek ugyanakkor alapjogaikat korlátlanul nem gyakorolhatják, hiszen azzal összetűzésbe kerülnének a más emberek számára biztosított jogokkal. Következésképpen a legalapvetőbb jogoknak is korlátozottnak kell lenniük, tehát – kevés kivételtől eltekintve³⁵ – nem korlátlan a joggyakorlás, nem teljes mértékben korlátozhatatlan az emberi jogok egyik csoportja sem.³⁶

Az alapvető jogok korlátozásának intézménye összességében úgy foglalható össze, hogy amennyiben azok összeütközésbe kerülnek egymással, illetve valamely alkotmányos értékkel, akkor az állam kötelessége annak feloldása. Az állam e funkciója olyan jogszabályban rögzített feladatok halmaza, amelyek

³⁴ Bár a gyakorlatban korábban is alkalmazásra kerültek korlátozások, azonban a jogok elismerésével és írásos formában történő rögzítésével egyidejűleg szükségessé vált a korlátozás lehetőségeinek kidolgozása is. Ezzel kapcsolatban nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a korlátozás célja nem az állam önkényes tevékenysége, hanem a különböző értékek és érdekek, valamint mások jogainak védelme.

³⁵ Az abszolút jogok és abszolút tilalmak kivételt jelentenek, éppen korlátlanságuk és korlátozhatatlanságuk miatt jelentik a modern jogállamiság alapját. E jogokkal és tilalmakkal nem állítható szembe sem más alapvető jog, sem bármilyen érték vagy érdek, amelyre hivatkozva korlátozhatók lennének. A legfontosabb abszolút jog az emberi méltóság, amelynek korlátozhatatlansága nem vitatható. A halálbüntetés alkotmányellenességéről szóló 23/1990. (X. 31.) AB határozat alapján az élethez és az emberi méltósághoz való jog minden mást megelőző legnagyobb érték, amely oszthatatlan, így bármilyen korlátozása lényeges tartalmának korlátozásához is vezet, amely alkotmányellenes, továbbá megállapítja, hogy minden más alapvető jog forrása és feltétele is. Érdekes történelmi tény ugyanakkor, hogy bár az emberi méltóságból eredeztethető többek között az élethez való jog és a kínzás tilalma, ezek nem szerepeltek az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló Egyezmény 1950. november 04-én elfogadott első változatában.

³⁶ Fontossága miatt megjegyzendő, hogy alapvető jog lényeges tartalmát érintően a korlátozásnak nincs helye.

szorosan kötődnek az állami erőszak-monopóliumhoz, és amelynek gyakorlati megvalósulása a mindennapi élet olyan mértékű szabályozása, amely nem korlátozódik a pusztán jogi eszközökkel való kikényszerítésre, hanem egészen a fizikai erőszak alkalmazásáig terjedhet.³⁷

E jogok és kötelezettségek társadalmi eredetét és végrehajtásának gyakorlatát Hobbes³⁸ az alábbiak szerint foglalja össze: „*egy olyan személyt vagy gyülekezetet jelölünk ki, amely valamennyiünket megtestesíti, vagyis valamennyiünk megbízottja, s hogy magunkénak ismerjük el mindazt, amit a minket ilyen módon megtestesítő személy a közbéke és közbiztonság dolgában cselekszik vagy elrendel, s akaratának és ítéletének mindegyikünk alárendeli a maga akaratát és ítéletét.*”

A nemzetbiztonsági tevékenység vonatkozásában ugyanezen logika mentén az abszolút jogok és abszolút tilalmak biztosítása és az alkotmányos értékek és érdekek védelme céljából olyan, a törvényhozó hatalmi ág által biztosított erőket, eszközöket és módszereket alkalmazhat, amelyek jelentős alapjogkorlátozással járnak. A demokratikus berendezkedésű államok mindegyike esetében alkotmányos, törvényi vagy bírói precedens jog alapján előírás ugyanakkor, hogy e jogkorlátozások az elérendő céllal összevethető, arányos és csupán a legszükségesebb mértékű beavatkozással történjenek meg.³⁹ Az ilyen alapjogkorlátozó intézkedések nemzetközi viszonylatban jellemző szavazattöbbsége a törvényhozó hatalmi ág aktusaiban lényegesen több mint feles támogatást – általában kettőharmad, de sok esetben négyötöd – jelent, kiváltképp a végrehajtó hatalmi ággal szembeni kontroll érvényesítése miatt.

A nemzeti értékek és érdekek védelme, valamint érvényre juttatása, mint elsődleges cél biztosításával összefüggésben a demokratikus berendezkedésű államok által létrehozott nemzetbiztonsági szolgálatok történetük során számos változáson mentek keresztül. Ezek egy része a biztonsági környezet megváltozásából, mások a nagy társadalmi hatást kiváltó eseményekből következtek. Az alábbi példákon keresztül bemutatásra kerülnek mindazon körülmények, amelyek a legismertebb és a hazánkéval leginkább összemérhető szolgálatok szabályozására hatással voltak.

³⁷ Például tüntetések térbeli (földrajzi) korlátozása és annak erőszakkal történő kikényszerítése, amennyiben az jelentős mértékben és a rendezvény céljával össze nem egyeztethető módon megzavarná egy adott közfeladatot ellátó intézmény működését és annak szolgáltatásai biztosítására nincs alternatíva.

³⁸ HOBBS (1999) 205. oldal

³⁹ Az ezzel kapcsolatos alapelveket lásd. még: SOLTÍ István: *A titkos információgyűjtés elvei eszközei, módszerei, alkalmazásának lehetőségei a nemzetbiztonsági munkában*. Doktori (PhD) Értekezés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2017.

1.3.1. Egyes szövetséges és környező államok joggyakorlata

Amerikai Egyesült Államok

Az Amerikai Egyesült Államok vonatkozásában a nemzetbiztonsági szolgálatok jogi szabályozása szempontjából példaként említhető a CIA⁴⁰, amelynek létrehozását Harry S. Truman elnök rendelte el 1947-ben a National Security Act⁴¹-tel. A II. világháborút követően a katonai és hírszerzési szervezetrendszer megújítása vált szükségessé a kialakulóban lévő új világrend és a hosszan eltartó válságot követő időszak technikai fejlődése miatt. A hidegháborús helyzet megkövetelte az ellenérdekelt félről – és különösen annak technikai fejlesztéseiről – a naprakész és mélységi információk megszerzését, azok mielőbbi továbbítását, amelyhez rugalmas szervezeti struktúra és magas szinten képzett személyi állomány kellett, hogy rendelkezésre álljon. Mindez már modernnek tekinthető szabályozási keretek között zajlott, szemben a CIA elődszervezetével, az OSS-sel⁴² – amely egy elnöki katonai parancsal került létrehozásra –, és szemben a II. világháború előtti gyakorlattal, amikor a hírszerzési feladatok ad hoc jelleggel, ideiglenes, vagy más célra létrehozott szervezetek keretei között zajlottak. A National Security Act első lényeges módosítása a Watergate-botrány kongresszusi vizsgálatának eredményeképpen született⁴³, mivel megállapításra került, hogy a CIA civil kontroll nélkül hajtotta végre fedett akciókat, amelyek súlyosan jogsértőek voltak. A CIA részt vett gyilkosságokban, LSD-kísérleteket folytatott és egy 1949-es elnöki rendelet⁴⁴ alapján ellenőrizetlen és titkosított állománytáblájával, költségvetéssel és kiadásokkal rendelkezett. Mindezek miatt a Szenátusban több bizottságot alakítottak meg⁴⁵, amelyek feladata a szolgálat folyamatos törvényességi felügyelete, emellett a titkosított állománytáblák és a pénzügyi tevékenység előzetes jóváhagyása elnöki hatáskörbe került⁴⁶, megvalósult a teljes civil kontroll.

⁴⁰ Central Intelligence Agency – Központi Hírszerző Ügynökség

⁴¹ <https://www.govinfo.gov/content/pkg/COMPS-1493/pdf/COMPS-1493.pdf> (Letöltve: 2025.11.07.)

⁴² Office of Strategic Services

⁴³ A „Watergate botrány” Kongresszusi Jelentése, <https://www.senate.gov/about/resources/pdf/watergate-final-report-1974.pdf> (Letöltve: 2025.11.07.)

⁴⁴ Central Intelligence Agency Act, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/COMPS-1435/pdf/COMPS-1435.pdf> (Letöltve: 2025.11.07.)

⁴⁵ Executive Order 11828 elnöki parancs, <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/executive-order-11828-establishing-commission-cia-activities-within-the-united-states> (Letöltve: 2025.11.07.)

⁴⁶ Executive Order 11905 elnöki parancs, <https://www.britannica.com/event/Executive-Order-11905> (Letöltve: 2025.11.07.)

A konkrét titkosszolgálati eszközalkalmazással összefüggésben 1978 és 1981⁴⁷ között több elnöki parancs⁴⁸ is kiadásra került, amelyek megtiltották vagy különös feltételek fennállásához kötötték a CIA belföldi tevékenységét, vagy kifejezetten megtiltották azt, és az FBI-tól⁴⁹ való megrendelést írták elő, a szolgálatok szoros együttműködése mellett.

Az 1980-as évektől kezdődően a CIA álláspontja szerint a szabályozás olyannyira korlátozóvá vált, hogy az a nemzetbiztonsági tevékenység hatékonyságát veszélyeztette. Mindezt látszólag alátámasztotta a 2001. szeptember 11-i terrorcselekmény, amely a szolgálatok együttműködésében rejlő hiányosságok mellett a gyenge belföldi humán információszerző képességre volt visszavezethető.⁵⁰

A terrorcselekmények és a nemzetbiztonsági szolgálatok javaslatai hatására dolgozták ki az USA Patriot Act⁵¹ törvényt, amely az addigi legnagyobb horderejű változásokat indukálta a rendszerben. Ilyen változtatás volt a szolgálatok közötti fokozott információcseré előírása és az amerikai állampolgárok és jogaik védelme érdekében külföldön folytatható műveletekre vonatkozó korlátozások részleges feloldása.

A szabályozás újabb nagyobb volumenű megváltoztatása a Snowden-ügyhöz⁵² volt köthető, amely után az Amerikai Egyesült Államok elnöke 2013-ban és 2014-ben⁵³ sajtótájékoztató-sorozaton keresztül fokozatosan ismertette a jogalkotási folyamat előrehaladását, és végül 2015-ben elfogadták az USA Freedom Act⁵⁴ intézkedéseit, amelyek a nagy nyilvánosságot kapott tömeges

⁴⁷ Az 1981-es Executive Order 12333 elnöki parancs, amely az USA Hírszerző Közösségének konkrét információszerzési irányait határozza meg minden elnöki beiktatást követően felülvizsgálatra került, azonban annak lényegi változtatása csak 2004-ben történt meg. <https://www.nsa.gov/Signals-Intelligence/EO-12333/> (Letöltve: 2025.11.07.)

⁴⁸ Pl. Executive Order 12036 elnöki parancs, <https://www.britannica.com/event/Executive-Order-11905#ref1196137> (Letöltve: 2025.11.07.)

⁴⁹ Federal Bureau of Investigation – Szövetségi Nyomozó Hivatal

⁵⁰ National Commission on Terrorist Attacks upon the United States, <https://9-11commission.gov/report/> (Letöltve: 2025.12.04.)

⁵¹ Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA PATRIOT) Act of 2001., <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-107publ56/pdf/PLAW-107publ56.pdf> (Letöltve: 2025.12.12.)

⁵² Lásd. bővebben: <https://www.britannica.com/topic/whistleblower> (Letöltve: 2025.12.13.)

⁵³ ACKERMAN, S.; ROBERTS, D.: *Obama presents NSA reforms with plan to end government storage of call data*. The Guardian Online, 2014., <http://www.theguardian.com/world/2014/jan/17/obama-nsa-reforms-end-storage-americans-call-data> (Letöltve: 2025.12.12.)

⁵⁴ <https://www.congress.gov/bill/114th-congress/house-bill/2048/text/pl?overview=closed> (Letöltve: 2025.12.12.)

megfigyelési és lehallgatási botrány eredményeképpen újra korlátozó jellegű szabályokat tartalmaztak. Ezek a gyakorlatban elsősorban az USA technikai adatgyűjtést végrehajtó szolgálatát, az NSA-t⁵⁵ érintették, azonban végső soron a teljes amerikai nemzetbiztonsági közösségre hatással voltak, mivel korlátozták a titkosszolgálati eszközalkalmazással megszerezhető adatok körét és a célszemélyek kiválasztását, illetve szigorították az ezekhez való hozzáférés feltételeit (pl. szövetséges állam vezető tisztségviselőjével kapcsolatban nem gyűjthető információ, kizárólag bírói jóváhagyás után szerezhetők meg a hanghívások a telefontársaságoktól).

Egyesült Királyság

A brit titkosszolgálatok közül a MI6⁵⁶ és MI5⁵⁷ jogelődjei egyaránt 1909-ig visszavezethető történelemmel rendelkeznek. A hírszerzési feladatokat ellátó MI6 jogszabályi szintű elismerése a brit kormány részéről 1994-ben történt meg az Intelligence Services Act 1994⁵⁸ törvényben, amelyben az Egyesült Királyság technikai hírszerző szolgálatának⁵⁹ szabályozása is megtörtént. A nevesített időpontig a hírszerző szolgálattal kapcsolatos szabályozás nem volt nyilvános, így az olyan, a nemzetközi jog által támasztott alapkövetelmények, mint az előreláthatóság, a megismerhetőség, az átláthatóság sem érvényesülhettek. Mindezek alapján kijelenthető, hogy az MI6 létezése már önmagában is alapjog-korlátozó volt, hiszen az állam működésének ellenőrzéséhez fűződő közérdek sérült a nyilvánosság ilyen szintű kizárásával. Az MI6 két világháború alatti tevékenysége a hagyományos katonai információszerzésre összpontosult, amelynek eredményeképpen például az Enigma rejtjelző eszközök és az azokkal kapcsolatos visszafejtési eljárások eljuttatásra kerültek a szövetséges országokhoz, ahogyan az ezek használatára történő felkészítés végrehajtása és az ezen eszközön felderített információk továbbítása is a szolgálat érdemei között említhetők. A hidegháború idején az MI6 a CIA-val közösen tevékenykedett, amelyek a szolgálat 1994-es elismerése után váltottak ki nagyobb társadalmi visszhangot, ekkor azonban már jogi szabályozási eredményekkel lehetett alátámasztani a szervezet reformja iránti politikai szándékot.

Ebben az időszakban került létrehozásra a parlament Hírszerzési és Biztonsági Bizottsága is, amely a civil kontrollt volt hivatott garantálni. Az 1994-es jogszabály részletes előírásai – úgymint az egyes titkosszolgálati eszközök és

⁵⁵ National Security Agency – Nemzeti Biztonsági Ügynökség

⁵⁶ Secret Intelligence Service – Titkos Hírszerző Szolgálat (hivatalos nevén MI6 – Military Intelligence, Section 6, azaz Katonai Hírszerzés, 6-os részleg), amely a brit hírszerző feladatok ellátására létrehozott titkosszolgálat.

⁵⁷ Security Service – Biztonsági Szolgálat (hivatalos nevén MI5 – Military Intelligence, Section 5, azaz Katonai Hírszerzés, 5-ös részleg), amely a brit elhárító feladatok végrehajtására létrehozott nemzetbiztonsági szolgálat.

⁵⁸ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/13/contents> (Letöltve: 2025.12.13.)

⁵⁹ Government Communications Headquarters - GCHQ

módszerek, továbbá az ezek engedélyezésére, jóváhagyására jogosult vezetők – a kormányzat és a szolgálat felsővezetői által tett nyilatkozatok alapján már 1953 óta az akkor még titkos szabályozás részét képezték. A brit hírszerző közösség a Cambridge Five-ügyet⁶⁰ kivéve nem került nyilvános botrányok kereszttüzébe, azonban kisebb, a szolgálat napi életére hatást gyakorló események emellett is bekövetkeztek.⁶¹

Az MI5 brit elhárító szolgálat érvényben lévő szabályozása az 1989. évi Security Service Act⁶²-ben történt meg. A szervezet alaprendeltetésből adódó feladata a kémelhárítás, az alkotmányos rend védelme, a terrorizmus elleni harc és a brit gazdasági érdekeltségek védelme, amelyen belül a kémelhárítás a domináns 1909-as alapításától kezdve. A szervezet kiemelt feladata volt az 1970-es évektől kezdődően az Észak-Írország területéről kiinduló, terroristaként és alkotmányellenes mozgalomként azonosított szervezetek elleni tevékenység, ezen belül elsősorban a humán erővel folytatott információszerzés, amelyben az ezzel a feladattal rendelkező szervezetek közül élen járt.

Egy korábbi, szakmai körökben sokat emlegetett jogi hiányosság miatt az MI5 csak 1996-ban került felhatalmazásra arra, hogy súlyosnak minősített bűncselekmények esetén a rendelkezésre álló, titkosszolgálati eszközökkel és módszerekkel megszerzett információkkal támogathassa a rendvédelmi szervezetek tevékenységét, mindezt akár a társszervezet kérésére, azok igényei alapján is. Kiemelendő, hogy ezekben az esetekben a törvényességet az MI5 felelőssége biztosítani, mivel a társszervezet nem felelhet mindezért, amit a szolgálat saját hatáskörben végrehajt, ők csupán a megszerzendő információk körét képesek meghatározni, annak megszerzési módját nem.

Az MI5-val kapcsolatban 2015-ben került nyilvánosságra, hogy az 1984-es Telecommunications Act⁶³-re hivatkozva a 9/11 terrorcselekménnyel összefüggésben készletező jellegű információszerzést folytatott és összegyűjtötte a hazai és külföldi telekommunikációs eseményeket, beleértve a metaadatokat és a beszélgetések tartalmát is. A szolgálat ezeket háromfokozatú skálán a teljesség szempontjából értékelve megtartotta, még azokban az esetekben is, ha azok azonosításra alkalmatlan, konkrét személyhez nem köthető adatokat tartalmaztak. Mindennek eredményeképpen a 2016-os Investigatory Powers Act⁶⁴ törvénycsomagban a törvényhozás megtiltotta ezt a gyakorlatot.

⁶⁰ Confessions from the Cambridge Five: a file release from MI5, <https://blog.nationalarchives.gov.uk/confessions-from-the-cambridge-five/>, (Letöltve: 2025. 12. 04.)

⁶¹ Ilyen volt a Hutton vizsgálat, amely során az ENSZ egyik biológiai hadviselés szakértőjének halálával kapcsolatban felmerült a gyanú a szervezet érintettségére.

⁶² <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/5/contents> (Letöltve: 2025.12.13.)

⁶³ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/12/contents> (Letöltve: 2025.11.13.)

⁶⁴ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2016/25/contents/enacted> (Letöltve: 2025.11.13.)

Németország

A Németországban elhárító szolgálatként működő BfV⁶⁵ és elődszervezetei releváns története 1920-ig, a Weimari Köztársaság idejéig vezethető vissza. A weimari alkotmány⁶⁶ biztonság garantálásának elnöki feladatairól rendelkező fejezete⁶⁷ felhatalmazást ad a nemzeti értékek és a biztonság védelme érdekében az alapvető jogok egy részének időszakos felfüggesztésére. A BfV elődjének tekinthető hivatal a hivatkozott szakasz felhatalmazása alapján került létrehozásra, amely tehát a fenti módon, alkotmányos alapokon jött létre. A BfV tényleges szervezetszerű létrejötte – a II. világháborús szervezeti rendjétől történő elhatárolódás mellett – a rendezési időszakra, 1950-re tehető, amikor a Németországi Szövetségi Köztársaság törvényhozása megalkotta a Szövetség és a szövetségi államok együttműködésének szabályairól szóló törvényt.⁶⁸ A kor biztonságpolitikai közegének és gondolkodásmódjának megfelelően a BfV elsődleges feladataként a kémelhárítás és a szabotázselhárítás került meghatározásra, amelyek végrehajtása érdekében a szervezet az alapjogokat arányosan korlátozó eszközalkalmazásra került felhatalmazásra.

A szervezet működési környezetére ható tényezők közé sorolhatók a Kurd Munkáspárt 1999-es tüntetése, a 9/11-es terrorcselekménnyel kapcsolatos információk felderítésének elmaradása és a szélsőjobboldali szervezetek újbóli megerősödése, amelyek miatt a titkos információgyűjtésre vonatkozó szabályok ugyan nem változtak, azonban a törvényalkotó folyamatosan erősítette a BfV felett gyakorolt civil felügyeleti szervezetek jogait és szélesítette a betekintési jogosultsággal rendelkező személyek körét, főként a Bundestag illetékes bizottságait.

Hírszerzési tekintetében a BND⁶⁹, mint a nyugati szövetségi rendszernek az ellenérdekelte féllel közvetlen földrajzi és etnikai kapcsolatban lévő nemzetbiztonsági szolgálata, az 1956-os hivatalos alapításától kezdve a CIA által szorosan felügyelt szervezetként látta el a Németországi Szövetségi Köztársaság és a NATO hírigényébe tartozó információszerző tevékenységet. A szolgálat történelme számos közvéleményt megbotránkoztató eseménnyel terhelt, így: volt nácik felvétele és foglalkoztatása a szervezetnél⁷⁰, a müncheni olimpia során

⁶⁵ Bundesamt für Verfassungsschutz – Szövetségi Alkotmányvédelmi Hivatal

⁶⁶ <https://web.archive.org/web/20050308140018/http://web.jjay.cuny.edu/~jobrien/reference/ob13.html> (Letöltve: 2025.11.13.)

⁶⁷ Article 48.

⁶⁸ Act Regulating the Cooperation between the Federation and the Federal States in Matters Relating to the Protection of the Constitution (BVerfSchG), https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3057490 (Letöltve: 2025.11.13.)

⁶⁹ Bundesnachrichtendienst – Szövetségi Hírszerző Szolgálat

⁷⁰ A The Independent 2018. június 29-i cikke alapján 100 volt náci szolgált a szervezetnél. Lásd. még WOLF, Thomas: *The origins of the BND and "official history" in Germany*. Selected Lectures of the German Historical Institute, Moscow, 2020.

elkövetett terrorcselekmény megelőzésével kapcsolatos kudarcok, az 1990-es évek újságírói megfigyelései annak érdekében, hogy informátoraikat felfedjék.

Mindezekon felül a Snowden-botrány kivizsgálása során a BND vonatkozásában megállapításra került, hogy együttműködött az amerikai szolgálatokkal a telekommunikációs metaadatok tömeges gyűjtésében és megosztásában. Az ezek után következő jogszabályváltoztatások szakmailag is értékelhető módon követték le a fenti botrányokat, az 1970-es években szélesítették a szervezet jogköreit a terrorcselekmények megelőzése érdekében, az 1990-es években a Kancellária parancsban tiltotta meg a BND számára újságírók megfigyelését, a tömeges adatgyűjtésekkel összefüggésben pedig – mivel a parlamenti vizsgálóbizottság megállapította, hogy azok külföldi eredetűek és nem jogsértőek – a nemzetközi együttműködésben felhasználható adatok körét szűkítették és az átadás engedélyezési szintjét növelték.

Környező országok

A Magyarországgal lakosságuk, titkosszolgálataik számát és azok méretét tekintve összemérhető környező országok nemzetbiztonsági szolgálatainak nagy nyilvánosságot kapott botrányai további eligazodást nyújthatnak a társadalmi megítélés és a szabályozás irányainak összefüggései tekintetében. Szlovénia és Horvátország tekintetében jelentősebb titkosszolgálati botrány nem volt, ahogyan a lejjebb ismertetett további szomszédos országok katonai elhárító és katonai hírszerző szolgálatára is ugyanez mondható el. A katonai titkosszolgálatok részben érintettek voltak ugyan olyan nagy nyilvánosságot kapott eseményekben, amelyek kémkedéssel összefüggőek, azonban ezek is főként abban nyilvánultak meg, hogy felelősségi területükön ellenérdekelte szolgálatok működtettek különböző humán hálózatokat vagy támadtak számítástechnikai infrastruktúrát. Mindezek nyomán ugyanakkor jogszabálymódosításokra érdemben nem került sor és a társadalomban sem váltottak ki komolyabb hatást.

A szlovák polgári titkosszolgálati botrányok változatos képet mutatnak, kezdve az államfő fiának SIS⁷¹ által történt 1995-ös elrablásától, a SIS és az NBÚ⁷² által támogatott bünszervezeteken át a VS⁷³ által felderített, 2013 és 2022 között működő orosz kémhálózatig, amelyben védelmi minisztériumi és titkosszolgálati munkatársak is érintettek voltak. Ez utóbbi ügygel kapcsolatban érdekes fordulat, hogy a 2024-ben megalakult új kabinet a botrányok ellenére a büntetési tételek és az elévülési idők rövidítését javasolta, amelyet azzal indokoltak, hogy az előző kormány visszaélt a büntetőjog eszközeivel ezekben az ügyekben. A szlovák titkosszolgálati botrányok nyomán rendre általánossá váltak az átláthatóság és az elszámoltathatóság iránti társadalmi igények, amelyek több esetben tüntetések formájában is megjelentek. Ausztria tekintetében a 2018-ban kirobbant

⁷¹ Szlovák Információs Szolgálat (polgári hírszerző szolgálat)

⁷² Nemzeti Biztonsági Hivatal (művelettámogató nemzetbiztonsági szolgálat)

⁷³ Katonai Hírszerzés (katonai elhárító és hírszerző szolgálat)

BVT⁷⁴-botrányban felmerült, hogy a hivatal több munkatársa orosz befolyás alatt állhat. A lefolytatott vizsgálat eredményeképpen büntetőeljárásokat indítottak az érintett személyek ellen, a BVT-t átszervezték, új neve DSN⁷⁵ lett, és a parlament szigorúbb átláthatósági és ellenőrzési mechanizmust vezetett be a titkosszolgálatok vonatkozásában. A BVT és a jogutód szervezet, a DSN műveleti tisztjeként szolgáló Egisto Ott-tal összefüggésben 2024-ben került felderítésre, hogy évekig az orosz hírszerzésnek dolgozott ügynökként, ezalatt különböző minősített és érzékeny adatokat továbbított számukra. Az esettel összefüggésben ismét felmerült az átláthatósági és ellenőrzési jogszabályok szigorítása, azonban ez nem valósult meg. Szerbiában az orosz titkosszolgálatok erős befolyásán és feltehető aktív jelenlétén túl az időről időre megfogalmazódó korrupciós vádak jellemzőek. Nagyobb visszhangot az 1990-es években a Szerb Állambiztonsági Szolgálat (RDB) és a Vörössapkás Osztág⁷⁶ (JSO) által elkövetett merényletek váltottak ki, amelyek következményeként a szolgálatok teljes átszervezése történt meg. Mindemellett a regnáló politikai vezetés rendre megfogalmazza a kormányellenes tüntetésekkel kapcsolatban azt, hogy azokat külföldről finanszírozzák és háttérükben külföldi titkosszolgálati törekvések állnak, azonban jogszabályváltoztatásra ezekkel összefüggésben nem került sor.

Románia tekintetében az utóbbi időben is több, nagy társadalmi felháborodást kiváltó eset került napvilágra. Ilyenek voltak a titkosszolgálatok jogköreit 2022-ben szélesíteni kívánó kormánypárti törekvések, amelyek eredményeképpen a szolgálatok ellenőrizetlenül folytathattak volna gazdasági tevékenységet. 2023-ban az SRI⁷⁷ által megszerzett információkkal politikusokat zsaroltak és a nyomozási anyagok manipulálása révén befolyásolták az igazságszolgáltatást. A szakértők szerint a titkosszolgálatok közvetlenül befolyásolták a politikai döntéseket és a korrupciót is elősegítették. Florian Coldea, az SRI volt igazgatóhelyettese 2024-ben került vád alá korrupciós bűncselekmények miatt, mivel kapcsolati rendszerét kihasználva próbálta meg egy nyomozás kimenetelét befolyásolni. A botrányok után felmerült az igény a titkosszolgálatok tevékenységének átfogóbb szabályozására és transzparenssebbé tételére, azonban ez napjainkig sem valósult meg. Ukrajnában a háborús konfliktus kezdete óta az orosz kémhálózatok felderítése került előtérbe, amelynek eredményeképpen számos illet számoltak fel.⁷⁸ Ezek mellett gyakoriak a titkosszolgálatokat érintő korrupciós botrányok és a különböző politikai manipulációk is, azonban a háború miatt a szolgálatokat és azok tevékenységét érintő jogszabályváltoztatások csak a büntetési tételek szigorítására irányulnak. Az ukrán vezetés a hatékonyság

⁷⁴ Szövetségi és Alkotmányvédelmi Terrorelhárítási Hivatal (polgári elhárító szolgálat)

⁷⁵ Direktion Staatsschutz und Nachrichtendienst – Állambiztonsági és Hírszerzési Igazgatóság

⁷⁶ A szerb állambiztonsági szervek kommandó alakulata.

⁷⁷ Román Hírszerző Szolgálat (polgári elhárító szolgálat)

⁷⁸ Pl. Dmitro Koziura ezredes letartóztatása, aki az SBU terrorelhárítási központjának vezetője volt és orosz kémként tevékenykedett.

növelését és sok esetben a tevékenység törvényesebbé tételét nem jogszabályváltoztatásokon és struktúraváltásokon keresztül, hanem személycserékkel próbálja végrehajtani.

1.3.2. Az orosz modell: az autokrácia és az információgyűjtés szimbiózisa

Míg az Egyesült Államok és a legtöbb nyugati demokrácia a titkosszolgálati tevékenységet a nemzetbiztonsági érdekek védelmére és érvényesítésére összpontosítja, addig Oroszországban – különösen Vladimir Putyin 25 éves regnálása alatt – a titkosszolgálatok az autokratikus hatalom fenntartásának elsődleges eszközei lettek. David V. Gioe tanulmánya⁷⁹ szerint ennek oka egyszerű: Putyin maga is a KGB-ből⁸⁰ származó karriertisztviselő volt, aki a szervezet logikáját, kultúráját és eszköztárát belülről ismeri és a tanult módszereket adaptálja jelenlegi pozíciójában is. Az FSZB⁸¹ – amely a szovjet KGB utódszervezete – az orosz politikai hatalom fenntartásának motorja, amely a polgári elhárítási feladatok végrehajtása mellett ellenőrzi a belföldi politikai ellenzéket, médiaszervezeteket, nyomást gyakorol az oligarchákra, és végső soron Putyin személyes uralmának megerősítése érdekében tevékenykedik. Ez a funkció alapvetően eltér a nyugati titkosszolgálatokétól, amelyek formálisan és jogilag is politikamentesen működnek. Az FSZB-vel összefüggésbe hozható konkrét esetek:

- Alexey Navalny: az ellenzéki politikust 2020-ban megmérgezték – a feltételezések szerint az FSZB –, majd börtönbe került koholt vádak alapján, amelyeket nemzetközi megfigyelők politikai indíttatásúnak ítélték. 2024-ben meghalt a börtönben.
- Anna Politkovskaya: az oknyomozó újságíró 2006-ban gyilkolták meg Putyin születésnapján. A gyilkosságot az FSZB-vel hozták összefüggésbe.
- Médiatartalom-kontroll: nemzetközi szervezetek szerint az FSZB nyomást gyakorol az orosz médiaszervezetekre és az online szereplőkre, így azok Putyin nézőpontját erősítik.

Az orosz hírszerzés külföldi tevékenysége, a belföldihez hasonlóan, a „félelem és kényszer” logikáján alapul. Gioe szerint az orosz GRU⁸² és az SVR⁸³

⁷⁹ GIOE, David. V.: Russian Intelligence Under Vladimir Putin. In. JOHNSON, Loch K. (szerk.): The Oxford Handbook of National Security Intelligence. Oxford University Press, 2025., <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197783160.001.0001> (Letöltve: 2025.12.26.)

⁸⁰ Állambiztonsági Bizottság (oroszul: КГБ – Комитет государственной безопасности)

⁸¹ Szövetségi Biztonsági Szolgálat (oroszul: ФСБ – Федеральная служба безопасности)

⁸² Felderítő Főcsoportfőnökség (oroszul: Главное разведывательное управление)

⁸³ Külső Hírszerző Szolgálat (oroszul: Служба внешней разведки Российской Федерации)

nyíltan vállalják az elkövetett merényleteket (pl. Szergej Szkripal 2018. márciusi salisbury-i Novicsok-mérgezése; Alekszandr Litvinyenko 2006. évi londoni polónium-210-zel történt meggyilkolása), a dezinformációs kampányokat (2016-os amerikai választásokba történő beavatkozás) és a kibertámadásokat (ukrajnai infrastruktúra elleni támadások). E műveletek során az elkövető beazonosítása nem jelenti szükségszerűen az orosz szolgálatok kudarcát, éppen ellenkezőleg, félelemgerjesztő üzenetet hordoz magában, amelyet Putyin valójában külföldi ellenfeleinek küld: mi bárkire rátámadhatunk, és büntetlenek maradunk.

1.3.3. Nemzetközi szabályozási trendek

A demokratikus országokban a nemzetbiztonsági szolgálatokat érintő jogsértési kérdések felmerülése esetén az állam természetes válaszreakciója a jogkörök korlátozása, vagy a felügyelet és ellenőrzés megerősítésével azok jövőbeni kizárására. A BND által újságírók irányába is folytatott ellenőrző tevékenységre adott jogi válasz az újságírók személyi hatály alól való teljes kizárása volt – azóta újságírókat csak különleges engedéllyel lehet ellenőrizni –, amely kidolgozásakor a jogalkotó nem vette figyelembe kellő súllyal, hogy e személyek hivatásuktól függetlenül is hordozhatnak kockázatokat, amelyeket vizsgálni szükséges. Mindenesetre a szabályozás azt a rövid távú politikai célt elérte, hogy a jogsértés közfelháborodást okozó módon ne ismétlődessen meg. A Snowden-botránnal összefüggésben megfigyelhető válaszreakció az Amerikai Egyesült Államok esetében – a szakmaiság megtartása és a nyilvánosság megnyugtatója céljával – az amerikai állampolgárok tömeges megfigyelésének tiltásában, míg Németországban nemzetközi viszonylatban a partnerszolgálatokkal⁸⁴ való információmegosztás szűkítésében és az engedélyezési szintek növelésében realizálódott. Nagy-Britanniában ezen ügy kapcsán a tömeges megfigyelések teljes mértékben történő betiltását hajtották végre.

Más szempontból vizsgálva, a nemzetbiztonsági tevékenység hatékonyságával kapcsolatos társadalmi felháborodás esetében – ahogyan az a 2001. szeptember 11-i terrortámadást követően is látható volt – az állami válaszreakció a jogkorlátozási felhatalmazás bővítése, amellyel összefüggésben szintén tetten érhető volt – kiemelten az Amerikai Egyesült Államokban a Patriot Act-tel kapcsolatban – a rövid távú politikai haszon elérése érdekében végrehajtott gyors jogalkotás negatív hatása, amely a későbbi túlkapasokhoz vezetett.

⁸⁴ Olyan külföldi nemzetbiztonsági szolgálat, amellyel hivatalos kapcsolat került kialakításra, amely általában együttműködési megállapodás aláírásával, abban szabályozott módon lehetővé teszi az információcserét és alacsonyabb vezetői- vagy szakértői szinten a szakmai találkozók végrehajtását.

Magyarországon az utóbbi évek legnagyobb botrányt kiváltó esete a Pegasus-ügy volt, amely során az a gyanú merült fel, hogy a magyar szolgálatok törvénytelenül hajtották végre több száz ember megfigyelését és lehallgatását a mobiltelefonjukra telepített izraeli kémsoftverrel. A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság által nyilvánosságra hozott jelentés alapján⁸⁵ visszaélés a nemzetbiztonsági tevékenység során nem történt, azokat minden esetben a megfelelő engedély birtokában végezték a szolgálatok, ugyanakkor a – feltehetően a gyártótól – kiszivárgott, neveket és telefonszámokat tartalmazó lista miatt további eljárások indultak adatvédelmi szabálytalanságok és kémkedés gyanúja miatt, jogalkotási eszközök alkalmazása viszont nem volt indokolt.

Az utóbbi idők szabályozási trendjei tekintetében megállapítható tehát, hogy az állam a nemzetbiztonsági szolgálatok – nem feltétlenül jogszabálysértő, de – a társadalmi megítélés szempontjából túlkapásnak vélt tevékenységére korlátozó intézkedések bevezetésével reagál, amely a szakmai feladatvégrehajtást negatívan befolyásolhatja.

Az orosz gyakorlat nyilvánvalóan nem elégíti ki a nemzetbiztonsági szolgálatokkal szemben támasztott jogállami követelményeket, hovatovább a nemzetközi felháborodás hatására sem láthattunk reformkísérletet annak megváltoztatására, amely egyébként is látszatevékenységként lett volna csak értékelhető, hiszen az autoriter rendszerek hajlamosak saját írott szabályaik megszegésére is.⁸⁶

1.3.4. A nemzetközi együttműködés kérdései

A nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi együttműködései tekintetében az utóbbi évek domináns területei a globális terrorizmus és a határokon átnyúló szervezett bűnözés elleni harc voltak, amelyek mellett az orosz-ukrán háború és a közel-keleti válság miatt valószínűleg felerősödött az azokkal kapcsolatos hírszerzési és kémelhárítási információcsere is. A globális terrorizmus és a szervezett bűnözés összefonódása mára már alapvetése a nemzetbiztonsági tevékenységnek, ahogyan az is, hogy a sikeres ellentevékenység kiemelten a rendvédelmi- és sok esetben az államigazgatás más szervezeteivel történő együttműködés nagyfokú koordinációját kívánja meg. Mindez ugyanakkor nem jelenti a nemzetbiztonsági tevékenység internacionalizálódását, hiszen a nemzeti

⁸⁵ <https://www.naih.hu/adatvedelmi-jelentesek/file/486-jelentes-a-nemzeti-adatvedelmi-es-informacioszabadsag-hatosag-hivatalbol-inditott-vizsgalatanak-megallapitasai-a-pegasus-kemsoftver-magyarorszagon-torteno-alkalmazasaval-osszefuggesben>, (Letöltve: 2025. 12. 25.)

⁸⁶ SHAFFER, G.; SANDHOLTZ, W. (szerk.): *The Rule of Law under Pressure: A Transnational Challenge*. Cambridge University Press, 2025., <https://www.cambridge.org/core/books/rule-of-law-under-pressure/2C89660AF52B4B2F2448211A41658874> (Letöltve: 2025.12.26.)

érdekek az említett két területen kívül összeütközésben állhatnak egymással akár szövetséges országok között vagy szövetségi rendszeren belül is. Pillanatnyi érdekszövetségek a nemzetbiztonsági szolgálatok együttműködésében a politikai fősodor mentén kialakulhatnak, azonban tipikusan a gazdasági érdekek érvényesítésére és a nemzetközi politikai közzel kapcsolatos információszerző tevékenységre irányuló titkosszolgálati tevékenység olyan határterületet jelent, amely az egyes államok jogos érdekei védelmében tabuként kezelendők. Mindezek ellenére az egyre szélesebb felhatalmazással rendelkező nemzetközi szervezetek tevékenysége mellett is az államok felelősségi, szervezési és végrehajtási szerepe megmarad, mivel az erőszak korábbiaknak megfelelő értelmezéséből adódóan annak kizárólagos birtokosai, így a nemzetbiztonsági érdekek érvényesítésének kizárólagos letéteményesei is, az abból következő eszközalkalmazás egyedüli feljogosított alkalmazói.

Mindez igaz a NATO Szövetséges Elhárító Parancsnoksága⁸⁷ – amely a hozzájáruló államok által biztosított képességek birtokában, de hatásköre tekintetében függetlenül a nemzetek szolgálatainak felhatalmazásától – és a NATO Hírszerző Testülete⁸⁸ által irányított tevékenységek mellett is, mivel a nemzeti érdek védelme és érvényesítése továbbra is nemzeti felelősségi körbe tartozik. A NATO szervezetek szakmai hatékonyságának növekedése vagy csökkenése függhet ugyan a hozzájáruló nemzetek akaratától és attól, hogy a delegáltak tevékenységét megfelelően koordinálja-e, de sosem az egyes államok érdekeire, hanem a szövetség védelmére fókuszál.

A nemzetbiztonsági szolgálatokról általánosságban megállapítható, hogy döntően a korábban részletezett alapjogkorlátozási lehetőségek mentén kapják felhatalmazásukat. A rájuk vonatkozó jogszabályok hierarchiája logikailag eltérő lehet ugyan⁸⁹, azonban ezen eltérés ellenére visszavezethetők a magánélettel kapcsolatos jogkorlátozásokra, azon belül a beavatkozás mértéke szerinti enyhébb és erősebb eszközök alkalmazásának differenciálására. Az enyhébb jogkorlátozó eszközök közé sorolhatók az adatok, metaadatok, tények megismerésére irányuló eljárások, amelyek engedélyezése alacsonyabb szinten, általában a nemzetbiztonsági szervezeten belül történik.

Az erősebb eszközök, mint például a magánlakásban elhangzottak, leírtak, történetek felderítése a nemzetbiztonsági szervezettől – sőt, ideális esetben a

⁸⁷ NATO Allied Command Conunter-Intelligence – ACCI

⁸⁸ NATO Intelligence Board – NIB

⁸⁹ Bár az egyes államok tipikusan törvényi szinten rendelkeznek a titkosszolgálati tevékenység tartalmáról, valamint a szolgálatok alapításáról, a magyar példával szemben – amely esetében egy törvényben szabályozott valamennyi szolgálat tevékenysége – az angolszász országokban és Németországban többnyire különböző jogszabályokkal alapítják az egyes szervezeteket és ezektől elkülönülten szabályozzák az egyes nemzetbiztonsági funkciókat (kémelhárítás, terrorizmus elleni tevékenység, tömeges lehallgatásra vonatkozó tiltás, stb.).

végrehajtó hatalmi ágtól – független személy (bíró, miniszter) engedélyével alkalmazhatók. Az enyhébb eszközök rendszerezhetők a személyes és különleges személyes adatok megszerzésére irányuló tevékenységek (adatbázisokból, nyilvántartásokból történő információkérés), a magánélet és azon belül a kommunikáció felderítése (nyilvános helyen történtek figyelése, más személlyel folytatott kapcsolat vagy kommunikáció tényének megismerése), fedőokmány és fedőintézmény, egészségkárosodást nem okozó csapda alkalmazása, továbbá mindezek információs rendszer létrehozásával történő adatbázisba szervezése mentén. Az erősebb jogkorlátozó eszközök a magánlakásban elhangzott beszélgetések különböző formái, az elektronikus és az írott kommunikáció konkrét tartalmának megismerésére és szükség esetén rögzítésére irányulnak, továbbá e helyen a fennálló körülmények és bekövetkezett cselekmények megismerésére és dokumentálására.

Nemzetközi viszonylatban is kiemelendő a nemzetbiztonsági tevékenységgel összefüggésben, hogy az elhárítandó veszéllyel és az érvényesítendő nemzetbiztonsági érdekekkel párhuzamosan megjelenő igény a tevékenység titkos vagy leplezett végrehajtása, amely az annak megismerésére jogosulatlan⁹⁰ tudta nélkül zajlik. Ilyen formában a tevékenység tartalma jellemzően minősített adatot képez, mivel annak jogosulatlan által történő megismerése hátráltatná a tevékenység sikeres végrehajtását.

A nemzetbiztonsági szolgálatok viszonylatában a nyilvánosságra került jogszerűtlenségek, a társadalom széles rétegeinek figyelmét felkeltő esetek mellett is kevés szó esik – és tudományos körökben is kevésbé feszegetett témák – a külföldön végrehajtott tevékenységgel kapcsolatos jogszerűségi – és etikai⁹¹ – kérdések, valamint a nemzetbiztonsági szempontú érdekérvényesítés.⁹² A titkosság ehelyütt már csak azért is tetten érhető, mivel az államoknak nincs joghatósága más államok területe felett, ezért joggal merül fel a kérdés, hogy mi alapján végeznek bármilyen tevékenységet külföldön. Mindez az elhárítás és a hírszerzés jogi szabályozásának egyik kardinális pontja, mindamellett, hogy

⁹⁰ Röviden összefoglalva elmondható, hogy jogosulatlan a megismerésre az, aki az ügyben való aktív közreműködésre nem kötelezett, vezetői-, irányítói- vagy felügyeleti és ellenőrzési funkciót nem gyakorol.

⁹¹ Vö. OMAND, David – PHYTHIAN, Mark: *Principled Spying: The Ethics of Secret Intelligence*. Georgetown University Press, 2018., <https://doi.org/10.2307/j.ctvvnngtm> (Letöltve: 2025.12.27.) és GENDRON, Angela: *Just War, Just Intelligence: An Ethical Framework for Foreign Espionage*. International Journal of Intelligence and CounterIntelligence Vol. 18. No. 3., 398–434. oldal, <https://doi.org/10.1080/08850600590945399> (Letöltve: 2025.12.26.)

⁹² BABOS (2022) 40. oldal

nemzetközi megállapodások⁹³ lehetővé tehetik mindezt, azonban a tevékenység természetéből fakadóan jellemzően a célország – ahol a tevékenységet végzik – érdekei sérülnek. Mindezek mellett ugyanakkor a világ minden államának érdeke az, hogy rendelkezzen a más államokkal kapcsolatos politikai-, gazdasági-, társadalmi-, technológiai- és katonai információval – különösen a nyíltan el nem érhetőekkel –, hiszen ez információs fölényt biztosít, amely végső soron az adott nemzet fennmaradásának elősegítését és a nemzeti érdekek védelmét jelenti.⁹⁴

1.4. A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok sajátosságai

A nemzetbiztonsági érdekek biztosításának kiemelt területe a katonai feladatok végrehajtása, mivel az annak tartalmába – a hazai szabályozásban is megjelenített módon – beleértendő *területi épség megóvása* egyértelműen az ország fegyveres védelmére létrehozott szervezethez köthető. A nemzetbiztonsági érdek fogalomkörébe tartozó másik, a *függetlenség biztosítására* irányuló célkitűzések tekintetében szintén szorosan a fegyveres szervezetek feladatrendszerével azonosítható feladatok tartoznak.⁹⁵

A területi épség és a függetlenség biztosítására való felkészülés, továbbá a védelmi tervek elkészítése – különösen napjainkban – a haderőnek az ellenségről rendelkezésre álló információkkal való ellátásával biztosítható. A területi épség védelme tekintetében a szervezet, a technikai információk, az alkalmazott harceljárások és a konkrét tervek megszerzése olyan – már a béke időszakában – biztosítandó folyamatos feladat, amely azok védettsége miatt titkosszolgálati eszközalkalmazást kíván. Mindezen információkat a katonai területre specializálódott katonai hírszerzés képes biztosítani, és az ellenség ugyanilyen tevékenységére a katonai elhárítás tud megfelelő, preventív választ adni.

A függetlenség biztosításával kapcsolatban szintén megállapítható, hogy az azzal összefüggésben folytatott felderítő tevékenységben szükséges a titkosszolgálati eszközalkalmazás, hiszen már a béke időszakában is az ezzel összefüggő veszély megnyilvánulása éppen természetéből adódóan leplezett vagy titkos módon jelenik meg. Jog- és államelméleti szempontból a katonai elhárító és a katonai hírszerző szakág a nemzetbiztonsági érdekek védelme céljából az emberek alapvető jogait a háború elkerülése vagy megnyerése által védelmezi, mivel azok lényeges tartalmát, az életet óvja. Mindezek elérése érdekében az állam

⁹³ Ahogyan azt láttuk az afganisztáni és az iraki válságkezelési műveletekben is, ahol az újjáépülő államszervezet mellett működő tanácsadók a fogadó állam felhatalmazásával végeztek titkosszolgálati tevékenységet. Ugyancsak példaként említhetők a külföldön összekötő iroda keretein belül működő hírszerző szervezetek, amelyek bár nem végezhetnek a nemzetbiztonsági tevékenység eszközrendszerének teljes spektrumán műveleti tevékenységet, ugyanakkor kétoldalú megállapodásban szabályozott mértékben igen.

⁹⁴ BABOS (2022) 40. oldal

⁹⁵ BABOS (2020) 112-113. oldal

széles körű jogkorlátozásra ad felhatalmazást a szolgálatok részére, amelyek titkosszolgálati eszközalkalmazással információszerző, elhárító és befolyásoló tevékenységet végeznek. A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok a polgári szolgálatokhoz képest eltérő jogosultságokkal nem rendelkeznek, ugyanakkor működési környezetük sajátosságaiból adódóan koncentráltabb eszközalkalmazásra képesek. A katonai hírszerzés által a potenciális ellenség haderejéről megszerzett információk fontos összetevői a saját haderőfejlesztés kulcsterületei kijelölésének, így azok évekkel előre determinálják az ilyen irányú tevékenységet. A katonai elhárítás tekintetében, mivel az információk védelmének sikerességén emberéletek múlnak, és általánosságban a haderőn belüli információk minősített vagy nem nyilvános adatok, ezért a szakág tevékenységének sikeressége az illetéktelen hozzáférés teljes megakadályozásával azonosítható.

A katonai nemzetbiztonsági tevékenység és a hadtudomány kapcsolatának vizsgálata a katonai tevékenység kapcsolódó jellemzőinek meghatározásán és annak titkosszolgálati leképezésén keresztül valósítható meg. A fogalomra vonatkozó hazai szakirodalmi meghatározás szerint, amely egyrészt a Magyar Tudományos Akadémia Hadtudományi Bizottsága és Köztisztviselői Tagsága 2007-ben megrendezett II. Tudományos Konferenciáján, másrészt a Magyar Hadtudományi Társaság állásfoglalásán alapszik, a hadtudomány „a nemzetközi és nemzeti biztonságot fenyegető kihívások és veszélyek ellen alkalmazott katonai erők és eszközök sikerét meghatározó elméleti tételek és tapasztalatok ismeretrendszeré.”⁹⁶

A nemzetközi szakirodalmat tekintve a hadtudomány leginkább elterjedt fogalma szerint „a katonai folyamatok, szervezetek és szokások, a háború és a hadviselés tudománya, a szervezett erő alkalmazásának elmélete és gyakorlata”⁹⁷. E meghatározás lényegét tekintve abban tér el a hazai fogalomtól, hogy nem tartalmazza explicit módon a hadtudomány vizsgálódásának célját, tehát a megelőzendő, elhárítandó objektumot, a veszélyt. Piehler gondolatmenete szerint tehát a háború a katonai tevékenységek céljának⁹⁸ tekinthető, amely több ponton vitatható, különösen a napjainkban azonosítható módon jelen lévő hibrid hadviselés és állam által irányított befolyásolás⁹⁹ szempontrendszerét is figyelembe véve.

⁹⁶ KÖSZEGVÁRI Tibor: *A hadtudomány mai problémái, területei és új fogalma*. Hadtudomány XVII. évfolyam 1. szám, Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 2007.

⁹⁷ PIEHLER G. Kurt (szerk.): *Encyclopedia of Military Science*. Sage Publications, Los Angeles, 2013., 880. oldal

⁹⁸ PIEHLER (2013) 120-121. oldal

⁹⁹ KOVÁCS (2018)

A fenti fogalomszintű vizsgálódáson túl a hadtudomány napjainkat jellemző fő problémáit Göcze István foglalta össze, amely alapján „a 20. század végének kérdései:

- *milyen garanciákat tud adni a hadsereg a béke megőrzése érdekében?*
- *milyen legyen a fegyveres erők szerepe a mai biztonság értelmezésében?*
- *ha a megoldás nem a totális fegyveres harc, hogyan kell megelőzni, kezelni a különböző politikai-katonai konfliktusokat?*
- *mit kell tenni a békemegőrzés, békeellenőrzés, békekikényszerítés során önállóan vagy a szövetségesekkel együttműködésben?*
- *mindezen gyökeresen új feladatok megoldásához milyen fegyveres erőket kell szervezni?*
- *hogyan kell a hadsereget az új típusú feladatokra kiképezni, felkészíteni?*
- *mindezt hogyan kell összehangolni azzal a ma még nem kizárható fenyegetéssel, amit egy esetleges regionális vagy világháború jelent vagy jelenthet?*”¹⁰⁰

Mindezen kérdések vonatkozásában – áttekintve a jelenlegi hazai és nemzetközi szabályozást – megállapítható, hogy az azokra adandó válaszok többsége a katonai elhárítás és a katonai hírszerzés feladatainak feleltethető meg. Különösen igaz ez a fegyveres erők felkészülési időszakára, a békére, amikor a haderők mind strukturális, haditechnikai, kiképzési, mind hadiipari és hadigazdasági fejlesztése a leginkább tervezhető és végrehajtható.

Mindez azt is jelenti, hogy elsősorban hírszerzési oldalról biztosítani szükséges a katonai felsővezetés és a szakpolitika részére mindazon információkat, amelyek a kialakult ellenségképnek megfelelően meghatározhatják a haderőfejlesztés irányait. Mindemellett ugyanakkor konkrét ellenségkép megléte nélkül is elengedhetetlen azon – elsősorban külföldi eredetű – információk megszerzése, amelyek hosszú távon determinálják a hadviselés karakterisztikáját, ideértve az éppen folyó fegyveres konfliktusokat, továbbá a biztonságpolitika azon dimenzióit, amelyek hatást gyakorolhatnak a későbbi tevékenységre. Mindezen információk megszerzése a hírszerzés tájékoztató tevékenységében realizálódik.¹⁰¹ Az elhárítás szempontjából egyértelműen kiemelt területként jelentkezik a külföldi eredetű, fent ismertetett hírszerzési feladatok sikeres végrehajtásának megakadályozása a saját erők védelme érdekében. A katonai

¹⁰⁰ GÖCZE István: *A tudományelmélet és kutatómódszertan alapjai*. ZMNE KLHTK Katonai Stratégiai Tanszék, Budapest, 2010., 34. oldal

¹⁰¹ Ideértve a kormányzati tájékoztató tevékenység katonai vonatkozásait is, amelyek alapjaiban határozzák meg egy adott ország biztonságpolitikai, honvédelmi és rendvédelmi vonatkozású döntéseit.

elhárítás a hadtudomány XX. század végi kérdéseinek előkészítő és későbbi gyakorlati végrehajtásában a honvédelmet érintő kormányzati- és katonai felsővezetői döntések, a hadiipari és haditechnikai fejlesztések, valamint a személyi állomány nemzetbiztonsági szempontú védelme tekintetében végzett előkészítő tevékenységgel járult hozzá a nemzeti-, azon belül a honvédelmi érdek érvényesítéséhez.

Szintén Gőcze István tanulmányából kiindulva „a 21. századi kihívások kérdésköre:

- a konfliktusok teljes spektrumának vizsgálata;
- az államok közötti, az állami szint alatti és az államhatárokon átnyúló új hadviselési formák kutatása;
- az új hadviselési formák közötti átjárhatóságok, összekapcsolódások feltárása;
- multinacionális katonai műveletek bonyolult körülményeinek tanulmányozása;
- a szimmetrikus és az aszimmetrikus fenyegetések egyidejű, komplex kezelésének problematikája;
- fontos feladat, hogy vizsgálni kell a konfliktusok és a háborúk kapcsolatát a társadalommal, a világgal;
- értékelni kell a konfliktusok konvergenciáját;
- vizsgálni kell a haderőnek a konfliktus teljes spektrumában történő alkalmazásának fejlesztési kérdéseit.”¹⁰²

A hadtudomány napjainkat érintő kérdésköreiben a katonai nemzetbiztonsági tevékenység egyértelműen érintett, sőt a hadviselés jelenleg tapasztalható átalakulása mentén a szolgálatoknak át kell értékelnük súlyterületeiket, folyamatosan fejlődniük és fejleszteniük kell képességeiket, amely immár nemcsak a titkosszolgálatok egymással szembeni versengése, hanem új szereplőként a civil szféra felhajtó ereje által is katalizáltan, eddig nem látott ütemben változik.¹⁰³ A katonai nemzetbiztonság és a hadtudomány viszonyrendszerében a technológiai fejlődés tekintetében elmondható, hogy – mivel a napjaink hadtudósai¹⁰⁴ által korábban megállapított tendencia, amely

¹⁰² GŐCZE (2010) 35. oldal

¹⁰³ Míg korábban a katonai/állami fejlesztések kerültek át a polgári életbe és váltak a piacon is elérhető termékké, addig – különösen az orosz-ukrán konfliktusban látható módon – mostanra a civil fejlesztések és módszerek is implementálásra kerülnek a katonai életbe (pl. drónok, a kibernetikus eszközök, egyszerű testkamerák, éjjellátók stb.).

¹⁰⁴ Ennek összefoglalását lásd.: SZENES Zoltán: *Tudomány és korszerű haderő*. Magyar Tudomány 176. évfolyam 2. szám, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 2015.

szerint a technológiai fejlődés a hadviselés és a haderők transzformációjának továbbra is katalizátora – az együttműködés és a közös kutatás, gyakorlati végrehajtás szükségsszerű az előrelépés biztosításához. A hazai jogszabályi környezetben mindennek alapjai számos helyen fellelhetők¹⁰⁵, amelyek alapján a katonai nemzetbiztonság szakágai a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar irányába felhatalmazással és kötelezettséggel is bírnak azok tervező munkájának elősegítése érdekében, az illetékességbe tartozó megszerzett információk átadása tekintetében. Jogalkotói szinten tehát megjelent az igény a honvédelmi és a katonai nemzetbiztonsági feladatok összehangolására, amely a fejlődés globalizált hatásából is következően a szakmák és kutatási területek közötti átfedések és az interdiszciplináris együttműködés lehetőségeire, helyenként szükségességére vezethető vissza. Más területeken a multidiszciplináris kutatások hoznak olyan új eredményeket, amelyek kizárólag az egymástól látszólag távol álló területek együttműködésével érhetők el.

Porkoláb Imre¹⁰⁶ megfogalmazásában: „*Katonai szemszögből nézve nehéz nem észrevenni a haderőnemek, a hírszerző szervezetek, valamint a különböző kormányzati és nem kormányzati szervezetek szorosabb együttműködését, az irreguláris hadviselést vívó különböző formák (gerilla-hadviselés és terrorizmus) összemosódását, és újabban a hagyományos és az irreguláris erők integrált használatát.*” Mind a szerző hibrid hadviseléssel kapcsolatos cikke, mind annak folytatása a hibrid hadviselés elleni fellépés vonatkozásában alátámasztja azon integrációs követelményeket, amelyek napjaink konfliktusaiban a nemzetbiztonsági és a honvédelmi terület együttműködésének növelését vonják maguk után. Az orosz-ukrán konfliktus eddigi tapasztalatai alapján mind az államilag irányított hazai és nemzetközi befolyásolás, mind a harcászati szinten

¹⁰⁵ Nbtv. 6. § A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat

c) megszerzi, elemzi és továbbítja a kormányzati döntésekhez szükséges, a külföldi eredetű, a biztonságpolitika katonai elemét érintő katonapolitikai, *hadiipari* és katonai információkat;

f) biztosítja a Honvéd Vezérkar hadászati-hadműveleti tervező munkájához szükséges információkat, működteti Magyarország katonai felderítő rendszerét;

g) információkat gyűjt a honvédelmi érdeket veszélyeztető kibertevékenységről és szervezetekről, biztosítja a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium, valamint a Honvéd Vezérkar információvédelmi tervező munkájához szükséges információkat;

o) ellátja a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium és a Magyar Honvédség szervezeteiben folytatott *hadiipari kutatással, fejlesztéssel, gyártással és kereskedelemmel* összefüggő nemzetbiztonsági feladatokat;

9. § A nemzetbiztonsági szolgálatok

a) végzik a feladataik teljesítéséhez szükséges technikai rendszerek, eszközök beszerzését, kutatását, fejlesztését és az eszközök alkalmazásával kapcsolatos szakmai felkészítést, mindezek érdekében együttműködhetnek egymással és más szervekkel.

¹⁰⁶ PORKOLÁB Imre: *A hadviseléssel kapcsolatos elméletek és elvek változása napjaink konfliktusainak tükrében.* Honvédségi Szemle 142. évfolyam 6. szám, Magyar Honvédség, Budapest, 2014., 6. oldal

felhasznált információk megszerzése döntő szerepet játszik a válsághelyzet alakításában, ezek egymással való kölcsönhatása pedig megjósolhatatlan, világviszonylatban is érezhető befolyást kelt, amely a nemzetközi közösség tekintetében érezhető világgazdasági hatást is kifejthet, lokálisan pedig a háború kimenetelét eldöntő katonai támogatások megszerzését vagy elvesztését okozhatja. A katonai nemzetbiztonsági tevékenységgel kapcsolatban a működési környezet miatt elengedhetetlen annak hadtudományi szempontú megközelítése, ugyanakkor a hadtudomány más területeinek szakemberei részéről is kiemelt feladat az ezen a területen folytatott kutatások és megszerzett információk megismerése és felhasználása.¹⁰⁷

1.5. A nemzetbiztonsági szolgálatok társadalomtudományi kérdései

A hadtudományi szempont mellett a nemzetbiztonsági tevékenység társadalomtudományi kérdései is széles körű kutatást igényelnek, mivel a titkosszolgálatok működési környezetében beállt változások hatást gyakorolnak a nemzetbiztonsági érdek védelmében és érvényesítésében részt vevő szervezetekre. Az emberi generációk egymástól markánsan eltérő életélményei és munkahelyi attitűdje miatt a nemzetbiztonsági szférában is fel kell készülni az ezzel kapcsolatban szükséges változások időben történő kezelésére, amelyet egy ezt vizsgáló korábbi tanulmány is megállapított „...a generációs különbségekből elkerülhetetlenül következő jövőbeni változások miatt a titkos felderítésre feljogosított szervezeteknek más választásuk nem lesz, mint hogy előnyükre fordítsák e különbözőségeket és az új nemzedékek tagjai bevonásával, képzésével és belőlük az utánpótlás kinevelésével – lehetőség szerint minél előbb – a fejlődésüket hosszú távon megtervezve, ezen irányokba mozduljanak el.”¹⁰⁸

A generációs kérdések a későbbiekben részletesen kifejtésre kerülnek, ehelyütt azonban megjegyzendő, hogy az eltérő attitűdből következő eltérő elvárások miatt a jövőbeni szabályozási környezet is különbözni fog a jelenlegitől. Ezek közül is lényegi változások várhatók a személyi állomány utánpótlásával kapcsolatban támasztott követelményekben, a humán erőforrással végrehajtott információszerzésben és abban, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok zárt közössége mekkora érintkezési felületet alakít ki a társadalommal, mennyire

¹⁰⁷ Ehelyütt ismét példaként említhetők a kibervédelemmel és a hibrid hadviseléssel kapcsolatos információk, hiszen azok mélységi megértéséhez és az ellenintézkedések kidolgozásához szinte kizárólag nem nyilvános forrásból megszerzett adatok és tapasztalatok szükségesek.

¹⁰⁸ BABOS Sándor: *Titkos felderítés a generációk tükrében*. Szakmai Szemle XVI. évf., 4. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2018., 17-26. oldal. A tanulmány titkos felderítés alatt mind a nemzetbiztonsági szolgálatok titkos információgyűjtő tevékenységét, mind a más szervezetek által bevezethető leplezett eszközök alkalmazását érti.

enged betekintést tevékenységébe. Mindezen várható jövőbeni változások konfliktust fognak generálni a fiatalabb és az idősebb generációk között, ezért a mindenkori vezetésnek ezek kezelésére is fel kell készülnie. A szabályozásnak tehát igazodnia kell majd mind a fiatal, mind az idősebb generáció elvárásaihoz és kellően rugalmasnak kell lennie ahhoz, hogy az egyes generációk elvárásai kielégíthetők legyenek. Ezt a kérdést már több tanulmány¹⁰⁹ is vizsgálta, amelyek megállapításai közül kiemelendő a társadalom részéről érzékelhető azon jogos elvárás erősödése, hogy a szolgálatoknak alaprendeltetésük mellett a lehető legtranszparensabb módon és az emberi jogokat a lehető legkevésbé korlátozva kell működniük.

A biztonság növelése megelőző intézkedések bevezetésével – akár a nemzetbiztonsági tevékenység célszemélyeit, akár azok saját személyi állományát tekintve – vagy az ellenőrzés fokozásával érhető el, azonban az soha nem lehet teljes, mivel az a totális megfigyelést jelentené.¹¹⁰ A teljes biztonságnál demokratikus körülmények között bármely nemzetbiztonsági szolgálat csak kisebb fokú védelmet képes nyújtani, így viszont nyitott marad a kérdés, hogy mi az a biztonság és a jogkorlátozás között fennálló elfogadható egyensúlyi állapot, amely az adott társadalmi környezetben elvárható. „*A nemzetbiztonsággal, az állam- és jogtudománnyal foglalkozó kutatók és szakemberek körében általános megállapítás, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok létrehozása az állam olyan önvédelmi reakciója a különösen nagy veszélyt jelentő, vagy nehezen felderíthető cselekményekkel, csoportokkal kapcsolatban, amelynek eredményeképpen biztosítható az állampolgárok és az állam preventív védelme a szükséges megelőző intézkedések bevezetésével, vagy általuk olyan időbeli nyereség realizálható, amely a kezdeményezés megragadását biztosítja.*”¹¹¹ Ebből következően a titkosszolgálatoktól olyan tevékenység várható el, amely az állam részére a kezdeményezés megragadásához szükséges időt biztosítja, ezáltal a nemzetbiztonsági szolgálatok által garantált biztonság azonosítható azzal, hogy a nagy veszélyt jelentő, vagy nehezen felderíthető cselekményeket azok realizálódása előtt felderítik.

¹⁰⁹ Pl. ZALAI Noémi: *Új típusú kihívások: generációváltás a nemzetbiztonsági szolgálatoknál*. Nemzetbiztonsági Szemle 2016/1. szám, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2016.

¹¹⁰ Pl. egy „magányos farkas” elkövető esetében, aki akár évekig bármiféle terrorista kapcsolat nélkül készül a korábban elhatározott merényletre és egy átlagos állampolgár életét éli.

¹¹¹ BABOS Sándor: *A nemzetbiztonsági szolgálatok felhatalmazása - nemzetközi kitekintés*. Szakmai Szemle XX. évfolyam 1. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2022., 35. oldal, <https://knbsz.gov.hu/szakmai-szemle-archivum#4db80157-8608-4409-946d-1ef723686bf6> (Letöltve: 2025.12.19.)

1.5.1. A társadalmi megítélés kérdései

A nemzetbiztonsági tevékenységen belül a titkosszolgálati – úgymint az elhárító és a hírszerző munkát – a szakirodalom többségében jogi-tartalmi szempontból, a részükre adott felhatalmazás, az alkalmazható eszköz- és módszerrendszer oldaláról, vagy történeti, azaz esettanulmányokon keresztül vizsgálja.¹¹² Minthogy a szolgálatok az állami intézményrendszer, a titkosszolgálati munkatársak pedig a társadalom szerves részei, ahogyan a nemzetbiztonsági tevékenység alanyai – védendő- és célszemélyei is –, ezért még az alapjogkorlátozást vizsgáló kutatásokból sem hagyható ki a társadalomtudományi szempontú vizsgálat lefolytatása. A nemzetbiztonsági tevékenység ilyen formájú összetettsége miatt a szokásos jogtudományi vagy némely esetben történettudományi megközelítés mellett érdemes politikatudományi, szociológiai, pszichológiai, filozófiai és pedagógiai, de akár közgazdaságtudományi szempontú kutatásokat is végezni. Ennek során is a nemzetbiztonsági tevékenység alatt a nemzetbiztonsági érdek érvényesítésére¹¹³ kijelölt és az abban egyéb érintettség, esetlegesen sajátos érdekviszony miatt részt vevő szervezetek és személyek működését értjük, amelyben nem kizárólag a nemzetbiztonsági szolgálatok vesznek részt, hiszen a függetlenség és a törvényes rend biztosításában hazai viszonyok között többek mellett a Magyar Honvédség¹¹⁴, a törvényes rend védelmében a Rendőrség¹¹⁵ is szerepet játszik. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy napjainkban a biztonság és így a nemzetbiztonság védelme sem teljesíthető kizárólag a fegyveres, rendvédelmi és

¹¹² RÉVÉSZ Béla: *Kutatások a sötétben. A titkosszolgálatok vizsgálatának módszertani kérdéseiről*. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Politológiai Tanszék, 2015. november 30-ai előadásának 2. kérdése: *Mivel magyarázható az, hogy a politikatudomány nem tartja fontosnak a titkosszolgálati tevékenységek elemzését, az eddigi kutatások zöme pedig történeti vagy normativista irányból közelít a problémakörhöz?* <https://u-szeged.hu/szabadegyetem/xvi-szemeszter/kutatasok-sotetben/kutatasok-sotetben?objectParentFolderId=28062> (Letöltve: 2025.12.01.)

¹¹³ Például Magyarországon a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 74. § a) nemzetbiztonsági érdek: *Magyarország függetlenségének biztosítása és törvényes rendjének védelme*

¹¹⁴ A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény 80. § 16. *honvédelmi érdek: Magyarország biztonságát, katonai védelmi képességét meghatározó módon befolyásoló körülmények összessége, ideértve különösen a törvényes rend védelméhez, a függetlenség elleni támadó szándékú törekvések, a szuverenitást és területi integritást sértő vagy veszélyeztető törekvések elhárításához, a szövetségi kötelezettségek teljesítéséhez, a szövetségi és honi védelmi infrastruktúra működésének, fejlesztésének biztosításához fűződő érdekeket*

¹¹⁵ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 46. cikk (1) *A rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme.*

titkosszolgálati szervezetek alkalmazásával¹¹⁶, mivel azok olyan dimenziói is előtérbe kerültek, amelyek illetékesség okán más állami szervezetek (pl. médiahatóságok, a kibervédelmet az adott intézményben ellátó szervezeti egységek), több esetben a tevékenység egy részének kiszervezése révén polgári vállalkozások (pl. kritikus infrastruktúra fenntartási feladataiban közreműködők), továbbá mint a biztonságtudatosság egyik megnyilvánulási formája az egyén felelősségi körébe tartoznak¹¹⁷.

Mindezek vizsgálata során kiemelten kell foglalkozni az intézményrendszer kérdéseivel, ezen belül is a titkosszolgálatok kormányzati irányításában részt vevő személyekkel – úgymint az irányító miniszterekkel, államtitkárokkal, a kormányzati egyéb szakmai vezetőkkal és tanácsadókkal. A későbbiekben részletezésre kerülő biztonsági és pszichológiai, továbbá szociológiai nézőpontokat a döntéshozó ugyan figyelembe veheti e személyek kiválasztásakor, azonban a velük kapcsolatban megfogalmazott követelmények nem egyeznek meg a titkosszolgálati dolgozókéval. Igaz azonban az is, hogy befolyástól mentes munkavégzésük nem biztosítható másképpen, mint a megfelelő felkészítéssel és a jogszabályokban előírt biztonsági ellenőrzések lefolytatásával.

A nemzetbiztonsági tevékenység következeképpen a nemzetbiztonsági érdek érvényesítésére irányuló olyan komplex folyamat, amely állami és nem állami szereplők részvételével, a titkosszolgálati eszközalkalmazást magában foglalva, de azon túl is mutatva döntéstámogató funkciót lát el. E funkció értelmezhető a hírszerzés oldaláról a kormányzati döntésekhez szükséges információk biztosításaként, az elhárítás részéről a hatáskörbe utalt cselekmények, továbbá az azokhoz vezető kockázatok felderítéseként. Ilyen értelemben a nemzetbiztonsági tevékenység a társadalom olyan funkciója, amelyben a biztonság érvényesítésében érintettek szervezeti keretek között vagy egyénileg részt vesznek. Demokratikus államokban az egyén szintjén e részvétel – az önkéntesség mellett – döntően a hűségen és a lojalitáson alapul, mivel a nemzeti értékek és érdekek védelme csak az azokkal való teljes azonosulás által biztosítható. Mindez Magyarországon a rendszerváltás után történt szervezeti reformok nyomán alakult ki, mindaddig az állambiztonsági szervezetek tevékenysége és az állampolgárok nemzetbiztonsági (korábban állambiztonsági) tevékenységbe történő bevonása döntően a megfélemlítésen, a negatív következmények kilátásba helyezésén, vagy bizonyos előnyök biztosításán alapult. A demokratikus átalakulás hozadékaként az emberi

¹¹⁶ ...nemzetbiztonsági tevékenység nem rendőri tevékenység, nem titkosszolgálati tevékenység, hanem titkosszolgálati módszereket is alkalmazó döntés-előkészítő, döntéstámogató tevékenység, amiből következik, hogy a nemzetbiztonsági tevékenység elsődleges ismérve tehát nem a titok, a titkolózás, hanem az ország, a nemzet szolgálata, és maga az elnevezés is ezt testesíti meg.” In.: JÁVOR Endre: *A nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi megítélése, támogatottsága – a média szerepe a társadalom véleményalkotásának formálásában*. Felderítő Szemle VIII. évfolyam 2. szám, MK KFH, Budapest 2009. 63. oldal

¹¹⁷ Lásd még: HÓDOS (2021) 134-149. oldal

és állampolgári jogok érvényesülése és az állam átláthatóvá váló működése további katalizáló erőt jelentett a nemzetbiztonsági tevékenységben történő részvételi hajlandóság növelésére. A rendszer nyilvánosan elérhető jogszabályokon alapuló működése lehetővé tette az állampolgárok számára, hogy a korábbi misztikumok által övezett szférához közelebb kerüljön, amelyhez további felhajtó erőt jelentett az internet és kiemelten a Web 2.0 tartalmak elérhetővé válása. Mindez a mindenki által elérhető információmennyiséget többszörözte, a korábban csak lokálisan elérhető hírek, adatok, események testközelbe kerültek. A titkosszolgálatok tevékenysége napjainkra már sok területen elvesztette titkosságát, a szélesebb közönség számára a fél évszázaddal ezelőtti, de sok esetben a közelmúlt eljárásrendjei is elérhetőek. A nemzetbiztonsági szolgálatok titokvédelmi rendszerei – az új jogszabályok logikájának megfelelően – figyelembe veszik, hogy minden adat közérdekű, kivéve azokat, amelyek nyilvánosságra hozatala hátráltatná, vagy károsítaná a nemzetbiztonsági érdek védelmét vagy érvényesítését.¹¹⁸ Mindezen változások pozitív következményeként a titkosszolgálatokkal való önkéntes együttműködési hajlandóság – kiemelten a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni tevékenységben – növekedett¹¹⁹, a szolgálatok ilyen irányú alapfeladataival az emberek többségében azonosulni tudtak, így a nemzetbiztonsági tevékenység részeként megindulhatott a már szolgáltatásként felfogható nemzetbiztonsági érdek védelem és érvényesítés.

A titkosszolgálatok által nyújtott szolgáltatás a biztonság, amelynek értékét az iránta való kereslet határozza meg. Tipikusan a nagyobb horderejű események után (pl. terrortámadások, helyi és globális hatású konfliktusok, kémügyek, kibertámadások) megnő az ez irányú társadalmi igény, amely általában olyan kormányzati lépéseket generál, amelyek a nemzetbiztonsági struktúra átalakítására, illetve többletforrások biztosítására irányulnak.¹²⁰ A társadalom részéről meglévő ilyen szükséglet (kereslet) azt is jelenti, hogy a közmegítélés szerint a közösség működésére valós befolyással bírnak olyan események, amelyek kezelése – legtöbbször megelőzése – funkcionális szervezet létét, vagy cselekvését kívánja meg. Ez azonban – napjainkban már különösen – maga után vonja a visszacsatolás követelményét is, mivel a társadalom által elvárt jogos

¹¹⁸ Ezzel szemben a hidegháborús felfogás szerint az adatok nyilvánosságát kellett indokolni.

¹¹⁹ A nyilvánosság számára megismerhető ilyen tevékenységek például a magyar Alkotmányvédelmi Hivatal Awareness Programja vagy az Amerikai Egyesült Államok 2007. évi Nemzeti Információmegosztási és Védelmi Stratégiájának (National Strategy for Information Sharing and Safeguarding) részeként működtetett Országos Gyanús Tevékenység Bejelentésére Irányuló Kezdeményezés (Nationwide Suspicious Activity Reporting Initiative).

¹²⁰ Ezzel összefüggésben lásd.: BARTKÓ Róbert – FARKAS Ádám: *A terrorizmus elleni harc nemzetközi jogi trendjei*. In.: FARKAS Ádám – VÉGH Károly (szerk.): *Új típusú hadviselés a 21. század második évtizedében és azon túl. Intézményi és jogi kihívások*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2020., 115-132. oldal

igény, hogy képet kaphasson arról, hogy befizetett adója milyen célokra kerül felhasználásra.

A titkosszolgálatoknak biztosított többletforrás mellett természetes és jogos igény a közösség részéről, hogy reális képet kaphasson a befektetése megtérüléséről természetesen olyan keretek között, amely a műveleti biztonságot nem veszélyezteti. Bár közvéleménykutatási adatok nem állnak rendelkezésre, de az utóbbi évtizedek tapasztalatai alapján elmondható, hogy a részletekbe menő tájékoztatás helyett többségében elegendőnek bizonyul az olyan nyilatkozatok kiadása, amelyek bemutatják a fejlődés irányait (pl. világszínvonalú titkosszolgálati eszközök beszerzése, az ország védelmi képességeinek erősítését biztosító kibervédelmi szoftverek vásárlása) azonban kellően általánosak is a konkrét műveleti tevékenység védelme érdekében. Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy amennyiben valamilyen nagyobb horderejű botrány körvonalazódik abban az esetben viszont részletes tájékoztatási igény jelenik meg a társadalom részéről (pl. Snowden-botrány, 9/11 tekintetében a titkosszolgálatok által elkövetett hibák).

A titkosszolgálati szféra megengedhető legnagyobb mértékű átláthatósága és a megfelelő társadalmi tájékoztatás mellett is természetes, hogy maradnak nyitott kérdések, továbbá olyan információk, amelyek titokként kezelendők, ilyen formában pedig létük információhiányt hagy az emberekben. Mindez, ahogyan Révész Béla is megállapítja¹²¹, társadalmi feszültséget és információs vákuumot hoz létre, amelyet az emberi elme igyekszik kitölteni.¹²² Ekkor válik az addig rejtett titkosszolgálati tevékenység misztifikálttá, jelennek meg azon fikciók, amelyek megfelelő kontroll nélkül összeesküvés-elméletek kialakulásához vezethetnek, vagy szándékosság esetén befolyásolási, illetve dezinformációs tevékenységet eredményeznek.

1.5.2. A biztonság és a munkaerő

A nemzetbiztonsági tevékenység egyedi eszközrendszerrel, sajátos körülmények között végrehajtott feladatai megkövetelik a magasabb fokú biztonsági rendszabályok betartását.¹²³ Mindamelllett, hogy a tevékenység során minősített adatok keletkeznek, figyelembe kell venni azt, hogy az ellenérdekelt titkosszolgálati törekvések – az elhárító és a hírszerző tevékenység – a minél

¹²¹ RÉVÉSZ Béla: *A titok, mint politika. A titkosszolgálatok politológiai kutatásának lehetőségei*. Doktori Disszertáció, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2007., 6. oldal

¹²² A pszichológia viselkedéstudományi ága szerinti attribúciós kényszer, hiba, torzulás: hajlunk arra, hogy akkor is okságot, szabályszerűséget, szándékosságot észleljünk, amikor az valójában nem áll fenn.

¹²³ BABOS Sándor: *Titkos felderítés a generációk tükrében*. Szakmai Szemle 2018/4. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2018.

<https://knbsz.gov.hu/szakmai-szemle-archivum#f51a9124-fc7c-46f5-9f4a-f4a4da55b953>
(Letöltve: 2025.12.10.)

szélesebb körű információszerzésre és annak elemzésére törekszenek. A célországokkal kapcsolatos ilyen mérvű információgyűjtés a nemzetbiztonsági szolgálatok jellegéből fakad, mivel előre nem jelezhető, hogy minek lesz jelentősége a jövőben és az adatok, ha másra nem, ütköztetésre – későbbi összevetésre más információkkal – alkalmazhatók. Mindebből következően az elhárítás nem kizárólag a minősített adatokat, hanem az információk teljes körét védi a megszerzésükre irányuló törekvésekkel szemben. Az adatok védelmének – a hírszerzés oldaláról azok megszerzésének – kiemelt jelentősége van tehát a nemzetbiztonsági tevékenység teljes folyamatában, amely nagyfokú biztonságtudatosságot követel meg az abban résztvevők oldaláról. A titkosszolgálati tevékenységet végrehajtókról a társadalmi percepció az, hogy minden körülmények között konspirálják tevékenységüket, titokban tartják a munkájukkal kapcsolatos információkat, azonban mindez egy felnőtt korban kialakított, a szolgálati kultúrából fakadó tanult viselkedési forma. Nem is említve a nemzetbiztonsági tevékenységben részt vevő más személyeket, akik általában nem kapnak biztonságtudatosítási felkészítést, mialatt teljes személyiségük egész addigi életükben fejlődött. A biztonságtudatosítás – amely az adatok védelmének egyik alapvető indirekt módszere – hatékony végrehajtásához mind az állami, mind a civil szférában el kell végezni a célközönség szociológiai vizsgálatát is, mivel eltérő oktatási módszereket kell alkalmazni az iskolai végzettség, a betöltött beosztás, az előzetes élet- és munkatapasztalatok függvényében. Mindemellett figyelembe kell venni a generációs különbségből fakadó eltéréseket is, amelyek mind a munkavégzésre, mind az azzal kapcsolatos oktatási tevékenységre hatást gyakorolnak.

A munkaerőpiacon jelenleg és a belátható jövőben aktív Baby Boom, X, Y, Z, Alfa generáció később kifejtésre kerülő jellemzőinek mellőzésével, azok közül e helyen csupán vizsgálódásunk szempontjából a legfontosabbakat kiemelve elmondható, hogy annak ellenére, hogy nem lehetséges éles határvonal meghúzása az egyes nemzedékek között, azonban tendenciózus fejlődési folyamatuk lekövethető. A különböző generációk általánosítható magatartási formákat követnek és generációspecifikus attitűddel rendelkeznek. A munkaerőpiacon már aktív, fiatalabb generációk – Y, Z – az idősebb nemzedékektől határozottan elkülöníthető preferenciákkal rendelkeznek, amelyek olyan kérdésekben érhetők tetten, mint a projektszemléletű gondolkodás, ezen belül is a munkatársakkal – és kifejezetten a tehetséges munkatársakkal – való közös, alkotó tevékenység előtérbe helyezése. Míg az idősebb generációkat leginkább a biztonságra való törekvés jellemzi, addig erről az oldalról vizsgálva megállapítható, hogy a fiatalabbaknál folyamatos az új technológiák iránti érdeklődés és azok használati gyakoriságának növekedése, amely folyamatosan újabb és újabb biztonsági kockázatok kialakulásához vezethet.

A munkaerő megszerzése és megtartása szempontjából napjainkban már szükséges a kimagasló munkatársak felvétele annak érdekében is, hogy

beinduljon a tehetségspirál¹²⁴, amely további kivételes képességű személyeket vonz a szervezethez. Mindezek mellett külön vizsgálandó kérdés az általános biztonságtudatossági ismeretek oktatásának és a magánéletbe való beavatkozásnak a megítélése a fiatalabb generációk esetében, hiszen ezek is nagy hatással vannak a szervezetbe való bekerülés és a tényleges munkavégzés tekintetében. Általános rendezőelvként elmondható, hogy az újabb nemzedékek egyre kevésbé tolerálják a napi életükbe – különösen a kapcsolattartásukba – való (akár passzív) külső beavatkozást: „*a nyilvános egyre nyilvánosabb, a privát egyre inkább priváttá válik*”¹²⁵, annak ellenére, hogy önmagukról egyre több információt hoznak nyilvánosságra. E tendencia visszavezethető az egyes generációk gyermekkorának körülményeire, ugyanis míg a Baby Boom és X generáció megtapasztalták a II. világháború utáni helyreállítás és a hidegháború nehézségeit, amelyek során biztonságuk az állami szervezetektől és az általuk bevezetett (jogkorlátozó) intézkedésektől függött, addig a későbbi nemzedékek ehhez képest már biztonságosnak mondható körülmények között nőttek fel.

Egyre sürgetőbbé váló kérdés a generációs különbségekből eredő problémák feloldása. A nemzetbiztonsági tevékenység különböző szintjein gyakran áll elő olyan állapot, amelyben a korábbi generáció széles körű és hosszú titkosszolgálati tapasztalattal rendelkező tagja műveleti tisztként, vagy akár egy szolgálat vezetőjeként dolgozik, mialatt egy fiatalabb nemzedék tagja éppen e szolgálat kormányzati irányításában vesz részt. Az idősebb generáció tagja a tapasztalatot és a szolgálatban eltöltött időt tartja mértékadónak, míg a fiatalabb a projektspecifikus tényleges szaktudást és az együttműködési készséget. Mindez feloldhatatlan véleménykülönbséget okoz, amely végső soron a nemzetbiztonsági érdek sérelméhez vezethet. A generációs feszültségek figyelmen kívül hagyásával a hierarchikus rendben végrehajtandó tevékenység nyilvánvalóan működőképes marad, azonban hatékonysága csökkenhet. A megfelelő oktatási rendszer bevezetésével a felek egymáshoz való közelítése részben megoldható, azonban a feszültségeket véglegesen feltehetően csak a közös, huzamosabb ideig végzett munka oldhatja fel.

1.5.3. Rendészettudományi megközelítés

A rendészettudomány a leginkább elfogadott meghatározás szerint: „az állam- és jogtudományoknak azon ágazata, amelynek kutatási tárgya a rendészet szervezete, működése és a rendészeti jog. A rendészettudomány sajátos módszertana azoknak a társadalomtudományi metodikáknak az összessége, amelyek alkalmasak a kutatási tárgy feltárására. A rendészettudomány rendszere

¹²⁴ A szociológiai kutatások szerint megnő a munkavállalási hajlandóság azokon a helyeken, ahol köztudottan egy-egy kimagaslóan tehetséges személlyel lehet együtt dolgozni.

¹²⁵ SIMMEL, Georg: *A titok és a titkos társadalom*. In.: u.ő.: *Válogatott társadalomelméleti tanulmányok*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1973., 321. oldal

visszatükrözi a rendészeti rendszerre jellemző struktúrát.”¹²⁶ E megközelítésben a nemzetbiztonsági tevékenységgel, mint határterület kapcsolódik, azonban eszköz- és módszeralkalmazása tekintetében metszetük is van, mivel a rendészeti szervezetek leplezett eszközök alkalmazására¹²⁷ kapott felhatalmazásának tartalmi elemei megegyeznek a nemzetbiztonsági szolgálatok titkos információgyűjtésével, amelyeket összefoglaló néven titkos felderítésként hivatkozhatunk.¹²⁸

A különbség a titkosszolgálati és a rendészeti szféra között tehát nem az eszközökben és a módszerekben keresendő: „A hazai nemzetbiztonsági praxis, szűkebb értelemben a szervezeti jellemzők alapvető eltérései nem abból adódnak, hogy az arra jogosult állami szervezetek (nemzetbiztonsági szolgálatok/rendvédelmi szervezetek) eltérő módon és más-más mértékben alkalmazzák a titkos információgyűjtés eszközeit és módszereit. A különbségek vonatkozásában az eltérő működési terület és a tevékenység iránya, a tevékenység során elérendő cél, valamint a funkció a meghatározó.”¹²⁹

A rendészettudomány fogalmi körén belül a rendészetet az alábbiak szerint definiálhatjuk: „a közigazgatási (államigazgatási, önkormányzati) szervezetek olyan rendeltetészerű tevékenysége, megnyilvánulása, amely az állami és társadalmi rend védelmét, a jogszabályok megtartását, a jogsértések megelőzését, elhárítását, a megsértett jogrend helyreállítását hivatott biztosítani leginkább igazgatási, legvégső esetben pedig kényszerítő eszközökkel.”¹³⁰ Rendészeti oldalon tehát minden esetben a kialakult vagy kialakított állami és társadalmi (törvényes) rend védelme áll, amely – ahogyan a honvédelmi érdek¹³¹ is – részbeni egyezést mutat a nemzetbiztonsági szolgálatok által védendő és érvényesítendő nemzetbiztonsági érdekekkel: „Magyarország függetlenségének biztosítása és

¹²⁶ FINSZTER Géza: Rendészetelmélet. Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest, 2014., 47. oldal

¹²⁷ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi. XC. törvény, Hatodik rész

¹²⁸ A titkos felderítés, mint a különböző – az érintett és a megismerésre nem jogosult személyek elől rejtetten végrehajtott – információszerző tevékenységek magában foglalja a titkos információgyűjtést (a továbbiakban: TIGY) és a leplezett eszközök alkalmazását (a továbbiakban: LEA), ez utóbbi esetében a korábban hatályban volt 1998. évi, a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott titkos adatszerzést (a továbbiakban: TASZ).

¹²⁹ SZABÓ (2019) 197. oldal

¹³⁰ BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Dialóg Campus, Budapest, 2019., 461. oldal

¹³¹ A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2021. évi CXL. törvény 11. pont: „a Magyarország biztonságát, védelmi képességét katonai szempontból meghatározó módon befolyásoló körülmények összessége, ideértve a Magyarország függetlensége elleni támadó szándékú, a szuverenitását vagy területi integritását sértő, illetve veszélyeztető törekvések elhárításához, a szövetségesi kötelezettségek teljesítéséhez, a szövetségi és honi védelmi infrastruktúra működésének, fejlesztésének biztosításához fűződő érdekeket”.

törvényes rendjének védelme”.¹³² Míg céljait tekintve a honvédelmi érdek a függetlenség, úgy a rendészet a törvényes rend védelmével összefüggésben mutat egyezést. Fontos elhatárolás a nemzetbiztonsági tevékenységtől mindkét területen, hogy a felhatalmazó rendelkezések alapján azok tipikusan a konkrét fenyegetés megjelenésekor vagy az után aktiválódnak, míg a nemzetbiztonsági szolgálatok már a kihívások és kockázatok vagy azok indikátorai megjelenésekor is.¹³³

A titkos felderítés fogalomkörébe tartozó információgyűjtési formák közös jellemzője, hogy az alapvető jogok széles körű és mélységi korlátozására alkalmasak – céljuk alapján erre irányulnak –, amelyből kifolyólag szabályozásuk szigorú követelményeket támaszt az alkalmazás tekintetében. A legmélyebb alapjogkorlátozást jelentő alkalmazás tekintetében a feljogosított szervezeten kívüli engedélyezés is előírásra kerül. A titkos felderítés eszközalkalmazásának alapja az Alaptörvény 46. cikk (6) bekezdése, amely felhatalmazást ad a törvényhozás számára ezen eszközök és módszerek alkalmazásának sarkalatos törvényben történő szabályozására. A jelenleg hatályos magyar szabályozás a 2018-ig, az új büntetőeljárásról szóló törvény hatályba lépéséig fogalmi tekintetében zavaros és jelentősen széttagolt titkos felderítési formákat egységesítette, letisztázta. Ezek alapján megállapítható, hogy a jogalkotó jelenleg titkos információgyűjtés folytatására nemzetbiztonsági érdekből – a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény alapján – és bűnmegelőzési érdekből, személyvédelmi célból, valamint más titkos információgyűjtési módszer támogatására – a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) alapján –, míg leplezett eszközök alkalmazására bűnmegelőzési-, bűnfelderítési- és bűnüldözési érdekből – a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény alapján – ad felhatalmazást az egyes állami szervezetek részére.

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény szerinti titkos információgyűjtés folytatására a Rendőrségről szóló törvény hatálya alá tartozó, terrorizmust elhárító szervezet (Terrorelhárítási Központ, a továbbiakban: TEK) két feladatköre tekintetében került felhatalmazásra: a Magyarország területén terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvések elhárítása, továbbá a magyar állampolgárok életét, testi épségét Magyarország területén kívül közvetlenül fenyegető háborús cselekmények, fegyveres konfliktusok, valamint terrorista és túszejtő akciók esetén a bajba jutott magyar állampolgárok mentésében, hazatérésük biztosításában, az evakuálás végrehajtásában szükséges információk megszerzése és feldolgozása esetében.¹³⁴ A TEK részére adott speciális felhatalmazás visszavezethető a jogalkotó e két feladatkört érintő olyan megítélésre, amely szerint ezek esetében az ország nemzetbiztonsági érdekeinek

¹³² A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 74. § a) pont

¹³³ Veszély, fenyegetés, kockázat, kihívás elhatárolása tekintetében lásd.: RESPERGER (2012) 141-165. oldal

¹³⁴ A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 7/E. § (6) bekezdés

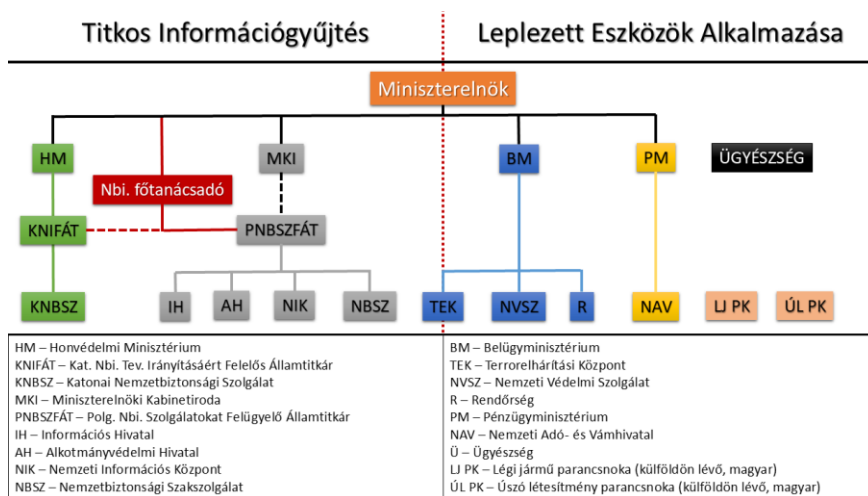
biztosítása hangsúlyosabb, mint az állam büntetőjogi érdeke, így eljárási szempontból nem a büntetőeljárásról, hanem a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény hatálya alá kell azokat rendelni. A TEK nemzetbiztonsági érdekből folytatott tevékenységei kapcsán az Rtv. 63. § (7) bekezdése alapján a TEK az Nbtv. 38-52. § szerint jogosult adatok igénylésére és az Nbtv. 53-60. § megfelelő alkalmazásával jogosult titkos információgyűjtésre. A jogalkotó azon álláspontja, hogy a TEK e feladatok tekintetében nemzetbiztonsági jellegű tevékenységet végez abban is kimutatható, hogy az Rtv. idézett bekezdése az Nbtv. 56. § a) - e) pontjában meghatározott külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtést az igazságügyért felelős miniszter engedélyéhez köti. Ez azt is jelenti, hogy a tevékenység jellege olyan, amelynek objektív megítélése nem bírói engedélyezéshez kötődik, tehát nem az állam büntetőjogi érdekérvényesítésével éri el célját. A bírói engedélyek általában – ahogyan az az Nbtv. esetén is kimutatható – a büntető törvénykönyv szerinti tényállásokhoz, mialatt az igazságügyekért felelős miniszter engedélyezési jogkörébe tartozók a nemzetbiztonsági érdekek érvényesítéséhez köthetők. Azt, hogy a törvényhozó hatalom nemzetbiztonsági jellegűnek tekinti a TEK ilyen irányú tevékenységeit, bizonyítja az is, hogy amennyiben a szervezetnek a büntetőeljárási törvény szerinti leplezett eszközök alkalmazását kellene felhasználnia, akkor azt ügyészi felügyelet mellett tehetné meg, előkészítő eljárás elrendelésével. Ebben az esetben azonban az ügyészi felügyelet az állam büntetőjogi érdekének érvényesítésére irányulna, mivel az Ügyészség éppen e feladatot látja el az Alaptörvény és az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény alapján.

A büntetőeljárásról szóló törvény szerinti leplezett eszközök alkalmazására Magyarországon jelenleg a nyomozóhatóságok – az ügyészség, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal kijelölt szervezeti egysége, továbbá a rendőrség általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervezetének kijelölt szervezeti egységei – a nyomozás során, továbbá előkészítő eljárás lefolytatására felhatalmazott szervezetek – az ügyészség, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal kijelölt szervezeti egysége, továbbá a rendőrség általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervezetének kijelölt szervezeti egységei, belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szervezete, valamint terrorizmust elhárító szervezete – az előkészítő eljárás során jogosultak.

A 2018. június 30-ig hatályban volt, a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény kivezetéséig a nemzetbiztonsági és a rendészeti (bűnmegelőzési, bűnfelderítési, bűnüldözési) célú felderítés a nyomozás elrendelése előtti szakaszban titkos információgyűjtésként, az igazságszolgáltatási célú felderítés a nyomozás elrendelését követően titkos adatszerzésként volt meghatározva. Az új Be. szerinti szabályozás lényegi változást a titkos adatszerzés tekintetében hozott azzal, hogy azt 2018. július 01-jétől – megfelelő átmeneti rendelkezések mellett – leplezett eszközök alkalmazására nevezte át, tartalmát kis mértékben, eljárási szabályait részleteiben megváltoztatta. A titkos adatszerzést felváltó leplezett eszközök alkalmazása a titkos felderítés gyakorlatában

koncepcionális változást nem hozott, csak lehetőséget teremtett a bűnfelderítési, bűnüldözési és bűnmegelőzési érdek titkos eszközökkel történő érvényesítésére azzal, hogy a nyomozás elrendelése előtti előkészítő eljárás az állami szervezetek műveleti lehetőségeit kiszélesítette.

Magyarországon összességében tíz¹³⁵ szervezet került felhatalmazásra a titkos felderítés eszköz- és módszerrendszerének alkalmazására, amely az alapjogkorlátozás szempontjából meglehetősen soknak látszik, főként abból a szempontból, hogy a titkos felderítés jogalapjai is széles spektrumban mozognak. Az érintettek ugyan a konkrét műveleti tevékenységről – annak rejtett jellege miatt – nem szereznek tudomást, azonban a jogszabályokból világosan kimutatható mindenki számára, hogy milyen esetekben lehetnek annak alanyai (így az előreláthatósági követelmény teljesül).

1. ábra. A titkos felderítésre felhatalmazott szervezetek eszközalkalmazása és irányítása¹³⁶ (saját szerkesztés)

Összegzésképpen megállapítható, hogy a rendvédelmi szervezetek az eszközök és módszerek tartalmá tekintetében ugyanazon alapjogkorlátozó titkos információgyűjtési – leplezett – eszközöket alkalmazhatják, mint a

¹³⁵ A büntetőeljárásról szóló törvény nyomozóhatósági jogkört biztosít a nemzetközi térben lévő légi jármű és űszó létesítmény parancsnokának, amellyel kapcsolatban nem zárja ki a leplezett eszközök alkalmazását, ugyanakkor annak eljárási szabályai betartására és sok esetben az eszközalkalmazás tényleges végrehajtására nyilvánvalóan nincs mód, tehát a gyakorlatban döntően nem alkalmazhatók.

¹³⁶ Az ábrán irányítóként ugyan minisztérium került feltüntetésre, de ezalatt az irányító miniszter/államtitkár értendő. A jelenlegi magyar rendszerben sajátos, hogy az Nbtv. miniszteri irányítást ír elő, azonban ezt a gyakorlatban a státúumrendeletben kijelölt államtitkárok végzik, egyes diszkrecionális miniszteri hatáskörben lévő jogok és kötelezettségek kivételével.

nemzetbiztonsági szolgálatok, ugyanakkor céljaikat és eljárási kereteiket tekintve különbségek mutathatók ki. Az állam büntetőjogi igényei érvényesítéséhez köthető céloknál ügyészi felügyelet, külső engedélyezés szükségességekor bírói határozat, míg nemzetbiztonsági érdekből és megvalósult bűncselekményhez nem köthető, preventív jellegű tevékenység esetében belső engedélyezés, súlyosabb jogkorlátozást okozó intézkedések bevezetéséhez igazságügyért felelős miniszteri jóváhagyás kell.

1.6. Összegzés

A nemzetbiztonsági szolgálatok műveleti tevékenységének az állam által adott igen széles körű alapjogkorlátozási felhatalmazása miatt kétséget kizáróan kell indokoltnak lennie, amely a világ legtöbb demokratikus államában – alkotmányi szinten rögzített követelmények alapján is – azt jelenti, hogy azoknak nemzeti érték vagy valamely alapjog, ezáltal nemzeti érdek védelmére kell irányulniuk. A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének legnagyobb része az állami érdek védelme és érvényesítése céljából folytatott preventív intézkedések együttese, amely a leplezett vagy rejtett veszélyekkel kapcsolatos tevékenységben testesül meg, és a széles körű alapjogkorlátozási felhatalmazás birtokában e szervezetek az állami erőszak-monopólium eszközei is. E széles körű alapjogkorlátozási felhatalmazás nemzetközi viszonylatban megfigyelhető szabályozási trendjei a nemzetbiztonsági szolgálatokhoz köthető, nyilvánosságra került ügyek elemzése alapján a megelőző védelmi tevékenység elégtelensége esetén tágitó, a visszaélések kapcsán szűkítő jellegű. A hírszerző szolgálatok szabályozási kérdései külön kiemelendők, mivel amellet, hogy eszközrendszerük alkalmas alapjogkorlátozásra, egyúttal más államok szuverenitását is sértik tevékenységükkel, mivel azok területén kerülnek alkalmazásra.

Hazai viszonylatban a nemzetbiztonsági tevékenység katonai elhárító és katonai hírszerző szakágainak feladatai és ezáltal a nemzetbiztonsági érdek – *függetlenség biztosítása és törvényes rend védelme* – a honvédelmi érdek tartalmával – *területi épség és függetlenség védelme* – mutat egyezést. Mindezen érdekek védelme és érvényesítése békeidőszakban és békétől eltérő időszakban is megkívánja a titkosszolgálati eszközalkalmazást, amelyet hírszerzési oldalról a külföldről megszerzendő információk védettsége, elhárító oldalról a katonai információk megszerzésére irányuló tevékenység leplezett és rejtett módja indokol.

A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai, valamint a megszerzett információk választ adnak a hadtudomány XX. és XXI. századi legfontosabbként azonosított kérdéseire, így összehangolt tevékenységük elengedhetetlen a kutatások előrehaladásának biztosításában.

Az egyes emberi generációk eltérő munkahelyi attitűdje a nemzetbiztonsági szolgálatoktól is szemléletbeli változást követel meg a humán erőforrás

utánpótlása és a társadalommal való érintkezési felületek kialakítása tekintetében, amelyek szorosan összekapcsolódnak egymással. Nem megkerülhető kutatási terület a generációs különbségek tudományos igényességű elemzése, mivel azok a jövőben változásokat fognak indukálni a titkosszolgálati eszközalkalmazásban is, amelynek jogszabályváltoztatási követelményei is lesznek, valamint mindennek fordítottja is igaz lesz, azaz a jogszabályi környezetben történő változások a titkosszolgálati eszközalkalmazást fogják átalakítani.

A védendő értékekkel és az azok érvényesüléséhez fűződő érdekekkel kapcsolatos kutatás alapvető fontosságú annak megállapításában, hogy ezek megőrzése céljából az állam milyen mértékben képes és hajlandó beavatkozni az állampolgárok magánszférájába titkosszolgálati eszközalkalmazásra felhatalmazott szervezetei útján.

A nemzetbiztonsági tevékenység kutatását nehezítő körülményként azonosítható az, hogy a társadalomtudományok több tudományágának több tudományterülete kapcsolódik hozzá, továbbá azt csak belülről lehetséges vizsgálni, amelynek teljes mélységű eredményeit nem lehet publikálni. Mindezek ellenére a fejezetben bemutatottak alapján kijelenthető, hogy napjaink legfontosabb, a nemzetbiztonsági tevékenységet érintő kérdései a társadalmi megítélés, a generációs problémák kezelése, a biztonsághoz való viszony megváltozása és a pszichológiai felkészítés, amelyek vizsgálatára – ha korlátozottan is – de van lehetőség.

A társadalmi megítélés kérdéskörében a nemzetbiztonsági szolgálatokkal kapcsolatos közhangulat változása a nagy visszhangot kapott – akár pozitív, akár negatív – eseményekkel összefüggésben kimutatható, ahogyan az is, hogy ez milyen hatással van működési és jogi környezetükre, továbbá azt is, hogyan nő meg a tájékoztatás iránti igény egy-egy botrány nyomán.

Rendészettudományi megközelítésben a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendészeti szervezetek eszközeik és módszereik tartalmában nem, ugyanakkor céljaik tekintetében eltérnek egymástól. E szervezetek között a törvényes rend védelme kapcsolódó terület, ahol a határvonal a bűncselekmény megvalósulása. Átfedést a rendőrségi törvényben lévő titkos információgyűjtés felhatalmazásai között mutatható ki.

2. Az alapvető jogok korlátozása a nemzetbiztonsági tevékenység során

Az alapjogkorlátozás vizsgálata során kiindulópontunk a nemzeti értékek és érdekek rendszere. A társadalom által a nemzeti értékek fennmaradása céljából megfogalmazott igény a *nemzeti érdek*. Ennek lényeges tartalmi elemei következetes érvényesítésével biztosítható, hogy a nemzet által értékként azonosított absztrakt vagy valós dolgok fennmaradjanak.¹³⁷ A nemzeti érdekek számos módon fogalmazhatók meg, azonban a nemzetbiztonsági szolgálatok által bevezethető intézkedések korábban megfogalmazott szigorú jogszabályi környezete és a fejezet jellege miatt a tudományos¹³⁸ művekre tett kitekintés helyett azokat a hazai szabályozási környezet alapján vizsgáljuk. Az alapvető jogok nemzetbiztonsági szempontú korlátozásánál is figyelembe kell venni – és a hazai szabályozási környezet ügyel is rá –, hogy azok egyetemesek, minden embert egyformán illetnek meg, bármely megkülönböztetés nélkül. A hazai jogszabályok ugyan nem szabályozzák ezt taxatív, ugyanakkor szűkítő vagy megengedő rendelkezést sem tesznek, amely a külföldön végrehajtott nemzetbiztonsági tevékenységgel összefüggően vet fel morális, etikai, diplomáciai és jogi kérdéseket. Ezzel szemben, ahogyan az Amerikai Egyesült Államok esetében a tömeges megfigyelési botránynál látható volt, vannak olyan országok, amelyek szolgálataik tevékenységét a hazai nyilvánosság megnyugtatóra úgy módosítják, hogy az adott ország állampolgáraival szemben megtiltják a műveleti tevékenység bizonyos módszereinek alkalmazását.¹³⁹ A nemzetbiztonsági szolgálatok fizikai erőszak alkalmazására vonatkozó (nyilvános) felhatalmazása – beleértve a fegyver- és kényszerítőeszköz-alkalmazást, továbbá a letartóztatási és előállítási jogot – világszerte a rendvédelmi szervekéhez hasonlóan került kidolgozásra, amely mellett azonban meg kell jegyezni, hogy a különböző fedett műveletek szabályozására vonatkozóan nem állnak rendelkezésre nyíltan elérhető információk, így ennek elemzése nem lehetséges, a napvilágot látott esetek csekély száma miatt pedig tudományos igényességű következtetéseket nem lehet levonni.

¹³⁷ BABOS Sándor: *A katonai hírszerzés és a katonai elhárítás hadtudományi természete*. Szakmai Szemle XVII. évfolyam 2. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2019., 148. oldal, <https://knbsz.gov.hu/szakmai-szemle-archivum#01cf23d9-3af7-4a8c-90a7-87572f90db35> (Letöltve: 2025.12.19.)

¹³⁸ Lásd. pl.: RESPERGER (2012)

¹³⁹ Mindez az említett morális és diplomáciai kérdéseket veti fel, amennyiben belegondolunk, hogy például tömeges metaadat gyűjtést az adott célszeméllyel szemben úgy enged meg a szabályozás, hogy konkrét kockázat vagy bűncselekmény nem merül fel az illetővel szemben, továbbá figyelembe vesszük azt, hogy olyan tevékenység folytatására ad felhatalmazást a jogalkotó, amely más, független állam területén, ezen államok állampolgárai ellen történik.

2.1. A nemzetközi joggyakorlat

A nemzetközi jog a szerződések joga, amellyel összefüggésben nem léteznek olyan hatalmak, amelyek elkülönült entitásként képesek annak kikényszerítésére. A jelenleg uralkodó fősodratú elmélet szerint – a II. világháború óta – az államok közötti konfliktusok akként küszöbölhetők ki, hogy az érdekelték egy nemzetközi szervezetben együttműködésre kényszerülnek, és a sporadikusan előforduló konfliktusokat a többi tag fellépése révén lehet megakadályozni vagy lecsendesíteni. Erre vonatkozik az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) Alapokmánya is, amely tiltja az erőszak alkalmazását, azonban megjegyzendő, hogy nem szüntette meg a *ius in bello* alkalmazhatóságát.¹⁴⁰ A *ius in bello* (hádjog) és a *ius ad bellum* (háborúhoz való jog) párhuzamba állítható *Just War* koncepción keresztül a nemzetbiztonsági szolgálatok idegen állam területén folytatott hírszerző tevékenységével is, amelyet a későbbiek során elemzünk részletesebben. A látszólagos ellentmondás – miszerint a nemzetközi jog tiltja a háborút, de mégis szabályozza azt – és a külföldi hírszerző tevékenység – az államnak nincs más állam felett joghatósága, mégis folytat ott szabályozott titkosszolgálati tevékenységet – feloldható azáltal, hogy a fegyveres konfliktus és a hírszerző tevékenység a modern nemzetközi kapcsolatok realitása maradt. Az állam önvédelemhez való joga, valamint a kollektív biztonság fenntartására irányuló ENSZ felhatalmazás, továbbá a polgárháborúk egyre gyakoribb megjelenése is indokoltá tette a szabályozás fenntartását és továbbfejlesztését. Létezik tehát egy ideológiai alapú törekvés arra, hogy a nemzetközi szerződések által érintett élet- és jogviszonyok köre minél szélesebb legyen, az egyezmények betartásához pedig nem katonai eszközöket alkalmazó nemzetközi szervezetek létesülnek, amelyek evolúciója lassú, de folyamatos: egyre több hatáskört próbálnak megszerezni, illetve ténylegesen élnek is azokkal. Mivel azonban ez a folyamat rendkívül lassú, ezért nem minden esetben érzékelhető egyértelműen rövid időtávon, és kérdéses, hogy hosszú távú hatásait képesek-e időben kifejteni.

A nemzetközi jog a klasszikus elméletek szerint kétféleképpen válhat a nemzeti jog részévé: közvetlenül hatályosul, vagy pedig az állam jogszabályban kihirdeti a nevezett szerződést.¹⁴¹ A nemzetközi jogban akkor beszélhetünk kötelezettségekről, ha azt egy adott szerződés aláírása és ratifikációja révén az

¹⁴⁰ A *ius in bello* a nemzetközi humanitárius jog alapvető fogalma, amely a fegyveres konfliktusok során a hadviselő felek magatartását szabályozza, amely függetlenül értelmezendő a háború kitörésének jogszerűségétől (*ius ad bellum*). Ez a normarendszer – elsősorban a genfi egyezmények és azok kiegészítő jegyzőkönyvei révén – a hadviselés módjaira, eszközeire és a konfliktus által érintett személyekre, valamint javakra vonatkozó védelmi előírásokat tartalmazza, beleértve a megkülönböztetés (harcoló/nem harcoló), az arányosság és a szükségesség elvét.

¹⁴¹ Lásd. általánosságban a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvényt.

adott állam magára nézve kötelezőnek ismerte el, és egyéb lehetséges feltételek is teljesülnek (mint pl. az, hogy az egyezmény csak bizonyos számú ratifikáció megtörténtét követően lép hatályba). A nemzetközi szerződésekből elméletileg ki lehet lépni, bár ezt nem minden esetben ismerik el. A nemzetközi jognak azonban van egy inkább szokásjogon alapuló rétege, amit kógensnek (*ius cogens*),¹⁴² vagyis mindenkire nézve kötelezőnek tekintenek. Az emberi jogi fundamentalizmusnak is köszönhetően ez a réteg folyamatosan bővül, amire itt annyiban kell kitérni, hogy az emberi jogok tartalmi bővítése is ugyanolyan lassú, de kitartó munkával történik, mint a nemzetközi szervezetek fejlődése esetében láttuk, sőt ez a két folyamat egymással párhuzamosan halad előre.

Az alapvető jogokhoz kapcsolódóan megjegyzendő, hogy komoly evolúción ment keresztül az Emberi Jogok Európai Bíróságát (EJEB) létrehozó egyezmény is, amelynek ítélkezési gyakorlata alapul szolgál a nemzeti bíróságok részére is. Az EJEB¹⁴³ esetében találhatunk magyar titkos információgyűjtéssel kapcsolatos érintettséget is, ebbe a körbe sorolható a Szabó és Vissy kontra Magyarország¹⁴⁴ ügy is. Az EJEB tekintetében fontos kiemelni, hogy – egy viszonylag széles kör által követett értelmezéssel szemben – az EJEB döntéseit az Alkotmánybíróság nem értelmezheti az Alaptörvénnyel egy szinten még akkor sem, ha egyébként alkotmányos kötelezettség a nemzetközi jog hazánk által elfogadott normáinak

¹⁴² Pl. az erőszak alkalmazásának tilalma, népiirtás, rabszolgaság, kínzás, valamint alapvető emberi jogi és humanitárius szabályok; megsértésük felelősségre vonást (pl. állami felelősség) von maga után, mivel a *ius cogens* a szokásjog csúcsa, hierarchikusan fölötte áll más forrásoknak.

¹⁴³ Az EJEB hivatalos oldalán az esetjogról folyamatosan tájékoztatókat tesznek közzé, így a magánélet védelmével kapcsolatos tájékoztatók innen elérhetők:

http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Terrorism_ENG.pdf (Letöltve: 2025.12.12.)

http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Mass_surveillance_ENG.pdf

(Letöltve: 2025.12.12.)

http://www.echr.coe.int/Documents/FS_New_technologies_ENG.pdf

(Letöltve: 2025.12.12.)

http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Data_ENG.pdf (Letöltve: 2025.12.12.)

http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Derogation_ENG.pdf (Letöltve: 2025.12.12.).

¹⁴⁴ <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-160020%22%7D>

(Letöltve: 2025.12.12.)

való megfelelés. Ezt Pokol Béla alkotmánybíró különvéleményekben következetesen kifejtett álláspontja is alátámasztja.¹⁴⁵

A fogalmi vitákon felülemelkedve, nem vizsgálva az emberi jog, alapvető jog, alkotmányos jog viszonyát, illetve a kapcsolódó könyvtárnyi szakirodalmat, napjainkban megjelenik egy – ideológiai alapú – jogértelmezés, amely szerint az egyéni jogok fokozatos kiterjesztése, folyamatos és véget nem érő szélesítése szükséges. Mindezek alapján mindig lesz olyan „jog”, aminek szélesebb értelmet lehet tulajdonítani, és mindig fel lehet majd fedezni olyan jogokat, amik eddig kontextusukban, alanyukban vagy tárgyukban teljesen ismeretlenek voltak. Ezek az új jogosultságok az esetek többségében egyéniek, és természetükből fakadóan ássák alá azokat az érdekeket, amiket nem az egyes individuumok, hanem a közösség egésze vall magáénak. Ez a jogértelmezés Dworkin elméletével kombinálva, miszerint¹⁴⁶ az alapjogoknak éppen az a lényege, hogy – a rendkívüli és extrém eseteket kivéve – „aduásként” felülírják a közösségi célokat és a közérdeket, okozza a közösség védelmét szolgáló intézkedések egyéni jogokra való hivatkozással történő korlátozásának alapkonfliktusát. Az utóbbi években érdekes, nem következetes EJEB-gyakorlat kezdett kialakulni az emberi jogok értelmezésében is, mert olykor éppen nyilvánvalóan terroristaként nyilvántartott személyek kiutasítását akadályozta meg¹⁴⁷, a büntetőeljárásokkal összefüggésben azonban egyfajta engedékenység volt megfigyelhető.¹⁴⁸

¹⁴⁵ <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/DCAE82809F3037D2C1257BBF001BABA1?OpenDocument>
<http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/E1E95AF7B7C1A24EC1257ADA00524F2E?OpenDocument>
<http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/6401E7A90ED00535C1257B4B001B9A74?OpenDocument>
<http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/1361AFA3CEA26B84C1257F10005DD958?OpenDocument>
<http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/76E2876663EB1731C1257D4D00474D40?OpenDocument> (Letöltve: 2025.12.12.)

¹⁴⁶ DWORKIN, Ronald: *Law's Empire*. Harvard Press, 1986, 106. oldal

¹⁴⁷ <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3201918/One-three-cases-lost-Britain-European-Court-Human-Rights-brought-terrorists-prisoners-criminals.html> (Letöltve: 2025.12.12.)

¹⁴⁸ <https://strasbourgobservers.com/2017/06/22/van-wesenbeeck-v-belgium-balancing-defence-rights-with-law-enforcements-possibilities-to-apply-observation-and-infiltration-methods/> (Letöltve: 2025.12.12.)

2.2. Az alapvető jogok értelmezése¹⁴⁹

Emberi jogok alatt az emberi minőséghez kötött, jogi elismeréstől függetlenül létező jogokat értjük. A fogalmi körbe azon jogok és szabadságok tartoznak, amelyek minden embert születésüktől fogva egyenlően megilletnek. Ezek felsorolását és tartalmi kibontását az Európa Tanácsnak az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezménye¹⁵⁰ és az ahhoz tartozó tizenöt kiegészítő jegyzőkönyv tartalmazza. Az Egyezmény elfogadása és folyamatos fejlesztése a szervezet egyik legnagyobb hatást kiváltó eredménye, amelyet 1950. november 4-én, Rómában fogadtak el és azóta a jogfejlődés és a meghatározó nemzetközi politikai változások eredményeképpen többször módosítottak Magyarországot az Európa Tanácshoz való csatlakozását követően fogadta el az Egyezményt¹⁵¹ és annak kiegészítéseit,¹⁵² majd – a tizedik és tizenkettedik kivételével – elkészülésüket követően törvénybe foglalta a további

¹⁴⁹ Az alfejezet

BENDE Zsófia – HALÁSZ István (szerk.): *Összehasonlító alkotmányjog. Fejezetek az alkotmány, az állam, az államszervezet és az alapvető jogok témaköréből*. Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Budapest, 2014.,

KARDOSNÉ KAPONYI Erzsébet: *Az emberi jogok nemzetközi védelme*. Doktori (PhD) értekezés, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Budapest, 2000.,

KISS Barnabás: *Az alapjogok korlátozása és a közérdek*. Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica, Szeged, 2007., 401-416. oldal.,

KUKORELLI István (szerk.): *Alkotmánytan I.* Osiris Kiadó, Budapest, 2007.,

SZIGETINÉ DR. JUHÁSZ Orsolya: *A személyhez fűződő jogok védelmének kialakulása és fejlődése, azok általános szabályozása*. Jogi Fórum, Budapest, 2012.,

SÁRI János – SOMODY Bernadette: *Alapjogok (Alkotmánytan II.)*. Osiris Kiadó, Budapest, 2008.,

TROCSÁNYI László – SCHANDA Balázs (szerk.): *Bevezetés az alkotmányjogba. Az alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014.

alapján került kidolgozásra.

¹⁵⁰ Az Egyezmény az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) Közgyűlése által 1948. december 10-én kihirdetett Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában lefektetett jogok általános és hatékony elismerését és megtartásának biztosítását célozza. Tekintettel arra, hogy az Egyezmény vált a magyar jogrendszer részévé és így Magyarország Alaptörvénye is ezen alapszik, tartalmában megegyezik, ezért az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának és az Európa Tanács fenti Egyezményének tárgyalása helyett a hazai szabályozási környezetet vizsgáljuk.

¹⁵¹ Magyarország vonatkozásában számos további univerzális (ENSZ) és regionális (ET, EU) emberi jogi dokumentum releváns, amelyek közül többhöz szerződéses kötelezettségek is kapcsolódnak (pl. ENSZ Alapokmány, Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, Európai Szociális Charta, Európai Unió Alapjogi Chartája, Nemzetközi Büntetőbíróság Római Statútuma stb.).

¹⁵² Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény.

kiegészítő jegyzőkönyveket.¹⁵³ Az Egyezményrel összefüggésben kijelenthetjük, hogy bár ki is lehetne lépni abból, az abban foglaltak ma már sokszor kógens kötelezettségként léteznek,¹⁵⁴ illetve megnyílt az út a szokásjogra való hivatkozás előtt is, ami ugyanerre az eredményre vezet. Az emberi jogok kategóriája magából a definícióból következően szűkebb, mint összességében az embereket megillető jogosultságok összessége, mivel nem foglalja magában az állampolgári jogokat. Funkcionális oldalról az emberi jogok célja, hogy védelmet nyújtsanak az egyén életére hatást gyakorló intézkedésekkel szemben, amelynek biztosítása az állam – bizonyos esetekben a nemzetközi közösség – kötelessége. Az emberi jogok ilyen értelmezése alapján tehát azok negatív¹⁵⁵ jellegűek, a beavatkozástól való mentesség lehetőségét biztosítják.¹⁵⁶ Az emberi jogok közé soroljuk az élethez, a szabadsághoz, a biztonsághoz vagy a jogalanyisághoz való jogot, amely mellett azok tartalmi oldalról tilalmakban is megnyilvánulhatnak, mint a szolgaság, a rabszolgaság vagy a kínzás tilalma.¹⁵⁷

Alapvető jogok¹⁵⁸ alatt azon emberi jogok jogi kifejeződését értjük, amelyek az embert emberi mivoltánál, a polgárt a politikai közösség tagjaként – állampolgárként – megillető jogosultságok összességét képezik. Az emberi jogok adott országban minden, a területén tartózkodó egyént megilletnek, ugyanakkor az alapvető jogok polgári közösséghez való tartozást megkövetelő részei kizárólag az állampolgárokat illetik meg, akik esetében a jogok más állam területén is érvényesíthetők, amennyiben azok szuverenitását, illetve jogrendjét nem sértik. Az alapvető jogokat az állam elismeri¹⁵⁹ és nem megteremti, az elismerés során pedig biztosításukat feltételhez nem kötheti. Az alapvető jogok alkotmányos elismertségüknél fogva a kérdéses ország jogrendszerének részei, ebből következően pedig jogi úton kikényszeríthetők. Mint jogosultságokból, az

¹⁵³ Kilencedik kiegészítő jegyzőkönyv: 1994. évi LXXXVI. törvény, tizenegyedik kiegészítő jegyzőkönyv: 1998. évi XLII. törvény, tizenharmadik kiegészítő jegyzőkönyv: 2004. évi III. törvény, tizennegyedik kiegészítő jegyzőkönyv: 2005. évi CXXIV. törvény, tizenötödik kiegészítő jegyzőkönyv: 2015. évi CLVII. törvény.

¹⁵⁴ Magyarországnak minden, joghatósága alatt álló személyre nézve biztosítania kell az Egyezmény I. fejezetében szereplő jogokat és szabadságokat (élethez való jog, kínzás tilalma, személyi szabadság, tisztességes eljárás stb.), ezek aktív módon történő biztosítását, magára nézve kötelezőnek fogadja el az EJEB ítéleteit, hatékony jogorvoslatot kell biztosítania stb.

¹⁵⁵ Lásd. BERLIN, Isaiah: *Two Concepts of Liberty*. Clarendon, Oxford, 1958., 121. oldal

¹⁵⁶ Berlin szerint pozitív jellegű jogok azok, amelyek biztosítják a lehetőséget az egyén cselekvési szabadságához.

¹⁵⁷ BABOS Sándor: *Alapvető jogok korlátozása a nemzetbiztonsági tevékenység során I.* Nemzetbiztonsági Szemle 8. évfolyam 3. szám, Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2020.

¹⁵⁸ Több szakirodalomban alapjogokként szerepelnek; a szerző a hatályos magyar jogrendszernek megfelelően (többek között az Alaptörvényben és az Nbtv.-ben) az alapvető jogok kifejezést használja.

¹⁵⁹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) I. cikk (2) bekezdés „Magyarország elismeri az ember alapvető egyéni és közösségi jogait.”

alapvető jogokból az államnak kötelezettsége származik, amely az egyének irányába áll fent. Mindez nemcsak az emberek jogainak tiszteletben tartását foglalja magában, hanem azok védelmét is. Tekintettel arra, hogy minden ember – és jogi személy – társadalmi közösségben él, amelyen belül mindenkit megillet az alapvető jogok gyakorlásának intézménye és eközben az egyes alapjogok összeütközésbe kerülnek, ezért senki sem jogosult jogai és szabadságai parttalan és korlátlan gyakorlására. Mindezt az alapvető jogoknak – mindamelllett, hogy egy részük nem korlátozható, más részük lényegi tartalmát érintően korlátozhatatlan – korlátozhatóknak kell lenniük olyan mértékben, amely biztosítja mások jogai lényegi tartalmának érvényesíthetőségét.

Az alapvető jogok az adott jogrendben korlátozhatóságuk lehetősége és feltételei alapján az alábbiak szerint oszthatók fel:

1. Korlátozhatatlan, más néven abszolút jogok és abszolút tilalmak,
2. Különleges jogrend idején, meghatározott időre korlátozható jogok,
3. Törvény által, szabályozott feltételek mellett korlátozható jogok.

A részletesebben vizsgált magyar jogi szabályozási rendszerben és a nemzetközi jogban sincs a fenti felosztás konkretizálva, annak jelentősége inkább a tudományos munkákban és az alkotmánybíróági gyakorlatban figyelhető meg.

Abszolút jogok és abszolút tilalmak (KORLÁTOZHATATLANOK)	
Jellemzők:	Az élet és emberi méltóság, kínzás tilalma, embertelen és megalázó bánásmód tilalma, szolgaság tilalma, emberkereskedelem tilalma, önkéntes hozzájárulás nélküli orvosi vagy tudományos kísérlet tilalma.
Jogvédelmi garancia:	Semmilyen szervezet nem korlátozhatja; abszolút védelem az alapjogvédelmi teszt során; az Alaptörvény I. cikkének abszolút szintjén élvez védelmet.
Alkalmazási feltételek:	Teljesen alkalmazási feltétel nélküli; az Alaptörvény 54. cikke nem engedélyezi a korlátozást még különleges jogrendben sem.

Különleges jogrendben korlátozható jogok (FELTÉTELESEN KORLÁTOZHATÓK)	
Jellemzők:	Hadiállapot, szükséghelyzet vagy veszélyhelyzet idejében korlátozhatók; szabad mozgás, tulajdon, gyülekezés és egyesülés szabadsága, személyes adatok kezelése, telekommunikáció.
Jogvédelmi garancia:	Az Alaptörvény 54. cikkének engedélyező rendelkezése; a korlátozó jogszabály meg kell, hogy jelenítse a szükségességet és arányosságot; az Alaptörvény alkalmazása nem függeszthető fel.
Alkalmazási feltételek:	Sarkalatos törvényi szint szükséges; feltételként az alapjog lényeges tartalmának tiszteletben tartása; csak a kiváltó ok megszűnéséig.

Korlátozható jogok (SZOKÁSOS MÓDON KORLÁTOZHATÓK)	
Jellemzők:	Magánélethez való jog, szólásszabadság, vallásszabadság, információs önrendelkezés, egyenlő bánásmód, tulajdon felhasználása.
Jogvédelmi garancia:	Az alapjogvédelmi teszt alkalmazása: legitim cél, alkalmasság, szükségesség, arányosság ellenőrzése; törvényi szint szükséges az alapjog lényeges tartalmának védelemhez.
Alkalmazási feltételek:	Törvényi felhatalmazás szükséges; más alapjog vagy alkotmányos érték védelme szükséges; a korlátozásnak arányosnak kell lenni a céllal.

1. táblázat. Az alapvető jogok korlátozhatósága (saját szerkesztés)

Az alapvető jogok funkciója az egyén és a közösség szabadságának védelme, amelyet a közhatalommal szemben is biztosítani kell. Az alapvető jogok elismerése során az állam mind a közhatalom, mind más személyek alapjogainak szempontjából az általános érvényű és az egyedi intézkedések vonatkozásában is meghatározza az emberek jogi helyzetét, ezen belül kijelöli az egyéneket érintő korlátozások határait. Definíció szerint az alapvető jogok tehát az egyén jogai az állammal és más személyekkel szemben, amelyek az államra nézve kötelező érvényűek, az egyén részéről pedig jogosítványok, amelyből következően megkövetelhetők és bírósági úton érvényesíthetők. Az alapvető jogok, amennyiben azok nem kizárólagos emberi mivolthoz kötöttek, a jogi személyeket is megilletik,¹⁶⁰ mint például a törvény előtti egyenlőség elve. Fontos megjegyezni, hogy az alapjogokat nem csupán nyelvtani alapon kell értelmezni, hanem a szabályozási céljuknak megfelelően, a józanész és a közös figyelembevételével is.¹⁶¹

2.2.1. Abszolút jogok és abszolút tilalmak

Az abszolút jogok és tilalmak kategóriája az állam által korlátlanul biztosítandó alapvető jogok érvényesülését foglalja magában, amelyekkel nem állítható szembe más érték, érdek vagy alapvető jog. A jogtudományban legfontosabbnak számon tartott abszolút jog az *emberi méltóság*, amely lényegi tartalmának korlátozhatatlansága nem vitatott a tudományterületen belül.¹⁶² Mindez a halálbüntetés alkotmányellenességéről szóló 23/1990. (X. 31.) AB határozatban¹⁶³ is tetten érhető, amely alapján az *élethez és az emberi méltósághoz* való jog minden más megelőző legnagyobb érték, ami oszthatatlan, így bármilyen korlátozása lényeges tartalmának korlátozásához is vezet, mindez pedig Alkotmány és Alaptörvény ellenes. A fenti határozat megállapítja továbbá, hogy az *élethez és az emberi méltósághoz* való jog minden más alapvető jog forrása és feltétele is. A jog jelenkori fejlődésének bizonyítéka, hogy annak ellenére, hogy az emberi méltóságból eredeztetik többek között az *élethez való jogot* és a *kínzás*

¹⁶⁰ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) I. cikk (4) bekezdés: „A törvény alapján létrehozott jogalanyok számára is biztosítottak azok az alapvető jogok, valamint őket is terhelik azok a kötelezettségek, amelyek természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak.”

¹⁶¹ JAKAB András (szerk.): *Az Alkotmány kommentárja*. Századvég Kiadó, 2009.

¹⁶² Dr. Sólyom László alkotmánybíró párhuzamos véleménye a 23/1990. (X. 31.) AB határozathoz, amelyben az emberi méltóság „anyajog” koncepcióját is megfogalmazza.

¹⁶³ Bár az Alaptörvény hatályba lépésével az alkotmánybírói határozatok hatályukat veszítették – lásd. Alaptörvény Záró és vegyes rendelkezések 5. pont –, ez azonban – az Alaptörvény Negyedik Módosításában bevezetettek szerint – nem érintette azok kifejtett joghatásait, így az azokban megfogalmazott alapjogi követelményeket sem. Ezzel összefüggésben fontos követelményt határoz meg a 13/2013. (VI. 17.) AB határozat, miszerint, ennek előfeltétele az Alkotmány és az Alaptörvény hivatkozott szakaszának tartalmi és rendszertani egyezősége.

tilalmát, azok az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló Egyezmény első változatában még nem szerepeltek.

Az abszolút jogok és tilalmak között szoros kapcsolat áll fenn: az abszolút tilalmak az abszolút jogok védelmét jelentik. Amikor a jog tiltja a kínzást akkor tulajdonképpen az emberi test sértetlenségéhez és az emberi méltósághoz való jogot védi. Az Alaptörvény és más demokráciák alkotmányai ezt az elvet mélyrehatóan integrálták magukba, és ezek az alapelvek képezik az egész jogrendszer alapzatát. Ezek az értékek nem egyszerűen jogi szabályok, hanem tükrözik mindazt, hogy mit tekintünk az emberi lét számára elengedhetetlennek és mit vagyunk hajlandók közösségként elfogadni.

2.2.2. Különleges jogrendben korlátozható jogok

Az alapvető jogok egy része speciális körülmények között – azonban szintén jogszabályban meghatározott mélységben és módon¹⁶⁴ – korlátozható. E különleges jogrendben korlátozható jogok vonatkozásában a szabályozás a demokratikus államokban egységes képet mutat. Általában valamilyen különös körülményt írnak elő korlátozásuk bevezetéséhez (pl. háború, háborús veszély, az alkotmányos berendezkedést fenyegető belső konfliktus stb.), amelyek megszűnésével a korlátozásokat is meg kell szüntetni. A korlátozások mélysége jellemzően a békeidőszakhoz képest nagyobb, ugyanakkor az abszolút jog lényeges tartalmát nem érintheti. Mindez a magyar jogszabályi környezetben is jól látható módon került szabályozásra, amelyen belül az Alaptörvény 52. cikk (2) bekezdése tartalmazza a különleges jogrendben korlátozható jogokra vonatkozó felhatalmazó rendelkezéseket.

„Az Alaptörvény hivatkozott cikke alapján különleges jogrendben az alapvető jogok gyakorlása felfüggeszthető vagy az I. cikk (3) bekezdés szerinti mértéken túl – tehát az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásán túl is – korlátozható. E generális szabály alól ugyanezen cikk alapján kivételt jelentenek az alábbi jogok és tilalmak:

- *az élethez és az emberi méltósághoz való jog (beleértve a magzati életet is),*
- *a kínzás, az embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés, a szolgaság és az emberkereskedelem tilalma,*

¹⁶⁴ Tehát nem „jogmentes” időszak lásd. többek között ÖSZE Áron: *A különleges jogrend alaptörvényi reformja*. Parlamenti Szemle VI. évfolyam 1. szám, Budapest, 2021., <https://parlamentiszemle.hu/wp-content/uploads/2021/11/psz-202101-5-21o-oszearon.pdf> (Letöltve: 2025.12.19.) és MÉSZÁROS Gábor: *Különleges jogrend, alkotmányos béklyók nélkül*. Magyar Helsinki Bizottság, 2022., https://helsinki.hu/wp-content/uploads/2022/11/MeszarosG_kulonleges_jogrend_20221102.pdf (Letöltve: 2025.12.19.)

- *az önkéntes hozzájárulás nélküli orvosi vagy tudományos kísérlet tilalma,*
- *az emberi fajnemesítést célzó gyakorlat, az emberi test és testrészek hasznoszerzési célú felhasználása, valamint az emberi egyedmásolás tilalma,*
- *az ártatlanság vétele a bíróság jogerős határozatáig,*
- *a büntetőeljárás során a védelem joga és a védő által kifejtett vélemény miatti felelősségre vonás tilalma,*
- *senki nem nyilvánítható bűnösnek és nem sújtható büntetéssel olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején a magyar jog vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más állam joga szerint nem volt bűncselekmény (ez azonban nem zárja ki valamely személy büntetőeljárás alá vonását és elítélését olyan cselekményért, amely elkövetése idején a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai szerint bűncselekmény volt),*
- *a jogorvoslat törvényben meghatározott rendkívüli esetei kivételével senki nem vonható büntetőeljárás alá és nem ítéltető el olyan bűncselekményért, amely miatt Magyarországon vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által – más államban törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték.”¹⁶⁵*

Az előzőeken túl lényeges követelmény, hogy az alapvető jogok gyakorlásának lehetősége különleges jogrendben is biztosított legyen, ezért rögzítésre került, hogy az Alaptörvény alkalmazása nem függeszthető fel, valamint az Alkotmánybíróság működése nem korlátozható.¹⁶⁶ Összhangban azzal, hogy az alapvető jog korlátozását jogszabályban szükséges előírni, a hazai környezetben az Alaptörvény sarkalatos törvényben rendeli szabályozni a különleges jogrendben korlátozható jogokat is. Az erre vonatkozó hatályos hazai szabályozás¹⁶⁷ alapján a kormány hadiállapot, szükségállapot, veszélyhelyzet idején és az első kettő kezdeményezését követően rendkívüli intézkedéseket hozhat.¹⁶⁸

Azokra a biztonsági környezetünkre hatással lévő eseményekre tehát, amelyekre a normál jogrend nem képes megfelelő, hatékony és legfőképpen az emberek biztonságát garantáló választ adni a különleges jogrendet alkalmazzák. Egy más megfogalmazásban: „*A különleges jogrend a társadalom működésének egy olyan állapota, amelynél a biztonság (a természetes személyek vagy a közösség biztonsága) különösen is fenyegetett, olyan mértékben, hogy az állam speciális*

¹⁶⁵ BABOS (2020) 71-72. oldal

¹⁶⁶ Alaptörvény 52. cikk (4) bekezdés.

¹⁶⁷ A védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról szóló 2021. évi XCIII. törvény (a továbbiakban: Vbő.)

¹⁶⁸ Vbő. 80. § (1) bekezdés

*szabályokat alkot a biztonság fenntartására, megmentésére.”*¹⁶⁹ Mindebből következően a biztonság garantálása érdekében általában a szabadságjogokból kell többet áldozni, mivel az állam egyes szervezeteinek olyan mértékű alapjogkorlátozási felhatalmazásra van szüksége a veszély elhárítása érdekében, amely normál jogrend idején elképzelhetetlen lenne. Csink Lóránt további megfogalmazása szerint „*a különleges jogrend egy olyan társadalmi vagy természeti jelenség kezelésére biztosított állami keretrendszer, amely az állam működésének normális állapotában nem kezelhető, és amely az embereket, az államot vagy az alkotmányos rendet veszélyeztet.*”¹⁷⁰

A Vbő. a különleges jogrendi időszakokban az állampolgárok élet-, egészség-, személyi, vagyon- és jogbiztonságának, valamint a nemzetgazdaság stabilitásának garantálása érdekében – kormányrendeleti szinten – rendeli szabályozni egyes törvények alkalmazásának felfüggesztését, a törvényi rendelkezésektől való eltérést és egyéb rendkívüli intézkedések bevezetését. Ezeket a személyes szabadsággal és az életkörülményekkel, a gazdaság- és ellátásbiztonsággal, a közösségeket érintő biztonsági célú korlátozásokkal és a lakosság tájékoztatásával, az állami és önkormányzati működéssel, a törvényes rend, a közrend és a közbiztonság megóvásával vagy helyreállításával, valamint az országvédelemmel és országmozgósítással összefüggő kérdésekben szabályozhatja.¹⁷¹

A szabályozás alapján a kormány különleges jogrenddel összefüggő rendeletei kizárólag az elérni kívánt céllal – a kiváltó ok megszüntetésével – összhangban, a feltétlenül szükséges és arányos intézkedések bevezetésével történhetnek.¹⁷² A hadiállapotot, a szükségállapotot és a veszélyhelyzetet kiváltó esemény megelőzése, kezelése, felszámolása, káros hatásainak megelőzése és elhárítása céljából – azzal arányosan – az alapvető jogok korlátozhatók, azonban csak a kiváltó eseményhez igazodó, feltétlenül szükséges mértékben.¹⁷³ A Vbő-ben megjelennek tehát a nemzetbiztonsági tevékenység alapkövetelményei is, az *arányosság* és a *szükségesség* alapelve.¹⁷⁴

A törvény az alapvető jogok felfüggesztésére is lehetőséget ad, amennyiben a különleges jogrendet kiváltó ok megszüntetésére az alapvető jogok korlátozása nem elégséges.¹⁷⁵ A Vbő. ugyanakkor mind a jogkorlátozás, mind az alapvető jogok felfüggesztése esetében előírja, hogy az azokkal összefüggő követelményeket folyamatosan biztosítani kell, amely a kormány, tehát a

¹⁶⁹ CSINK Lóránt: *Mikor legyen a jogrend különleges?* Iustum Aequum Salutare XIII. évfolyam 4. szám, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2017., 7. oldal

¹⁷⁰ CSINK (2017) 8. oldal

¹⁷¹ Vbő 80. § (2) bekezdés

¹⁷² Vbő. 80. § (3) és (4) bekezdés

¹⁷³ Vbő. 81. § (1) bekezdés

¹⁷⁴ Lásd. még: SOLTI (2017)

¹⁷⁵ Vbő. 81. § (2) bekezdés

rendeletalkotó feladata. Amennyiben azok bevezetésének feltételei – a kiváltó okok – megszűntek, úgy azokat haladéktalanul ki kell vezetni a jogrendből.¹⁷⁶ A Vbő-ben szabályozott – és az állampolgárok mindennapi életét lényegi tartalmát érintően befolyásoló – fenti alapjogkorlátozási lehetőségek nemzetbiztonsági, honvédelmi és rendészeti célból történő alkalmazására ezidáig a gyakorlatban nem került sor, azonban megjegyzendő, hogy a 2022. május 25-től 2026. május 13-ig fennálló¹⁷⁷ veszélyhelyzet alatt számos, a megjelölt szakaszok alapján kiadott kormányrendelet került megalkotásra.

Tekintettel arra, hogy a fentiek alapján a jelenleg hatályos magyar szabályozás szerinti gyakorlati alkalmazására még nem került sor és arra, hogy a Vbő. nem rendelkezik részletesen a ténylegesen bevezethető intézkedésekről és annak taxatív felsorolását sem tartalmazza, így a hivatkozott jogszabály elődjének tekintett törvényben¹⁷⁸ meghatározottakon keresztül lehetséges vizsgálni a különleges jogrendben korlátozható jogokat. A Hvt. és a Vbő. az egyes különleges jogrendi időszakok elnevezése és tartalma tekintetében csak részben mutat egyezést, így a különböző időszakokban¹⁷⁹ differenciáltan bevezethető intézkedéseket nem lehetséges vizsgálni, kizárólag a közös szabályokat.

A különleges jogrendben bevezethető intézkedések alapvető jogokat korlátozó rendelkezései a Hvt. 65-79. §-ai alapján az alábbiakban ismertetésre kerülő csoportosítás szerint foglalhatók össze:¹⁸⁰

1. A honvédelmi igazgatás körében alkalmazható rendkívüli intézkedések¹⁸¹
 - a. meghosszabbodik a hadkötelezettség ideje,
 - b. a szolgálati viszonyra vonatkozó szabályok változhatnak a nemzeti érdekre tekintettel (pl. szünetel a hivatásos szolgálati viszony megszüntetése).¹⁸²

¹⁷⁶ Vbő. 81. § (3) bekezdés

¹⁷⁷ 180/2022. (V. 24.) Korm. rendelet - az Ukrajna területén fennálló fegyveres konfliktusra, illetve humanitárius katasztrófára tekintettel, valamint ezek magyarországi következményeinek az elhárítása érdekében veszélyhelyzet kihirdetéséről és egyes veszélyhelyzeti szabályokról.

¹⁷⁸ A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvényben (a továbbiakban: Hvt.).

¹⁷⁹ Rendkívüli állapot, szükségállapot, megelőző védelmi helyzet, terrorveszélyhelyzet, váratlan támadás, veszélyhelyzet.

¹⁸⁰ Megjegyzem, hogy a Hvt 79. § alapján megelőző védelmi helyzetben az alább felsorolt intézkedéseknél és rendszabályoknál szigorúbbak is bevezethetők.

¹⁸¹ Hvt. 65. §

¹⁸² A 2022. május 25. óta érvényben lévő veszélyhelyzethez kapcsolódó, a Vbő. alapján kiadott 614/2022. (XII. 29.) Korm. rendelet a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról.

2. A közigazgatásra, közrendre és közbiztonságra vonatkozó rendkívüli intézkedések¹⁸³

- a. rendeletben elzárás büntetés is megállapítható a honvédelmi szabálysértések miatt, továbbá más szabálysértési jogszabályok is módosíthatók,
- b. a sajtó részére elrendelhető, hogy kizárólag a hivatalos tájékoztatásokat használhatja fel tudósításaihoz, a közzétételt előzetes engedélyhez köthető,
- c. a rádió, televízió és egyéb tömegkommunikációs intézmény esetében elrendelhető azok helyiségeinek, stúdióinak, műsorszóró adóinak, berendezéseinek és létesítményeinek igénybevétele, használatra való átengedése vagy ezek használatának mellőzése,
- d. a postai és az elektronikus hírközlési szolgáltatások szüneteltetése, korlátozása és ellenőrzése elrendelhető,
- e. a távközlési és informatikai hálózatok igénybevétele, az elektronikus hírközlő berendezés használatra való átengedése, illetve használatának mellőzése elrendelhető,
- f. a teherszállító és tömegközlekedési kapacitások elvonása, lekötése, mozgásának korlátozása elrendelhető,
- g. a magyar állampolgárok külföldre utazása, a külföldi állampolgárok Magyarországra utazása, a külföldi személyekkel való kapcsolattartás korlátozható,
- h. a nem magyar állampolgárok jelentkezési kötelezettsége, mozgásuk korlátozása elrendelhető,
- i. a lakosság kitelepítése, kötelező tartózkodási helyük kijelölése elrendelhető,
- j. a nyilvános helyeken történő tartózkodás korlátozható,
- k. a nyilvános rendezvények és gyűlések korlátozhatók,
- l. a polgári célú lőszerek beszolgáltatása elrendelhető,
- m. a lakosság magatartására vonatkozó szabályok meghatározhatók,
- n. a diplomáciai mentességekkel és kiváltságokkal kapcsolatos nemzetközi szerződések egyes rendelkezéseinek alkalmazása során vagy viszonyosság alapján követendő eljárás szabályozható.

¹⁸³ Hvt. 66-73. §

3. Az igazságszolgáltatásra vonatkozó rendkívüli intézkedések¹⁸⁴

Az igazságszolgáltatással kapcsolatos alapvető jogok többsége az Alaptörvény 54. cikke alapján nem korlátozható. Tekintettel ugyanakkor arra, hogy a kisebb súlyú-, továbbá polgári peres eljárásban például a másik fél hadkötelezettsége miatti távolmaradás esetén felfüggeszthetők, így az ésszerű határidőn belül történő ügyintézés¹⁸⁵ sérülhet, mivel nem lehet előre látni az adott különleges jogrendi időszak végét. A Hvt. e szakasza a probléma feloldására a rögtönbíráskodás intézményét alkalmazza, amely esetében sem sérülhet a részrehajlás nélküli ügyintézés, a védelemhez való jog és egyéb, az Alaptörvényben meghatározott alapvető jog.

4. A gazdasági és anyagi szolgáltatási kötelezettségre vonatkozó rendkívüli intézkedések¹⁸⁶

- a. a deviza, a valuta és a nemesfémek vételre való felajánlása elrendelhető,
- b. az ország szempontjából fontos termékek és javak kereskedelme korlátozható,
- c. a takaré- és nyereségbetétek, valamint az értékpapírok kifizetése felfüggeszthető,
- d. bármely alkalmas műszaki gép igénybevétele elrendelhető,
- e. honvédelmi érdekből az üzemi szolgáltatások teljesítése, ingó dolgok használatra történő átengedése elrendelhető.

Az alaptörvényi felhatalmazás alapján a különleges jogrendben bevezethető korlátozó intézkedéseket a Hvt. a fentieknek megfelelő szektorok szerinti felosztásban tartalmazta, amely átlátható formában nyújtott betekintést a várható tevékenységbe, mindamellett, hogy a részletszabályok rendeleti szinten kerültek volna szabályozásra. Az Alaptörvény által nem tiltott korlátozásokon túl a Hvt. vonatkozó részei alapján az alapvető jogok jelentős része korlátozható, amennyiben azt alkotmányos érték, vagy érdek védelme, vagy más alapvető jog érvényesítésének biztosítása megköveteli. A hatályos Vbő. szerinti szabályozás ugyanakkor az előző jogszabályhoz képest általános megfogalmazásokat alkalmaz, amelyek teljeskörűen rendeleti szinten – a kiváltó okhoz igazodóan – kell, hogy szabályozásra kerüljenek.

2.2.3. Korlátozható jogok

A nem abszolút jogok kategóriájába eső alapvető jogok elméletben és gyakorlatban is összeütközésbe kerülhetnek egymással. Ebben az esetben

¹⁸⁴ Hvt. 75. §

¹⁸⁵ Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés

¹⁸⁶ Hvt. 76-78. §

elsősorban a jogalkalmazónak, azaz a végrehajtó hatalmi ágnek és a független bíróságoknak, az összeütközés feloldásának sikertelensége esetében a jogalkotónak – a törvényhozó hatalmi ágnek – kell döntést hoznia, hogy melyik jogot részesíti előnyben és melyik jogot korlátozza.

A korlátozható jogok közé tartozik például a véleményszabadság, a sajtószabadság, a szülői jogok, a tulajdonhoz való jog vagy a magánélet védelme. Ezek a jogok nagy jelentőséggel bírnak az egyén és a társadalom számára, de különleges helyzetekben – nem kizárólag különleges jogrendben, hanem például közegészségügyi vészhelyzetben vagy a gyermekek védelme érdekében – jogos korlátozásoknak vethetők alá. A magyar és az európai jogszabályok világosan meghatározzák, hogy milyen körülmények között lehet ezeket a jogokat korlátozni, és hogy az intézkedéseknek milyen kritériumokat kell teljesíteniük.

Az ilyen jogok korlátozása során a közös cél az, hogy egyensúlyt teremtsünk az egyéni szabadságjogok és a közösségi érdekek között. A bíróságok szerepe ebben az összeütközésben döntő fontosságú: felügyelik a korlátozások szükségességét, arányosságát és biztosítják, hogy az intézkedések ne vezessenek a jogalany jogtalan diszkriminációjához. Ez lehetővé teszi, hogy a társadalom rugalmasan reagáljon a változó körülményekre, miközben megóvja az alapvető jogok lényegét és a jog uralmát.

2.3. A jogkorlátozás általános szabályai

Az alapvető jogok korlátozásának azok egymással vagy valamely alkotmányos értékkel való összeütközése (kollíziója) az alapja, amelynek feloldása az állam kötelessége. Az összeütközés feloldásának általános érvényű gyakorlata valamely jog korlátozása, amelynek során figyelembe kell venni az Alaptörvény által előírtakat, miszerint törvény állapítja meg az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat, így a korlátozásukat is.

Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a hatályon kívül helyezett Alkotmánnyal összefüggő Alkotmánybírósági határozat¹⁸⁷ alapján a rendeletben szabályozott alapjogkorlátozás sem minősíthető azonnal alkotmányellenesnek: „Valamely alapjog tartalmának meghatározása és lényeges garanciáinak megállapítása csakis törvényben történhet, törvény kell továbbá az alapjog közvetlen és jelentős korlátozásához is. Közvetett és távoli összefüggés esetében azonban elegendő a rendeleti szint is. Ha nem így lenne, mindent törvényben kellene szabályozni. Ebből az következik, hogy mindig csak a konkrét szabályozásról állapítható meg, hogy – az alapjoggal való kapcsolata intenzitásától függően – törvénybe kell-e foglalni vagy sem.”

¹⁸⁷ 4/1993. (II. 12.) AB határozat indokolása

Az Alaptörvény az I. cikk (3) bekezdésében a korlátozással kapcsolatban nevesíti – a korábbi alkotmánybíróági határozatokból konkrétan átemeli – a *szükségesség* és az *arányosság* követelményét és az alapvető jog lényeges tartalmának védelmét. Az alapvető jogok korlátozása során a fentiekből következően nyilvánvaló előnyt élveznek az *abszolút jogok* és az *abszolút tilalmak* által védett jogok a többivel szemben. A *különleges jogrendben korlátozható jogok* – tekintettel arra, hogy ezek csak bizonyos körülmények között sérülhetnek – szintén előnyt élveznek a *korlátozható jogokkal* szemben. Az egyes kategóriákon belüli erőssorrend felállítása azonban nehézségekbe ütközik, hiszen az egymással való szembeállítás az egyes jogok eltérő természete miatt nem lehetséges, itt szükséges annak vizsgálata, hogy a cél eléréséhez adott csoporton belül melyik jog korlátozása vezethet arányos eredményre. Az alapvető jogok korlátozásával összefüggésben a jogszabályok további – a különleges jogrenden kívüli – különös követelményeket is megállapíthatnak, ahogy azt az Alaptörvény is teszi, például: „Tulajdont kisajátítani csak kivételesen és közérdekből, törvényben meghatározott esetekben és módon, teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett lehet.”¹⁸⁸ A tulajdon több más alapvető jogtól eltérően nem eleve létező természetes állapot, hanem az állam jogi szabályozásának keretei között, meghatározott társadalmi közegben, annak előfeltételével létezik. A tulajdon tehát társadalmi felelősséggel jár, korlátozásának vagy elvonásának szabályai törvényben szabályozott módon, a közösség jelentős érdekének érvényesítése esetén szigorú feltételekhez kötöttek.

Összességében tehát az alapvető jogok korlátozásának határa azok lényeges tartalmának tiszteletben tartása, amely az alkotmány- és nemzetközi bírósági gyakorlat alapján is akkor sérül, ha a korlátozás nem állja ki az Alkotmánybíróság kifejezetten erre kidolgozott, és a nemzetközi gyakorlattal összhangban lévő, alapjogvédelmi tesztjét.¹⁸⁹ Jogszabály alapján „...az alkotmányos rend és az Alaptörvényben biztosított jogok védelme, a jogrendszer belső összhangjának megőrzése, valamint a hatalommegosztás elvének érvényre juttatása érdekében, az Alaptörvény védelmének legfőbb szervezeteként működő Alkotmánybíróság...”¹⁹⁰, amelynek ebből következően alaprendeltetési feladata is a fentiek végrehajtása. Az alapjogvédelmi tesztrel kapcsolatban fontos kiemelni azt, hogy annak kidolgozására és a gyakorlatba történő átültetésére az esetek egyediségéből következően volt szükség, továbbá azért, mert e jogok szubjektív jelleget öltenek, pontos és általános meghatározásuk a jogtudomány egységes álláspontja szerint nem lehetséges. Mindebből következően az Alaptörvény, vagy bármely más jogszabály – világviszonylatban is – csupán az adott alapjoggal

¹⁸⁸ Alaptörvény XIII. cikk (2) bekezdés

¹⁸⁹ Az alapjogvédelmi tesztéről részletesen lásd.: GESZTEI László: *Az alapjogok nemzetbiztonsági szempontból történő korlátozása és az alapjogok korlátozásának alkotmánybíróági értelmezési gyakorlata I.*, Nemzetbiztonsági Szemle 7. évfolyam 2. szám, Nemzeti Közszerződési Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2019.

¹⁹⁰ Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény preambuluma

kapcsolatos jogalkotói szándék tömör megfogalmazására képes, azonban minden egyénre, eseményre, körülményre vonatkozó konkrét meghatározással és ezek kollíziója esetén egymáshoz való viszonyukra vonatkozóan nem tud általános szabályt alkotni. „Az Alkotmánybíróság ugyanis az alapvető jogok Alkotmányba foglalt katalógusát nem tekinti zárt rendszernek, mivel az egyes nevesített alapjogok értelmezése során kibontja az Alaptörvényben deklarált jogok – adott tényállásra vonatkoztatható – aspektusait: az alapjog lényeges tartalmát, funkcióját, más alapjoghoz való viszonyát, korlátait és biztosítékait.”¹⁹¹ Az alapjogvédelmi teszt tehát azért szükségszerű, mert minden eset egyedi, nem állítható fel olyan általános érvényű szabály, amely alapján a teszt nélkül megállapítható lenne az alapvető jog jogos vagy jogtalan korlátozásának ténye. Az egyedi esetekre vonatkozó vizsgálatok – ahogyan az az Alkotmánybírósági és nemzetközi bírósági anyagokból is látható – sem nélkülözik a bírói tanácsok egy-egy tagjának különvéleményét, amelyből levonható az a következtetés, hogy az alapjogvédelmi teszt is tartalmaz szubjektív elemeket, ugyanakkor ritka az olyan eset, amikor a többségi döntés lényeges tartalmával ellentétes álláspont születik.

Az alapjogvédelmi teszt folyamata:

1. Formai vizsgálat – annak megállapítása, hogy összhangban az Alaptörvénnyel, a korlátozás a megfelelő jogszabályi szinten történt-e.¹⁹²
2. Tartalmi vizsgálat – az alapjogvédelmi teszt lefolytatása¹⁹³
 - a. Legitim cél megléte¹⁹⁴ – a korlátozás másik alapvető jog érvényesülése vagy alkotmányos érték védelme érdekében történt-e.
 - b. Alkalmasság¹⁹⁵ – az alapvető jog korlátozása a legitim cél elérésére alkalmas volt-e.
 - c. Szükségesség¹⁹⁶ – a legitim cél kizárólag az alapvető jog korlátozásával volt-e elérhető.

¹⁹¹ 13/2013 (VI. 17.) AB Határozat [152] és [156], valamint CHRONOWSKI Nóra – DRINÓCZI Tímea – PETRÉTEI József – TILK Péter – ZELLER Judit: Magyar Alkotmányjog III., Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2013., 23. oldal

¹⁹² Alaptörvény I. cikk (3) első mondata teljesül-e

¹⁹³ 3/2014. (I. 21.) AB Határozat [56], [60], [61]

¹⁹⁴ Alaptörvény I. cikk (3) második mondat, első mondatrész

¹⁹⁵ Alaptörvény I. cikk (3) második mondat, első mondatrész. A vizsgálat tárgya ebben az esetben a cél és az eszköz közötti logikai összefüggés vagy annak hiányának megállapítása.

¹⁹⁶ Alaptörvény I. cikk (3) második mondat, második mondatrész

- d. Arányosság¹⁹⁷ – a legitim cél fontossága arányban állt-e a cél elérése érdekében bevezetett jogkorlátozással, valamint annak érdekében a legenyhébb alkalmas eszköz került-e alkalmazásra.

Hetesy Zsolt doktori értekezésében így fogalmaz: „A titkos felderítéssel együtt járó jogkorlátozás ezért csak akkor elfogadott, amennyiben az más alkotmányos alapjogok védelme érdekében elengedhetetlenül szükséges. Az egyensúly biztosítása érdekében az államnak egyértelműen meg kell határoznia, hogy az ország függetlenségének, alkotmányos rendjének vagy éppen a közbiztonság védelme és a bűnüldözési érdekek érvényesítése érdekében a titkos felderítéssel mely szervezetek, milyen eszközökkel és milyen garanciák mellett korlátozhatják az alapjogokat. Mivel a titkos felderítés – definíció szerint – nem ismert az érintettek előtt, így a jogkorlátozás során aszimmetrikus, egyensúly nélküli »viszony« jön létre. Az egyén csak korlátozott módon képes érdekeinek érvényesítésére, így a jogvédelmet és a megfelelő egyensúlyt közvetetten, más, az állam által beépített hatékony garanciákkal, megfelelő kontrollmechanizmusok kiépítésével kell biztosítani.”¹⁹⁸ Mindezen fent idézett jogvédelem a konkrét titkosszolgálati eszközalkalmazás előtt, a jogszabályok Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálata során, és az után – a vélt jogsérelem keletkezését követően – biztosítható az alapjogvédelmi teszttel. „A tagállamokban működő alkotmánybíróságok egységesülő értelmezésével kapcsolatban felmerül annak a veszélye, hogy az alkotmányok kialakulásában meghatározó szerepet játszó egyedi nemzeti sajátosságok fokozatosan háttérbe szorulnak. Az Európai Unión kívülre tekintve az alapjogok deklarációja mellett látható az alapjogok érvényesülésének látványos, az aktuális hatalmi szempontoknak történő alárendelése, ezt pedig csak részben magyarázhatjuk az eltérő kulturális hagyományokkal. A nyugati értékek, mint a jogállamiság, a demokrácia vagy egyes alapjogok tisztelete bizonyos országokban teljesen más jelentéstartalmat kaphatnak. Az alapjogok jelentéstartalma a politikai szükségszerűség következtében és a politikai változásoknak való kitettség miatt hosszú távon sincs kőbe vésve, hanem időről időre értelmezés és gyakran átértelmezés tárgyává válik. Ennek megfelelően az egyes alapjogok esetében a korlátozásuk mértéke és annak indokai is jelentősen módosulhatnak bizonyos társadalmi szintű változásokkal, elvárásokkal összhangban, akár rendkívül rövid idő alatt.”¹⁹⁹

Jogtörténeti kitekintésként a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény hatálya alatti jogi helyzettel összefüggésben megjegyzendő, hogy annak és a jelenleg hatályos Alaptörvénynek az élethez való jog szempontjából történő iránymutatása lényeges eltérést tartalmaz. Ezen belül az

¹⁹⁷ Alaptörvény I. cikk (3) második mondat, harmadik mondatrész

¹⁹⁸ HETESY Zsolt: *A titkos felderítés*. Doktori értekezés, PTE ÁJK, 2011., 5-6. oldal

¹⁹⁹ GESZTEI (2019) 99. oldal

emberi méltóság és az élethez való jog egymással való viszonya²⁰⁰ tekintetében megállapítható, hogy az emberi méltósághoz való jog értelmezése elé a magyar alkotmánybírói gyakorlatban elsősorban azért gördült különösen sok nehézség, mert az élethez és a méltósághoz való jogot mind a korábbi Alkotmány, mind az Alaptörvény együtt említi: *minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz*. Lényeges különbség, hogy az Alaptörvényből kimaradt az Alkotmányban foglalt „önkéntesen” kitétel, így teret adva az élettől és az emberi méltóságtól történő nem önkényes megfosztásnak. Az Alaptörvény már csupán az emberi méltóság sérthetlenségét deklarálja.

Az Alkotmánybírói az emberi létet érintő első határozatában²⁰¹ abból indult ki, hogy „...az emberi élet és az emberi méltóság elválaszthatatlan egységet alkot és minden mást megelőző legnagyobb érték.” Az Alkotmánybírói arra az álláspontra helyezkedett, hogy az emberi méltósághoz való jog csupán az emberi élettel együtt fennálló abszolút és elválaszthatatlan egységben határozza meg a sajátos emberi státuszt, mindezért anyajog mivoltából levezetett részjogosítványai a szükségességi-arányossági teszt alapján – a lényeges tartalom kivételével – korlátozhatók.

A büntetőjog oldaláról való vizsgálat alapján a végszükség, mint büntethetőséget kizáró ok, viszonylag kidolgozott dogmatikával bír és jobban megérthetővé teszi, hogy milyen lehetőségei vannak az államnak e tekintetben. A végszükségből végrehajtott élet kioltása esetében nem arról van szó, hogy az állam – bár nem alkalmaz halálbüntetést – megengedné, hogy önkényesen elvegye valaki másnak az életét, hanem az egész szituációt olyannak tekinti, amely felette

²⁰⁰ ZAKARIÁS Kinga: *Az emberi méltósághoz való jog*. Doktori (PhD) Értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2017.

²⁰¹ 23/1990. (X. 31.) AB határozat

áll bármilyen állami hatalomnak, vagyis képtelenség az ilyen helyzetekben érvényesíteni az állami büntetőhatalmat.²⁰²

Összességében a jogkorlátozás határát a szükségesség és az arányosság követelményei, valamint a korlátozásra kerülő alapjog lényeges tartalma jelenti, amelyek betartására a jogalkotás, a jogalkalmazás és a bírói gyakorlat során is figyelemmel kell lenni. Mindez az alapjogok szubjektivitása és pontos definiálásának nehézségei miatt akadályokba ütközik, amelyek feloldása és az egyedi vagy általános értelmezés megadása világsszinten a legfőbb bírói fórum feladata.

2.4. Jogkorlátozás a nemzetbiztonsági tevékenység során

A titkosszolgálati eszközalkalmazás vonatkozásában különösen lényeges – a nemzetközileg elfogadott joggyakorlatnak megfelelően – az, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének és azon belül a bevezetett intézkedések mindegyikének ki kell állnia az alapjogvédelmi tesztet. A mindennapi műveleti tevékenység során mindez egyrészt nyilvánvalóan nem vizsgálható minden egyes intézkedésre vonatkoztatva, másrészt az alapjogvédelmi teszt a bíróságok eljárásrendje, amelyet jogerősnek tekinthető eredménnyel csak a szervezetek hajthatnak végre.

²⁰² A büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 23. § (1) alapján: Nem büntetendő annak a cselekménye, aki saját, illetve más személyét vagy javait közvetlen és másként el nem hárítható veszélyből menti, vagy a közérdek védelme érdekében így jár el, feltéve, hogy a cselekmény nem okoz nagyobb sérelmet, mint amelynek elhárítására törekedett. Például: öngyilkos merényletet elkövetni próbáló személy életének kioltása, valaki azért hatol be más lakásába, hogy megmentse a tűzből az ott alvókat és az alábbi eset:

„1884. május 19-én a Mignonette nevű hajó az angliai Southampton városából Sydneybe indult. Július 5-én a Jóreménység-foktól 1600 mérföld távolságra viharba kerültek, az erős hullámszél betörte a hajó oldalát és pár perc alatt elárasztotta vízzel: a négyfős legénység még idejében, a süllyedés előtt mentőcsónakot dobott le, így mindannyian megmenekültek. A négy férfi (Dudley kapitány, Stephens kormányos, Brooks matróz és Parker hajósinas) a kis csónakon hanykolódtak a tengeren. 11 napon keresztül répán és egy, a tengerből kifogott teknősbéka húsan éltek. Az ezt követő héten már semmiféle ételmük nem volt. A kapitány ekkor azt javasolta társainak, hogy valakit négyük közül áldozzanak fel – sorshúzás útján – a többiek megmeneküléséért. A legénység tiltakozott. A hajótörés 19. napján hajnalban Dudley elvágta az alvó Parker torkát és az azt követő pár napon a halott fiú testéből táplálkoztak. A 24. napon egy német kereskedelmi hajó felvette a túlélőket. Mivel egyikük sem titkolta a lejátszódott véres eseményeket, 1884. november 6-án gyilkosság büntette miatt mind a hárman angol bíróság elé kerültek. Az esküdszék azonban nem tudott egyértelműen állást foglalni a vádlottak bűnösségének kérdésében, így a Koronabírósághoz kegyelemre ajánlotta őket. 1884. december 9-én a Legfelsőbb Büntetőbíróság a vádlottakat bűnösnek mondta ki gyilkosság büntetében és mindhármukat halálra ítélte: azonban egyhangúan hozzájárultak az esküdszék kegyelmi ajánlásához.” DARAI Péter: *A Btk. 30. §-a a bírói gyakorlatban*.

<https://real.mtak.hu/93455/1/ABtk.30.-aabiroigyakorlatban.pdf> (Letöltve: 2025.12.22.)

A világ legtöbb demokratikus államához hasonlóan Magyarországon is az alapvető jogok korlátozása a nemzetbiztonsági tevékenység során törvényes és elfogadható, amennyiben az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartása biztosított, így ha *legitim a cél*²⁰³ (a korlátozás másik alapvető jog érvényesülése vagy alkotmányos érték védelme érdekében történik), a legitim cél elérésére *alkalmas* a bevezetett intézkedés²⁰⁴, az alapjogkorlátozás *szükséges*, mivel a legitim cél más módon nem érthető el²⁰⁵, a nemzetbiztonsági tevékenység és a bevezetett intézkedés a legitim céllal *arányos*²⁰⁶, valamint a lehető legenyhébb jogkorlátozástól az erősebb felé *fokozatosan* kerülnek bevezetésre az intézkedések.

Az alapjogvédelmi teszt intézményének hiányában a mindennapi tevékenység végzésekor a nemzetbiztonsági szolgálatok a fentiek miatt az Nbtv. rendelkezéseiből levezethető úgynevezett nemzetbiztonsági alapelveket²⁰⁷ alkalmazzák, amelyekre figyelemmel a szolgálatok tevékenységüket szervezik és egyben önellenőrzést is gyakorolnak:

- törvényesség, amely mind az ágazati, mind az egyéb jogszabályoknak való megfelelés követelményét támasztja a szolgálat felé, továbbá meghatározza, hogy „...a nemzetbiztonsági szervek a titkos információgyűjtő tevékenységük során kizárólag azokat az erőket, eszközöket és módszereket és kizárólag azon eljárások szerint alkalmazhatják, amit az eddig részletezett követelmények szerint megalkotott sarkalatos törvények számukra kifejezetten megengednek.”²⁰⁸
- szükségesség, amely alapján a nemzetbiztonsági szolgálatok csak akkor alkalmazhatják a titkosszolgálati eszközöket és módszereket, amennyiben feladataik ellátásához az adatok más módon nem szerezhetők be,²⁰⁹
- arányosság, amely szerint a nemzetbiztonsági szolgálat által bevezetett intézkedés nem okozhat nagyobb jogsérelmet, mint az intézkedéssel védendő nemzetbiztonsági érdek, más megfogalmazásban: „Nem okozható

²⁰³ Alaptörvény I. cikk (3) második mondat, első mondatrész

²⁰⁴ Alaptörvény I. cikk (3) második mondat, első mondatrész. A vizsgálat tárgya ebben az esetben a cél és az eszköz közötti logikai összefüggés vagy annak hiányának megállapítása.

²⁰⁵ Alaptörvény I. cikk (3) második mondat, második mondatrész

²⁰⁶ Alaptörvény I. cikk (3) második mondat, harmadik mondatrész

²⁰⁷ SOLTI (2017)

²⁰⁸ SOLTI (2017) 167. oldal

²⁰⁹ Nbtv. 53. § (2) bekezdés

olyan hátrány, jogsérelem, melynek súlyossága nem arányos az elérendő céllal megvalósuló eredmény előnyével.”²¹⁰

- célhoz kötöttség, amely alapján az eszközalkalmazást valós célra, azon belül törvényben meghatározott, illetékességbe és hatáskörbe tartozó cselekmény esetén lehet folytatni,²¹¹
- ellenőrzöttség, amely magában foglalja mind a megszerzett információk – akár több forrásból – történő, mind a tevékenységet folytató nemzetbiztonsági szervezet eljárásának ellenőrzését, így magában foglalva az egyéni felelősség megállapításának lehetőségét is,
- titkosság, amely a tevékenység jellegéből kifolyólag mind a célszemély, mind más, megismerésre nem jogosult személy elől rejtja a tevékenység tartalmát. Fontos megjegyezni, hogy a titkosság nem a titkosszolgálati szervezet, annak állománya, alkalmazható módszerei titkosságát jelentik, hanem a konkrét műveletekét, az abba bevont személyekét és technikai eszközeit (összességében a minősítéssel védhető, így a nyilvánosságra kerülés vagy illetéktelenek általi megismerés által kárt okozó adatokét).

Fontos megjegyezni, hogy ezen alapelvek együttes érvényesülése szükséges ahhoz, hogy az adott nemzetbiztonsági tevékenység jogszerűnek legyen tekinthető. A fentiek mind tudományos oldalról – lásd. a hivatkozott műveket –, mind a gyakorlati tevékenység tapasztalatait figyelembe véve alakultak ki, így több oldalról alátámasztott igazságtartalmuk. Mindezen alapelvek vonatkozásában elmondható ugyanakkor, hogy azoknak semmilyen, a bírósági döntésekhez fogható erejük nincs, azok a nemzetbiztonsági tevékenységen belül, a mindennapi életben iránymutatóként alkalmazhatók. Mindezek mellett, mint bármely állami szervezetnek, a nemzetbiztonsági szolgálatoknak is szigorú szabályozás melletti parlamenti ellenőrzése van. A később vizsgált, a titkos információgyűjtés legmélyebb alapjogkorlátozással járó eszközeinek és módszereinek alkalmazása tekintetében engedélyezésre kijelölt különböző intézmények – amelyek tartozhatnak a végrehajtó, vagy az igazságszolgáltatási hatalmi ághoz – mellett kiemelt feladat hárul a törvényalkotóra, a magyar Országgyűlésre.

A nemzetbiztonsági szolgálatok parlamenti ellenőrzését a Nemzetbiztonsági Bizottság (NBB) látja el – emellett a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatét (a továbbiakban: KNBSZ) a Honvédelmi és Rendészeti Bizottság (HRB) is –, amelyek feladata a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének ellenőrzése,

²¹⁰ TÓTH Mihály Csaba: *A titkos információgyűjtés és a személyiségi jogok*. In.: DOBÁK Imre (szerk.): *A nemzetbiztonság általános elmélete*. Nemzeti Közszerológiai Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2014., 222. oldal

²¹¹ VINCENT, St. Sarah: *International law and secret surveillancs: binding restrictions upon state monitoring of telephone and internet activity*. Strasbourg, 2014., <https://cdt.org/wp-content/uploads/2014/09/CDT-IL-surveillance.pdf> (Letöltve: 2025.12.04.)

különös tekintettel a jogszerűségre. Az NBB elnöke ellenzéki képviselő, biztosítva ezzel a politikai kiegyensúlyozottságot.²¹² Az irányításért felelős miniszter köteles évente legalább két alkalommal tájékoztatni az NBB-t – a KNBSZ évente egyszer a HRB-t is – a nemzetbiztonsági szolgálat tevékenységéről²¹³ és ésszerű határidőn belül értesíteni annak tagjait a Kormány nemzetbiztonsági szolgálatokkal kapcsolatos határozatairól.²¹⁴ Az NBB ezen túlmenően tájékoztatást kérhet a minisztertől és a szolgálatok főigazgatóitól az ország nemzetbiztonsági helyzetéről, a szolgálatok működéséről, valamint a titkos információgyűjtés engedélyezési eljárásairól.²¹⁵ Az NBB vizsgálhatja továbbá azon panaszokat, amelyek jogellenes tevékenységre utalnak, amennyiben az érintett személy nem fogadja el a szolgálatok belső vizsgálatának eredményét, és ha a panasz kivizsgálását a bizottsági tagok legalább egyharmada indokoltnak tartja.²¹⁶ Ilyen esetekben a Bizottság felkérheti a minisztert az érintett szolgálat tevékenységének ellenőrzésére, amelynek eredményéről a tájékoztatást megtagadni nem lehet. Fontos megjegyezni, hogy bár a Nemzetbiztonsági Bizottság jelentős szerepet játszik az ellenőrzésben, hatásköre korlátozott: közvetlen büntetőhatalommal nem rendelkezik, de javaslatokat tehet a Kormánynak vagy az illetékes miniszternek a szolgálatok működésével kapcsolatban. Az ellenőrzési rendszer alapvetően hivatalos tájékoztatásokra és panaszkezelési mechanizmusokra épül, azonban hatékonyságát gyakran befolyásolják politikai tényezők is.

Az alapjogkorlátozás szempontjából kiemelő, hogy – bár erre példa a vonatkozó törvény hatályba lépése óta nem volt – amennyiben az NBB panaszkezelési vagy ténymegállapító vizsgálata jogsértést állapít meg, az mind a nemzetbiztonsági szolgálatra, mind – az eset jellegétől függően – a jogalkotóra nézve cselekvési kényszert idéz elő. Bár az NBB ülései az elhangzó minősített információk miatt döntően zártak, ebből következően az ezekkel kapcsolatos tájékoztatás is korlátozott, azonban annak tényét, hogy egy adott témakörben valamilyen jogsérelem következett be, nyilvánosságra lehet hozni. Mindezek mellett természetesen, amennyiben a minősített adat minősítője feloldja azt, akár a teljes dokumentáció megoszthatóvá válik. Az akár csak részben végrehajtott tájékoztatás ugyanakkor már önmagában is akkora nyomást helyezhet a végrehajtó és a törvényhozó hatalmi ágra, amely a feltárt hiányosságok kijavítását eredményezheti.

2.4.1. Az elhárító és a hírszerző tevékenység határterületei

A nemzetbiztonsági tevékenység szakágakra bontásával összefüggésben meg kell jegyezni, hogy az elhárító és a hírszerző feladatok számos területen mutatnak

²¹² Nbtv. 14. § (1) bekezdés

²¹³ Nbtv. 14. § (2) bekezdés

²¹⁴ Nbtv. 14. § (3) bekezdés

²¹⁵ Nbtv. 14. § (4) a)-b) pont

²¹⁶ Nbtv. 14. § (4) c) pont

átfedést, amely a gyakorlati végrehajtás tapasztalatai alapján is kimutatható. Mindazon felül, hogy a hazai bázison végrehajtott tevékenység során is keletkezhet külhoni eredetű, a kormányzati döntéseket támogató információ és a határokon kívül is keletkezhet az ország belső biztonságát érintő adat, a közgondolkodásban meglévő tévhitell ellentétben az elhárítás nem kizárólag belföldön, a hírszerzés nem kizárólag külföldön tevékenykedik. A földrajzi elhatárolás mindössze az irányultságot adja meg, amely viszont az alaprendeltetési feladatok jellegéből következik. A félreértés magából a produktumból származhat, amely szerint az elhárítás célja és így jelentéseinek, intézkedéseinek tartalma az ország belső biztonságának előmozdítására irányul, míg a hírszerzésé a kormányzati döntések támogatására, így ez utóbbi többségében külföldről megszerezhető információkat tartalmaz. Az előzőeken túl megjegyzendő, hogy jogszabályi szinten hazai és nemzetközi viszonylatban sem lelhető fel olyan szabály, amely az elhárító vagy hírszerző szervezetek számára elsősorban földrajzi elhatárolás alapján írná elő a feladatokat. Ezek áttekintésekor ugyan találunk erre utaló előírást²¹⁷, azonban mindezek szintén csak orientációs cézzal kerülnek megemlíítésre, az alaprendeltetési feladatok nem ezek köré kerülnek csoportosításra. Szigorúan véve, a jogszabályi környezet nem határozza meg az elhárítás és a hírszerzés fogalmát, e szakágak a szakmán belül vagy tudományos körökben kerülnek nevesítésre, legnagyobb részt a számukra előírt feladatok alapján. Richard Helms egykori CIA igazgató megfogalmazása szerint: „Egyik hírszerző szolgálat sem tud túl sokáig jobb lenni, mint saját elhárító komponense.”, amely utalás arra is, hogy a kettő szakág szoros együttműködése a műveleti biztonság elősegítésében elkerülhetetlen.

A hazai szabályozásban is tetten érhető²¹⁸ az, hogy a hírszerzés és az elhárítás elválasztása jogszabályi szinten nem valósul meg. Erre példa a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, amely egy integrált elhárító és hírszerző szervezet, azaz mindkét szakág egy szervezetben van jelen, és a részére meghatározott feladatok, bármilyen további felosztás nélkül, az egyes szakágakra tekintet nélkül, egyenest jelennek meg.

2.4.2. Jogkorlátozás az elhárító tevékenység során

A nemzetbiztonsági tevékenységen belül a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok elhárító szakágainak feladatrendszere a nemzeti értékek védelme és a nemzeti érdekek érvényesítése céljából, a biztonság garantálásával – másképpen a (leplezett) kockázatok felderítésével és elhárításával –, továbbá a hatáskörbe utalt bűncselekmények megelőzésével és megakadályozásával határozható meg. E feladatban az ellenérdekelt fél tipikusan nem nyíltan lép fel a védendő értékek és érdekek ellen, ezért felderítése és tevékenységének hatékony elhárítása sem

²¹⁷ Például a CIA vagy az MI6 esetében.

²¹⁸ Nbtv. 4-8. § A nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai.

hajtható végre pusztán nyílt eszközökkel. A bemutatásra kerülő feladatrendszer több ponton párhuzamosságot mutat a rendvédelmi szervezetek feladatrendszerével, azonban fókuszát tekintve a nemzetbiztonsági szervezetek tevékenysége a nemzeti értékeket és érdekeket közvetlenül és nagymértékben fenyegető veszélyekre koncentrálódik. Az elhárítás működési területe a nemzetközi közegben²¹⁹ és hazánkban is magában foglalja azon feladatokat²²⁰, amelyek viszonylatában a nemzetbiztonsági szervezetek speciális módszereinek összehangolt alkalmazása szükséges a hatékony felderítő, megelőző, akadályozó tevékenységhez:

Idegen titkosszolgálati tevékenység elhárítása (kémelhárítás), amely jellegénél fogva leplezett vagy rejtett módszerekkel, a célország érdekeit sértő ellenérdekelt szervezetek és személyek felderítésére és elhárítására irányul, és magában foglalja mind az információszerző, mind a befolyásoló tevékenység megakadályozását. Az ellenérdekelt hírszerzés által alkalmazott eszközrendszer magában foglalja mindazon tevékenységeket is, amelyek a célország nemzeti érdekeit közvetetten sértik, továbbá az alkotmányos berendezkedést veszélyeztető szervezetekkel vagy a szervezett bűnözéssel való együttműködés által a hadszíntér – nem kizárólag katonai – titkosszolgálati előkészítésére koncentrálódik. Mindezek miatt az elhárítás tevékenységét a többi feladatra dedikált szervezeti elemmel szoros együttműködésben szervezi azért, hogy az ellenérdekelt tevékenységét a más feladatok során felszínre kerülő indikátorok által előre tudja jelezni.

Alkotmányvédelem, amely a jogszabályok által biztosított jogállami berendezkedés alapértékeit és alapintézményeit veszélyeztető, többnyire leplezett vagy rejtett módon megjelenő törekvések felderítésére és elhárítására irányul. Tipikusan e kategóriába sorolhatók mindazon szélsőséges politikai, vallási, ideológiai irányzatok, amelyek jellegüknél fogva részben vagy teljes egészében szemben állnak a hatályos jogrenddel.²²¹ A kémelhárításnál látott módon a szélsőséges csoportok külföldi titkosszolgálati érintettséggel is rendelkezhetnek, továbbá radikalizálódásuk esetén fegyverek illegális megszerzése érdekében a szervezett bűnözői körökkel is kapcsolatba kerülhetnek. A radikalizálódás tekintetében megjegyzendő, hogy az általában nem egy adott időpillanatban bekövetkező, pontosan azonosítható esemény,

²¹⁹ A korábban tárgyalt nemzetbiztonsági szolgálatoknál megjelenítettek szerint.

²²⁰ SZABÓ Károly: *Az elhárítás*. In.: RESPERGER István (szerk.): *A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018., 181-190. oldal

²²¹ Megjegyzendő, hogy a terrorizmus fogalmkörébe tartozó szervezetek elleni tevékenység az alkotmányvédelmi feladatokba ütköztethető (a demokratikus berendezkedés törvénytelen eszközökkel történő megváltoztatására irányuló cselekmények), mint extrémista (szélsőséges) szervezetek ugyanakkor a szakmai és tudományos közeg annak hatásmechanizmusai és egyéb specifikumai miatt hagyományosan külön jeleníti meg azokat. Ettől függetlenül főbb jellemzőikben és az alkalmazható ellenintézkedésekben nem mutatnak különbséget.

hanem egy egyénenként változó idő alatt végbemenő folyamat, amelynek felderítése elhúzódó műveleti tevékenységet követel meg.

Gazdaságbiztonsági tevékenység, magában foglalva a pénzügyi, tudományos, műszaki és technikai területet, a nemzet biztonságának szerves részét képező gazdasági érdekek elleni, stratégiai szintű és stratégiai hatású információszerző és befolyásoló törekvések felderítése és elhárítása. A gazdaságbiztonsággal kapcsolatos veszélyforrások felderítése nem kizárólagos elhárítási feladat, abban számos más állami szervezet részt vesz saját illetékességén és hatáskörén belül. Az elhárítás rendszere mindezzel összefüggésben akkor aktivizálódik, amikor a veszély kiterjedése, vagy annak leplezettsége a titkosszolgálati eszközalkalmazást indokoltá teszi.

Szervezett bűnözés elleni tevékenység, amely az állami- és a nemzetbiztonsági érdeket magas fokú szervezettsége és illegális tevékenységéből fakadó gazdasági potenciálja, valamint ennek legalizálására és az ebből eredeztethető politikai hatalom megszerzésére irányuló törekvése miatt veszélyezteti. Mindezen felül a tevékenység tartalmi jellemzője a belső konspiráció, amely miatt a titkosszolgálati eszközrendszer alkalmazása szükségszerű. A szervezett bűnözés kapcsolódhat a kémkedés különböző formáihoz, az alkotmányos berendezkedés törvénytelen eszközökkel történő megváltoztatására törekvő csoportokhoz, a migrációhoz, a terrorizmushoz, a gazdaságbiztonsághoz és a kiberbűnözéshez is.

Tömeges legális és illegális migráció ellenőrzése, azok komplex biztonsági kockázatai miatt. Önmagában a migráció nem jelent nemzetbiztonsági kockázatot, ugyanakkor kísérőjelenségei, illegális mivolta, valamint bármely formájának tömegessé válása esetén az ellenőrzéshez rendelkezésre álló idő szűkülése szükségessé teszi az állami szervezetek széles körű bevonását a jelenség kezelésébe. A migrációt többnyire jellemző kockázatok a gazdasági, társadalmi és kriminalisztikai kísérőjelenségekből adódnak, amelyek preventív, határokon átívelő, nemzetközi együttműködést igénylő kezelése elengedhetetlen. Az illegális migráció magában hordozza a szélsőséges személyek beszívargásának, a szervezett bűnözéshez köthető magatartási formák – elsősorban a kábítószer-, fegyver-, szerv- és emberkereskedelem – megjelenésének, továbbá az eltérő szocializációból adódó, a közbiztonságot súlyosan veszélyeztető társadalmi feszültségek kialakulásának kockázatát.

Terrorizmus elleni tevékenység, amely a kémelhárításhoz és a szervezett bűnözés elleni tevékenységhez hasonlóan jellemzően konspirált, zárt csoportok, esetleg magányos elkövetők elleni tevékenységet jelent. A terrorizmus ellen az utóbbi évtizedekben fokozódó harc során nem csak a nyugati világ szerzett tapasztalatokat a terrorista szervezetekről, hanem azok is képesek voltak implementálni az őket ért hatásokat, így szofisztikáltabb, a célországok társadalmára nagyobb hatást kifejtő támadásokat tudtak kivitelezni. Mindamellet, hogy – akár külföldön is – az elhárítás feladata a

terrorista szervezetekkel kapcsolatos információszerzés azok tevékenységének megakadályozására, esetleg a csoportok bomlasztása, a védelem teljessé tétele érdekében a lehetséges célpontok megelőző védelme kulcskérdés. Ezek magukban foglalják a kritikus infrastruktúrákat éppúgy, mint a nagyobb tömegrendezvényeket, a szimbolikus helyszíneket és eseményeket. Mindez olyan széles spektrumú tevékenységet kívánna meg, amelynek szűkítése a terrorizmus esetében elsősorban titkosszolgálati szemléletű humán erőforrással folytatott információszerzéssel valósítható meg.

Információs társadalom kockázatai és kiberbűncselekmények elleni tevékenység, amely mind a modern hadviselésben betöltött szerepe, mind a terrorista szervezetek radikalizációs és a szervezett bűnözés jelenlegi elsődleges színtereként történő alkalmazása, valamint a pénzügyi szektort, a kritikus infrastruktúrákat és az egyént érintő támadások számának emelkedése miatt komplex biztonsági kihívást jelent a nemzetbiztonsági szféra számára. A kibertérben az egyén magánszféráját érintő támadástól az ellátásbiztonságot veszélyeztető, egész államokat megbénító nagyszabású támadó szándékú tevékenységig terjedő skálát azonosíthatunk, amelyek megelőzése megfelelő biztonságtudatosítással és az informatikai rendszerelemek folyamatos fejlesztésével érhető el. Mindezek kapcsán az elhárítás feladatai is széles skálán mozognak és magukban foglalják a biztonságtudatossággal kapcsolatos felkészítések megtartását, az információs rendszerek védelmével összefüggő tanácsadást, az egyént érintő támadások felderítését és azok között összefüggések keresését, továbbá mindazon rendszabályok betartását, amelyek az érzékeny, illetve minősített adatok sérelmének elkerülését célozzák.

Objektumvédelem, az állam által kijelölt²²² vagy az elhárító szervezet által azonosított intézmények nemzetbiztonsági szempontú védelme. A tevékenység magában foglalja az objektum elleni fizikai támadások megelőző felderítését és esetleges megakadályozását, továbbá mindazon feladatok végrehajtását, amelyek az őrzés-védelem maximalizálására, az adott intézmény befolyástól mentes működésére irányulnak. Az elhárítás feladatai kiterjednek az adott helyszínre belépő személyek ellenőrzésére, továbbá speciális esetekben az objektum konspiráltságának fenntartására is. Az objektumvédelem a nemzetbiztonsági szolgálatok saját létesítményeire is kiterjed, elsősorban a minősített adatok védelme céljából.

Belső biztonsági és bűnmegelőzési tevékenység, mint a saját állomány ellenőrzése, amely elsősorban a nemzetbiztonsági szolgálat adatainak védelmére irányul. A titkosszolgálati munkatársak ellenőrzésében kiemelten

²²² Lásd. 2009/2015. (XII. 29.) Korm. határozat a nemzetbiztonsági védelem alá eső szervek és létesítmények köréről

fontos mindazon személyiségijegyek felderítése, amelyek a fentiekre negatív hatással lehetnek, végső soron kémkedéshez vezethetnek. A történelem során a világ minden táján számos áruló került azonosításra a titkosszolgálatok állományában, amelyek a nemzetbiztonsági szervezetek szakmaiságát leginkább aláásó esetek közé sorolhatók. A belső biztonsági és bűnmegelőzési tevékenység azért is a kiemelt feladatok közé sorolható, mert a széleskörű alapjogkorlátozásra felhatalmazott személyi állománnyal szemben a társadalom eleve magasabb erkölcsi és etikai elvárásokat támaszt, egy-egy nyilvánosságra került esetleges visszaélés a művelési tevékenység sérelméhez is vezethet a társadalmi támogatottság elvesztése által.

Nemzetbiztonsági védelem, a meghatározott állami vezetők feladatainak befolyástól mentes ellátásának biztosítása, a velük kialakított együttműködésen keresztül. A nemzetbiztonsági védelem nem a tisztséget betöltő személy ellenőrzésére, hanem a rá irányuló kockázatok felderítésére irányul. A tevékenység fontos része a biztonságtudatossági felkészítés, amelynek eredményeképpen az állami vezető képessé válik felismerni és idejében jelezni a felmerülő kockázatokat.

Nemzetbiztonsági ellenőrzés, a minősített adatokhoz való hozzáféréssel rendelkező személyek – így a kiemelt köztisztviselők, vagy olyan polgári gazdasági társaságok, amelyek minősítéssel védhető közérdekek körébe tartozó információt birtokolnak – befolyástól mentes tevékenységének intézményesült jogállami garanciája. A nemzetbiztonsági ellenőrzés az adott személlyel kapcsolatban meglévő vagy kialakuló biztonsági kockázatok időszakosan visszatérő felderítése, amely az érintett önkéntes adatszolgáltatásán és annak valóságtartalma ellenőrzésén alapul. További feladatként jelenik meg az elleplezett, valamint azon indirekt kockázatok felderítése, amelyekről az érintettnek nincs vagy nem lehet tudomása.

Iparbiztonsági (cég) ellenőrzés a részben a gazdaságbiztonsághoz, munkamódszereit tekintve a nemzetbiztonsági ellenőrzéshez hasonlítható feladat, amely a gazdasági társaságok vonatkozásában az állam – és a szövetséges országok – biztonsági igényei érvényesítésének lehetőségét vizsgálja az adott társaság vonatkozásában. Az iparbiztonsági ellenőrzés során is a rejtett, vagy leplezett kockázatok felderítése vagy kizárása a cél, amiből megállapítható, hogy az adott vállalkozás alkalmas-e a minősített adatok kezelésére. Az iparbiztonsági ellenőrzés kizárólag a cégre, mint jogi személyre irányul, emellett minden egyes személynek, aki ilyen adatokat kezel, át kell esnie a nemzetbiztonsági ellenőrzésen.

Az elhárítás fenti feladataival kapcsolatban megállapítható, hogy azok egymással átfedésben, több esetben egymás hatását erősítve, kombináltan jelennek meg, így felderítésük összehangolt tevékenységet követel meg, amely széles körű információgyűjtő tevékenységen, az információk megosztásán és ütköztetésén alapul. Az elhárítás legtöbb feladatának tartalmában az ellenérdekel

fél információszerző, illetve befolyásoló tevékenységének felderítése és akadályozása jelenik meg, amelyek végrehajtása azért is igényel különleges szaktudást, mert az ellenfél is speciálisan felkészített vagy ilyen tapasztalatokkal rendelkező szervezet tagja. Az elhárítandó tevékenységekkel összefüggésben megállapítható, hogy azok és a velük kapcsolatban azonosítható kockázatok jellege leplezett, rejtett vagy titkos, amelyek felderítéséhez szintén a titkosszolgálati eszközök alkalmazása szükséges. Jurij Vlagyimirovics Andropov megfogalmazása szerint: *„Miért van szükség elhárításra, ha az csak a már befejezett bűncselekmények tényeivel foglalkozik? Erre elegendő egy vizsgálati szervezet megléte, amelynek kizárólagos feladata a befejezett bűncselekmények vizsgálata.”*²²³

„Letartóztatni tud a rendőrség, az ügyészség, a bíróság is, de az állami szervezetek rendszerében csak az elhárítás rendelkezésére állnak olyan eszközök, amelyek lehetővé teszik a bűncselekmények csírájában való elfojtását, lokalizálását, végrehajtásának megakadályozását.” Mindezen jellemzők összességükben, valamint a preventív szemlélettel kiegészülve indokolják az elhárító szervezetek fenti feladatokkal összefüggésben meghatározott hatásköreit. Feladataik tényleges végrehajtása során, az ismertetett jellemzők miatt, az elhárító szervezetek az alapjogkorlátozás igen széles körét alkalmazzák, amelyek elengedhetetlenek a kockázatok és bűncselekmények felderítéséhez.

A fenti feladatokból következően a titkosszolgálati eszközalkalmazás leginkább a magánszférához köthető jogokat korlátozza, amelyek ugyanakkor titokban, az érintett tudta nélkül kerülnek végrehajtásra, mivel jogosan lenne feltehető, hogy ha az érintett tudna azokról, akkor másképpen viselkedne, hiszen eleve konspirálja tevékenységét. A titkosság értelmezése vonatkozásában több ország esetében tapasztalhatjuk, hogy a műveleti tevékenységet utólag sem hozzák az érintett tudtára, más esetekben viszont a célszemély tájékoztatásra kerül annak múltbeli tényéről.²²⁴

Mindamellet, hogy az elhárítás felsorolt feladataival összefüggésben az alapjogkorlátozás legszélesebb köre is előfordulhat, a kémelhárítás, a terrorelhárítás, az alkotmányvédelem és a szervezett bűnözés elleni tevékenység – azok mélyen konspirált jellege miatt – azon területek, ahol elkerülhetetlen a külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés alkalmazásán keresztül azon alapjogok korlátozása is, amelyek a szűken vett magánéletet érintik. Ezek mellett az objektumvédelem, valamint a tömeges legális és illegális migráció ellenőrzése során többnyire nyilvántartások ellenőrzése, a gazdaságbiztonsággal összefüggésben nagyobb elemzések és pénzügyi auditok, a kiberbűnözés elleni tevékenységben pedig az informatikai aktív és passzív eszközök alkalmazása kerül

²²³ <https://nsarchive.gwu.edu/document/17306-document-02-kgb-chairman-yuri-andropov> (Letöltve: 2026.05.19.)

²²⁴ Pl. Németország, Románia

előtérbe a külső engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés alkalmazásával. A belső biztonsági, a nemzet- és iparbiztonsági ellenőrzési, valamint a nemzetbiztonsági védelmi feladatok során – többnyire az érintett tudtával – szintén a külső engedélyhez nem kötött eszközök és módszerek dominálnak, amellet, hogy az érintett önkéntes hozzájárulása miatt nagy számban kerül végrehajtásra az adatkezelést végző szerv adatszolgáltatása is.

2.4.3. Jogkorlátozás a hírszerző tevékenység során

A hírszerző szakág feladatrendszere²²⁵ – az elhárításéhoz hasonlóan – a nemzeti értékek védelméből és a nemzeti érdekek érvényesítéséből eredeztethető. Konkrét feladatainak meghatározásakor a hírszerzési – többnyire minősített adatokat tartalmazó – információk megismerésére feljogosított személyek és szervezetek funkciójából indulhatunk ki, akik tipikusan:

- az állami felsővezetők,
- az önálló államigazgatási szervezetek vezetői,
- a kormányzat középvezetői,
- a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendvédelmi szervezetek vezetői,
- a haderő parancsnokai,
- a különböző szakági kormányzati szervezetek vezetői.

A felhasználók széles köréből adódóan a hírszerzés feladatrendszere is számos területre terjed ki, mivel információinak a teljes kormányzati és államigazgatási szektor a felhasználója lehet. A konkrét hírigényt és annak súlyterületeit az aktuális politikai, társadalmi, gazdasági, katonai és technológiai környezet határozza meg, amely súlyponteltolódást eredményezhet a tevékenységi irányokban.²²⁶

A hírszerzés és az elhárítás eszközrendszere tipikusan megegyezik egymással, eltérések csupán a tevékenységi környezetből adódhatnak. Az elhárítás tipikusan hazai bázison, törvényi, annak szükségyszerűen kikényszeríthető felhatalmazása alapján, elméletileg támogató társadalmi környezetben hajtja végre feladatát, általában az állami információs rendszerekhez való széles körű hozzáféréssel, míg a hírszerzés általában külföldön, a külkapcsolati szakterületet leszámítva, a célország törvényeit sértő módon és ilyen szempontból ellenségesként értékelhető környezetben. A hírszerzés tevékenysége önmagában is összeütközésbe kerül a

²²⁵ VIDA Csaba: *Hírszerzés*. In.: RESPERGER István (szerk.): *A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018., 111-168. oldal

²²⁶ Pl. 2015-ben kiemelt hírigényt képezett a tömeges illegális migrációval kapcsolatos, míg napjainkban az orosz-ukrán háborúval kapcsolatos információk megszerzése.

fogadó állam jogszabályaival, amelyen keresztül annak állampolgárai alapvető jogait korlátozza, mivel az emberi méltóság részeként felfogható biztonságos élethez való jogot érinti, még ha nem is fizikai értelemben. Steven R. Ratner elismert amerikai nemzetközi jogász szerint ugyanakkor az államok nem tesznek lépéseket a nemzeti szuverenitás hírszerzési tevékenység által történő megsértése ellen, mivel megfogalmazása szerint: „az államok nem akarják bevallani, hogy kémkednek. Nem akarják elárulni, milyen módszereket használnak vagy nem használnak, nem akarják megkötni a kezüket a jövőbeni cselekvés miatt, és általában nem akarják felhívni más államok figyelmét – mert lehet, hogy ők is ugyanezt akarják tenni. Tehát a kémkedés szabályozásának gondolata nagyon nehéz.”²²⁷ Ebből levonható a következtetés: az államok a kémkedés kérdését és szankcionálását nemzeti hatáskörben kívánják tartani, így tartva meg a mozgásszabadságot mind saját hírszerzési tevékenységük folytatása, mind elhárító szervezeteik ellentevékenysége tekintetében.

Mindez a hírszerzés esetében igaz mindazon tevékenységekre is, amelyek során nem szükséges fizikailag a célország területére lépnie, hanem valamilyen technikai adatszerző képességgel folytatja információgyűjtő tevékenységét.²²⁸ Ezt támasztja alá Buchan is: „a számítógépes hálózatokba és más állam területén elhelyezkedő kiberinfrastruktúrát támogató rendszerekbe való behatolás az adott állam területi szuverenitásának megsértését jelenti, függetlenül attól, hogy a művelet kárt vagy sérülést okoz-e vagy sem”²²⁹ valamint az Afrikai Unió kibertérrel kapcsolatos állásfoglalása is.²³⁰ Az alapjogkorlátozás tehát a SIGINT- és SOCMINT-tevékenység során is megvalósul akkor is, ha a tevékenység során a célszemély, annak számítógépe, de még az adatai is külföldi fennhatóság alatt álló térben találhatók, ráadásul ezekben az esetekben mindez az adott ország törvényeit természeténél fogva sérti. A technikai adatszerzés során

²²⁷ NEEDHAM, Bob: *5Qs: Ratner Explores Questions of Ethics and Espionage*. Michigan Law, University of Michigan, 2024., <https://michigan.law.umich.edu/news/5qs-ratner-explores-questions-ethics-and-espionage> (Letöltve: 2026.01.03.)

²²⁸ Pl. rádióelektronikai felderítés (Signal Intelligence - SIGINT), nyílt forrású információszerzés (Open Source Intelligence - OSINT), képfelderítés (Imagery Intelligence - IMINT), mérés és jelmeghatározó információszerzés (Measurement and Signature Intelligence - MASINT), kiberhírszerzés (Intelligence Gathered from Cyber Space - CYBINT) és ezek részterületei, mint a közösségi hálózatokból történő információszerzés (Social Media Intelligence - SOCMINT)

²²⁹ BUCHAN, Russel: *Cyber Espionage and International Law*. Bloomsbury Publishing, Oxford, 2018., 54. oldal

²³⁰ „Az Afrikai Unió kijelenti, hogy területi szuverenitás alapján bármely állam engedély nélküli hozzáférése egy külföldi állam területén található IKT (információs és kommunikációs technológia) infrastruktúrába illegális.” In.: HELAL, Mohamed: *The Common African Position on the Application of International Law in Cyberspace: Reflections on a Collaborative Lawmaking Process*. EJIL:Talk!, 2024., <https://www.ejiltalk.org/the-common-african-position-on-the-application-of-international-law-in-cyberspace-reflections-on-a-collaborative-lawmaking-process/> (Letöltve: 2026.01.03.)

gyakran felmerülő kérdés, hogy az adott állam milyen módon szabályozza a saját területén eseti jelleggel tartózkodó külföldi állampolgár kommunikációja – vagy ott tárolt digitális adatvagyon – megismerhetőségének kérdéseit. A nemzetközileg elfogadott irányelvek szerint az államok csak saját területük vonatkozásában rendelkeznek jogalkotói felhatalmazással, ugyanakkor azzal demokratikus keretek között széles körben, így – ahogyan az a magyar szabályozásban is kimutatható – általában nem tesznek különbséget saját és külföldi állampolgárok között. Magyarországon – és az Európai Unió többi országában is – külföldi állampolgárt a saját ország területén ugyanúgy csak valamely külső engedélyező jóváhagyásával lehet lehallgatni, mint saját állampolgárt. Ezzel szemben az Amerikai Egyesült Államokban a FISA²³¹ különbséget tesz saját és külföldi állampolgárok között. Amerikai állampolgárt kizárólag bírói engedéllyel²³² szabad lehallgatni, ugyanakkor külföldi személy esetében megengedőbb a szabályozás és többek között a Nemzeti Hírszerzési Igazgató is jóváhagyhatja az eszközalkalmazást, amennyiben valószínűsíthető, hogy annak során amerikai állampolgárral a célszemélyek nem folytatnak kommunikációt, és a megszerezhető adatok külföldi eredetűek.

Az emberi erőforrással végrehajtott hírszerzés²³³ esetében az alapvető jogok korlátozása és a célország érdekeinek megsértése az egyes módszerek alkalmazása során eltérést mutat, mivel jogi megítélésük és működési környezetük is különbözik:

Legális (diplomáciai) pozícióból folytatott hírszerzés, a Bécsi Szerződés²³⁴ keretein belül végrehajtott diplomáciai tevékenység, amely során a diplomáciai képviselő tagjai minden megengedett módon tájékozódnak a fogadó államban levő viszonyokról és fejleményekről, továbbá ezekről jelentést tesznek a küldő állam részére. A tevékenység alapvetően a fogadó ország állami szervezeteinek hivatalos megkeresésével és tőlük való, valamint a mindennapokban elérhető nyílt információszerzéssel valósul meg. Kiegészítő tevékenységként különböző országok küldötteiből álló diplomáciai testület tagjai megoszthatják egymással információikat. Az információszerzés és érdekérvényesítés nem Bécsi Szerződés szerinti végrehajtása, szélsőséges esetben a kémkedés bűncselekményének megvalósítása ugyan büntetőjogi következményeket nem von maga után a

²³¹ Foreign Intelligence Surveillance Act,
<https://www.congress.gov/110/plaws/publ261/PLAW-110publ261.pdf>
(Letöltve: 2025. 12. 24.)

²³² A korábban tárgyalt Patriot Act alapján kivételek voltak, ugyanakkor a külső engedélyezés ezekben az esetekben is biztosított.

²³³ Human Intelligence - HUMINT

²³⁴ A diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés kihirdetéséről szóló 1965. évi 22. törvényerejű rendelet. A dokumentumot 191 állam ratifikálta, a nem részes államok pedig nemzetközi szokásjogi normák alapján alkalmazzák.

diplomáciai védelmet élvező személyek esetében, azonban nem kívánatos személylé nyilvánítással és ezzel kiutasítással együtt járhat.

Illegális (ügynöki) pozícióból folytatott hírszerzés, a köztudatban leginkább elterjedt emberi erőforrással végrehajtott információszerzési és befolyásolási módszer, amely terminológiai környezetből és a tevékenység tartalmától függően rejtetten, fedetten, titkosan vagy a nemzetbiztonsági jelleg leplezésével valósul meg tipikusan a cél-, vagy harmadik ország területén, annak nemzeti érdekeit, szuverenitását és törvényeit sértő módon. Az ügynöki hírszerzés alkalmas leginkább a mélységi és minősített, valamint azon információk megszerzésére, amelyek elgondolásokat, terveket, szándékokat tartalmaznak, vetítenek elő.

Hírszerzési célú meghallgatás, amely az információszerző tevékenységet végrehajtó személy szempontjából biztonságos környezetben, a meghallgatott személy célországáról, célobjektumról vagy kiemelkedő eseményről rendelkezésre álló információinak célirányos és szisztematikusan felépített beszélgetés – több országban hivatalos eljárás – keretében történő megszerzése. Tekintettel arra, hogy e meghallgatásokat többnyire menekült, disszidens személyekkel folytatják le, akik tipikusan nem demokratikus vagy valamilyen válság sújtotta országból érkeznek, ezért az alapjogsérelem megállapítása ezen esetekben nem értelmezhető a hagyományos módon, hanem egyedi elbírálást igényel.

Összességében megállapítható, hogy a hírszerzés leginkább a célország érdekeit és szuverenitását sérti, alapjogkorlátozás tekintetében közvetett hatásokat fejt ki, mivel az eszközalkalmazás döntően nem egy személyről szóló, hanem az idegen állammal összefüggő információk megszerzésére irányul. Természetesen hazai környezetben és külföldön is, amennyiben a célobjektum személy, akkor a titkos információgyűjtés alkalmazása esetén sérülhetnek az emberi jogok, ugyanakkor a más állam területén lévő korlátozott képességek miatt az eszköz- és módszertár csak részben alkalmazható. A *Just War*²³⁵ (Igazságos Háború) elméletének kiterjesztéséből kiindulva a hírszerzés azonban etikusnak²³⁶ tekinthető, ha az alábbi kritériumokat teljesíti:

- Right authority – a hírszerzés kormányzati felhatalmazást kapott,
- Just cause – van jogos oka a hírszerzésnek (nemzetbiztonsági veszély elhárítása),

²³⁵ AQUINÓI SZENT Tamás: *Summa Theologiae*. II-II, q. 40. és nemzetközi jogba való emelése tekintetében GROTIUS, Hugo: *De Iure Belli ac Pacis*.

²³⁶ OMAND (2018)

- Right intention – a célja valóban a veszély elhárítása, nem politikai cél elérése,
- Necessity and restraint – csak a szükséges mértékben korlátozzák az alapjogokat,
- Proportionality – az alkalmazott módszerek arányosak a fenyegetéssel,
- Discrimination – a műveletek célzottak, nem tömegesek.²³⁷

E követelmények nagy hasonlóságot mutatnak és párhuzamba állíthatók a magyar szabályozásból levezethető – későbbiekben részletesen bemutatásra kerülő – nemzetbiztonsági alapelvekkel: A *törvényesség* alapelve kielégíti a kormányzati felhatalmazás (right authority) és a jogos ok (just cause) követelményét, az *ellenőrzöttség* azt, hogy célja valóban a nemzetbiztonsági veszély elhárítása (right intention), a *szükségesség* az alapjogok csak szükséges mértékű korlátozását (necessity and restraint), az *arányosság* az Igazságos Háború arányossági (proportionality) követelményét, és a *célhoz kötöttség* a célzott, nem tömeges alkalmazásra (discrimination) vonatkozó kritériumot.

2.5. Intézkedési jogkörök és fegyverhasználat

A nemzetbiztonsági tevékenység keretében a titkos információgyűjtésen kívül szükségessé válhatnak más, az alapvető jogokat szigorúbban korlátozó intézkedések, valamint a fegyverhasználat is. Ezek tekintetében a magyar szabályozás alapján²³⁸ a nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja a hatáskörbe tartozó bűncselekmények megelőzése és az ilyen bűncselekmények elkövetőjének elfogása érdekében kényszerintézkedést és löfegyvert alkalmazhat, amelyek az intézkedés alá vont személy alapvető jogait korlátozzák. Fontos alapszabály, hogy az intézkedés nem okozhat olyan hátrányt, amely nem áll arányban az intézkedés törvényes céljával, egyúttal kerülni kell a sérülés okozását, és a lehető legkisebb korlátozással járó módszert kell alkalmazni.

A hatásköri bűncselekményen tetten ért elkövetővel szemben cselekvésének abbahagyása és ellenszegülésének megtörése érdekében elfogás, előállítás és testi kényszer alkalmazható, amely során vegyi eszköz és elektromos sokkoló használható. Az ilyen módon intézkedés alá vont személlyel szemben önkárosítása, támadása, szökése és ellenszegülésének akadályozása érdekében bilincs alkalmazható. Az elfogást követően az előállítást azonnal végre kell hajtani.

A nemzetbiztonsági szolgálat hivatásos állományú tagja szolgálati löfegyver viselésére jogosult, amelyet szolgálati feladat ellátása közben betárazva, a véletlen

²³⁷ OMAND (2018) 11. oldal

²³⁸ Nbtv. 34-37. §

elsülés ellen biztosítva, rejtve magánál vagy magán hordhat. A hivatásos állomány tagját lőfegyver, vegyi eszköz és elektromos sokkoló használati jog illeti meg, amelynek alkalmazása saját elhatározásból vagy utasításra történhet:

- élet elleni, vagy a testi épséget súlyosan veszélyeztető támadás, illetve ezekkel történő közvetlen fenyegetés,
- népirtás, alkotmányos rend erőszakos megváltoztatása, rombolás, kémkedés, terrorcselekmény, jármű hatalomba kerítése, közveszély okozás,
- „Szigorúan titkos!” minősítési szintű adatnak személy elleni erőszakkal történő jogosulatlan megszerzése, vagy annak kísérlete,
- nemzetbiztonsági szolgálat objektumát ért vagy azt közvetlenül fenyegető támadás elhárítása és megakadályozása érdekében.

Amennyiben a lőfegyverhasználat feltételei fennállnak, úgy bármely dolog fegyverként használható. A lőfegyverhasználat során kerülni kell az élet kioltását, és az – a jogos védelem esetkörén kívül – nem alkalmazható terhes nővel és gyermekkorúval szemben.

A lőfegyverhasználatot megelőző figyelmeztető lövés irányát úgy kell megválasztani, hogy a lövedék életet, testi épséget ne veszélyeztessen és lehetőleg ne okozzon anyagi kárt. Ha a támadás közvetett – tárggyal vagy állattal követik el – akkor elsődlegesen arra kell leadni a lövést, de ekkor is kerülni kell az élet és testi épség veszélyeztetését. A sérült személyek orvosi ellátásáról gondoskodni kell.

Lőfegyverhasználatnak csak a szándékosan, személyre leadott lövés minősül, ugyanakkor a lőfegyverhasználatot és a figyelmeztető lövést is haladéktalanul jelenteni kell a szolgálati előjárónak. A lőfegyverhasználat tényéről a szolgálat központi ügyeleti szolgálata tájékoztatja a rendőrség tevékenység-irányítási központját. Lőfegyverhasználat után a szolgálati előjáró gondoskodik a helyszíni szemle végrehajtásáról, amely alatt a lövést leadó személy a helyszínen tartózkodik, azt csak nemzetbiztonsági érdekből hagyhatja el.

Mindezekből látható, hogy a jogalkotó mások alapvető jogainak – életének – védelme, és a legérzékenyebb adatok erőszakkal történő megszerzésének kísérlete esetén felhatalmazást ad arra is, hogy az alkotmányos értékek védelmének a nemzetbiztonsági szolgálat tagja akár fegyverrel is érvényt szerezzen.

2.6. Pszichológiai megközelítés

Az emberi generációk vizsgálata tekintetében érzékelhető, hogy az érintett ellen folytatott bármilyen állami beavatkozás – főként a fiatalabb nemzedék esetében – olyan ellenérzéseket és kérdéseket vet fel napjainkban, amelyek

megkövetelik az alkalmazott intézkedés megfelelő indokolását, jogi és biztonsági oldalról is. Amennyiben egy eszközalkalmazás megfelelően alá is támasztott, akkor is felmerülhet a kérdés, hogy filozófiailag bizonyítható-e létjogosultsága. Mindez a Web 2.0-s megoldások elterjedésével még nehezebbé vált, ugyanis az online véleményvezérek vagy akár csak egy-egy hozzászólás is olyan mértékű hatásokat generálhat, amely beláthatatlan következményekkel járhat nem csak az érintett nemzetbiztonsági szolgálat, de akár egész kormányok létre is, amennyiben a közfelháborodás mértéke átlépi a kritikus szintet. Mindez a technológia fejlődésével vált valósággá, mivel azonnal elérhetőek lettek az éppen zajló események és minden olyan információ, amely ahhoz akár tudományosan, akár történelmileg, politikailag, bulvár szempontból kapcsolható. Mindennek ellenére a titkosszolgálatokkal kapcsolatos, konkrét műveleteket érintő információk – a szivárogtatási botrányokat nem számítva – azonban így is rejtve maradtak a nagy többség elől. Mindez napjainkra olyan helyzetet teremtett, amelyben a közvélemény sok esetben a mindentudás hitében ringatja magát, mialatt a titkosszolgálati szakma valósága merőben eltér az általuk gondolt realitástól. Az állam és annak szervezetei civil kontrollja természetes velejárója a demokratikus berendezkedésnek, ugyanakkor ennek is vannak határai, amelyeket minősített és nem nyilvános adatokként azonosíthatunk. Az ilyen információkat is tartalmazó tevékenység vonatkozásában azt szükséges megértenie a társadalomnak, hogy ezek ugyan ellenőrzés alatt vannak tartva az arra kijelölt törvényhozó hatalmi ághoz tartozó testület által, ugyanakkor a konkrétumok nyilvánosságra hozatalára nem kerülhet sor, mivel éppen ez veszélyeztetné a közérdeket azáltal, hogy kárt okozna nemzetbiztonsági tevékenység integritásában. Mindez véleményem szerint megfelelő transzparenciával és a szolgálatok tájékoztató tevékenységével biztosítható, ha azokat az információkat – akár a működésükre, felvételi eljárásukra, gondolkodásmódjukra vonatkozóan – nyilvánosságra hozzák, amelyek konkrét műveleti érdeket nem sértenek. Erre jó példa Horváth Ferenc Nemzetbiztonsági Szemlében megjelent írásának részlete: „Markus és Nurius »lehetséges szelfek« koncepciója időben kiterjeszti az én-képet: elképzelésük szerint fontos motiváció, hajtóerő az, ha elképzeljük, milyenné szeretnénk válni, és visszatartó erő, ha valamilyenné nem szeretnénk válni. A szervezeti szocializáció egyik feladata tehát, hogy elképzelhetővé tegye az új munkatárs számára azt, hogy egyszer majd meg fog felelni a titkosszolgálati szerepkörnek, illetve, hogy meggyőzze őt arról, ez a szerepkör érdemes arra, hogy azonosuljon vele a jövőben. Kulcskérdés tehát a titkosszolgálati szerepkör reális megismerése és a modern nemzetbiztonsági szolgálatok munkája iránti attitűd pozitív irányú alakítása.”²³⁹

²³⁹ HORVÁTH Ferenc: *A pályaszocializáció pszichológiai kérdései a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál*. Nemzetbiztonsági Szemle III. évfolyam, I. szám, Nemzeti Közszerológati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2015., 86. oldal, https://epa.oszk.hu/02500/02538/00008/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2015_01_082-113.pdf (Letöltve: 2025.12.23.)

A nemzetbiztonsági szolgálatok munkatársainak szocializációja során külön figyelmet kell szentelni a titkosszolgálati szereptanulásnak is, amely a szféra zártsága miatt máshol nem elsajátítható.²⁴⁰ Ez a minősített adatok védelme érdekében létkérdés is, mivel – főként a fiatalabb generációk esetében – a titoktartás olyan magatartási forma, amely a folyó műveletek biztonságára lényeges hatást gyakorol.

2.6.1. A jogi szabályozás pszichológiája

A tágabb értelemben vett nemzetbiztonsági szempontú szabályozás pszichológiai háttere a jogpszichológia kutatási kompetenciájába tartozik, amely a két tudományterület metszéspontjában helyezkedik el: „Míg a jog az emberi viselkedés szabályozásának tudománya, addig a pszichológia azt kutatja, hogy milyen szabályszerűségek vonatkoznak az emberi viselkedésre.”²⁴¹ Ennek egyik fő kérdése a szabálykövetés, amely sok más mellett annak kialakulását, a jogtudatot, a társadalmi jogi attitűdöket, a demokratikus értékek támogatottságát és a politikai intézményrendszerbe vetett bizalom motivációs hátterét vizsgálja. A jogpszichológia hazai²⁴² és nemzetközi²⁴³ szakirodalma is terjedelmes, ugyanakkor kevés a jelen témához szorosan kapcsolódó mű. Az elméleti kérdések tekintetében főként a guantanamoi kínzásokkal vagy hasonló horderejű eseményekkel és módszerekkel kapcsolatos tanulmányok lelhetők fel²⁴⁴, amelyek az általános jogi szabályozás pszichológiájára nem térnek ki. Lélektani oldalról – amely nem sorolható a jogpszichológia területére – található hazai irodalom²⁴⁵, amely nyomán megérthető ennek a világnak a logikája és az oda vezető politikai út.

²⁴⁰ U.o. 84. oldal

²⁴¹ COMINELLI, Lucas: *Cognition of the Law. Toward a Cognitive Sociology of Law and Behavior*. Springer, 2018. 196. oldal

²⁴² PI. HUNYADY György – BERKICS Mihály (szerk.): *A jog szociálpszichológiája. A hiányzó láncszem*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015.

²⁴³ PI. ROESCH, R., HART, S. D. és OGLOFF J. R. P. (szerk.): *Psychology and Law: The State of the Discipline*. APLS Perspectives in Law & Psychology, Springer SBM, 1999.

²⁴⁴ PI. PILLAY Anthony L.: *Psychology, ethics, human rights, and national security*. South African Journal of Psychology 45. évfolyam 4. szám, 2015., 424-429. oldal, <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/0081246315611045?src=getfr> (Letöltve: 2025.12.23.)

²⁴⁵ RÉVÉSZ Béla: *A titkosszolgálatok titoktalanításáról*. Politikatudományi Szemle 16. évfolyam 4. szám, Magyar Tudományos Akadémia Politikatudományi Intézet, Budapest, 2007., 129-152. oldal, https://real.mtak.hu/112398/1/2007_4_revesz.pdf (Letöltve: 2025.12.23.)

RÉVÉSZ Béla: *Pszichológiai elemek a titkosszolgálati munkában*. Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2017. 199-220. oldal, https://real.mtak.hu/112398/1/2007_4_revesz.pdf (Letöltve: 2025.12.23.)

A szabálykövetés vizsgálata kapcsán a generációknál említetteken túl nemzetbiztonsági területen kiemelendő az észlelt veszélyekkel kapcsolatos bejelentési hajlandóság, amely például terrorcselekmény előkészítése kapcsán büntetőtörvénykönyvi kötelesség is, ugyanakkor alapvetően nem elvárható egy laikus állampolgártól, hogy az indikátorokat felismerje. Ebben a kérdésben ismét a modern oktatást²⁴⁶ és a nyilvános fellépést, mint a titkosszolgálatok társadalom irányába meglévő eszközt kell felhasználni arra, hogy úgynevezett biztonságtudatosítással felhívjuk a figyelmet az érdeklődésre számot tartó információkra.

A nemzetbiztonsági szolgálatok állománya tekintetében ugyanakkor már kialakult gyakorlattal találkozunk a foglalkoztatás alatti²⁴⁷ és a felvételre tervezett személyek szigorú nemzetbiztonsági ellenőrzése melletti pszichológiai vizsgálatok kapcsán. Mialatt a személybiztonsági ellenőrzés az addigi életvitelére és pillanatnyi élethelyzetére vonatkozó információkat, addig az utóbbi a pillanatnyi lelki állapotot hivatott feltérképezni. Ki kell emelni a 'pillanatnyi' kifejezést, mivel információ csak a vizsgálat időpontjában fennálló lelkiállapotról vonatkozóan szerezhető be, a jövőre vonatkozóan csak előrejelzések tehetők. A személybiztonsági ellenőrzés és a pszichológiai vizsgálat között olyan értelemben vonható párhuzam, hogy azok minősített adatok védelmére irányulnak. Ezen ellenőrzések végrehajtása természetesen nem csak a felvételi eljárásra korlátozódik, az állomány rendszeres felmérésére és gondozására is szükség van. A személybiztonsági szempontú ellenőrzést és a pszichológiai gondoskodást párhuzamosan szükséges végezni, mivel szoros összefüggés áll fent közöttük, a nemzetbiztonsági kockázatok nagy része pszichológiai eredetű okokra vezethető vissza, vagy ilyen vizsgálattal kiszűrhető.

2.6.2. A tevékenység pszichológiai hatásai

A nemzetbiztonsági tevékenység alanyára – ha úgy tetszik célszemélyére – ható pszichológiai hatások döntően a titkos információgyűjtés első fejezetben elemzett tartalmából kifolyólag – hiszen az előle rejtetten, tudta nélkül kerül végrehajtásra – nem értelmezhetők. Azon országokban – pl. Németország és Románia –, ahol utólag a célszemély tudomására hozzák az eszközalkalmazást azonban már vizsgálható lenne, hogy milyen érzéseket váltottak ki az események, de ilyen jellegű kutatások jelenleg nem fellelhetők.

²⁴⁶ DOBÁK Imre - BABOS Sándor: *A biztonságtudatosítás lehetőségei a 21. századi platformok fényében*. Nemzetbiztonsági Szemle IX. évfolyam 4. szám, Nemzeti Közszerződési Egyetem, Budapest, 2021. 18-34. oldal,

<https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/nbsz/issue/view/456/153> (Letöltve: 2025.12.23.)

²⁴⁷ HORVÁTH (2015)

A titkosszolgálati munkatársak tényleges műveleti munkájának pszichológiai aspektusainál számításba kell venni, hogy mindamellett, hogy a titkosszolgálati tevékenység jelentős része technikai jellegű, a szakemberek között egyetértés mutatkozik abban, hogy a minőségi (esetleg minősített) és időszerű információkat elsősorban a humán forrásoktól lehetséges megszerezni. Mindezek miatt a mindennapi életben a kapcsolatokkal való együttműködés elsődlegessége miatt kiemelkedően fontos a pszichológiai ismeretek és gyakorlat megléte. A humán erőforrás megfelelő vezetése, sőt a megközelítésük is olyan technikákat igényelnek, amelyek más foglalkozási ágakkal össze sem hasonlíthatók. Mindezeket belső tanfolyamokon lehetséges elsajátítani, azonban meg kell jegyezni, hogy a szakma igazi gyakorlati fogásai csak a tapasztalattal vagy a tapasztalt kollégák iránymutatásaival alakulnak ki. Mindemellett figyelemmel kell lenni a műveleti szakemberek tevékenységének etikai kérdéseire és képzésére is,²⁴⁸ amelyek az erkölcsi ítéletek meghozatalának alapjait jelentik, és hosszabb távon a nemzetbiztonsági szolgálatok általános társadalmi megítéléséhez járulnak hozzá.

2.7. Összegzés

Az alapvető jogok az emberi jogok kifejeződése, amelyek az embert emberi státuszánál, az állampolgárt a politikai közösség tagjaként illetnek meg, és jogszabályi elismertségükkel fogva jogi úton kikényszeríthetők, ami az állam (végrehajtó hatalom) feladata. Demokratikus keretek között az alapvető jogok korlátozása más alapvető jog vagy alkotmányos érték védelmének biztosítása céljából megengedett, amely mellett a nemzetközi jog által elismert, az Alkotmánybíróság által is alkalmazott alapjogvédelmi tesztnek is meg kell felelnie.

Az alapvető jogok korlátozhatóságuk lehetősége szerint feloszthatók abszolút (korlátozhatatlan), különleges jogrend idején korlátozható és törvény által, szabályozott feltételek mellett korlátozható alapvető jogokra, amelyek mindegyikével összefüggésben hazai és nemzetközi követelményként fogalmazódik meg az emberi élet és az emberi méltóság lényegi tartalmának korlátozási tilalma. Ez utóbbi ellenőrzésére a hazai és a nemzetközi gyakorlat is az alapjogvédelmi tesztet alkalmazza, amely a mindennapi életben nem alkalmazható, helyette a szakmai közegben a nemzetbiztonsági alapelvek érvényesülését vizsgálja a jogalkalmazó.

²⁴⁸ HORVÁTH Ferenc: *A titkosszolgálati etika sarokpontjai a pszichológia szemszögéből*. Nemzetbiztonsági Szemle, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, II. évfolyam, II. szám, Budapest, 2014.
<https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/1650/horvath-ferenc-a-titkosszolgálati-etika-sarokpontjai-a-pszichologia-szemszogebool.original.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (Letöltve: 2025.12.23.)

Az elhárító és a hírszerző szakágak feladataik alapján átfedéseket mutatnak, továbbá tevékenységük alapja – a nemzeti értékek védelme és a nemzeti érdekek érvényesítése – is megegyezik. Ugyanakkor különbség, hogy az elhárítás kockázat és bűncselekmény fókuszú, míg a hírszerzés a kormányzati szervezetek döntésének támogatásához szükséges információk megszerzésére koncentrál, így tevékenységük – amennyiben annak tartalma ismert előttünk – e jellemzők alapján megkülönböztethető.

A jogkorlátozás szempontjából az elhárítás eleve rejtett vagy leplezett módon veszélyt jelentő jelenségek ellen tevékenykedik, ezért az azok felderítéséhez és megakadályozásához szükséges eszközalkalmazás természeténél fogva alapjogkorlátozó, hiszen az ellenfél nagyfokú konspirációja miatt titokban – a célszemély és az illetéktelen személyek elől rejtve – kell tevékenykednie. A hírszerzés jogkorlátozó tevékenységét eltérő szempontból, az Igazságos Háború elméletének kritériumai szerint, és a célország érdekeinek sérelme nézőpontjából szükséges vizsgálni, mivel annak állampolgárai jogainak korlátozása csak közvetetten mutatható ki.

Mindezek mellett a nemzetbiztonsági tevékenység jogkorlátozása az intézkedési jogkörök és a fegyverhasználat alkalmazása során kiterjedhet az érintett testi épségének megsértésére is, amely ugyanakkor csak végszükség esetén megengedhető. Ezzel párhuzamosan a jogkorlátozás bármely formájának elemzése során figyelmet kell fordítani a pszichológiai kutatások elvégzésére is, mivel mind a célszemélyek, mind a nemzetbiztonsági szolgálatok saját személyi állománya tekintetében hasznosítható információk gyűjthetők az utólagos vizsgálatok végrehajtásával és meghatározhatók a hatékony feladatellátáshoz szükséges képzési kritériumok is.

Az államok részéről a hírszerzés nemzetközi jog hatálya alá való betagozása tekintetében látható elzárkózásból levonható az a következtetés, hogy a kémkedés kérdését és szankcionálását nemzeti hatáskörben kívánják tartani, így tartva fent saját mozgásszabadságukat a hírszerzés és az elhárítás tekintetében is. Az Igazságos Háború elméletének hírszerzésre való kiterjesztéséből és a magyar szabályozásból levezethető nemzetbiztonsági alapelvek párhuzamosságából kiindulva ugyanakkor megállapítható, hogy hazánkban a jogalkotó – ha nem is tudományos alapon, hanem a jogállami alapelvekből kiindulva – végeredményben a nemzetbiztonsági tevékenység etikusságát biztosító szabályozást alkotott.

3. A katonai nemzetbiztonsági tevékenység specifikumai

A nemzetbiztonsági tevékenységen belül a katonai szféra specifikumai a haderő más szervezetekhez viszonyított különbségeit figyelembe véve vizsgálhatók, amelyet alátámaszt az is, hogy „A katonai nemzetbiztonsági tevékenység tartalmát a működési terület jellege határozza meg. Már a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény megszületésének időszakában megjelent az a szándék, hogy a katonai elhárításnak, működésének sajátosságaként folyamatosan igazodnia kell a haderő szervezettrendszeréhez.”²⁴⁹

A biztonságelméletek fontos területe a katonai biztonság, az államok azon képessége, amely az állam fennmaradását lehetővé teszi a külső és belső fenyegetettséggel szemben,²⁵⁰ ami egyben a katonai nemzetbiztonság tárgya is. Általánosságban megfogalmazható az az állítás, hogy a katonai nemzetbiztonság működési területe a katonai közeg, tehát a katonai elhárítás a haderő és az ahhoz kapcsolódó szervezetek védelmét látja el, míg a katonai hírszerzés felderíti mindazon információkat – és ezzel teljesíti a korábban ismertetett feladatát, a kormányzati hírigénybe tartozó információk megszerzését és a tájékoztatást –, amelyek a haderő sikeres feladatvégrehajtásához, a katonai vezetők döntéshozatalához szükségesek.²⁵¹

Előjáróban szükséges megjegyezni, hogy a katonai és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai között is – ahogy az elhárítás és a hírszerzés vonatkozásában is – léteznek párhuzamosságok, tényleges műveleti tevékenységük végrehajtása során egymás illetékességi területére vonatkozó információkhoz juthatnak, amelyek megfelelő információadási mechanizmusokon keresztül kerülnek továbbításra egymás között.

A hazai kutatások mellett a nemzetbiztonság elméletének fontos vizsgálódási területe az egyes országok szolgálatainak összehasonlító elemzése is: „Nemzetközi összehasonlításban szükséges vizsgálni, mennyire azonos, illetve eltérő az egyes országok elhárítással kapcsolatos felfogása, milyen funkciókat tölt be az elhárítás. Fontos annak megállapítása, hogy melyek azok a standardok, amelyek nemzetközi szinten is általánosak, és melyek azok a specifikumok, amelyekben az adott országnak a nemzetközi közösségben elfoglalt helye a meghatározó. A nemzetközi szinten folytatott vizsgálódásnak van még egy rendkívül fontos faktora, ez pedig a szövetségi rendszerek elhárítási közege. Ez utóbbi annak vizsgálatát célozza, hogy hogyan módosul az elhárítás, amennyiben

²⁴⁹ SZABÓ Károly: *A katonai elhárítás jelene és jövője*. In.: DRUSZA Tamás (szerk.): *A magyar elhárítás fejlődése*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019., 199. oldal

²⁵⁰ BUZAN, Barry – WAEVER, Ole – WILDE, Jaap de: *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder, Lynne Rienner, 1998.

²⁵¹ Lásd. Nbtv. 6. § f) és 7. §

túllép a nemzeti kereteken.”²⁵² Mindez a későbbiekben az alapjogkorlátozás szempontjából kerül elemzésre.

3.1. Katonai elhárítás

Az általánosságban vett nemzetbiztonsági tevékenység katonai elhárításra való szűkítése első olvasatban egyszerű feladatnak tűnik, ahogyan azonban több szerző is rávilágít, a polgári és a katonai szolgálatok tevékenységének hézagmentes működéséhez szükséges hatásköri átfedések miatt, továbbá a haderő társadalomban elfoglalt szerepétől függően léteznek olyan határterületek, amelyek megnehezítik a működési terület pontos körülhatárolását.²⁵³ A nemzetbiztonsági szféra erős alapjogkorlátozási felhatalmazásából adódóan ugyanakkor szükségszerűen következik, hogy az illetékességi- és hatáskörök a gyakorlatban pontosan meghatározásra kerüljenek, így az egyéni felelősség elve szervezeti szinten is érvényesüljön. Jogszabályi szinten erre példa kizárólag a magyar jogrendben található²⁵⁴, amelynek tartalmát elemezni nem lehet, mivel a felhatalmazó rendelkezésben hivatkozott kormányhatározat feltehetően minősített, így a jogszabályok gyűjteményében nem fellelhető. Nemzetközi viszonylatban az általános gyakorlat szerint az illetékességi- és hatásköri ütközések kezelése a szolgálatok vezetőinek egyeztetése, ennek sikertelensége esetén a legkisebb közös előljáró szervezet vagy személy döntése alapján kerülhet feloldásra.

Napjaink katonai elhárító tevékenységének és annak alapjogkorlátozásra kapott felhatalmazásának megértése a történelmi, hagyományi hatások és az aktuális – társadalmi, politikai, biztonsági, gazdasági, technológiai – működési környezetből vezethető le, ahogyan azt Szabó Károly is megállapítja: „A titkosszolgálati tevékenység vizsgálata során érdemes végigtekinteni a hazai katonai elhárítás történelmi korszakokon átívelő evolúcióját. A történeti előzmények tanulmányozása azért szükséges, mert a mindenkori politikai hatalom, a társadalmi berendezkedés vagy éppen az ország változó biztonság- és védelempolitikai koncepciói jelentős mértékben voltak képesek befolyásolni a katonai elhárítás funkcióját, működési kereteit.”²⁵⁵ Az alábbiakban a katonai elhárítást az elhárítási terület – a haderő –, a hatásköri bűncselekményekből és

²⁵² SZABÓ (2019) 196. oldal

²⁵³ DRUSZA Tamás (szerk.): *A magyar elhárítás fejlődése*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019., https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12763/web_PDF_A_magyar_elharitas_fejloede.pdf?sequence=2#page=196&zoom=100,0,0 (Letöltve: 2025.12.28.)

²⁵⁴ Az Nbtv. 77. § (2) Felhatalmazást kap a kormány, hogy határozatban megállapítsa: a) a nemzetbiztonsági szolgálatok illetékességének, valamint egymással és más szervekkel történő együttműködésének e törvénnyel nem érintett szabályait.

²⁵⁵ SZABÓ (2019) 195. oldal

kockázatokból, valamint a szervezeti rendből adódó specifikumok szempontjából vizsgáljuk.

3.1.1. Az elhárítási területből adódó specifikumok

A katonai elhárítás alapvető működési környezete és tevékenységének szűken vett szervezeti és személyi hatálya a haderő és az abban szolgálatot teljesítő személyek köre. Amennyiben ennek tágabb értelmezését vizsgáljuk, logikai úton belátható, hogy a működési terület személyi részébe beletartozik minden olyan személy, aki katonai objektumba belép vagy katonai eszközöket fejleszt, alkatrészeit előállítja, hiszen mindezen tevékenységek a katonai titkok, nem nyilvános adatok megismeréséhez vezetnek. Mindezen felül a szűkebb és tágabb személyi hatály alá tartozó egyénnel közös háztartásban élő személyek, mint olyanok, akik ennél fogva közvetlen hatást gyakorolnak a védendő állományra, szintén a működési terület részét képezik. Mind a szűkebb, mind a tágabb értelmezés esetében megállapítható, hogy a személyi hatály addig terjed ki az egyénre – és jogi személyre –, ameddig a védendő érték – jelen esetben a katonai titok, nem nyilvános adat – megismerésének lehetősége fennáll, vagy ameddig ezen érték védelme az adott személlyel kapcsolatos nemzetbiztonsági tevékenységen keresztül megvalósítható. Ezen felül a személyi hatály kiterjed mindazon személyekre és szervezetekre is, amelyek az előzőekben felsoroltakat – a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény előírásaival ütköztethető módon – veszélyeztetik.

Az időbeli hatály megállapítása kettős, egyrészt vizsgálni szükséges, hogy az adott személy rendelkezik-e hozzáféréssel, vagy birtokában van-e a kérdéses védendő információnak, másrészt a nemzetbiztonsági szolgálatok által alkalmazható intézkedésekkel biztosítható-e a műveleti munka eredményessége, tehát a célhoz kötöttség alapelvein belül az eszköz alkalmas-e a cél elérésére. Amennyiben a kérdés büntetőeljárás keretein belül vagy más módon történő kezelése eredményesebb az érték védelmében, mint a nemzetbiztonsági tevékenység, akkor annak kezdeményezése szükségszerűvé válik.

A személyi hatállyal összefüggésben el kell választani egymástól a nemzetbiztonsági műveleti tevékenységet és a nemzetbiztonsági ellenőrzés intézményét. A nemzetbiztonsági műveleti tevékenység személyi hatályát alapvetően határozzák meg azon rendelkezésre álló információk, amelyek az intézkedések bevezetésének jogalapjául szolgálnak – például műveleti tevékenység önmagában nem irányul közös háztartásban élő személyre, ameddig információ nem keletkezik arra, hogy a kockázat vagy bűncselekmény kialakulásában, fennmaradásában ezen egyénnek szerepe van. A nemzetbiztonsági ellenőrzés esetében ugyanakkor, amikor annak megállapítása a cél, hogy az adott

személlyel kapcsolatban fennállnak-e kockázati tényezők, alapvető a közös háztartásban élők ellenőrzése is.²⁵⁶

A katonai elhárítás tevékenységének fókuszában álló katona állomány társadalomban elfoglalt különleges helyzetéből adódóan speciális körülmények között látja el feladatát. Ez megnyilvánul egyrészt abban, hogy maga a katonai állomány a társadalom más tagjaihoz képest kevésbé szabadon gyakorolhatja alapvető jogait²⁵⁷, amelyek viszonylatában a katonai elhárításnak a katonai bűncselekmények kapcsán marginálisan feladatai adódhatnak. Ezen felül e személyi kör tipikusan egy helyen – laktanyában – tartózkodik, elérhetősége folyamatosan biztosított, a velük kapcsolatban felderített biztonsági kockázatok kezelése a katonai alakulat vezetőjének is elemi érdeke, ezért az együttműködési hajlandóság a tapasztalatok szerint a katona állomány részéről magas, összehasonlítva a polgári elhárítás biztosítási területéhez tartozó objektumokhoz képest.

Az előzőek fokozottan igaznak bizonyulnak a békeműveletek (missziók) esetében, ahol a katonai közösség tagjai idegen – általában közvetlen fizikai veszélyt jelentő – környezetben teljesítenek szolgálatot és a nemzetbiztonsági szolgálattal való együttműködésük olyan információkhoz való hozzáférést eredményez, amely testi épségük, sok esetben életük megóvását jelenti. Ilyen speciális környezetben az illetékesség egyrészt nemzetközi felhatalmazás, másrészt nemzeti szabályzók alapján határolható be. Nemzetközi viszonylatban a fogadó ország szabályozása alapján kell eljárni, amely vonatkozásában a hadtörténelemben több megoldás, köztük szélsőségesek is fellelhetők.²⁵⁸ Emellett ugyanakkor figyelembe kell venni a kontingenst küldő ország katonáinak élethez fűződő jogát is, amely miatt a nemzetbiztonsági tevékenység – kifejezetten annak esetleges túlerjeszkedése miatt – összeütközésbe kerülhet a helyi szabályozással. Ez egyrészt hasonlóságot mutat a hírszerzés külföldi feladatvégrehajtásával, másrészt külön kutatást és országonkénti ismertetést igényelne.

A katonai elhárítás vonatkozásában fontos megemlíteni, hogy azt egyes országok külön kezelik a klasszikus értelemben vett nemzetbiztonsági tevékenységtől az alakulatok szintjén, azok állományában megjelenhetnek a katonai elhárító összekötői feladatokat ellátó személyek, a katonai elhárítás része

²⁵⁶ Például Nbtv. 2. számú melléklet 'Biztonsági kérdőív nemzetbiztonsági ellenőrzés alá eső személyek biztonsági ellenőrzéséhez' közös háztartásban élőkre vonatkozó részei.

²⁵⁷ Például gyülekezési jog, lakóhely szabad megválasztása, társadalmi szervezetben való tagság, amelyek kibontása kutatásom szempontjából nem releváns.

²⁵⁸ Afganisztánban például a koalíciós erők igazoltatási és ujjnyomatvételi jogkörrel is fel voltak ruházva, míg a legtöbb misszió esetében a nemzeti szuverenitás és a saját állampolgárok jogai védelme érdekében a fogadó ország korlátozott jogköröket biztosított.

lehet a katonai struktúrának, vagy éppen polgári nemzetbiztonsági szolgálatok végezhetik azt.²⁵⁹

3.1.2. A hatásköri bűncselekményekből és kockázatokból adódó specifikumok

A hatásköri bűncselekmények szempontjából történő vizsgálat során az elhárítási terület specifikumainál is ismertetett katonai közeg tulajdonságai dominálnak, mivel a katonai elhárító szolgálatokkal kapcsolatos jogalkotó tevékenység is e területet helyezi fókuszba, ahogyan az tudományos oldalról is helyesnek értékelhető. A katonai közegből adódóan az elhárítás polgári és katonai része eltérő felhatalmazást is kaphat. Tipikusan ilyen terület a szervezett bűnözés elleni tevékenység, amelynek megelőzése, felderítése és akadályozása a katonai elhárítás hatáskörébe tartozik. A tevékenység során a fő cél a szervezett bűnözői körök fegyverekhez, robbanóanyagokhoz való hozzáféréseinek megakadályozása. Az ezzel kapcsolatos hazai specifikum, hogy a fegyveres erők fokozott veszélyeztetettsége miatt a katonai elhárítás szélesebb körű felhatalmazással rendelkezik a polgári elhárításnál.

„A jelenség két megjelenési formája tekintetében kiemelt feladatot kapott. A kábítószer-kereskedelem, valamint a jogellenes fegyverkereskedelem:

- a fegyveres erők személyi állományának támadhatóságát idézheti elő;
- a honvédség által kezelt készletek támadhatóságát célozhatja;
- az ország katonai biztonságát veszélyeztetheti.

A feladat mögött a katonai elhárítás működési területén belül végzett bűnmegelőző, bűnfelderítő funkció húzódik meg.”²⁶⁰

Jogsabályi szinten hazai viszonylatban további eltérés a polgári elhárításhoz képest, hogy a katonai elhárítás működési területén a nyomozás elrendeléséig végzi a meghatározott katonai bűncselekmények²⁶¹ felderítését. Mindez nem kifejezetten nemzetbiztonsági feladat, kialakulása más szervezet preventív jellegű

²⁵⁹ PRUNCKUN, Hank: *Counter-Intelligence Theory and Practice*. Második Kiadás, Rowman & Littlefield, London, 2019., 30. oldal

²⁶⁰ SZABÓ (2018) 183. oldal

²⁶¹ Nbtv. 6. § 1a) a 2013. június 30-ig hatályban volt 1978. évi IV. törvény szerinti állam elleni bűncselekmények (1978. évi IV. törvény X. fejezet), az emberiség elleni bűncselekmények (1978. évi IV. törvény XI. fejezet), a külföldre szökés (1978. évi IV. törvény 343. §), a zendülés (1978. évi IV. törvény 352. §) és a harcászultság veszélyeztetése (1978. évi IV. törvény 363. §),
1b) az emberiség elleni bűncselekmények (Btk. XIII. Fejezet), a háborús bűncselekmények (Btk. XIV. Fejezet), az állam elleni bűncselekmények (Btk. XXIV. Fejezet), a szökés (Btk. 434. §), a zendülés (Btk. 442. §) és a készenlét fokozásának veszélyeztetése (Btk. 454. §).

hatáskörének hiányára és az ezzel együtt fennálló cselekményi súlyra vezethető vissza. Ugyan a honvédek jogállásáról szóló jogszabály és végrehajtási rendeletei az állományilletékes katonai parancsnokot, mint nyomozóhatóságot szintén kijelöli e bűncselekmények nagyobb részének felderítésére, ugyanakkor a végrehajtáshoz szükséges eszközrendszer legtöbbször nem áll rendelkezésükre. Amennyiben ügyészi szakba és az ügyészség általi nyomozás elrendelésére kerül sor, akkor viszont már a büntetőeljárásról szóló törvény szerinti leplezett eszközök alkalmazása kielégítő megoldást nyújt a fenti probléma feloldására és – a nyomozás elrendelésével – a katonai elhárítás hatásköre megszűnik.

Mindehhez hasonlóan a katonai elhárítás feladatkörébe tartozik azon bűncselekményekkel kapcsolatos információszerző tevékenység, amelyek egyrésztől eszközrendszerével hatékonyan végrehajthatók, másrészt amelyek veszélyeztetik a honvédelmi szervezetek törvényes feladatainak végrehajtását.²⁶² Ez utóbbi foglalja magába a jelenleg hatályos büntetőtörvénykönyv állam elleni és nemzetközi jogot sértő bűncselekményein felül a katonai bűncselekményeket is.

A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységével összefüggésben ki kell emelni azt is, hogy bár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény indokolása szerint az új jogszabály mögött meghúzódó jogalkotói szándék a bűnüldözési célú titkos információgyűjtés újragondolása, amelyet már nem a büntetőeljáráson kívüli eljárásnak tekint, hanem annak részeként azonosít, ennek ellenére a 214. § (3) bekezdés alapján a titkosszolgálatok továbbra is folytathatnak titkos információgyűjtést bűnüldözési feladataik ellátása céljából.²⁶³ Tekintettel arra,

²⁶² Nbtv. 6. § na) a 2013. június 30-ig hatályban volt 1978. évi IV. törvény szerinti nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport tagja elleni erőszak (1978. évi IV. törvény 174/B. §), a visszaélés szigorúan titkos és titkos minősítésű adattal (1978. évi IV. törvény 221. §), a közveszélyokozás (1978. évi IV. törvény 259. §), a nemzetközi jogi kötelezettség megszegése (1978. évi IV. törvény 261/A. §), a légi jármű, vasúti, vízi, közúti tömegközlekedési vagy tömeges áruszállításra alkalmas jármű hatalomba kerítése (1978. évi IV. törvény 262. §), a közösség elleni izgatás (1978. évi IV. törvény 269. §), a rémhírterjesztés (1978. évi IV. törvény 270. §), a közveszéllyel fenyegetés (1978. évi IV. törvény 270/A. §), a haditechnikai termékkel és szolgáltatással, illetőleg kettős felhasználású termékkel visszaélés (1978. évi IV. törvény 263/B. §), nb) a közösség tagja elleni erőszak (Btk. 216. §), a minősített adattal visszaélés (Btk. 265. §), a jármű hatalomba kerítése (Btk. 320. §), a közveszély okozása (Btk. 322. §), a nemzetközi gazdasági tilalom megszegése (Btk. 327. §), a nemzetközi gazdasági tilalom megszegése feljelentésének elmulasztása (Btk. 328. §), a haditechnikai termékkel vagy szolgáltatással visszaélés (Btk. 329. §), a kettős felhasználású termékkel visszaélés (Btk. 330. §), a közösség elleni uszítás (Btk. 332. §), a rémhírterjesztés (Btk. 337. §), a közveszéllyel fenyegetés (Btk. 338. §) bűncselekményekre vonatkozóan, felderíti továbbá mindazon bűncselekményeket, amelyek veszélyeztetik a honvédelmi szervezetek törvényes feladatainak végrehajtását;

²⁶³ 214. § (2) Leplezett eszközöket az erre feljogosított szervek a rájuk vonatkozó jogszabályokban meghatározott bűnüldözési feladataik végrehajtása céljából kizárólag az e törvényben meghatározott szabályok alapján alkalmazhatnak.

hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok nem alanyai a hivatkozott jogszabály által nevesített eljárásoknak, ugyanakkor az általuk nemzetbiztonsági érdekből folytatott bűnüldözési feladatok során keletkező adatok felhasználhatók²⁶⁴ a büntetőeljárásban, ezért végső soron a fenti elválasztási szándék nem valósult meg teljes körűen. Ezzel és az esetleges további hasonló kérdésekkel, valamint a miniszteri irányítási jogkörök államtitkári szintre történő delegálásának kérdésével kapcsolatban további tudományos és jogalkotói vizsgálatot lenne célszerű lefolytatni annak tükrében is, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvényt 1995-ben fogadta el az Országgyűlés, és azóta mind a biztonsági környezetben, mind a technológiák terén végbementek olyan változások, amelyek miatt a szabályozási környezet lényegi újrarendelése vált szükségessé.

3.1.3. A szervezeti rend specifikumai

A katonai működési közegekből és a korábban ismertetett – jogalkotói szinten is megjelenő – igényből, miszerint a katonai elhárításnak igazodnia kell a haderő struktúrájához, levonható az a következtetés, hogy ebben a vonatkozásban a nemzetbiztonsági tevékenység fő iránya a védendő objektumra (szervezetre, személyre, helyre) fókuszál. Ezt a munkaszervezési módszert a nyíltan kutatható szakirodalom²⁶⁵ objektumi elvként nevesíti. Az így végrehajtott műveleti tevékenység célja tehát a katonai elhárítás vonatkozásában a katona és polgári állományú személyekkel, a katonai szervezettel és a katonai objektummal kapcsolatba hozható, már kialakult vagy előrelátható kockázatok és bűncselekmények felderítése és akadályozása úgy, hogy kiindulási pontja a védendő objektum.

Az objektumi elvű elhárításhoz hasonlóan a munkaszervezési elvek között található a területi elvű elhárítás²⁶⁶, amely adott földrajzi vagy közigazgatási egységen belül lévő katona személyeket, szervezeteket és helyeket jelöl ki védendő objektumként. Ezen elv esetében hasonló jellemzőket azonosíthatunk, mint az objektumi elvű elhárítás esetében, azzal, hogy a biztosítási terület fizikálisan és személyi állományának létszámát tekintve is tipikusan nagyobb, továbbá megnő a jelentősége a nem katonai szervezetekkel való együttműködésnek, mivel nem kizárólag azokkal kell kapcsolatot kialakítani,

(3) A (2) bekezdés nem érinti a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendőrség terrorizmust elhárító szerve által a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény alapján bűnüldözési feladataik végrehajtása céljából folytatott titkos információgyűjtést.

²⁶⁴ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 260. §

²⁶⁵ Állambiztonsági Értelmező Kézisótár, BM Könyvkiadó, Budapest, 1970., 69. oldal, <http://www.titoktan.hu/raktar/biztonsag/Allambiztonsagi-Ert-szotar1970-.pdf> (Letöltve: 2025.12.28.)

²⁶⁶ Állambiztonsági Értelmező Kézisótár, BM Könyvkiadó, Budapest, 1970., 91. oldal, <http://www.titoktan.hu/raktar/biztonsag/Allambiztonsagi-Ert-szotar1970-.pdf> (Letöltve: 2025.12.28.)

amelyek egy adott katonai alakulattal hozhatók összefüggésbe, hanem azokkal is, amelyek a honvédelmi és nemzetbiztonsági érdek egészére hatással lehetnek az adott földrajzi területen belül.

Az elhárítás harmadik munkaszervezési elve a vonalas elv,²⁶⁷ amelynek keretében az ellenérdekelt tevékenység jellegének specialitásai és sajátosságainak figyelembevételével szervezik a műveleti tevékenységet. Ennek során a katonai elhárítás védendő objektuma továbbra is a katonai állomány, szervezet, hely, azonban a tevékenység súlyterülete az ellenséges szervezet. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a nemzetbiztonsági erő kifejtés a kockázat forrására irányul, a titkosszolgálati eszközalkalmazás fókuszában ez áll. A tevékenység ilyen formában való megszervezésének logikája, hogy az ellenérdekelt szervezetről megszerzett információkból megállapítható milyen célpontokat választott magának, tevékenységét milyen módszerrel, ki ellen hajtja végre – legyen az akár terrorista, vagy szervezett bűnözői kör, ellenérdekelt titkosszolgálat. Összességében a kockázat forrásánál felderített információ kerül felhasználásra a saját erők és a nemzetbiztonsági érdek védelmében.

A fenti három munkaszervezési módszer a titkosszolgálatokon belül adott szervezeti elem (pl. alosztály, osztály) keretein belül értelmezhető, amelyek szoros összefüggésben állnak²⁶⁸ a katonai elhárítás szakterületeivel, szervezeti egységekbe (pl. főosztály, igazgatóság) szervezésük e kettős felosztás figyelembevételével hajtható végre.

Az elhárítás szakterületei vonatkozásában a tudományos publikációk alapján nem állapítható meg egységes álláspont a felosztásokban, azok tipikusan nemzeti, történelmi és adott működési környezettől függő modellek. A katonai elhárítás esetében a védendő objektummal kapcsolatos tevékenység a haderő szervezeteit, a védelmi igazgatást, a háttérintézményeket és a katonai felsővezetéssel kapcsolatos elhárítási feladatokat is magában foglalja. A katonai elhárítás jellemző szakterülete a nemzetközi elhárítás, amely magában foglalja a békeműveletben (misszióban) és a tartós külföldi szolgálaton tartózkodók védelmét. A polgári titkosszolgálati felosztáshoz hasonlóan külön szakterületként kezelendő a nemzetbiztonsági és az iparbiztonsági ellenőrzés, valamint a belső biztonsági és

²⁶⁷ Állambiztonsági Értelmező Kéziszótár, BM Könyvkiadó, Budapest, 1970., 98. oldal, <http://www.titoktan.hu/raktar/biztonsag/Allambiztonsagi-Ert-szotar1970-.pdf> (Letöltve: 2025.12.28.)

²⁶⁸ Pl. támadólagos elhárításban vonalas munkaszervezési elv, csapatelhárításban objektum vagy területi elv.

bűnmegelőzési tevékenység,²⁶⁹ ahogyan a kifejezetten a kockázatok forrására koncentrálo támadólagos elhárítás²⁷⁰ is.

Hank Prunckun felosztása szerint²⁷¹ az elhárítást támadó és védelmi jellegű tevékenységi irányokra lehet felosztani, ezeken belül a kémelhárítás (counter espionage) és az elhárítás (counter intelligence) – amely értelmezésében a kémelhárításon kívüli valamennyi tevékenységet jelenti – különböztethető meg. Ez a felosztás a hazai szakirodalomban a törvényi terminológia és a részletesen meghatározott feladatok miatt nem terjedt el.

3.1.4. Jogkorlátozás a katonai elhárító tevékenység során

A katonai elhárítás az állami érdekek védelmében alapjogaikban eleve korlátozott személyi állománnyal kapcsolatban végzi tevékenységét. Mindez ugyanakkor nem jelenthet felhatalmazást arra, hogy korlátok nélkül végezze feladatát, annak határa minden más állami szervezettel megegyező módon egyrésről a törvényesség és az azzal kapcsolatos jogalkotói szándék, másrésről az a valós és jogos érdek, amelynek védelme céljából az alapjog korlátozható. Ahogyan az Alkotmánybíróság is megállapította „...alkotmányellenes a jog tartalmának korlátozása, ha az kényszerítő ok, nyomós közérdek nélkül történik, vagy ha a korlátozás súlya az elérni kívánt célhoz képest aránytalan.”²⁷²

A katonai elhárító tevékenység jogszerű jogkorlátozása nem különbözik a polgári szakágétól – az egyes titkosszolgálati eszközök és módszerek részletes bemutatása későbbi fejezetben kerül tárgyalásra –, ugyanakkor súlyterületei a haderőből adódó, korábban ismertetett specifikumok miatt eltérőek lehetnek. A jogkorlátozás célját tekintve a katonai közegből adódóan természetes, hogy a katonák életének és a katonai információknak a védelme prioritás. Ezek szorosan összekapcsolódó területek, hiszen háborús helyzetben az ellenség katonai információinak megszerzése a harc sikeres megvívásának záloga.

3.2. Katonai hírszerzés

A katonai elhárításnál már bemutatottak szerint, folyamatosan átalakuló világunkban a nemzetbiztonsági szolgálatok részére meghatározott alapfeladatok

²⁶⁹ „...felelős egy másik ország hírszerző szolgálatán belül dolgozó ügynökeinek leleplezéséért.” WIPPL, Joseph W.: *Human Intelligence*. In.: JOHNSON, Loch. K.: *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*. Oxford University Press, 2025., 251. oldal, <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197783160.001.0001> (Letöltve: 2026.01.02.)

²⁷⁰ „...akik behatolnak egy másik ország hírszerző szolgálatába, hogy jelentést tegyenek annak a hírszerző szolgálatnak a személyzetéről és a műveleteiről.” WIPPL (2025) 251. oldal

²⁷¹ PRUNCKUN (2019) 25. oldal

²⁷² 18/2000. (VI. 6.) AB határozat II/3., <https://njt.hu/jogszabaly/2000-18-30-75.1> (Letöltve: 2025.12.22.)

mellett is figyelhetők meg konstans változások. A katonai hírszerzés vonatkozásában erre jó példa a Magyar Honvédség rendszerváltozás után megváltozott feladatrendszeréből, nemzetközi elkötelezettségeiből, szövetségi hovatartozásából eredő hatásláncolat, amelynek következményeképpen a szakág felderítő tevékenységében a válságkezeléssel és a megváltozott harctevékenységi módokkal kapcsolatos hírigény felerősödött.²⁷³ A társadalmi-politikai és a nemzetközi környezetből következő feladatrendszer módosulása az 1990-es évek közepén átalakuló katonai hírszerző szemléletből is kitűnik: „Ekkor a NATO-t érintő információgyűjtés és tájékoztató tevékenység még nem szűnt meg, de jelentős mértékben módosult. Az 1990-es évek közepétől fő célja a szövetség átalakulásának és működési rendjének megismerése volt. Ez a tevékenység már nem irányult a NATO ellen, hanem inkább a magyar NATO-csatlakozás előmozdítását szolgálta.”²⁷⁴ Az idézett szövegből is látszik, hogy a hírszerzés – és így a katonai hírszerzés is – azon információk megszerzésére törekszik, amelyek a kormányzati döntéshozatali folyamatot – jelen esetben a NATO csatlakozás minél gördülékenyebb végrehajtását – támogatják. Szintén megfigyelhető az átmenet, amely alapján a feladatrendszer nem egyik pillanatról a másikra változik, hanem egy folyamat részeként átalakul a nemzeti érdekeknek megfelelően. Szakmai oldalról vizsgálva a fenti esetet elmondható, hogy ugyanazon műveleti erők, amelyeket a NATO elleni információszerzésre alkalmaztak, többnyire alkalmasnak bizonyultak a NATO-val, mint potenciális partnerrel kapcsolatos adatszerzésre is.

Tudományos oldalról vizsgálva mind hazai²⁷⁵, mind nemzetközi²⁷⁶ viszonylatban elfogadott, hogy a hírszerzéssel – és általában a konkrét nemzetbiztonsági tevékenységgel – kapcsolatos kutatások annyira lehetnek teljesek, amennyire a szolgálatok betekintést engednek tevékenységükbe. Még ekkor is lehetnek olyan területek, amelyeket a kutató azért nem érint, mert a rendszer zártsága és az ellenérdekelt fél tevékenységének leplezettsége miatt bizonytalan a leírt megállapítások okán a műveleti tevékenységre vetített esetlegesen bekövetkező káros hatása. Ezen elszigeteltség feloldására és kifejezetten a katonai hírszerzés napjaink komplex környezetéhez való jobb

²⁷³ KENEDLI Tamás – KIS-BENEDEK József – SZABÓ Károly: *A katonai felderítés és elhárítás evolúciója, szervezete és feladatkörei*. In.: FARKAS Ádám, KÁDÁR Pál (szerk.): *Magyarország katonai védelmének közjogi alapjai*. HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest, 2016., 95. oldal

²⁷⁴ KENEDLI, KIS-BENEDEK, SZABÓ (2016) 98. oldal

²⁷⁵ RÉVÉSZ Béla: *A titkosszolgálatok titoktalanításáról*. Politikatudományi Szemle XVI. évfolyam 4. szám, Magyar Tudományos Akadémia Politikai Tudományok Intézete, Budapest, 2007., 129-152. oldal

²⁷⁶ COULTHART, Stephen – LONDON-MURRAY, Michael – VAN PUYVELDE, Damien: *Introduction: A Pluralistic Approach to Intelligence Scholarship*. In.: COULTHART, Stephen – LONDON-MURRAY, Michael – VAN PUYVELDE, Damien: *Researching National Security Intelligence: Multidisciplinary Approaches*. Georgetown University Press, Washington, 2019., 3. oldal

adaptálása érdekében egyes kutatók azzal a megállapítással élnek, hogy a szakágnak más tudományterületekkel közösen, multidiszciplináris módon kell kutatásokat végeznie, első lépésként a hadtudománnyal és más társadalomtudományokkal.²⁷⁷ A katonai hírszerzés – a humán és technikai szakterületek figyelembe vétele mellett – a fejezet további részében a célobjektumból (célországból), a biztonságpolitikai környezetből és az adott nemzetbiztonsági szolgálat szervezeti rendjéből adódó specifikumok alapján kerül elemzésre.

3.2.1. A biztonságpolitikai környezetből adódó specifikumok

A katonai hírszerzés, azon belül mind a humán erőforrás útján legális és illegális módszerekkel, mind a technikai eszközökkel végrehajtott tevékenység célobjektumát (célországát), helyszínét és létszámát az aktuális kormányzati hírigény, a célország fontossága és a rendelkezésre álló költségvetés határozza meg.²⁷⁸ Ahogyan Magyarország NATO csatlakozási időszaka vonatkozásában is bemutatásra került, az aktuálpolitikai környezet nagyfokú hatást gyakorol a katonai hírszerzés irányaira, amelyek kormányzati hírigény és költségvetési források biztosítása formájában realizálódnak. Mindezek mellett figyelmen kívül nem hagyható módon nem csupán a jelen, hanem a jövőben prognosztizálható események és világpolitikai atmoszféra is befolyásolja tevékenységét, hiszen a nemzetbiztonsági szolgálatok éppen megelőző jellegű és szemléletű látásmódjuk révén teljesíthetik sikeresen feladataikat. A jelen biztonsági környezetével kapcsolatos hírszerző tevékenység tekintetében kiemelt fontosságú az újszerűség, az aktualitás és ebből kifolyólag az információ megszerzésének gyorsasága, amely a katonai hírszerzés viszonylatában – kiemelten, amennyiben az a hadsereg konkrét harctevékenységeivel kapcsolatos hírigényt elégít ki – a saját erők védelmének alapja, sikeressége rövid időn belül emberi életekben mérhető. A megfelelően és megelőző jelleggel kiépített humán hálózatok, technikai fejlesztések és beszerzések – amelyek végrehajtása mind időigényes, éveket felölelő feladat – tipikusan az adott nemzetbiztonsági szolgálat közös erőfelfejtése, amelynek alapja a megfelelő prognózis felállítása rövid-, közép- és hosszú távra. Ezek funkciója nemcsak a várható események, kiemelt világpolitikai (katonai) történések előrejelzése, hanem a hazai működési környezet figyelembevételével a kormányzat számára hasznosnak ítélt hírszerzési irányok és az azokhoz szükséges erőforrások tervezése is. Az előrejelzés végrehajtói a technikai eszközök

²⁷⁷ SPOOR, Bram – DE WERD, Peter: *Complexity in Military Intelligence*. International Journal of Intelligence and CounterIntelligence 36. szám, Taylor & Francis Routledge, 2023., ISSN: 1521-0561, 1135-1136. oldal

²⁷⁸ TÖMÖSVÁRY Zsigmond: *A katonai felderítés / hírszerzés története a rendszerváltástól napjainkig*. In.: BODA József – PARÁDI József (szerk.): *A XIX–XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági testületei*. Tudományos konferencia kiadvány. Nemzetbiztonsági Szakszolgálat – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, Budapest, 2014., 263–287. oldal

fejlesztői, beszerzői és kiemelten azok használói, kiképzői, a humán hálózatok kialakítása kapcsán pedig az emberi erőforrást alkalmazó szervezeti elemek állománya.

A fenti logikai úton levezetett felosztást támasztja alá a szakmán belül²⁷⁹ a felhasználók tájékoztatásának célja, tartalma és ideje szempontjából történő csoportosítás, amely az alábbiak szerint került meghatározásra:

- aktuális (napi) hírszerzés,²⁸⁰ amelynek célja a felhasználók gyors tájékoztatása, így az elemzés-értékelésre és a feldolgozásra fordítható idő rövid, sok esetben az információk értelmezésére, rendszerezésére koncentrálódik. Tipikus példája a bekövetkezett eseményekről való tájékoztatás,
- hagyományos hírszerzés,²⁸¹ amelynek célja az általános kormányzati hírigény kielégítése elemzett-értékelt, azonban aktualitásukat el nem vesztett információkkal,
- hosszú távú hírszerzés,²⁸² amelynek célja a közép- és hosszú távú döntésekhez szükséges információk, következtetések és előrejelzések biztosítása.

Az emberi erőforrással és a technikai eszközökkel végrehajtott hírszerzés mellett a szakmai párbeszédnek érdemtelenül hanyagolt témája a partnerszolgálati együttműködés, amely mind az aktuális, a hagyományos, mind a hosszú távú hírszerzés fontos kiegészítő eleme. A külföldi nemzetbiztonsági (hírszerző) szolgálatokkal való együttműködés egyrésztől információmegosztási lehetőséget jelent e szervezetek között, másrésztől az olyan esetekben, amikor a nagy földrajzi távolságok és az érdekszfera különbözőségei²⁸³ miatt látszólag nincs közös felület, az együttműködés a tájékoztatási szint fenntartása²⁸⁴ és az esetleges jövőbeni közös tevékenység miatt akkor is hasznosnak bizonyulhat.

3.2.2. Jogkorlátozás a katonai hírszerző tevékenység során

Az emberi erőforrással végrehajtott katonai hírszerzés legális módszerének vizsgálatához az alábbiak szerinti feladatrendszerét veszem alapul: „A véderő-,

²⁷⁹ VIDA Csaba: *Hírszerzés*. In.: RESPERGER István (szerk.): *A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018., 129-130. oldal

²⁸⁰ Current intelligence

²⁸¹ Basic intelligence

²⁸² Long term intelligence

²⁸³ Például magyar hírszerzés és dél-koreai katonai hírszerzés közötti kapcsolat, amelyek nagy távolságú és merőben eltérő érdekszférájú szolgálatok.

²⁸⁴ Olyan kapcsolat, amelynek célja az érdekszférába nem tartozó szolgálattal a tipikusan a világ távoli pontján végbemenő eseményekről hiteles információk megszerzése.

katonai és légügyi attasék – összefoglalóan: katonadiplomata – feladatait az alábbiak képezték:

- a HM és az MH képviselte a fogadó ország illetékes szervezeteinél;
- kapcsolattartás a védelmi minisztériumokkal és a vezérkarokkal, a haderőnemi parancsnokságokkal;
- információk beszerzése – a fogadó ország törvényeibe nem ütköző, legális eszközökkel –, illetve információk közvetítése, átadása, valamint
- a nagykövetek munkájának szakirányú segítése.”²⁸⁵

A megjelenített feladatrendszer alapján tehát az információszerzés a katonadiplomata esetében egyértelműen csakis a fogadó országban legális módon történhet, amelyre világviszonylatban ellenpéldaként számos eset hozható, különösen az orosz-ukrán válság kezdete óta.²⁸⁶ A jogszerű végrehajtás keretrendszerében a végrehajtó állomány a számára partnerként kijelölt szervezettel való hivatalos, nyílt kapcsolattartás során egyértelműen megfogalmazott kérdéseket vagy kéréseket (pl. laktanyák, haditechnikai eszközök megtekintése) terjeszt elő, amelyet a fogadó ország elbírál és megválaszol, teljesít vagy elutasít.

Természetesen a küldő és fogadó országok egymáshoz való viszonya nagymértékben befolyásolja a válaszokat és azok teljességét, így a gyakorlatban gyakran előfordul, hogy két különböző országból érkező katonadiplomata által előterjesztett, ugyanazon kérdésre más válasz érkezik. Ezt felismerve a diplomáciai testület tagjai közötti információcsere a legális hírszerzés speciális módszereként terjedt el. Lényegi tulajdonságait tekintve a szakmai szintű partnerszolgálati együttműködéssel mutat párhuzamosságot, hiszen mindkettőre csak a közös érdekek mentén és akkor kerülhet sor, ha az mindkét félnek hasznos és az információcsere úgy hat a harmadik ország vagy szervezet érdekei ellen, hogy azzal arányosan szembeállítható az együttműködésből származó haszon.

Az emberi erőforrással végrehajtott hírszerzés illegális módszere, elnevezéséből adódóan, a jogszabályokat és nemzetközi egyezményeket sértő módon történő információszerzés, amely a biztonság dimenziójának széles spektrumában ássa alá a célország érdekeit. Katonai vetülete tekintetében elmondható, hogy a megszerzeni kívánt információk döntően minősített- vagy nem nyilvános adatok, amelyek illetéktelen személyek részéről történő megismerése éppúgy bűncselekmény, ahogyan azok átadása, vagy ilyen célból való megszerzése is. Éppen emiatt az illegális vonalon dolgozók, de még inkább a

²⁸⁵ KENEDLI, KIS-BENEDEK, SZABÓ (2016) 102. oldal

²⁸⁶ Számos kiutasítás történt nem kizárólag politikai vagy nyomásgyakorlási céllal, hanem konkrétan bizonyított kémkedés miatt is.

célországban ilyen adatokhoz hozzáféréssel és a hírszerző szolgálat irányába együttműködési hajlandósággal rendelkező személyek kiemelten kockázatos körülmények között teljesítenek szolgálatot, hiszen dekonspirálódásuk (lelepleződésük) esetén kiemelt büntetésre – több állam esetében halálbüntetésre²⁸⁷ – számíthatnak (amennyiben nincs diplomáciai mentességük).

A technikai eszközökkel végrehajtott hírszerzés esetében axiómaként kezelendő, hogy a globálisan megfigyelhető technikai fejlődés miatt elkerülhetetlen a folyamatos – és költséges – fejlesztés, illetve eszközbeszerzés, mivel az elektronikus kommunikációs rendszerekben olyan változások mennek végbe, amelyek ezt megkövetelik. Különösen igaz ez a katonai hírszerzésre, amely esetében nehezítő körülmény, hogy míg a civil szférában többségében nem minősítéssel védhető fejlesztések történnek – legfeljebb üzleti titkok –, addig a katonai szférában ezeket nemzeti érdekből titokként kezelik. Mindez nem azt jelenti, hogy például a kereskedelmi forgalomban lévő titkosított kommunikációt lehetővé tevő rendszereket egyszerű lenne feltörni, mindinkább azt, hogy azok létezésének ténye legalábbis ismert, míg a katonai eszközöké döntően nem.²⁸⁸ Ezek felderítése természetesen történhet technikai eszközökkel is, de jellemző, hogy inkább emberi erőforrás művelettel vagy jó partnerszolgálati együttműködéssel szerezhető róluk információ.

A technikai eszközökkel végrehajtott katonai hírszerzés elsődleges célja a nemzeti érdekeknek megfelelő irányokba végrehajtott, a katonai szférát érintő hírszerzés, amely magában foglalja mind az aktuális tevékenységre – gyakorlatok, alakulatok elhelyezkedése, felépítése, haditechnikai eszközei –, mind a jövőre vonatkozó ismeretek – háborús fő- és tartalék vezetési pontokkal, objektumokkal, települési körletekkel, hadi zárolt eszközökkel összefüggő információk – megszerzését. „A helyzetet tovább bonyolítja, hogy a hírszerzés napjainkban már nem kizárólag az állam monopóliuma, mert a társadalom más szektoraiban, így a gazdaság és a pénzügy világában is jelen van a magánvállalkozásokhoz köthető hírszerzés (amelyet ipari/gazdasági kémkedésnek, üzleti hírszerzésnek is neveznek). Napjainkban a cégek többsége felhasználja az üzleti hírszerzés lehetőségeit, amelynek során legális úton, nyílt információk megszerzésével támogatja az adott vállalat sikerességét, de ügyelnie kell a törvényesség betartására.”²⁸⁹

Az üzleti hírszerzéssel – és általánosságban a magánnyomozói tevékenységgel – összefüggésben fontosnak tartom kiemelni, hogy a hírszerzés

²⁸⁷ Például Kína, Irán, Észak-Korea, Omán, Katar, Tajvan

²⁸⁸ Ehelyütt nem részletezzük az üzleti titkok jelentőségét és a gazdasági hírszerzést, mivel azok tárgyalása egyrészt nagyságrendekkel meghaladná a kereteket, másrészt elvinné a fókusz az emberi jogok és a nemzeti érdekek által determinált vizsgálatról.

²⁸⁹ VIDA (2018) 112. oldal

állami monopólium²⁹⁰ státuszát érintően a korábbiakban bizonyítottak szerint azt az állami erőszakalkalmazás egyik vetületének tekintem, amely ilyen formában kizárólagosan az államot illeti meg, át nem ruházható, de más állami szervezet részére delegálható jogosultság. Az angolszász *intelligence* szót ebben az esetben is – ahogyan a nemzetbiztonság más területein is, a fogalmi zavarok elkerülése érdekében – célszerűnek tartom információszerzésként alkalmazni. Mindezek mellett az idézett műben megjelenített, az eszközalkalmazással kapcsolatos gondolatok jelentős jogszerűségi kérdéseket feszegetnek. Az üzleti információszerzéssel foglalkozó magánvállalatok, magánnyomozók esetében fontos megállapítás a látszólag evidenciának tűnő törvényesség betartása, amely tartalmi szempontból nyílt információk megszerzését jelenti. Ilyen formában az üzleti információszerzésben – elvileg – kizárt az üzleti titkok megszerzésére irányuló törekvés és a titkosszolgálati eszközök, módszerek döntő részének alkalmazása. Ez a korlátozás mind az üzleti élet szereplőiről történő információszerzéssel, mind a biztonság garantálásával foglalkozó szakemberek számára olyan megkötéseket jelent, amelyek sok esetben akadályozzák a megrendelői igény kielégítését. Mindez jogalkotói szempontból az állampolgárok alapvető jogai biztosítása érdekében kívánatos, ugyanakkor a fokozódó versenyhelyzetben az információszerzéssel foglalkozó magánvállalatok túlélésért folyó harcában a szabályok áthágásához vezethet.

3.3. Összegzés

A biztonság és szabadság történelem során megfigyelhető versengése a katonai közegben árnyaltabban jelenik meg, mivel a hadseregek személyi állománya eleve korlátozott alapjogok birtokában látja el feladatát. A katonai szférában mind az elhárító, mind a hírszerző tevékenység az állami célok elérésének olyan speciális részét szolgálja, amelyek a harc sikeres megvívására, illetve a saját élőerő és katonai információk megóvására irányulnak. A katonai elhárítás a személyi és szervezeti illetékességből adódó specifikumai tekintetében különbözik a polgári szakágtól, ugyanakkor az alkalmazható eszközei és módszerei tekintetében nem. A hatáskörbe utalt bűncselekmények vonatkozásában ugyanakkor megállapíthatók eltérések, amelyek mellett kimutatható az is, hogy a két működési terület – egyéb jellegzetességeikből adódóan – eltérő módon határozza meg ilyen irányú súlyterületeit.

A hazai és nemzetközi példák alapján a nemzetbiztonsági tevékenységgel kapcsolatos kutatások az általánosan elfogadott vélemény alapján soha nem lehetnek teljesek, mivel a bevonható források az adatok minősítése és az

²⁹⁰ „Általában vmire való kiváltság(os), kizárólagos jog.”

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/m-3FE0D/monopolium-3FFDC/?list=eyJmaWx0ZXJzJjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZxhpa29ub2tfMUJFOEliXX0sICJxdWVyeSI6ICJib25vcFxlMDBmM2xpdW0ifQ> (Letöltve: 2025.12.19.)

ellenérdekelt fél elől való leplezése miatt korlátozottak. A katona állomány társadalomban elfoglalt különleges helyzetéből adódóan speciális körülmények között látja el feladatát, mivel a társadalom más tagjaihoz képest kevésbé szabadon gyakorolhatja alapvető jogait, amelyek viszonylatában a katonai elhárításnak a katonai bűncselekményekkel összefüggésben marginálisan feladatai adódhatnak. A katonai elhárítás tevékenységének személyi hatálya addig terjed ki az egyénre és a jogi személyekre, ameddig a védendő érték – a katonai titok vagy nem nyilvános adat – megismerésének lehetősége fennáll, vagy ameddig ezen érték védelme az adott személlyel kapcsolatos nemzetbiztonsági tevékenységen keresztül megvalósítható. A hatásköri bűncselekményekkel összefüggésben a katonai közeg tulajdonságai dominálnak, mivel a katonai elhárító szolgálatokkal kapcsolatos jogalkotó tevékenység is e területet helyezi fókuszba joggal, ugyanis az általuk védendő érték és információ itt található meg. Szintén a hatásköri bűncselekményekkel összefüggésben, hazai viszonylatban elmondható, hogy a katonai elhárítás a polgári elhárításhoz képest többletfeladatokkal rendelkezik, mivel működési területén a nyomozás elrendeléséig végzi a meghatározott katonai bűncselekmények felderítését. A katonai elhárítás szervezeti rendjéből adódó specifikumok alapján felosztható különböző szakterületekre – támadólagos-, objektum- és nemzetközi elhárítás, nemzetbiztonsági- és iparellenőrzés, belső biztonsági tevékenység – és munkaszervezési módszerekre (vonalas-, objektum- és területi elvű), amelyek mentén megszervezi tevékenységét, felépíti szervezeti struktúráját.

A katonai hírszerzés hírigénye a Magyar Honvédség rendszerváltozás után megváltozott feladatrendszeréből, nemzetközi elkötelezettségeiből, szövetségi hovatartozásából adódóan a válságkezeléssel és a megváltozott harctevékenységi módokkal kapcsolatban felerősödött. Az aktuálpolitika hatásai mind a katonai hírszerzés irányaira, mind költségvetésére befolyást gyakorolnak, amelyek gyorsan változhatnak, ugyanakkor egymással is szinergiában állnak. Mindezzel ellentétben a hatékony hírszerző tevékenység végrehajtásához előrelátó tervezés szükséges, amelyet az előzőekben tett megállapítások nem támogatnak megfelelően. További kutatást igénylő terület az angolszász terminológiában alkalmazott *intelligence* kifejezés magyar tudományos kutatásokban történő használatának kérdésköre.

4. Jogkorlátozás az információ más forrásból történő megszerzése során

A nemzetbiztonsági érdek mentén folytatott tevékenység során az arra felhatalmazással rendelkező szervezetek nemzetbiztonsági célú jogkorlátozást vezethetnek be, amely egyrészt különböző intézkedési jogosultságokkal, másrészt – amennyiben a szükséges információ más forrásból nem szerezhető meg – titkos információgyűjtéssel valósul meg.²⁹¹

Az információ más forrásból történő megszerzésének módjai lehetnek:²⁹²

- az érintett önkéntes vagy előírt adatszolgáltatásából,²⁹³
- nyílt forrásokból,²⁹⁴
- adatkezelést végző szerv adatszolgáltatásából,²⁹⁵ vagy
- az Nbtv-ben meghatározott esetekben közvetlen adatkapcsolat útján.²⁹⁶

Az előzőek – ideértve a titkos információgyűjtést is – jogalapja a nemzetbiztonsági szolgálatok adatkezelése,²⁹⁷ amely alapján személyes adatot, különleges adatot és bűnügyi személyes adatot, továbbá közérdekű adatot és közérdekből nyilvános adatot kezelhetnek, amennyiben az a törvényben meghatározott feladataik ellátásához szükséges. Ez utóbbi, mint a célhoz kötöttség alapelve kifejtésre kerül az Alkotmánybíróság joggyakorlatában²⁹⁸ is: „... *személyes adatot feldolgozni csak pontosan meghatározott jogszerű célra szabad. Az adatfeldolgozásnak minden szakaszában meg kell felelnie a bejelentett és közhitelesen rögzített célnak. ... A célhoz kötöttségből következik, hogy a meghatározott jövőbeni felhasználásra való adatgyűjtés és -tárolás alkotmányellenes.*”²⁹⁹ Mindez egyben azt is jelenti, hogy a készletező jellegű, jövőbeli feltételezett állapotban felhasználni tervezett adatgyűjtés jogszerűtlen.

A személyes és közérdekű adatok kezelése tekintetében az Nbtv-t a mindenkor hatályos, a személyes adatok védelméről, valamint a közérdekű és a

²⁹¹ Nbtv. 53. § (2) *A nemzetbiztonsági szolgálatok a titkos információgyűjtés speciális eszközeit és módszereit csak akkor használhatják, ha az e törvényben meghatározott feladatok ellátásához szükséges adatok más módon nem szerezhetők meg.*

²⁹² Nbtv. 39. §

²⁹³ Pl. az Nbtv. 39. § (3) bekezdése alapján nemzetbiztonsági ellenőrzéshez kötött beosztás betöltése esetén a biztonsági kérdőív kitöltése és a bejelentési kötelezettség betartása.

²⁹⁴ Pl. írott hagyományos és elektronikus források

²⁹⁵ Pl. lakcímnnyilvántartás

²⁹⁶ Pl. banki adatszolgáltatás

²⁹⁷ Nbtv. 38. §

²⁹⁸ 15/1991. (IV. 13.) AB határozat, amely az Alkotmány és az Alaptörvény hivatkozott pontjainak lényegét érintő egyezősége miatt alkalmazható.

²⁹⁹ Uo.

közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez és terjesztéséhez való jog érvényesüléséről szóló jogszabályokkal összhangban kell értelmezni.³⁰⁰ Az alapvető jogokkal összefüggő legfontosabb kérdés az információs önrendelkezési jog, amely az egyén „azon joga, hogy alapvetően maga döntsön személyes adatainak kiszolgáltatásáról és felhasználásáról.”³⁰¹ Mindez nem csupán a titkos információgyűjtés, hanem a más forrásból megszerezhető információk tekintetében is olyan sarkalatos fogalom, amely alapjaiban határozza meg a nemzetbiztonsági szolgálatok adatkezelését és tevékenységét, mivel amennyiben az adat más forrásból is megszerezhető, úgy a titkos információgyűjtésnek nincs helye.

A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységével összefüggő adatkezelésekkel kapcsolatban alkalmazandó további szabályzó a minősített adatok védelméről szóló jogszabály.³⁰² Ennek az alapvető jogok érvényesülésére az Nbtv. 48. § (3) bekezdésével³⁰³ való együttes alkalmazásával van hatása, mivel a nemzetbiztonsági szolgálat főigazgatója az információs önrendelkezési jog tartalmát és az érintettnek a rá vonatkozó minősített adatokba való betekintési jogát akként korlátozhatja, hogy azt a nemzetbiztonsági érdek érvényesülésének biztosítása céljából megtagadhatja.

Az Nbtv. egyértelműen meghatározza az arányosság követelményét is, amely szerint a nemzetbiztonsági szolgálatok kötelesek a cél eléréséhez feltétlenül szükséges, az érintett személyiségi jogait legkevésbé korlátozó eszközt igénybe venni. Mindez vonatkozik a titkos információgyűjtés eszközei és módszerei alkalmazására és az adatszerzés fenti felsorolásban nevesített módozataira is.

A titkos információgyűjtés jogkorlátozó intézkedéseinek megközelítése az enyhébb, külső engedélyhez nem kötött és szigorúbb, külső engedélyhez kötött

³⁰⁰ Jelenleg hatályos jogszabály: az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (előtte: a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény).

³⁰¹ 15/1991. (IV.13.) AB határozat

³⁰² Jelenleg hatályos jogszabály: a minősített adatok védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény.

³⁰³ 48. § (1) A nemzetbiztonsági szolgálatok által kezelt adatokról, és a 46. §-ban meghatározott adattovábbítási nyilvántartásból az érintett kérelmére történő tájékoztatást, a személyes adatainak törlését, valamint a nemzetbiztonsági szolgálat által kezelt közérdekű adat megismerésére irányuló kérelmet a nemzetbiztonsági szolgálat főigazgatója – nemzetbiztonsági érdekből vagy mások jogainak védelme érdekében – megtagadhatja.

(2) A nemzetbiztonsági szolgálatok az érintettektől érkező kéréseket nyilvántartják, a kérelmekről, elbírálásuk módjáról, az elutasítás indokairól évente tájékoztatják a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóságot.

(3) A nemzetbiztonsági szolgálatok minősített adataival kapcsolatban az érintettnek – a minősített adat védelméről szóló törvényben biztosított – adatbetekintési jogát a főigazgató nemzetbiztonsági érdekből korlátozhatja.

eszközök elhatárolása útján történik. Az ezekkel szemben hiányzó jogorvoslati lehetőség miatt az alkalmazás szabályainak megállapításakor szigorú alkotmányjogi garanciák meghatározása szükséges.

A nemzetbiztonsági tevékenység során az eszközök és a módszerek az emberi méltóságból levezethető, a magánszféra védelmét érintő alapvető jogot korlátozzák. Az emberi méltóságból, mint minden más alapvető jog érinthetetlen lényegéből származtathatóan az alapvető jogok többsége korlátozható ugyan, azonban ez csak az emberi méltóság határáig terjedhet. A magánszférához való jogból levezethető többi alapvető jog, úgymint az otthon, a kapcsolattartás, a magán- és a családi élet, a jó hírnév tiszteletben tartásához való jog, továbbá a személyes adatok védelméhez fűződő önrendelkezési jog szintén sérülhet a nemzetbiztonsági tevékenység során.

A nemzetbiztonsági szolgálatok személyi állománya tekintetében külön ki kell emelni, hogy valamennyi beosztásban – nem kizárólag az elhárító és a hírszerző műveleti területen, hanem a műveleti- és adminisztratív támogató szakágon belül is, mivel minősített információkkal dolgoznak – nemzetbiztonsági ellenőrzésre kötelezettek. Ez a minősített adatok védelme mellett megfelelő garanciát jelent alkalmasságukra személyi biztonsági szempontból is olyan körülmények között, amelyek során alapjogkorlátozó eszközöket és módszereket alkalmaznak vagy ismernek meg munkájuk során.

4.1. Önkéntes vagy előírt adatszolgáltatás³⁰⁴

Az előzőekben már említett információs önrendelkezési jog – hasonlóan más alapvető jogokhoz – korlátozásnak vethető alá, amennyiben ahhoz jelentős nemzeti érdek vagy más alapvető jog védelme fűződik. Önmagában a saját adatokról való rendelkezés joga nem jelenti azt, hogy azokat más – arra jogosult – ne ismerhetné meg, vagy például véglegesen törölhetők lennének, ugyanis számos olyan közigazgatási aktus vagy közérdekű esemény létezhet, amelyek indokolhatják azok megismerését. Ezekről általában törvény, de legalábbis valamilyen jogszabály rendelkezik, ugyanakkor a legtöbb esetben az állam biztosítja annak a lehetőségét, hogy az érintett a saját adatait megismerő szervezetről és a megismerés indokairól tudomást szerezhessen. Mindez érvényes az önkéntes vagy törvényben előírt adatszolgáltatási kötelezettség esetében is; az adatszerezési módok közül egyedül a későbbiekben ismertetésre kerülő titkos információgyűjtés esetében, a minősített adatok tekintetében korlátozható. Az önkéntes vagy törvényben előírt adatszolgáltatás a nemzetbiztonsági szolgálatok részére az egyénre vonatkozó, a nemzetbiztonsági érdek védelmével összefüggő tevékenység során alkalmazott adatszerezési módokat. Ez szoros összefüggésben

³⁰⁴ Nbtv. 39. § (3) bekezdés

áll a nemzetbiztonsági ellenőrzés³⁰⁵ jogintézményével, amelynek célja a nemzetbiztonsági ellenőrzéshez kötött beosztást betöltő személy magán- és családi életének, gazdasági helyzetének vizsgálata és azon belül annak megállapítása, hogy találhatók-e bennük olyan kockázati tényezők, amelyek felhasználásával jogellenes céllal befolyásolhatóvá, támadhatóvá válnának.

A nemzetbiztonsági ellenőrzéshez kötött beosztások meghatározása a mindenkor kormány minisztereinek, míg kormányzati irányítás alatt nem álló foglalkoztató szervezet esetében a foglalkoztató szervezet vezetőjének jogköre és kötelezettsége. A munkakör kijelölésének alapja, hogy az adott beosztásban a minősített adatok megismerésére sor kerül-e. Minden minősített adatot megismerő személynek³⁰⁶ – a törvényben meghatározott kivételektől eltekintve³⁰⁷ – személyi biztonsági tanúsítvánnyal³⁰⁸ kell rendelkeznie, amelynek kiállítása a nemzetbiztonsági ellenőrzés lefolytatásán és az annak eredményeképpen kockázatmentes szakvélemény kiállításán alapul. A nemzetbiztonsági ellenőrzés lefolytatásának alapja az önkéntes adatszolgáltatás, amely egyrészt az Nbtv. 2. számú mellékletében szereplő biztonsági kérdőív kitöltéséből, másrészt az ahhoz kapcsolódó bejelentési kötelezettség teljesítéséből, és az ellenőrzés lefolytatására feljogosított nemzetbiztonsági szolgálat által előírt adatszolgáltatások megtételéből áll.

4.1.1. Nemzetbiztonsági ellenőrzés

A minősített adatok súlyának megfelelően – lásd. „a minősítéssel védhető közérdekek körébe tartozó adatnak az érvényességi időn belüli nyilvánosságra hozatala, jogosulatlan megszerzése, módosítása vagy felhasználása, illetéktelen személy részére hozzáférhetővé, valamint az arra jogosult részére hozzáférhetetlenné tétele a minősítéssel védhető közérdekeket közvetlenül sérti vagy veszélyezteti”³⁰⁹ – az azok megismeréséhez szükséges személyi biztonsági tanúsítvány kiadásának jogalapjául szolgáló nemzetbiztonsági ellenőrzés folyamatának és a jogorvoslati lehetőségeknek az Nbtv.-ben részletesen kifejtett szabályrendszere került meghatározásra. A minősített adatok megismerésének, kockázatot tartalmazó szakvélemény esetén a megismerés korlátozásának tehát ilyen értelemben kimunkált jogi alapjai vannak, amelyek a teljesség igénye nélkül felölelik: az adatkezelési kérdéseket, a kezdeményező, az elrendelő és az ellenőrzést végző jogait és kötelezettségeit, a határidőket napokban számolva, a

³⁰⁵ Nbtv. 68 – 72. §

³⁰⁶ A minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény 13. § (1) bekezdés a) pont

³⁰⁷ A minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény 13. § (3) – (6) bekezdés

³⁰⁸ A minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény 11. személyi biztonsági tanúsítvány: az a tanúsítvány, amely érvényességi idejének lejártáig meghatározza, hogy valamely természetes személy milyen legmagasabb minősítési szintű adatot használhat fel.

³⁰⁹ A minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény 3. § 1. pont a) pont

felülvizsgálati eljárás és a szünetelés ugyanezen paramétereit és a jogorvoslati lehetőségeket, valamint a különböző tájékoztatási kötelezettségeket.

Nemzetbiztonsági ellenőrzés lefolytatása nélkül, továbbá nemzetbiztonsági kockázat megállapítása esetén az Nbtv. nyitva hagyja az állományba vétel és a további foglalkoztatás lehetőségét azzal, hogy a megfelelő szintű vezető, irányító személy, szervezet vagy testület jóváhagyásával az lehetséges,³¹⁰ ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy ennek a minősített adatokra vetített veszélyessége nulla, ugyanis a beosztás betöltése esetén is az érintett nem rendelkezik személyi biztonsági tanúsítvánnyal, így ilyen adatokat nem ismerhet meg. A jogszabályhelynek tehát gyakorlati értelme nincs – hiszen az adott beosztás azért nemzetbiztonsági ellenőrzéshez kötött, mert annak megfelelő szintű ellátásához minősített adatokat kell(ene) megismerni –, ugyanakkor véleményem szerint zavart okoz mind a vezetőkben, mind az esetlegesen ilyen helyzetbe kerülő érintettben.

A nemzetbiztonsági ellenőrzés tehát az ellenőrzött befolyástól mentes szolgálatellátására hatással lévő biztonsági kockázatokat vizsgálja, elsősorban a biztonsági kérdőív alapján, amely kiegészül a kérdőív pontjaiban szereplő adatokban bekövetkező változásokkal kapcsolatos bejelentésekkel, abban az időszakban, amikor az érintett érvényes nemzetbiztonsági ellenőrzéssel rendelkezik.

A biztonsági kérdőív tartalmi felépítése az alábbiak szerint összegezhető:

I. Általános személyi adatok

- viselt és születési név, születési hely és idő, anyja neve, személyi igazolvány száma, elérhetőségei.

II. Állampolgársági adatok

- jelenlegi és korábbi állampolgárságai, magyarországi tartózkodás kezdete és jogcíme, valamint az ezekkel összefüggő adatok.

III. Családi állapotra, hozzátartozókra vonatkozó adatok

- családi állapot, házastárs és gyermekek, valamint szülők I. és II. pont szerinti adatai.

³¹⁰ Nbtv. 71. §

IV. Lakcím, tartózkodási hely adatai

- 3 hónapot meghaladó magyarországi lakóhelyek és tartózkodási helyek 15 évre visszamenőleg,
- 6 hónapot meghaladó külföldi tartózkodás helye és annak oka.

V. Iskolai végzettségre vonatkozó adatok

- középiskolai tanulmányoktól kezdődően az oktatási intézmények és az azokkal, valamint az okiratokkal kapcsolatos adatok,
- tudományos fokozat és annak adatai, szakmai, tudományos publikációk,
- idegennyelv ismerete és annak szintje.

VI. Foglalkozással kapcsolatos adatok

- jelenlegi és 15 évre visszamenőleg munkahelyei és az azokkal kapcsolatos adatok.

VII. Katonai adatok

- teljesített katonai szolgálat és annak adatai.

VIII. Az ellenőrzött, a házas- és élettársi jövedelmi viszonyai, anyagi helyzete

- főfoglalkozásból származó éves bruttó összjövedelem és az azon kívüli, 500 000 forintot meghaladó jövedelmek,
- adóhatósággal, társadalombiztosítással, pénzintézetekkel szemben fennálló tartozásai, pénzügyi kötelezettségei 5 évre visszamenőleg,
- gazdálkodó szervezetben meglévő érdekeltség, tisztség,
- külföldi gazdasági szervezettel való kapcsolat,
- az érdekeltségbe tartozó gazdasági társasággal kapcsolatos végrehajtási eljárás.

- IX. Az ellenőrzött és a közös háztartásban élő hozzátartozó ingatlan és ingó vagyonai
- ingatlantulajdonok,
 - gépjárművek,
 - egyéb ingóságok, védett műalkotások,
 - készpénzben tartott megtakarítások,
 - egyéb megtakarítások,
 - belföldi és külföldi pénzintézettel szemben fennálló tartozások,
 - nyugdíjcélú megtakarítások,
 - külföldről származó jövedelem.
- X. Az ellenőrzött, a házasság- és élettársának büntető- és szabálysértési eljárási adatai
- 15 éven belüli büntetőeljárás, amely büntetés kiszabásával végződött,
 - 5 éven belüli szabálysértési és fegyelmi eljárás, amely büntetés kiszabásával végződött,
 - folyamatban lévő büntető-, szabálysértési, fegyelmi, illetve kártérítési ügy.
- XI. Speciális adatok
- hazai vagy külföldi viszonylatban végzett olyan munka, amelyhez biztonsági kérdőívet kellett kitölteni,
 - észlelt, külföldi titkosszolgálat jelenlétére utaló körülmények,
 - az ellenőrzött, a házasság- és élettárs viszonylatában külföldi hatóság által alkalmazott idegenrendészeti kiutasítás, beutazási vagy tartózkodási tilalom.

XII. Az ellenőrzött, a házas- és élettárs külföldi kapcsolataival, életvitelével kapcsolatos adatai

- külföldi állampolgárokkal fennálló magán jellegű kapcsolat, e személyek adatai, kapcsolat jellege,
- külföldi titkosszolgálat tagjával való kapcsolattartás,
- alkoholfogyasztási szokások,
- kábítószer fogyasztás,
- házasságon vagy élettársi közösségen kívüli kapcsolat,
- a demokratikus jogállam törvényes alapelveit tagadó vagy ilyen jellegű tevékenységet kifejtő szervezettel, mozgalommal, csoporttal fennálló kapcsolat,
- a biztonsági ellenőrzés szempontjából szükségesnek tartott egyéb körülmények.

A jogalkotó tehát – a szakmai szervezetek véleményét is kifejező – fenti adatokat, tényeket és körülményeket értékeli akként, hogy azok őszinte feltárásából és a nemzetbiztonsági ellenőrzés során történő ellenőrzéséből levonható olyan következtetés – kiállítható olyan szakvélemény –, amely által eldönthető, hogy az érintett befolyástól mentesen el tudja-e látni beosztását. Előjáróban fontos kiemelni, hogy a nemzetbiztonsági ellenőrzés végrehajtása az érintettre és összkörülményeire nézve egy pillanatnyi állapotot tükröz, amelyből következően a kockázatmentes szakvéleményt is úgy kell tekinteni, mint egy olyan állítást, amely nem állapít meg mást, minthogy amennyiben az egyén körülményeiben változás nem áll be, akkor a nemzetbiztonsági ellenőrzéshez kötött munkakört befolyástól mentesen tudja ellátni. Tekintve, hogy ez egy pillanatnyi állapot, a jogalkotó – a befolyástól mentes szolgálatellátás folyamatos figyelemmel kísérése érdekében – a biztonsági kérdőív pontjaiban beállt változásokkal összefüggésben bejelentési kötelezettséget írt elő, amely a későbbiekben kerül kifejtésre.

A nemzetbiztonsági ellenőrzéssel összefüggésben a fenti gondolatmenet érhető tetten a nemzetközi szakirodalomban is.³¹¹ A személyek monitorozása³¹² során – az ellenőrzés mélységének megfelelően – az alábbi életút adatok kerülnek feldolgozásra például az Amerikai Egyesült Államok rendszere alapján:

- személyes adatok,
- lakóhely történetiség,
- tanulmányi adatok,
- házassági adatok,
- állampolgársági adatok,
- foglalkoztatási adatok,
- katonai életút,
- pénzügyi történet,
- bűnügyi előélet.

Ezek szükség esetén kiegészülhetnek a társadalmi szervezetekben meglévő tagsággal és a szakmai képzésekkel. Az amerikai eljárásrend szerint az ellenőrzést végző a szolgáltatott adatok alapján – azok ütköztetésével – ellentmondásokat vagy nagyobb időbeli hiányosságokat keres, amelynek célja annak kizárása, hogy az érintett a későbbiekben véletlenül vagy szándékosan minősített adatokat fed fel arra illetéktelenek előtt, illetve az információkat a szervezet, annak állománya és objektumai ellen ártó szándékkal használja fel.

4.1.2. Bejelentési kötelezettség

A nemzetbiztonsági ellenőrzés pillanatfelvétel jellegének megváltoztatására a hazai viszonylatban történtek kezdeményezések,³¹³ amelyek a köznyelvben folyamatos nemzetbiztonsági ellenőrzésként jelentek meg. Az erre vonatkozó szabályozási rész egyes pontjait az Alkotmánybíróság azzal az indokolással függesztette fel,³¹⁴ hogy az előreláthatósági követelménynek nem felelt meg – ugyanis nem tartalmazott konkrét követelményrendszert az érintettel kapcsolatban – és nem nyújtott olyan garanciákat, amelyek a nemzetbiztonsági érdek védelméhez kapcsolnák a nemzetbiztonsági ellenőrzést, így a magánélethez való

³¹¹ PRUNCKUN (2019) 113-115. oldal

³¹² Screening Personnel

³¹³ Egyes törvényeknek a nemzetbiztonsági ellenőrzés új szabályainak megállapítása érdekében szükséges módosításáról szóló 2013. évi LXXII. törvény.

³¹⁴ 19/2013. (VII. 19.) AB határozat

jog szükségtelen korlátozásának tilalmát sem, valamint a javaslatcsomag adatvédelemi szempontból is kifogásolható volt. Önmagában a koncepció lényege az volt, hogy az érintettel összefüggésben a nemzetbiztonsági ellenőrzés biztonsági kérdőív alapján egy alkalommal kerül végrehajtásra, amelyet követően – a bejelentési kötelezettség és a nemzetbiztonsági szolgálat tudomására más forrásból jutott egyéb információk alapján – folyamatos, évente maximum kétféle alkalommal, harminc napig folytatott titkos információgyűjtő tevékenység rendelhető el. Péterfalvi Attila megfogalmazása szerint: „...ha csak a jogkorlátozás erősségét és szabályozási feltételrendszerét vetjük össze, akkor megkockáztatható az a kijelentés, hogy a törvényhozó a folyamatos nemzetbiztonsági ellenőrzés bevezetésével tulajdonképpen rosszabbul bánta az ellenőrzésnek alávetett személyekkel, mint a bűnözőkkel, hiszen az utóbbiak esetében csak konkrét gyanúok alapján és csak meghatározott súlyú bűncselekményekkel összefüggésben kerülhet sor titkos információgyűjtésre, amelynek időtartamát csak hónapokban lehet mérni, és nem években, mint a folyamatos nemzetbiztonsági ellenőrzés esetében.”³¹⁵

A jelenleg hatályos szabályozás – pillanatfelvétel jellege ellenére – szakmailag megfelelő alapot biztosít a befolyástól mentes feladatellátás megítéléséhez, mivel az egyes nemzetbiztonsági ellenőrzések közötti 5 éves időintervallumban is bejelentési kötelezettség terheli az érintettet a lényeges körülményeiben beállt változásokkal kapcsolatban, amelynek az elemzése, vagy akár magának a bejelentésnek a tartalma is megalapozhatja egy – az előreláthatósági követelménynek egyébként megfelelő – felülvizsgálati eljárás lefolytatását, a gyakorlatban egy teljes körű nemzetbiztonsági ellenőrzés végrehajtását jelenti. E szabályok között a folyamatos nemzetbiztonsági ellenőrzéssel ellentétben az eljárás nem műveleti munka jellegű, hanem az eredeti jogalkotói szándéknak megfelelően az érintett önkéntes adatszolgáltatására, együttműködési hajlandóságára épít. Más megfogalmazásban az állam és az állampolgár olyan kölcsönös bizalomra alapított kooperációja valósul meg, amelyben az egyik oldalról az érintett feltárja és folyamatosan bejelenti azon körülményeit, amelyek hatással lehetnek a befolyástól mentes szolgálatellátásra, a másik oldalról az állam ellenőrzi a szolgáltatott információkat és amennyiben zavart, eltérést, kockázatot vagy annak kialakulásához vezető előjelet érzékel, akkor azt jelzi az érintett részére, akivel közösen szüntetik meg azt.

Az Nbtv-ben kapott felhatalmazás alapján jelenleg a kormány által a nemzetbiztonsági ellenőrzés és a felülvizsgálati eljárás során a biztonsági kérdőív kitöltésének eljárási szabályairól, valamint a nemzetbiztonsági ellenőrzéssel összefüggésben a lényeges adatokban bekövetkezett változás bejelentésének

³¹⁵ PÉTERFALVI Attila: *A nemzetbiztonsági ellenőrzés új szabályairól*. ACTA HUMANA 2013/1. szám, Ludovika Kiadó, Budapest, 2013. 58. oldal, https://real.mtak.hu/122840/1/AH_2013_1_Peterfalvi_Atila.pdf (Letöltve: 2025.12.23.)

rendjéről szóló 418/2016. (XII. 14.) Korm. rendelet által megállapított szabályok szerint 15 napon belül kell bejelenteni a biztonsági kérdőív szempontjából lényeges tényekben és adatokban bekövetkező változásokat, amelyek a rendelet melléklete alapján a következők:

- a) A kötelezett nevének megváltozása,
- b) A kötelezett állampolgárságának változása,
- c) A kötelezett jelenlegi házastársa, élettársa állampolgárságának változása,
- d) A kötelezett szülei állampolgárságának változása,
- e) A kötelezett új házastársa, élettársa adatai,
- f) A kötelezett új házastársa, élettársa révén, illetve örökbefogadás útján a családba került gyermek adatai,
- g) A kötelezettel új, közös háztartásba kerülő 18 év feletti személy adatai,
- h) A kötelezett vagy házastársa, illetve élettársa külföldön élő új hozzátartozója adatai,
- i) A kötelezett hat hónapot meghaladó külföldön tartózkodása,
- j) A nemzetbiztonsági ellenőrzés alá eső munkakör megváltozására irányuló szándék esetén az új, nemzetbiztonsági ellenőrzés alá eső munkakörbe jelölés ténye és – szükség esetén – az új foglalkoztató szervezet megnevezése,
- k) A kötelezett főfoglalkozáson kívüli jövedelmében, naptári évi bruttó 1 millió forintot meghaladó mértékű változás, annak forrása,
- l) A kötelezett pénzügyi intézetekkel szemben fennálló tartozásaiban, pénzügyi kötelezettségeiben naptári évi 1 millió forintot meghaladó mértékű változás,
- m) A kötelezett hazai gazdálkodó szervezetben meglévő érdekeltségben bekövetkezett változás,
- n) A kötelezett külföldi gazdálkodó szervezettel való hivatalos kapcsolatában történt változás,
- o) A kötelezettnek, valamint a vele közös háztartásban élő hozzátartozójának 1 millió forint feletti forgalmi értékű ingatlanon való tulajdonszerzése,
- p) A kötelezettnek, valamint a vele közös háztartásban élő hozzátartozójának 1 millió forintot meghaladó forgalmi értékű ingóságon való tulajdonszerzés,

- q) A kötelezettnek, valamint a vele közös háztartásban élő hozzátartozójának az 1 millió forintot meghaladó, készpénzben tartott megtakarítás változása, annak forrása,
- r) A kötelezettnek, valamint a vele közös háztartásban élő hozzátartozójának pénzintézetekkel szemben fennálló követeléseiben bekövetkezett naptári évi 1 millió forint feletti összegű változás,
- s) A kötelezettnek, valamint a vele közös háztartásban élő hozzátartozójának külföldön bejegyzett pénzintézettel szemben fennálló követelésében bekövetkezett naptári évi 1 millió forint feletti összegű változás,
- t) A kötelezettnek, valamint a vele közös háztartásban élő hozzátartozójának lakás-takarékpénztárnál fennálló megtakarításában bekövetkezett naptári évi 1 millió forint feletti összegű változás,
- u) A kötelezettnek, valamint a vele közös háztartásban élő hozzátartozójának nyugdíj célú megtakarításaiban bekövetkezett naptári évi 1 millió forint feletti összegű változás,
- v) A kötelezettnek, valamint a vele közös háztartásban élő hozzátartozójának a külföldről származó jövedelmében bekövetkezett, naptári évi bruttó 1 millió forintot meghaladó mértékű változás, annak forrása,
- w) A kötelezettel, illetve annak házastársával vagy élettársával szemben indult büntetőeljárás vagy elzárással büntethető szabálysértés miatt szabálysértési eljárás,
- x) Külföldi hírszerző szolgálat jelenlétére utaló körülmény észlelése,
- y) A kötelezettel, valamint közeli hozzátartozójával szemben külföldi hatóság által alkalmazott beutazási-, tartózkodási tilalom vagy más idegenrendészeti intézkedés,
- z) A kötelezett, illetve házas- vagy élettársa által külföldi állampolgárokkal létesített új magánkapcsolat,
- aa) A kötelezett, illetve házas- vagy élettársa által külföldi hírszerző szolgálat vagy annak fedőszerve munkatársával létesített új kapcsolat.

Mint látható a bejelentési kötelezettségek többsége a külföldiekkel fennálló kapcsolatokban és a pénzügyi adatokban beállt változásokra vonatkoznak mindamellett, hogy az az újonnan háztartásba kerülő személyekre, bűnügyi adatokra és új munkahelyre vonatkozó információkra is kiterjed. Ezek olyan, a nemzetbiztonsági ellenőrzés szempontjából is lényeges adatok, amelyek változása az egyén biztonsági helyzetének jelentős módosulását jelenthetik. Ennek jelentősége, hogy a nemzetbiztonsági szempontból vizsgált kockázatmentes

életvitel folytatása – a fenti adatok bejelentése, vagy a bejelentés elmaradása esetében is – a titkosszolgálatok által megítélhetővé válik.

4.1.3. Nemzetbiztonsági kockázati tényezők

A nemzetbiztonsági kockázati tényezőkre vonatkozó szakirodalom áttekintése során megállapítottam, hogy az meglehetősen hiányos. A hazai források döntően ugyanazon tizenegy darab kockázatot említik, többnyire egymástól átvéve,³¹⁶ míg a magyar állam hivatalos álláspontját tükröző dokumentum nem létezik. Ugyanakkor külföldi hivatalos dokumentumok³¹⁷ fellelhetők, amelyek ugyan csak utalás szintjén, de nagyfokú egyezést mutatnak a fent említett magyar szakirodalommal, azonban tudományos művek e területen nem elérhetők. A kutatás alapján nemzeti szinten a brit nemzetbiztonsági ellenőrzés (többszintű) rendszerének tájékoztató honlapja³¹⁸ adja a legteljesebb felvilágosítást, amely alapján megállapítható, hogy az általuk elvégzett vizsgálat megegyezik a hazai rendszerrel. Szövetségi rendszerben vizsgálva, a biztonsági kockázatokat a NATO Biztonsági Tanácsa Elnökének Személyi Biztonsági Direktívája³¹⁹ rögzíti, amely alapján kockázat:

- a) korábban elkövetett vagy megkísérelt összeesküvés, segítőként vagy felbujtóként elkövetett kémkedés, terrorista tevékenység, szabotázs, hazaárulás vagy lázadás,

³¹⁶ Vö. RESPERGER István (szerk.): *A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. és KOBOLKA István (szerk.): *Nemzetbiztonsági alapismeretek*. Nemzeti Közszerzői Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2013.

³¹⁷ Pl. Kanada Nemzetbiztonsági Direktívái a Kutatási Együttműködésre, <https://science.gc.ca/site/science/en/safeguarding-your-research/guidelines-and-tools-implement-research-security/national-security-guidelines-research-partnerships/national-security-guidelines-research-partnerships-risk-assessment-form> (Letöltve: 2025.12.23.), vagy az Amerikai Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériumának Stratégiája, <https://www.justice.gov/doj/doj-strategic-plan/objective-21-protect-national-security> (Letöltve: 2025.12.23.)

³¹⁸ <https://www.gov.uk/government/publications/united-kingdom-security-vetting-clearance-levels/national-security-vetting-clearance-levels#baseline-personnel-security-standard-bpss> (Letöltve: 2025.12.23.)

³¹⁹ Directive on Personnel Security, Note by the Acting Chair, Security Committee, AC/35-D/2000-REV8, 2020. november 25., https://www.nbu.cz/download/AC_35-D_2000_REV8_znackaNBu.pdf (Letöltve: 2025.12.20.)

- b) kémek, terroristák, vagy szabotőrök tette társa volt, vagy megalapozottan gyanúsítható ilyen vagy ezek képviselőivel való összejátszásban vagy együttműködője volt külföldi nemzeteknek, azok hírszerző szolgálatainak, amelyek veszélyeztethetik a NATO és/vagy a NATO nemzetek biztonságát, kivéve, ha a fentiek hivatali kötelezettség alapján valósultak meg,
- c) tagja vagy tagja volt bármilyen olyan szervezetnek, amely erőszakos, felforgató vagy egyéb módon törvénytelen eszközökkel működik, és amely a NATO-nemzetek kormányának megdöntésére törekszik, illetve a NATO-nemzetek államformájának megváltoztatása a célja,
- d) támogatója vagy támogatója volt bármely fenti szervezetnek vagy támogatta, szorgalmazta azt vagy szoros kapcsolatban áll az ilyen szervezetek tagjaival,
- e) információkat szándékosan visszatartott, hamisan közölt vagy meghamisított, különösen biztonsági jellegű vagy szándékosan hazudott a biztonsági kérdőíven vagy a biztonsági interjú során,
- f) bűncselekmény elkövetése miatt elítélték vagy olyan cselekményt követett el, amely bűnözői hajlamra utal,
- g) alkohollal kapcsolatos problémái vannak vagy voltak,
- h) korábban illegális kábítószer használt és/vagy legális kábítószerrel visszaélt,
- i) részt vesz vagy részt vett olyan tevékenységben, beleértve a szexuális viselkedés bármely formáját, amely növelheti a zsarolással vagy nyomásgyakorlással elkövetett sebezhetőség kockázatát,
- j) tettével vagy megnyilvánulásaival tisztességtelenséget, hűtlenséget mutatott, megbízhatatlan vagy nem diszkrét,
- k) súlyosan vagy többszöri alkalommal megsértette a biztonsági előírásokat vagy megkísérelt infokommunikációs rendszerekhez illetéktelenül hozzáférni,
- l) kiszolgáltatott vagy nyomás alatt tartja akár közvetlenül vagy rokonain, közeli személyek révén külföldi hírszerző szolgálat, terrorista csoport vagy más szervezet, magánszemély, akiknek érdekei veszélyeztethetik NATO és/vagy a NATO nemzetek biztonsági érdekeit,
- m) súlyos anyagi nehézségei vannak vagy megmagyarázhatatlanul jómódú,
- n) szenved vagy szenvedett olyan betegségtől vagy mentális és érzelmi állapottól, amely jelentős hibákat okozhat ítélőképességében vagy

megbízhatóságában, vagy más módon akaratlanul is potenciális biztonsági kockázatot jelenthet.

A fenti, több nemzetet összefogó szövetségi rendszer követelményrendszere többnyire megegyezik, amely már csak abból a szempontból is elengedhetetlen, mivel a NATO tagállamok nemzeti biztonsági hatóságai állítják ki a nemzeti nemzetbiztonsági ellenőrzés szakvéleménye alapján a NATO minősített adatokhoz való hozzáféréshez szükséges biztonsági tanúsítványt. A magyar³²⁰ és a nemzetközi³²¹ szakirodalom szintetizálásával az alábbi nemzetbiztonsági kockázati tényezők azonosíthatók:

- a) Hűtlenség az országhoz, az alkotmányos berendezkedéshez, az ország szuverenitásának megkérdőjelezése

A nemzetbiztonsági szempontú kockázatok értékelésekor kiemelt figyelemmel kell lenni az országhoz, annak alkotmányos rendjéhez, szuverenitásához, nemzeti érdekeihez való hűségre, mivel ennek hiánya esetén az egyén megbízhatósága megkérdőjelezhető, amelyből következően a minősített és nem minősített adatok védelme nem biztosítható. A hűtlenséggel összefüggésben biztonsági kockázatot növelő tényezőként értékelhetők azok a cselekmények, amelyek a múltban következtek be, de a kockázattal összefüggésben voltak (pl. alkotmányos rend erőszakos megváltoztatása, alkotmányos rend elleni szervezkedés, hazaárulás, hűtlenség, kémkedés, rombolás, lázadás, minősített adatokkal való visszaélésben vagy ezek elkövetésére irányuló tevékenységben való részvétel), továbbá a jelenben fennálló kapcsolat is az erre való törekvésben részt vevő személyekkel, szervezetekkel. Biztonsági kockázatot csökkentő tényezőt jelentenek az olyan körülmények, amelyek általánosságban a bűncselekményekkel összefüggésben is enyhítő körülményt jelentenek (pl. nem volt tudomása a bűncselekményt elkövetők törvénytelen céljairól, és amikor ezt megtudta, azonnal megszakította velük a kapcsolatot).

- b) Külföldi befolyásolás kockázata az egyénre és közvetlen környezetére

Az adott ország szuverenitása és adatai védelme szempontjából kiemelt jelentősége van annak, hogy az egyénnek és környezetének milyen kapcsolata van külföldi állampolgárokkal és szervezetekkel. Egyértelmű biztonsági kockázat állhat fenn akkor, ha ez a kapcsolat az egzisztenciális, egészségügyi kérdésekben olyan mértékű függésben valósul meg, amely miatt az egyén az országhoz való hűsége mellett is rákényszeríthető annak elárulására. A külföldi állampolgárokkal vagy szervezetekkel fennálló kapcsolatok és gazdasági érdekeltségek meghatározó jelentőséggel bírnak a biztonság megítélésében, ha az érintett érdekei

³²⁰ RESPERGER (2018) 190-193. oldal

³²¹ Directive on Personnel Security, Note by the Acting Chair, Security Committee, AC/35-D/2000-REV8, 2020. november 25., https://www.nbu.cz/download/AC_35-D_2000_REV8_znackaNBu.pdf (Letöltve: 2025.12.20.)

miatt, továbbá kényszerítéssel, zsarolással, nyomásgyakorlással befolyásolható cselekedeteiben. Biztonsági kockázatot növelő tényezőként értékelhető a huzamosabb külföldi tartózkodás különösen amennyiben azt külföldi állam vagy szervezet finanszírozta, mivel ezekben az esetekben fennállhat a veszélye az olyan befolyásszerzésnek is, amely később nem, vagy nehezen ellenőrizhető. További faktorokként említhetők a külföldi államapparátusokban meglévő – különösen a szoros – rokoni és baráti kapcsolatok, amelyek révén az egyén ellenérdekelt titkosszolgálatok látókörébe kerülhet, továbbá figyelmet érdemelhet, ha bármilyen külföldi relációban elmarad a jelentési kötelezettség teljesítése vagy az nem teljes körű. Biztonsági kockázatot csökkentő tényezőt jelenthet, ha az egyén feltárja korábbi és jelenlegi külföldi kapcsolatait, utazásait és a nemzetbiztonsági szolgálattal általában is együttműködő magatartást tanúsít.

c) Idegen állam preferálásának kockázata

A hűtlenség és a külföldi befolyás kockázata mellett a nemzetbiztonsági szempontú ellenőrzések külön kiemelt területe más államok előnyben részesítése, amely állampolgárságtól független, általában hosszútávon kialakuló magatartási forma. Az idegen állam preferálása megvalósulhat már nem létező vagy nem legitim, esetleg nem létező államok tekintetében is, amelyekből látható, hogy a kockázat maga inkább érzelmi, mint racionális természetű, éppen ezért meggyőzéssel rövidtávon nem megváltoztatható. Az ilyen személy hajlamos információkat illetékteleneknek kiszolgáltatni, illetve olyan döntéseket hozhat, amelyek sértik az ország érdekeit. Biztonsági kockázatot növelő tényezőként értékelhető az egyén többes állampolgársága és az idegen ország okmányainak használata, a külföldi ország számára teljesített katonai szolgálat, a gyakori vagy huzamosabb időre történő külföldre utazás az ottani állampolgárság megszerzése céljából, továbbá politikai vagy társadalmi tisztség viselése az adott országban. Biztonsági kockázatot csökkentő tényezőt jelenthet, ha a kettős állampolgárság kizárólag a szülők állampolgárságán alapszik, vagy ha a külföldi preferencia, hazánk hivatalos jóváhagyásával vagy megbízásával történik.

d) Szexuális magatartásban rejlő kockázat

Az olyan szexuális magatartás, amely a társadalmi morális felfogástól eltérő viselkedésben nyilvánul meg az egyén külső befolyásolásához, kényszerítéséhez vezethet, különösen, amennyiben arról környezete nem bír tudomással. Mind az eltitkolt szerelmi vagy szexuális kapcsolat, mind a más nemhez való vonzódás/tartozás, mind a tevékenységgel összefüggésben esetlegesen elkövetett törvénysértések ahhoz vezethetnek, hogy az egyén az arról tudomást szerző befolyása alá kerülhet. Biztonsági kockázatot növelő tényezőként értékelhető, ha az egyén szexuális magatartása, szokásai bűnügyi jelleget hordoznak magukban, és az olyan nyilvános természetű szexuális tevékenység, amelyből a diszkréció, valamint az ítélőképesség hiányára lehet következtetni. Biztonsági kockázatot csökkentő tényezőt jelenthet, ha a fenti tevékenységek csak a múltban fordultak

elő, vagy a magatartás nem szűnt meg, de a környezetben beállt változás megszüntette a zsarolhatóságát (pl. elvált).

e) Személyes viselkedésben rejlő kockázat

A társadalmi normáktól vagy az egészséges személyiségtől való eltérésekből fakadó életvitel közvetett módon idézhet elő biztonsági kockázatot. Az ilyen normáktól való eltérés megkérdőjelezhetővé teszi az egyén szabálykövető magatartását és ítélőképességét munkahelyén, különösen amennyiben az szélsőségesként értékelhető életstílusban nyilvánul meg. A személyes viselkedésben rejlő kockázatok értékelése során fontos figyelembe venni mind a kockázati tényezők súlyosságát, mind pedig az enyhítő körülményeket, amelyek hozzájárulhatnak az érintett megbízhatóságának és integritásának megítéléséhez. Biztonsági kockázatot növelő tényezők közé sorolhatók például az elkövetőként bűncselekményekben részt vett személyekkel való szimpatizálás és a lényegesebb események valótlan vagy részben valótlan közlése (őszintétlen magatartás tanúsítása). Biztonsági kockázatot csökkentő tényezőt jelenthet, ha az információ megmásítása egy régebbi, egyedi eset volt, és az érintett később önkéntesen szolgáltatta a valóságnak megfelelő adatokat. Az is csökkentheti a kockázatot, ha hivatalos személy helytelen vagy nem megfelelő tanácsa vezetett az információ meghamisításához, de az érintett ezt önkéntesen és valósághűen ismertette meghallgatásakor.

f) Pénzügyi helyzetben rejlő kockázat

Az érintett személy pénzügyi helyzetének romlása – akár saját hibájából, akár külső tényezők miatt – olyan körülményeket teremthet, amelyek fokozzák a kiszolgáltatottságát és befolyásolhatóságát, ezáltal az információvédelem sérelmét okozhatják. Az anyagi nehézségek gyakran vezethetnek olyan helyzethez, amelyben az egyén kénytelen lehet nem jogszerű forrásokat keresni a kiadásai fedezésére. Emellett a hirtelen vagy indokolatlan anyagi jólét gyakran utalhat olyan tevékenységekre, amelyek jogellenes módon biztosítanak gazdasági előnyöket. A biztonsági kockázatot növelő tényezők közé tartoznak azok a pénzügyi problémák, amelyek az érintett személy pénzügyi kötelezettségeinek ismételt elmulasztásából, gyakori hitelfelvételi szándékból vagy az adósságok törlesztésére való képtelenségből erednek. Kockázatot jelenthet továbbá, ha az anyagi javak rövid időn belüli gyarapodása nem indokolható elfogadható módon, vagy ha az érintett homályos, nehezen átlátható, esetleg jogellenes gazdasági vagy pénzügyi tevékenységekben vesz részt. Emellett a szerencsejáték, kábítószer-fogyasztás vagy alkoholizmus által okozott pénzügyi problémák szintén hozzájárulhatnak a biztonsági kockázatok növekedéséhez. Ezzel szemben a biztonsági kockázat csökkentését szolgálhatják olyan tényezők, mint a múltban feltárt pénzügyi nehézségek megoldása, illetve azok jelenlegi rendezése. Az anyagi javak gyarapodása akkor tekinthető kevésbé kockázatosnak, ha annak forrása jogszerűen igazolható. Szintén pozitív tényezőként értékelhető, ha az érintett személy aktívan és jóhiszeműen törekszik adósságai rendezésére.

g) Alkoholfogyasztási szokásokban rejlő kockázat

A szenvedélybetegségek közül különösen azok jelentenek fokozott biztonsági kockázatot, amelyek az érintett személyt befolyásolhatóvá, megbízhatatlanná, kiszolgáltatottá vagy zsarolhatóvá tehetik. A túlzott vagy rendszeres alkoholfogyasztás gyakran vezet az ítélőképesség romlásához, valamint megbízhatatlan viselkedéshez. A biztonsági kockázatot növelheti, ha az alkoholfogyasztás negatív hatásai megjelennek az érintett személy magánéletében, például ittas vezetés, verekedés vagy a családtagokkal való durva bánásmód formájában. Szintén kockázati tényezőként értékelhetők az alkoholfogyasztással összefüggő munkahelyi incidensek, mint például a munkavégzés ittas vagy másnapos állapotban, szeszesital fogyasztása munka közben, illetve munkatársak zaklatása ittas állapotban, vagy ha egészségügyi szakember túlzott alkoholfogyasztást vagy alkoholfüggőséget állapít meg diagnózisában. Ezzel szemben a biztonsági kockázat csökkenthető, ha az alkoholfogyasztással kapcsolatos probléma egyedi és nem utal látens alkoholizmusra, illetve, ha a probléma évekkal korábban jelentkezett, és semmi nem utal annak jelenlegi fennállására vagy újbóli kialakulásának lehetőségére.

h) Drogérintettségéből adódó kockázat

A kábítószerrel való visszaélés vagy függőség jelentős szociális és munkahelyi problémákat idézhet elő, amelyek növelik annak kockázatát, hogy az érintett személy minősített adatokat illetéktelenek számára felfedjen. Emellett a függőség korlátozza az egyén szabad akaratának érvényesülését, és kiszolgáltatottá teszi zsarolásnak vagy kényszerítésnek. Súlyosabb esetekben a kábítószerfüggőség jellembeli torzulásokhoz vagy a személyiség leépüléséhez vezethet, amely gyakran gazdasági vagy más jellegű bűncselekmények elkövetésével jár együtt. A biztonsági kockázatot jelentő tényezők közé tartozik a kábítószer bármilyen formában történő fogyasztása, valamint annak törvénytelen birtoklása, ideértve a termesztést, előállítását, feldolgozást, adásvételt és terjesztést. Továbbá kockázatot jelenthet, ha egészségügyi szakember vagy intézmény kábítószer-függőséget állapít meg az érintettnél, illetve, ha az érintett személlyel szemben kábítószerrel való visszaélés miatt eljárás indul. Szintén növeli a kockázatot, ha valaki sikertelenül vesz részt egy kábítószer-rehabilitációs programban. Ugyanakkor a biztonsági kockázat csökkenthető, ha a drogérintettség kizárólag a múltban fordult elő, és jelenleg már nem áll fenn. Enyhítő tényező lehet az is, ha a kábítószer fogyasztása egyedi eset volt, kíváncsiságból fakadt, és az érintett maga is hibásnak ítélte meg ezt a cselekedetet. Továbbá pozitívan értékelhető egy rehabilitációs program sikeres befejezése, amelyet egészségügyi szakember vagy intézmény szakvéleménye is alátámaszt.

i) Személyiségjegyekben mutatkozó negatívumokból adódó kockázat

Az érintett személy életében bekövetkező jelentős események, például egy közeli hozzátartozó elvesztése vagy házasságának felbomlása, olyan lelki és

érzelmi zavarokat idézhetnek elő, amelyek instabil, kiszámíthatatlan vagy könnyen befolyásolható viselkedéshez vezethetnek, ezáltal növelve a biztonsági kockázat kialakulásának esélyét. Az ilyen helyzetek gyakran átmeneti jellegűek, kezelésük vezetői hatáskör, azonban a biztonsági kockázatok kialakulásának veszélye miatt figyelemmel kísérésük a nemzetbiztonsági szolgálatok feladata. Ezen felül figyelmet érdemelnek azok a viselkedési minták, amelyek közvetlenül vagy közvetve biztonsági kockázatot jelenthetnek. Ilyenek például a sértettségből fakadó irracionális cselekvések, a társadalmi normák tudatos figyelmen kívül hagyása, gátlástalan törekvés a szakmai előmenetelre, irreális önértékelés, valamint a veszélyek lekicsinylése vagy figyelmen kívül hagyása. Az ilyen magatartásformák hosszú távon komoly problémákat okozhatnak, ezért kiemelt figyelmet és alapos értékelést igényelnek. A biztonsági kockázatot növelheti, ha az érintett személy mentális állapota olyan zavarokat mutat, amelyek az ítélőképesség és megbízhatóság romlásához vezethetnek. Ez különösen akkor válik jelentőssé, ha egészségügyi szakember vagy intézmény diagnózisa szerint az érintett mentális problémák kezelésére szorul, de nem tartja be az orvosi tanácsokat, vagy nem követi a javasolt terápiát. Továbbá kockázatot jelenthet a felelőtlen, agresszív, antiszociális vagy érzelmileg instabil viselkedés, amely kiszámíthatatlanságot eredményezhet. A kockázatot csökkentő tényező, ha az érintett korábbi érzelmi vagy személyiségbeli problémái már megoldódtak, és egészségügyi szakember véleménye szerint gyógyultnak tekinthető. Pozitív tényezőként értékelhető az is, ha a múltbeli érzelmi instabilitás átmeneti jellegű volt, és az egyén jelenleg stabil érzelmi állapotban van.

j) Bűncselekmény vagy más jogsértő magatartás elkövetéséből adódó kockázat

A rendszeresen visszatérő, kriminalitást magában hordozó magatartásforma súlyosan megkérdőjelezheti az érintett személy ítélőképességét, megbízhatóságát és szavahihetőségét. Az ilyen viselkedés, amely tudatosan vagy gondatlanságból szembe megy a biztonsági előírásokkal, komoly aggályokat vet fel azzal kapcsolatban, hogy az érintett képes-e a minősített adatok védelméhez szükséges felelősségteljes és biztonság tudatos magatartást tanúsítani. Továbbá jelentős kockázati tényezőt jelent az információs technológiai rendszerekre vonatkozó szabályok, eljárások és irányelvek következetes betartásának elmulasztása, amely a digitális biztonság szempontjából különösen kritikusnak tekinthető. A biztonsági kockázatot növelő tényezők közé tartozik, ha az érintett személy súlyos bűncselekményt követett el, vagy többször kisebb vétségeket hajtott végre, illetve, ha olyan tények merülnek fel, amelyek alapján bűncselekmény gyanúja áll fenn, még akkor is, ha azt nem ismerték be vagy nem bizonyították, és büntetőeljárás sem indult. Fokozza a kockázatot a szándékosan vagy hanyagságból elkövetett szabálytalanságok ismétlődése, különösen akkor, ha ezek figyelmeztetések ellenére is folytatódnak. Ide sorolható a biztonsági szabályok szándékos megsértése, a védelmi eszközök kiiktatása vagy megkerülése, valamint a minősített adatok illetéktelen felfedése. Jelentős kockázati tényezőt jelenthet az

információs rendszerek szabálytalan használata, például jogosulatlan belépés, illegális módosítás, törlés vagy manipuláció. A biztonsági kockázat csökkenésére utalhatnak olyan körülmények, amelyek az érintett személy megbízhatóságát és felelősségtudatát igazolják. Enyhítő tényező lehet például, ha az érintett nem követett el bűncselekményt, amit egy büntetőeljárás során hozott felmentő ítélet is alátámaszt. Szintén kedvezően értékelhető, ha a korábbi kisebb vétségek régebben történtek, és az érintett sikeresen rehabilitálódott. A biztonsági szabályok megsértése akkor tekinthető kevésbé kockázatosnak, ha egyedi esetként fordult elő, nem súlyos figyelmetlenségből fakadt, vagy az a kötelező felkészítés hiányosságaira vezethető vissza. Pozitív tényezőként értékelhető továbbá az érintett magatartásának jelentős javulása, különösen akkor, ha a szabályszegés akaratlan volt vagy figyelmetlenségből eredt, és azt gyorsan követte egy jó szándékú erőfeszítés a helyzet helyreállítása érdekében.

k) Munkahelyen kívüli tevékenység, más kereső foglalkozás kockázata

Az érintett közreműködése munkahelyén kívüli más tevékenységben biztonsági szempontból veszélyt hordozhat magában. Általában ez a konfliktus helyzet akkor merül fel, amikor a személy olyan tevékenységet végez, amely összeférhetetlen eredeti beosztásával, vagy az a birtokában levő, illetve általa megszerezhető szenzitív vagy minősített adatokkal való visszaélés veszélyének lehetőségét hordozza magában, továbbá a törvényi előírások betartásának elmulasztása zsarolhatóságát, befolyásolhatóságát eredményezheti. Olyan esetet is ide tartozónak kell tekinteni, amikor a személy eredeti beosztásával járó döntési jogosultságot, befolyását vagy megszerzett ismereteit más tevékenység érdekében illegálisan használja fel, továbbá a tevékenységhez szükséges engedélyekkel nem rendelkezik. Ebben az esetben körültekintően kell vizsgálni az ellenőrzött személynek a bejelentés esetleges elmaradásában megjelenő magatartása szándékos vagy gondatlan jellegét, a biztonsági kérdőív vonatkozó kérdéseire, valamint a meghallgatása során adott válaszait, a tevékenységgel összefüggő kapcsolatrendszerét, adó- és járulékfizetési kötelezettségei teljesítésének rendjét, a jogszerű magatartás tanúsításának szándékát. Az ezekre vonatkozó információk teszik lehetővé a magatartás biztonsági kockázatot növelő vagy csökkentő tényezőként való értékelését. A nemzetbiztonsági ellenőrzés lefolytatásához a fenti leírás akár tovább részletezett kifejtésén túl nem lehet teljességgel objektív szempontrendszer összeállítani, a szakvélemény alapját képező összefoglaló jelentés mindig a tények és a szubjektív megítélésekből levonható következtetéseket tartalmazza, amelyeket az ellenőrzött személy sajátos helyzetére vetítve egyénileg kell összeállítani. Mindezekben belül természetesen léteznek tényszerűnek mondható megállapítások – például eladósodottság tekintetében az, hogy képes-e a havi törlesztőrésztletet kifizetni –, azonban a személyiségjegyekben vagy a magatartásban rejlő kockázatok – ha nem is az ellenőrzést végző –, de legalábbis a referenciaszemélyként meghallgatott egyének szubjektív benyomásán alapulnak.

4.1.4. A katonai jogviszony nemzetbiztonsági ellenőrzéssel összefüggő kérdései

Mind a nemzetbiztonsági ellenőrzés, mind az ahhoz szorosan kapcsolódó bejelentési kötelezettség intézményével kapcsolatban megállapítható, hogy azok az ellenőrzött személy alapvető jogait – a magánélethez és az információs önrendelkezéshez való jogon keresztül – korlátozzák, amelyek bizonyos kérdéskörök tekintetében a hozzátartozókra, egy háztartásban élőkre és az ismerősökre is kiterjesztésre kerülnek, bár ez utóbbiak esetében tudtuk nélkül. Mindazonáltal az eljárások tekintetében elmondható, hogy azok a későbbiekben részletezésre kerülő titkos információgyűjtéssel szemben nem az érintett tudta nélkül történnek. A széleskörű adatszolgáltatási kötelezettség a katonai terület tekintetében az Nbtv. és – a katonák jogait korlátozó rendelkezéseket szintén tartalmazó, a honvédek jogállásáról szóló 137/2024. (VI. 28.) Kormány rendelet (Hjkr.) szintetizálásával hajtható végre.

A Hjkr. az alábbiak szerint nevesíti a hivatásos és szerződéses honvédek általános, és a tartalékos katonák tényleges szolgálatteljesítés alatti bejelentési kötelezettségeit:

- szolgálatteljesítési időn kívüli elérhetősége (cím, telefonszám) és külföldre utazás,³²²
- a szolgálati viszonyhoz nem kapcsolódó szervezettel fennálló vagy újonnan létesülő szolgálati viszony (a tagsági viszony nem létesíthető vagy nem tartható fenn, ha azt a munkáltatói jogkört gyakorló írásban megtiltja, mert az a katonai szolgálattal vagy szolgálati beosztással nem egyeztethető össze, a szolgálat érdekeit sérti, vagy veszélyezteteti),³²³
- munkaviszonnyal járó egyéb jogviszony (az engedélyt a törvényben meghatározottak szerint meg kell tagadni, ha az a hivatással vagy a szolgálati beosztással nem egyeztethető össze, a szolgálat érdekeit sérti vagy veszélyezteteti, a hivatásos szolgálati jogviszonyhoz méltatlan, vagy a szolgálati feladatok pártatlan, befolyástól mentes ellátását veszélyeztetné, valamint, ha a szolgálati jogviszonnyal összefüggésben szerzett információkkal való visszaélésre adhat alkalmat),³²⁴
- országgyűlési képviselői, európai parlamenti képviselői, főpolgármesteri, polgármesteri, helyi önkormányzati képviselői és nemzetiségi

³²² Hjkr. 6. § (2) bekezdés

³²³ Hjkr. 5. § (4) bekezdés

³²⁴ Hjkr. 5. § (7) bekezdés

önkormányzati képviselői választáson jelöltként történt nyilvántartásba vétel, a jelöltségtől való visszalépés, a tisztségbe történt megválasztás,³²⁵

- összeférhetlenség bejelentése.³²⁶

A fentiekből levonható az a következtetés, hogy a hivatásos és szerződéses jogviszonyban álló honvédek és a tényleges szolgálatot teljesítő tartalékos katonák számára a szolgálattal összefüggő információk megőrzése, a rendelkezésre állás biztosításához kötődő adatok, továbbá a szolgálati viszonyt lényegénél fogva érintő körülmények bejelentése került előírásra. Ezen adatok és körülmények többsége a nemzetbiztonsági ellenőrzés lefolytatása során is lényeges körülménynek számítanak, így átfedés mutatható ki a két jogszabály rendelkezései között. Ugyanakkor a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség beosztásai betöltéséhez is aszerint kerül előírásra a nemzetbiztonsági ellenőrzés lefolytatása, hogy annak betöltésével jár-e együtt minősített adat kezelése. Amennyiben nem – és a beosztások döntő többsége ilyen –, a fenti bejelentési kötelezettségek a jogviszonynál fogva akkor is fennállnak, amelyek végeredményben a magánszféra tiszteletben tartásához fűződő jogot korlátozzák.

A Hjkr. a KNBSZ hivatásos állománya tekintetében további bejelentési kötelezettségeket ír elő:

- a külföldi állampolgárral vagy külföldi állampolgársággal is rendelkező személlyel létesített, fenntartott kapcsolat,³²⁷
- azonos lakó-, vagy tartózkodási helyen együtt élő személyek tekintetében beállt változás (születés / elhalálozás / beköltözés / kiköltözés, családi- és utónév, születési név, születési hely és idő, anyja neve, állampolgársága, foglalkozása és munkaköre, munkahelye neve és címe),³²⁸
- hazai vagy külföldi pénzügyi intézménynél vezetett számlák (pénzügyi intézmény neve, székhelye, számlaszám),³²⁹
- egymillió forintot meghaladó ingatlan vagy ingóság megszerzése,³³⁰
- a szolgálaton kívüli tartózkodási hely a döntésre jogosult előjáró által elrendelt időszakban,³³¹

³²⁵ Hjkr. 14. § (1) bekezdés

³²⁶ Hjkr. 5. § (5) bekezdés

³²⁷ Hjkr. 28. § (3) bekezdés a) pont

³²⁸ Hjkr. 28. § (3) bekezdés b) pont

³²⁹ Hjkr. 28. § (3) bekezdés c) pont

³³⁰ Hjkr. 28. § (3) bekezdés d) pont

³³¹ Hjkr. 28. § (3) bekezdés e) pont

- a biztonsági helyzetét befolyásoló egyéb körülmények, azok megváltozása.³³²
- a gyülekezési jog alapján szervezett rendezvényen történő megjelenési szándék előzetes bejelentése (rendezvény helye, időpontja, célja) (a rendezvényen való részvételt a munkáltatói jogkört gyakorló megtilthatja),³³³
- külföldre utazás (az utazás tervezett időpontja és útvonala, az utazás célja és az útítársak adatai, a külföldi tartózkodás helye, a hazatérés várható időpontja) (az utazást a munkáltatói jogkört gyakorló korlátozhatja, megtilthatja),³³⁴
- NATO és EU tagállamokba történő utazás (az utazás tervezett időpontja és útvonala, az utazás célja és az útítársak adatai, a külföldi tartózkodás helye, a hazatérés várható időpontja),³³⁵

A KNBSZ személyi állománya tekintetében szintén megállapítható, hogy a Hjkr. az Nbtv.-vel párhuzamos bejelentési kötelezettséget ír elő. Ez a kettősség duplikáció, mivel az Nbtv. az összes nemzetbiztonsági szolgálat vonatkozásában az összes beosztás tekintetében előírja a nemzetbiztonsági ellenőrzés lefolytatásának kötelezettségét – így a bejelentési kötelezettséget is –, és a Hjkr. éppen a KNBSZ-re vonatkozó fejezetnél határozza meg azokat.

4.2. Nyílt forrásból történő adatszerzés³³⁶

Az önkéntes vagy előírt adatszolgáltatással szemben a nyílt forrásból történő adatszerzés (Open Source Intelligence – a továbbiakban: OSINT) a titkosszolgálatok – és minden más polgári és állami szervezet, amely ilyen tevékenységet folytat – által, többnyire az érintett tudta nélkül alkalmazott információszerzési módozat. Ilyen értelemben a magánszférát – a megszerezhető információk szabad és azonnali hozzáférhetősége miatt semmiképpen sem mélyebben –, de részben mindenképpen érinti. A tevékenység a NATO nyílt forrású adatszerzéssel foglalkozó kézikönyve alapján a témához kapcsolódóan az alábbiak szerint definiálható: a hírigény megválaszolásához szükséges,

³³² Hjkr. 28.§ (3) bekezdés f) pont

³³³ Hjkr. 28.§ (3) bekezdés g) pont

³³⁴ Hjkr. 28.§ (3) bekezdés h) pont

³³⁵ Hjkr. 28.§ (3) bekezdés i) pont

³³⁶ Nbtv. 39. § (1) bekezdés b) pont

szándékosan felderített és leválogatott, hírszerzési információvá alakított nyílt forrású adatszerzés.³³⁷

Ugyanezen NATO kézikönyv a nyílt forrásokat az alábbiak szerint azonosítja:

- hagyományos média, annak mind nyomtatott, mind elektronikus változata. Ide sorolhatók a különböző sajtótermékek, televízióadások és ezek online változatai. Előnyei közé sorolják, hogy naprakész információkat tartalmaznak az egyes médiaszereplők között kialakult verseny miatt, ugyanakkor ebből kifolyólag pontosságuk nem mindig elégíti ki a hírigény támasztójának követelményeit.
- internet, beleértve minden, a nyílt hálózaton és sötét weben (*vagy: a dark weben*) elérhető oldalt, a közösségi média platformokat, fájlmegosztó oldalakat, blogokat, fórumokat. Ezek egy része regisztrációhoz, ajánláshoz kötött, ami már a műveleti OSINT fogalomkörébe tartozó tevékenységek végrehajtását követeli meg, ugyanakkor rendszertanát nézve mégis a nyílt forrásokhoz tartozik, mivel nem szükséges különleges, jogszabályban lefektetett felhatalmazás a kutatásukhoz.
- kereskedelmi online szolgáltatók, amelyek üzleti alapon szolgálatnak – tipikusan legális – információt, amelyeknek jellemzője a naprakészség mellett a megbízhatóság és a pontosság. Az üzleti jelleg miatt olyan részkitöltő képességeket építettek ki, amelyek hatékonysága abban áll, hogy hiányterületeket ölelnek fel, azokra a legalkalmasabb munkatársakat és eszközöket vásárolják meg, termékeiket pedig több üzletfelüknek értékesítik. Ezek a befektetések – főként a kisebb költségvetésű szervezeteknél – nem lennének racionálisak, ezért megvásárolják a szolgáltatást.
- szürke irodalom, amely nem a nyilvánosság számára készülő, zártan terjesztett, de nyílt – tehát semmilyen formában nem minősített – forrásokat takar. Ezek lehetnek a különböző állami és nem állami szereplők által készített elemzések, szabadalmak, munkaokmányok, jegyzőkönyvek, szerződések, előrejelzések.
- nyílt rendezvények, és az ezekre készített szóróanyagok, előadások, esetleg makettek, modellek, késztermékek. A nyílt rendezvényeken lehetőség nyílhat helyszíni adatgyűjtésre, amelyből olyan plusz információk szerezhetők, amelyek más forrásból nem, vagy csak nagy ráfordítással lennének felderíthetők.

³³⁷ NATO Open Source Intelligence Handbook, 2001. november, 2. oldal, <https://archive.org/details/NATOOSINTHandbookV1.2/page/n3/mode/2up> (Letöltve: 2025.12.01.).

- nyílt megfigyelők és szakértők, akik mind a nyílt, mind a zárt rendezvényekkel, akár az általuk az adott földrajzi helyen tapasztaltakkal kapcsolatban beszámoltathatók, ahogyan egy-egy személlyel kapcsolatos benyomásokról és a tőle megszerzett információkról is. Fontos, hogy e személyek a nyílt forrású információgyűjtés során nem kerülnek közvetlen kapcsolatba a titkosszolgálatokkal – az a titkos információgyűjtés tárgykörébe tartozó kérdés –, hanem beszámolóik, interjúik, blogbejegyzéseik szolgáltatják az információt.
- kereskedelmi műholdak, amelyek a kereskedelmi online szolgáltatókhoz hasonlóan több szervezet igényét kielégíteni képes, üzleti alapon szervezett termékeket nyújtanak.
- tudományos-kutató szervezetek, amelyek eredményei többnyire nyíltan elérhetők, továbbá lehetséges megrendelésre is témaspecifikus elemzéseket készíttetni, amennyiben sikerül együttműködést kialakítani velük.

Megállapítható, hogy a nyílt forrású információszerzés során a nemzetbiztonsági szolgálatok olyan adatokat szereznek be, amelyekhez – törvényi felhatalmazás nélkül is – bárki hozzáférhet. Törvényi felhatalmazás alatt e tekintetben azt kell érteni, hogy semmilyen különleges jog biztosítására nincs szükség, az információhoz való hozzáférés korlátja a szakértelem, az elérhető anyagi forrásokban és esetlegesen a regisztrációhoz kötött helyek esetében a követelmények teljesítésében mutatható ki. A közösségi média, a tudományos rendezvények, esetleges nyilatkozatok vonatkozásában az érintett vagy hozzájárulását adta a nyilvánosság, vagy ő maga tette nyílttá az információt, így – az információs önrendelkezési jogával élve – az alapjogkorlátozás fogalmilag kizárt.

Az OSINT a titkosszolgálati tevékenység során gyakran szolgál iniciáló funkcióval,³³⁸ ezzel behatárolva a célpontot, és az információgyűjtés fókuszát ezután terelődik a titkos információgyűjtési módszerekre. Ezáltal az OSINT egyfajta költségkímélő szűrőként működik: a nemzetbiztonsági szervezetek először az OSINT segítségével azonosítják azokat a magas prioritású célokat, akikre érdemes ráfordítani a drágább, jogi korlátozottságokkal járó módszereket.³³⁹

³³⁸ BRANTLY, Aaron F.: *The Increasing Value of Open Source Intelligence Within and Beyond the Intelligence Community*. In: JOHNSON, Loch K. (szerk.): *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*. Oxford University Press, 2025., <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197783160.001.0001> (Letöltve: 2025.12.26.)

³³⁹ CLARK, Robert M.: *The Changing Nature of Intelligence Collection*. In: JOHNSON, Loch K. (szerk.): *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*. Oxford University Press, 2025., <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197783160.001.0001> (Letöltve: 2025.12.26.)

4.3. Adatkezelést végző szerv adatszolgáltatása³⁴⁰ és közvetlen adatkapcsolat³⁴¹

Napjaink digitális világában az adatszolgáltatás többnyire elektronikusan, azon belül a meghatározott szolgáltatók irányába közvetlen adatkapcsolattal történik, így a két adatszervezési módozatot közös alfejezetben tárgyalom. Mindkét módozat az alapjogokat – leginkább a magánszférához és az információs önrendelkezéshez való jogot – az előzőekhez képest mélyebben korlátozza, mivel a nyilvánosság számára nem elérhető és meg nem vásárolható, törvényi felhatalmazással megszerezhető és kezelhető adatokat ért alatta a jogalkotó. Az Nbtv. megfogalmazása szerint: „A nemzetbiztonsági szolgálatok feladataik teljesítése érdekében – eltérő törvényi rendelkezés hiányában – bármely adatkezelési rendszerből – az adatkérés céljának megjelölésével – adatokat kérhetnek, a rendszerekbe és a nyilvántartás alapjául szolgáló iratba betekinhetnek.”³⁴² A célhoz kötöttség követelménye ehelyütt is külön kiemelésre kerül, ahogyan a titkosszolgálati tevékenységek szabályozása során általában. Emellett megjelenik a dokumentáltság azon követelménye is – mind az adatot átadó, mind az adatot átvevő szervezetnél –, hogy az adatszolgáltatás metaadatait – így tényét, időpontját, egyedi azonosítóját, célját – rögzíteni kell.

A közvetlen adatkapcsolattal adatszolgáltatást végző szervezetek az Nbtv. alapján:³⁴³

- az állami szervezetek,
- a többségi állami tulajdonú gazdasági társaságok,
- a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló törvényben meghatározott pénzügyi intézmények.

Más adatszolgáltatók, mint például a bíróságok, az önkormányzatok, a biztosítók vagy a távközlési szolgáltatók nem kötelezhetők elektronikus adatkapcsolat kiépítésére, ugyanakkor saját elhatározásból biztosíthatják azt. Az ezzel kapcsolatos jogalkotói és adatszolgáltató álláspont érthető, hiszen ezen adatok feltehetően nem hordoznak magukban olyan információs tartalmat, amelynek azonnali megismerése szükséges lenne, elmaradása pedig visszafordíthatatlan károkat okozna a nemzetbiztonsági tevékenységben. Mindemellett pedig megjegyzendő az is, hogy zárt rendszer esetében körülményes, nyílt hálózat esetében pedig szoftver- vagy eszközszerkezetes lehet

³⁴⁰ Nbtv. 39. § (1) bekezdés c) pont

³⁴¹ Nbtv. 39. § (1) bekezdés d) pont

³⁴² Nbtv. 40. § (1) bekezdés

³⁴³ Nbtv. 40. § (1) bekezdés

az elérés, ami mind magas költségeket generálna, szembeállítva azt a csekély előnnyel, amelyet a közvetlen elérés biztosítana.

Tekintettel arra, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok bármely adatkezelési rendszerből adatot kérhetnek – és ezt a felsorolt példák is megerősítik –, az állampolgárok minden személyes adata, különleges adata és bűnügyi személyes adata – a célhoz kötöttség és a nemzetbiztonsági tevékenység más alapelvei betartása mellett – rendelkezésükre áll. Mindez az érintett tudta nélkül történik, amellyel kapcsolatban szabályozásra került az is, hogy az adatszolgáltatást végző szerv sem őt, sem más illetéktelen személyt az adatkérésről és az adattovábbításról nem tájékoztathat.³⁴⁴ Fontos megjegyezni, hogy ugyan állampolgárok kerültek megemlítésre, viszont ezalatt értendő minden olyan személy, akinek bármely adatát az adott állam bármilyen célból – beutazások, kérelmek, hivatalos ügyek – tárolják és azokét is, akikét olyan magánvállalatok, akik adatszolgáltatásra kötelezettek a nemzetbiztonsági szolgálatok irányába.

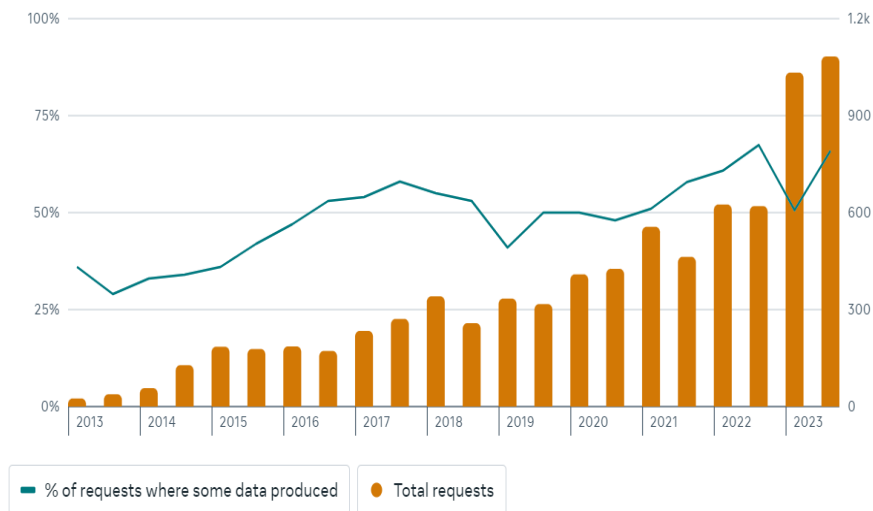
Annak ellenére, hogy az adatszolgáltatásról az érintett személy nem kerül tájékoztatásra, a jogalkotó mégsem titkos információgyűjtési módozatként határozta azt meg. Ennek egyik oka, hogy az adatszolgáltatásról sok esetben az adatkérő maga tájékoztatja az érintettet.³⁴⁵ Másik oka a nemzetbiztonsági szolgálatok műveleti tevékenységen kívül eső feladatai – objektumvédelem, nemzetbiztonsági védelem – során jelentkező információs igények kielégítésének szükségessége, mivel a jogalkotó nem szándékozott az ezekhez kapcsolódó nagyszámú adatkérések miatt tömeges felhatalmazást adni titkos információgyűjtésre. A nemzetbiztonsági védelem³⁴⁶ intézménye tekintetében megjegyzendő továbbá az is, hogy a fontos közhivatalt ellátó, jogszabályban kijelölt személy, akinek befolyástól mentes feladatellátásának biztosítása a cél együttműködik a nemzetbiztonsági szolgálattal, a vele kapcsolatban folytatott tevékenységben aktív részes, adatot szolgáltat és adatszolgáltatást kap, tehát mindez nem tekinthető klasszikus titkos információgyűjtésnek, mivel az érintett tudtával történik.

Az adatszolgáltatásokkal kapcsolatban érzékeny területet jelentenek a külföldről kért információk, amelyek tekintetében a nemzetbiztonsági szolgálatoknak mérlegelniük kell, hogy a kérdés feltevésével kiadott hírigényük és a választól várható haszon – amennyiben egyáltalán teljesítik megkeresésüket – arányban áll-e egymással.

³⁴⁴ Nbtv. 42. § (2) bekezdés

³⁴⁵ Pl. nemzetbiztonsági ellenőrzés során, amelyet a biztonsági kérdőív nyilatkozat része is tartalmaz, vagy az elhárítási terület vonatkozásában különböző feladatokat ellátó, cégellenőrzésre nem kötelezett vállalkozásokkal kapcsolatos információkérések, amelyeket a szolgáltatási szerződés tartalmaz.

³⁴⁶ Nbtv. 67. §

2. ábra. A META (Facebook) irányába a magyar kormányzati szervezetek által előterjesztett adatkérések száma és a válaszok megoszlása (saját szerkesztés)³⁴⁷

A diagramon bemutatott adatok az összes kormányzati szervezettől érkező megkeresést tartalmazzák és emiatt a nemzetbiztonsági szolgálatok adatkéréseiről nem áll rendelkezésre információ. A megkeresések növekedési üteméből ugyanakkor levonható az a következtetés, hogy valószínűleg az ismeretlen számú nemzetbiztonsági jellegű adatkérés is a tendenciának megfelelően növekszik. Különösen a nagy adatmennyiséget kezelő külföldi szolgáltatók viszonylatában, mint például a Facebook anyacége, a Meta³⁴⁸ és a Google³⁴⁹ rendelkezik megismerhető irányelvekkel az adatszolgáltatások tekintetében. Ezek mindamellett, hogy eligazodást nyújtanak az adatkérő részére, a felhasználók megnyugtatót is szolgáltatnak. Az adatok kiadása vonatkozásában általában rögzítik, hogy csak hivatalos eljárás – többnyire büntetőeljárás – keretében adnak ki információt a felhasználói fiókokról, és azt is, hogy megbizonyosodnak a kérés jogszerűségéről. Ez utóbbi ugyanakkor egy nemzetbiztonsági célú adatkérés esetében kétséges, mivel e szervezetek a birtokukban lévő, a jogalapot szolgáltató információt védik, ezáltal a szolgáltató csupán a kérésben szereplő adatokat ismerheti meg.

³⁴⁷ <https://transparency.meta.com/reports/government-data-requests/country/HU/>
(Letöltve: 2025.12.24.)

³⁴⁸ <https://about.meta.com/actions/safety/audiences/law>
(Letöltve: 2025.12.31.)

³⁴⁹ <https://policies.google.com/terms/information-requests?hl=en-US>
(Letöltve: 2025.12.31.)

4.4. Összegzés

Az önkéntes vagy előírt adatszolgáltatásból, a nyílt forrásokból és az adatkezelést végző szerv adatszolgáltatásából megszerzett információk többnyire az érintett tudtával folytatott adatszerzési módok, így alapvető jogait legalábbis kevésbé korlátozzák, mint a titkos információgyűjtés, mivel tudomása van róluk. Míg az önkéntes vagy előírt adatszolgáltatás esetében maga válaszol a feltett kérdésekre, úgy az adatkezelést végző szerv adatszolgáltatása tekintetében tudomással bír annak lehetőségéről. A nyílt forrású adatszerzés esetében az érintett az adatok nyilvánosságának van tudtában – egy részüket ő maga tette azzá.

Az önkéntes vagy törvényben előírt adatszolgáltatás szoros összefüggésben áll a nemzetbiztonsági ellenőrzéssel, amelynek célja a nemzetbiztonsági ellenőrzéshez kötött beosztást betöltő személy magán- és családi életének, vagyoni helyzetének vizsgálata és azon belül annak megállapítása, hogy találhatók-e bennük olyan kockázati tényezők, amelyek felhasználásával jogellenes céllal befolyásolhatóvá, támadhatóvá válnának. A nemzetbiztonsági ellenőrzés az ellenőrzöttnek a befolyástól mentes szolgálatellátására hatással lévő biztonsági kockázatok vizsgálja elsősorban a biztonsági kérdőív alapján, amely kiegészül a kérdőív pontjaiban szereplő adatokban bekövetkező változásokkal kapcsolatos bejelentésekkel abban az időszakban, amikor az érintett érvényes nemzetbiztonsági ellenőrzéssel rendelkezik.

A jogalkotó álláspontja szerint a szakmai szervezetek véleményét is figyelembe vevő, a biztonsági kérdőíven szereplő adatok, tények és körülmények ellenőrzéséből levonható következtetésekből eldönthető, hogy az érintett befolyástól mentesen el tudja-e látni beosztását. A nemzetbiztonsági ellenőrzés végrehajtása az érintettre és annak összes körülményére nézve egy pillanatnyi állapotot tükröz, amelyből következően a kockázatmentes szakvéleményt is úgy kell tekinteni, mint egy olyan állítást, amely nem állapít meg mást, minthogy amennyiben az egyén körülményeiben változás nem áll be, akkor a nemzetbiztonsági ellenőrzéshez kötött munkakört befolyástól mentesen tudja ellátni.

A bejelentési kötelezettségek többsége a külföldiekkel fennálló kapcsolatokban és a pénzügyi adatokban beállt változásokra vonatkozik, mindamellett, hogy az az újonnan háztartásba kerülő személyekre, bűnügyi adatokra és új munkahelyre vonatkozó információkra is kiterjed.

A nemzetbiztonsági ellenőrzéssel kapcsolatban nem lehet teljességgel objektív szempontrendszer összeállítani, a szakvélemény alapját képező összefoglaló jelentés mindig a tények és a szubjektív megítélésekből levonható következtetéseket tartalmazza, amelyeket az ellenőrzött személy sajátos helyzetére vetítve egyénileg kell értékelni. A bejelentési kötelezettség Nbtv-ben és Hjkr-ben meghatározott pontjai alapján a hivatásos és szerződéses

jogviszonyban álló honvédek, valamint a tartalékos katonák számára a szolgálattal összefüggő információk megőrzése és a rendelkezésre állás biztosításához kötődő adatok, továbbá a szolgálati viszonyt lényegénél fogva érintő körülmények bejelentése került előírásra, amely átfedést mutat az Nbtv-ben előírtakkal. A Hjkr. KNBSZ személyi állományára vonatkozó előírásai az Nbtv-vel párhuzamos bejelentési kötelezettséget írnak elő. E kettősség felesleges duplikáció, mivel az Nbtv. az összes nemzetbiztonsági szolgálat vonatkozásában, az összes beosztás tekintetében előírja a nemzetbiztonsági ellenőrzés lefolytatásának kötelezettségét – így a bejelentési kötelezettséget is.

Mivel a nemzetbiztonsági szolgálatok bármely adatkezelési rendszerből adatot kérhetnek, ezért számukra az állampolgárok minden nyilvántartott személyes adata, különleges adata és bűnügyi személyes adata rendelkezésre áll. Mindez az érintett tudta nélkül történik, amellyel kapcsolatban szabályozásra került az is, hogy az adatszolgáltatást végző szerv sem őt, sem más illetéktelen személyt az adatkérésről és az adattovábbításról nem tájékoztathat. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy amennyiben a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai ellátásához szükséges adat megszerezhető e más adatszerzési módokkal is, úgy az arányossági követelmény miatt titkos információgyűjtésnek nincs helye.

5. Jogkorlátozás a titkos információgyűjtés során

A titkos információgyűjtés a nemzetbiztonsági szolgálatok adatszerzési módozatai közül az alapvető jogokat legmélyebben korlátozó intézkedésekként határozhatók meg. Ezek egyrészt titkosan, az érintett tudta nélkül, másrészt a magánszférát leginkább érintő módon kerülnek végrehajtásra. A titkos információgyűjtés eszközei és módszerei országonként eltérő módon, de egységesen jogszabályi szinten kerülnek szabályozásra,³⁵⁰ lényegüket tekintve nem térnek el egymástól. A demokratikus berendezkedésű államok esetében alapvető követelmény, hogy az alapjogokat leginkább korlátozó intézkedések – úgymint a magánszféra, a magánlakás és a magánbeszélgetések védelmét érintő eszközalkalmazások – a nemzetbiztonsági szolgálaton kívüli engedélyezéshez – elsősorban az igazságszolgáltatási hatalmi ágon keresztül – kötöttek.³⁵¹ A fejezetben Dr. Solti István PhD értekezésében³⁵² lefektetett, alább felsorolt elsődleges alapelvek és az azokon belül azonosítható szakmai minimumok szempontjából kerülnek elemzésre az egyes eszközök és módszerek alkalmazásának követelményei, végrehajtói szinten:

- törvényesség: „Jogalkalmazói szinten a törvényesség alapelvének jelentősége abban áll, hogy a titkos információgyűjtés – az előzőekben kifejtettekből is következően – szabályozásának lényegi célja, hogy a büntető vagy nemzetbiztonsági eljárással érintetteknek a személyiségi jogaiban lényeges beavatkozást megvalósító eszközök és módszerek használata nem lehet az alkalmazó szolgálatok, vagy az alkalmazást engedélyezők diszkrecionális jogkörének függvénye. Ez röviden megfogalmazva a jogalkalmazó számára azt jelenti, hogy: csak azt szabad, amit a jogszabály megenged”.³⁵³
- szükségesség: „a végrehajtó szervnek előre tervezetten, objektív tények alapján kell kiválasztania azt az eszközt, amit a cél eléréséhez igénybe vesz”.³⁵⁴ továbbá „Az Nbtv. csak akkor tartja lehetségesnek a titkos eszközök alkalmazását, ha nem titkos eszközökkel az adatok nem szerezhetők be”.³⁵⁵

³⁵⁰ Például a magyar jogrendszerben a titkosszolgálati eszközalkalmazással kapcsolatos felhatalmazás szerepel az Alaptörvényben, míg a spanyol Alkotmány olyan részletszabályokat is tartalmaz, minthogy a (tele)kommunikáció lehallgatása csak bírói engedéllyel történhet.

³⁵¹ Ezt bizonyítja az Emberi Jogok Európai Bíróságának számos ítélete, mint például a Vissy kontra magyar állam ügy is.

³⁵² SOLTÍ (2017)

³⁵³ SOLTÍ (2017) 167. oldal

³⁵⁴ SOLTÍ (2017) 173. oldal

³⁵⁵ SOLTÍ (2017) 174. oldal

- arányosság: „Jogi alapokon az arányosság lényege úgy foglalható össze, hogy a titkos információgyűjtés végrehajtása nem valósíthat meg súlyosabb alapjog sérelmet, mint az intézkedéssel védendő nemzetbiztonsági vagy bűnüldözői érdek”³⁵⁶, továbbá „nem elegendő a törvényben meghatározott eszközök kiválasztásakor az arányosságot mérlegelni, az alkalmazás megvalósítandó formájának meghatározásakor is figyelembe kell venni.”³⁵⁷
- célhoz kötöttség: „a nemzetközi és nemzeti jogszabályokban lefektetett védendő értékeket tekinthetjük általános célnak, míg a szolgálatok a napi titkos felderítő tevékenység során konkrét műveleti célok mentén tevékenykednek, ahol az általános cél az a keret, amelyből a konkrét cél nem lóghat ki”³⁵⁸ és „a készletező adatgyűjtés a szükségesség és az arányosság alapelveinek megsértése mellett a célhoz kötöttség követelményeinek sem felel meg”.³⁵⁹
- ellenőrzöttség: „A hadtudomány egyes képviselői szerint az ellenőrzöttség a titkos információgyűjtés napi műveleti teendőit meghatározó alapelv, amely a szolgálatok által valamely forrásból beszerzett információinak és a források megfelelőségének és valóságtartalmának a kimutatását jelenti... A jogtudományi megközelítés nem a megszerzett információk, hanem a titkos felderítési és a titkos információgyűjtési eljárások jogszerűségi ellenőrzését helyezi előtérbe.”³⁶⁰
- titkosság: „A konspiráció azt jelenti, hogy a titkos felderítést folytató szervezet tevékenysége az illetéktelenek elől elrejtve kerül megtervezésre, előkészítésre és végrehajtásra”.³⁶¹

³⁵⁶ SOLTÍ (2017) 175. oldal

³⁵⁷ SOLTÍ (2017) 176. oldal

³⁵⁸ SOLTÍ (2017) 180. oldal

³⁵⁹ SOLTÍ (2017) 185. oldal

³⁶⁰ SOLTÍ (2017) 185. oldal

³⁶¹ SOLTÍ (2017) 194. oldal

ELSŐDLEGES ALAPELV						
	Törvényesség	Szükségesség	Arányosság	Ellenőrzöttség	Célhoz kötöttség	Titkosság
SZAKMAI MINIMUM	Visszaélés tilalma	Szigorú szükségesség	Felhasznált eszköz és módszer alkalmassága	Engedélyhez kötöttség	Célszerűség	Belső konspiráció
	Független fórum előtti jogorvoslat	Készletező adatgyűjtés tilalma	Készletező adatgyűjtés tilalma	Dokumentáltság	Készletező adatgyűjtés tilalma	Külső konspiráció
	Előre láthatóság	Elégesség	Humánus	Személyes adat követhetősége	Tervszerűség	Források védelme
	Normavilágosság			Egyéni felelősség		Információgyűjtő rendszerek védelme
	Kiszámíthatóság			Információ több forrásból történő ellenőrzése		
	Szűken értelmezés			Forrásellenőrzés		

2. táblázat. Az Elsődleges Alapelvek és a Szakmai Minimumok³⁶²

Az ismertetett elsődleges alapelvek a nemzeti és nemzetközi jogi álláspontokból kimutatható, tipikusan a szabályozási környezetet érintő követelmények, míg a szakmai minimumok az ezekkel összhangban levő, a nemzetbiztonság területét érintő kutatások eredményeként a hivatásbeli szabályokat implementáló alapelvek. Az egyes eszközök és módszerek a következőkben ezen elsődleges alapelvek és szakmai minimumok szempontjából is elemzésre kerülnek azzal, hogy természetesen valamennyinek érvényesnek kell lennie a titkos információgyűjtés teljes spektrumában, azonban mindegyiknél az alapjogkorlátozás szempontjából sarkalatos pontok kerülnek kiemelésre.

Külön kiemelendő mindegyik titkos információgyűjtési módszernél, hogy azok nem kizárólag a nemzetbiztonsági intézkedéssel érintett személy tulajdonában lévő, hanem minden olyan helyre és eszközre kiterjeszthetők, amelyekről alaposan feltehető, hogy a használatában állnak. Természetesen amennyiben az eszközalkalmazás során az derül ki, hogy az eszközt nem a célszemély használja, akkor az eszközalkalmazást be kell szüntetni, a keletkezett adatokat pedig meg kell semmisíteni.

³⁶² SOLTI (2017) 197. oldal

5.1. Külső engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés

A demokratikus berendezkedésű államokhoz és ezzel együtt az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatához hasonlóan a külső engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés magyar szabályozása is ugyanazon eszközök és módszerek alkalmazására ad felhatalmazást a hazai nemzetbiztonsági szolgálatok részére, mint amilyeneket a nemzetközi gyakorlatban láthatunk. E csoportosításban a külső engedélyhez nem kötött információgyűjtés alatt azon eszközök és módszerek alkalmazását értjük, amelyek bevezetéséhez nem szükséges a nemzetbiztonsági szolgálaton kívüli szervezettől engedély, azokat – a tipikusan irányítói jogkörbe utalt kiadmányozáshoz kötött – belső eljárásrendi szabályozóban meghatározott szintű vezető rendelheti el vagy hagyhatja jóvá. Az általánosan elterjedt indokolás szerint az e kategóriába tartozó eszközök alkalmazása nem jár az alapvető jogok olyan mértékű korlátozásával, amely szükségessé tenné olyan garanciális szabály bevezetését, amelyet a külső engedélyhez kötött eszközök és módszerek esetében láthatunk, és amelyek hazai viszonylatban az igazságügyekért felelős miniszter vagy a bíró előzetes engedélyéhez kötöttek.

A nemzetbiztonsági alapelvek szempontjából a nemzetbiztonsági szolgálaton belüli jóváhagyás miatt általánosságban az ellenőrzöttség követelménye emelendő ki a külső engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés tekintetében. Az alapvető jogokat sértő és sok esetben korlátozó eszközökkel és módszerekkel kapcsolatban a titkosság miatt hagyományos jogorvoslatra nincs lehetőség. Az EJEB álláspontja szerint megoldást jelenthet a tevékenység részletes szabályozása, amely ugyanakkor a gyakorlatban minősített miniszteri utasítás formájában történik meg, így az nem megismerhető a szélesebb társadalom és az érintett részéről. A megfelelő (külső) ellenőrzés biztosítása érdekében a jogszabály egyrészről a parlament Nemzetbiztonsági Bizottságát ruhazza fel olyan jogkörökkel, amelyek által egyedi ügyekbe betekinthez,³⁶³ másrészt az irányító minisztert, aki ezen felül célszerűségi és eredményességi ellenőrzést is folytathat.³⁶⁴

Mindezek mellett természetesen a nemzetbiztonsági szolgálatokon belüli, általános vezetői- és egyéb szabályozók alapján létrehozott ellenőrzést folytató szervezeti elemek hatáskörébe tartozó felügyeleti feladatok végzése szükséges. Mindehhez kapcsolódóan az elsődleges alapelvek mellett az ellenőrzöttséghez, mint szakmai minimum a dokumentáltság kapcsolható, amely biztosítja az

³⁶³ Nbtv. 15 § (2) bekezdés

³⁶⁴ Nbtv. 11. § (2) bekezdés f) és g) pontok

ellenőrzés végrehajthatóságát és az egyéni felelősség, amely az esetleges jogsértés szankcionálását és teljes körű feltárását eredményezi.³⁶⁵

A nemzetbiztonsági érdekből alkalmazható külső engedélyhez nem kötött eszközök és módszerek az Nbtv. 54. §-ában kerültek megjelenítésre:

- a) felvilágosítás kérése,
- b) a nemzetbiztonsági jelleg leplezésével történő információgyűjtés,
- c) titkos kapcsolat létesítése magánszeméllyel,
- d) információgyűjtést elősegítő információs rendszerek létrehozása és alkalmazása,
- e) sérülést vagy egészségkárosodást nem okozó csapda alkalmazása,
- f) meghatározott célból fedőokmány készítése és alkalmazása,
- g) fedőintézmény létrehozása és fenntartása,
- h) a feladat által érintett személy, valamint az azzal kapcsolatba hozható lakás, egyéb helyiség, bekerített hely, továbbá nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló hely, illetve jármű titokban történő megfigyelése, a történetekről információk gyűjtése, valamint az észleltektől technikai eszközzel történő rögzítése,
- i) beszélgetés lehallgatása és rögzítése (olyan esetkörben, amely nem tartozik a külső engedélyhez kötött eszközök alkalmazásának hatálya alá),

³⁶⁵ A dokumentáltságról, egyéni felelősségről és a további szakmai minimumokról lásd még: TÓTH Csaba Mihály: *A titkos információgyűjtés és a személyiségi jogok*. In.: DOBÁK Imre (szerk.): *A nemzetbiztonság általános elmélete*. Nemzeti Közszerzői Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2014., 221-236. oldal

- j) elektronikus hírközlési eszközön vagy információs rendszeren folytatott kommunikáció tényének a megállapításához, az elektronikus hírközlési eszköz vagy információs rendszer azonosításához, hollétének megállapításához szükséges adatok megszerzése, amely kiegészül az Nbtv. 55. §-ában megjelenített büntetlenségi megállapodás megkötésével.³⁶⁶

A tizenegy különböző eszköz és módszer részletesebb kifejtésére a következő alpontokban kerül sor, amely szükséges ahhoz, hogy azok alapjogkorlátozási mélysége meghatározható és egymással összehasonlítható legyen.

5.1.1. Felvilágosítás kérése³⁶⁷

A Nemzetbiztonsági szolgálat felvilágosítást kérhet bármely adatkezelést végző szervezettől vagy személytől, ami abban különbözik a nyílt adatszerzési módzatok között ismertetett adatkezelést végző szerv adatszolgáltatásától, hogy az érintett tudta nélkül – titkosan, minősített adatot keletkeztető módon – kerül végrehajtásra. A módszer rendkívül széles adatkör megismerésére ad felhatalmazást, mivel – a későbbiekben külön pontba szedett és kifejtett metaadatok megszerzésén kívül – minden adatkezelő szervezetre kiterjed, az egyéntől az állami szervezetekig.

A felvilágosítás a gyakorlatban megnyilvánulhat adatok, adattöredékek vagy információk átadásának formájában. A jogszabályi követelményeknek e módszer alkalmazása során is maradéktalanul meg kell felelni, tehát nem kérhető olyan felvilágosítás, amelynek a nemzetbiztonsági szolgálat számára tudomására jutása várhatóan nem segíti elő a műveleti tevékenység sikeres végrehajtását, így az arányosság elsődleges alapelvén belül a szakmai minimumok közül az alkalmasságnak is teljesülnie kell a módszer tekintetében. A készletező adatgyűjtés tilalma a fel nem használt vagy a felhasznált, de már nem releváns adatok vonatkozásában kiemelendő és alapjogvédelmi szempontból kiemelt

³⁶⁶ E módszer ugyan, ahogyan a későbbiekben látni fogjuk, ügyészi engedélyhez – tehát külső személyhez – kötött, azonban a törvény is és a szakma is a külső engedélyhez nem kötött módszerek közé sorolja, mivel alapvető jog korlátozása általában nem történik. A kategorizálás helyességét véleményem szerint alátámasztja az, ha a *külső engedélyt* nem a nemzetbiztonsági szolgálaton, hanem a végrehajtó hatalmi ágon kívüli szervezetként értelmezzük. Mindez jobban visszaadná az Emberi Jogok Európai Bírósága által alkalmazott azon elvet, amely szerint független – más hatalmi ág általi – kontroll szükséges az alapvető jogokat mélységében érintő intézkedések bevezetése esetében. Logikai ellentmondás ugyanakkor látszik e kategorizálásban, hiszen a magyar jogrendben a külső engedélyezések csupán egy része történik más hatalmi ág által (bírói engedély), azonban más része éppen – bár a nemzetbiztonsági szolgálatokon kívül, sőt az azok irányításában részt nem vevő szervezeteknél – a végrehajtó hatalmi ág képviselője által történik (igazságügyért felelős minisztérium).

³⁶⁷ Nbtv. 54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok
a) felvilágosítást kérhetnek

feladatokat generál a nemzetbiztonsági szolgálatok részére az adattörlésen keresztül.

A felvilágosítás kérése a rendkívül széles adatkör miatt az alapvető jogok széles körét érintheti, különösen a személyes- és különleges személyes adatokhoz fűződő jogok tekintetében. A nemzetbiztonsági szolgálatok a felvilágosítás kérése során – törvényi előírásoknak megfelelően – tájékoztatják a megkeresett szervezetet arról, hogy az érintett részére nem adhatnak tájékoztatást, továbbá rendelkeznek az adatkérés más részére történő hozzáférhetővé tételéről, amellyel biztosítható a titkos információgyűjtés *titkos* minősége. A módszer alkalmazása – a többi titkos információgyűjtési eszközhöz és módszerhez viszonyítva – több ok miatt is csekélyebb jogkorlátozással jár. Egyrészt a megismerni kívánt adatok kezeléséhez az érintett már korábban hozzájárult, vagy arra eleve törvény kötelezi, így azt valamely szervezet legalább helyi – de általában online – adatbázisban már tárolja. Másrészt ezek tipizálhatóan az érintett olyan személyes körülményeire vonatkoznak, amelyek azonosításához szükségesek – pl. születési hely, idő, stb. –, vagy életvitelének olyan nyílt részéhez, amely más módszerek – az alapvető jog korlátozás szempontjából súlyosabb jogsérelmet okozó! – alkalmazásával lennének megszerezhetők (pl. a banki adatok tekintetében megállapíthatók a vásárlási szokások, amelyek a megfigyelés alkalmazásával is, viszont egyrészt súlyosabb jogsérelmet okoznánk, másrészt több energiát kellene befektetnünk, tehát nem volna arányos az eszközalkalmazás). Összességében megállapítható, hogy a felvilágosítás kérésének alkalmazásakor – figyelembe véve a hozzáférhetővé tett adatkört – a *személyes adatok védelméhez fűződő alapvető jog sérül*.

5.1.2. A nemzetbiztonsági jelleg leplezésével történő információgyűjtés³⁶⁸

A nemzetbiztonsági jelleg leplezésével folytatott információgyűjtési módszer a fogalomból kiindulva meghatározható akként, hogy a nemzetbiztonsági szolgálat általi végrehajtás elfedése prioritást élvez, míg a tevékenység tényének megismerése nem okoz érdeksérelmet. Tipikus példája ennek a konspirált környezettanulmány végrehajtása, amely során a lakókörnyezet, az azon belüli szomszédi viszonyok, látogatók, életvitel kerül felderítésre olyan fedéssel, amely nem kelti fel sem a célszemély sem az ottlakók figyelmét. A nemzetbiztonsági jelleg leplezése mellett az érintettől olyan információk gyűjthetők, amelyek kezeléséhez nem járult hozzá sehol (pl. gyermekeihez, szomszédaihoz való viszonya), ezért a felvilágosítás kéréséhez képest mindenképpen mélyebb alapjogsérellemmel jár.

³⁶⁸ Nbtv. 54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok
b) a nemzetbiztonsági jelleg leplezésével információt gyűjthetnek

E jelentősebb alapjogsérelem miatt fokozottan kell érvényesíteni a szükségesség és az arányosság alapelvét, amelyekben belül az eszköz alkalmassága és a készletező adatgyűjtés tilalma, mint szakmai minimumok emelendők ki, amelyekben felül a tevékenység titkosságának megőrzése érdekében a külső konspiráció jelentősége megnő. A módszer alkalmazása során elképzelhető az a helyzet is, hogy a nemzetbiztonsági szolgálat munkatársa a későbbiekben bemutatásra kerülő fedőokmányt alkalmaz. Ez esetben a nemzetbiztonsági jelleget például azzal leplezi, hogy más szervezet munkatársának adja ki magát, ami azt is maga után vonja, hogy az állampolgár e szervezet céljaival, funkciójával és feladataival azonosítja a kérdezőt, ezáltal ennek megfelelő válaszokat ad.

A nemzetbiztonsági jelleg leplezésével végrehajtott információgyűjtés alkalmazása során *a magánszférát érintő szinte valamennyi alapvető jog sérülhet, nevezetesen a magán- és családi élet, a magántitok, az otthon, és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához, továbbá személyes adatok védelméhez fűződő jog.*

5.1.3. Titkos kapcsolatok³⁶⁹

A titkos kapcsolat a nemzetbiztonsági érdek védelme és érvényesítése céljából magánszeméllyel létesített munkakapcsolat módszere, amelynek alapfeltétele – az alkalmasság követelményéből adódóan – az egyén nemzetbiztonsági jellegű információkhoz való hozzáférése és az együttműködés tudatos, saját elhatározáson alapuló vállalása. A célhoz kötöttség miatt a titkos kapcsolat konkrét, előre meghatározható információk vagy adatkör felderítése érdekében létesíthető, így e titkos információgyűjtési módszer esetében sem törvényes a készletező jellegű adatgyűjtés alkalmazása. A titkos kapcsolatok létesítése tekintetében a jogszabályok nem tartalmazzak a személyi kört érintő korlátozó szabályokat, azonban szakmai és jogi szempontból is szükséges kerülni a hatalmi ágakon átnyúló alkalmazást, mivel nem ingatható meg az állami intézményekbe vetett közbizalom, így alapvetően a bíróság, az ügyészség és az Országgyűlés tekintetében korlátozottnak kell tekinteni a tevékenységet. Az elhárítás oldaláról a titkos kapcsolat nemzetbiztonsági jellegű információkhoz való hozzáférése az elhárítani kívánt veszélyre vagy a felderítendő bűncselekményre vonatkozó olyan adatok birtoklását vagy azok megszerzésének lehetőségét jelentik, amelyek a nemzetbiztonsági érdek védelmét és érvényesítését biztosítják.

A hírszerzés tekintetében értelmezhető hozzáférés a nemzetbiztonsági szolgálat hírigényébe tartozó adatok birtoklását vagy azok megszerzésének lehetőségét foglalja magában, ami a nemzetbiztonsági érdek védelmét és érvényesítését biztosítja. A hírszerzésnél titkos kapcsolatok tekintetében is fontos kiemelni, hogy bármely személy amennyiben olyan információkat derít fel, amely

³⁶⁹ Nbtv. 54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok
c) titkos kapcsolatot létesíthetnek magánszeméllyel

idegen állam adatkezelésében áll, bűncselekményt követ el a célországban, amely elérheti akár a minősített adattal való visszaélés vagy a kémkedés határát is. A titkos kapcsolatok alkalmazása a titkos információgyűjtéssel érintett személy – vagy állam – legkülönbözőbb alapvető jogait – érdekeit – sértheti, mivel a nemzetbiztonsági szolgálatok nyilvánvalóan olyan személyt kívánnak rábírní a titkos együttműködésre, aki mélységi ismeretekkel rendelkezik célszemélyük, célobjektumuk körülményeit illetően, ezáltal a legkevésbé nyilvánossá tett információkat tudják megszerezni. Ezzel az érintett személy legbelsőbb magánéleti titkai is megismerhetővé válnak, amelyek kizárólag egy szűk körre vonatkoznak és amelyeket eredetileg csakis ők ismerhettek meg.

A szakmai minimumokon belül első helyen kell említeni a titkosság fogalmkörébe tartozó belső konspirációt, amely a titkos kapcsolat személyének védelmét hivatott szavatolni. A titkos kapcsolatok létesítése módszerének alkalmazása során különös súllyal kell figyelembe venni a szükségesség és arányosság alapelvét, azokon belül is a szigorú szükségességet – kell-e titkos kapcsolatot bevonni a feladatba, vagy az információ enyhébb jogkorlátozást okozó módszerrel is felderíthető –, továbbá az alkalmasságot – meg tudja-e szerezni az információt – és a készletező adatgyűjtés tilalmát a nemzetbiztonsági célra fel nem használható adatok tekintetében.

A titkos kapcsolatok alkalmazása során *a magánszférát érintő szinte valamennyi alapvető jog sérülhet, nevezetesen a magán- és családi élet, a magántitok, az otthon, és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához, valamint a személyes adatok védelméhez fűződő jog.*

5.1.4. Információs rendszerek³⁷⁰

A megszerzett adatok strukturált tárolása és feldolgozása céljából létrehozott információs rendszerek alkalmazásának módszere a nemzetbiztonsági érdek védelmének és érvényesítésének alapja, amely a célhoz kötöttségi követelményből kifolyólag kizárólag a felhasználásra alkalmas információkat tartalmazhatja.

A készletező jellegű információgyűjtés és tárolás tilalma miatt – mint szakmai minimumkövetelmény – a nem releváns és a már nem használható adatokat törölni szükséges, ugyanakkor figyelemmel kell lenni a megfelelő dokumentáltságra és a személyes adatok követhetőségére éppúgy, mint az ezekkel összefüggésben meglévő egyéni felelősségre is. Az információs rendszerek alkalmazása során a tevékenység titkosságának megőrzése érdekében a belső konspirációt a megfelelő jogosultsági szintek kiosztásával kell biztosítani. A gyakorlatot tekintve, információs rendszer hozható létre a nemzetbiztonsági szolgálatok

³⁷⁰ Nbtv. 54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok d) az információgyűjtést elősegítő információs rendszereket hozhatnak létre és alkalmazhatnak

tevékenységének végrehajtásához például terrorizmussal gyanúsítható személyek, szervezett bűnözői csoportok, hírszerző tevékenységet végzők listájának összeállításához, ezek együttműködő szervezetek részére történő továbbításához, továbbá minden olyan – a nemzetbiztonsági szolgálat illetékességi- és hatáskörébe tartozó – esetkörben, amelyek feldolgozása ilyen módon célszerű és más törvényi korlátozó tényező nem áll fent.

Az információs rendszerek létrehozása és alkalmazása *a magánszférát érintő alapvető jogok közül a személyes adatok védelméhez fűződő jogot korlátozhatja*, amennyiben ilyen adatok kerülnek benne tárolásra.

5.1.5. Csapda³⁷¹

A különböző, egészségkárosodást nem okozó csapda eszközök és módszerek – úgymint fizikai, vegyi, elektronikai és információs – alkalmazása a nemzetbiztonsági szolgálatok hatáskörébe utalt cselekmények illetékességi területükön történő információgyűjtési módszere. Csapda létesítése a konkrét információgyűjtésen kívül történhet bűncselekménnyel kapcsolatos bizonyítékok megszerzésére és az azt elkövető személyek azonosítására. A hírszerzési és az operatív célú elhárító csapdákkal ellentétben a nyílt büntetőeljárásban történő későbbi felhasználás céljából alkalmazott módszer esetében a hitelesített eszközökkel való végrehajtás kulcsfontosságú.

A csapdák esetében a célhoz kötöttség alapelvein belül a tervszerűség szakmai minimumkövetelménye mellett a külső konspirációt, mint az eszköz nemzetbiztonsági jellegének leplezését vagy teljes elfedését kell figyelembe venni.

A csapda szélsőséges esetben lehet alkalmas *a magánszférát érintő alapvető jogok korlátozásához, úgymint a jó hírnév tiszteletben tartásához fűződő jog rombolásához, amennyiben arról mások is tudomást szereznek.*

5.1.6. Fedőokmány³⁷²

A fedőokmányok a valós személyazonosság elfedésére vagy valamilyen képzettség, jogosultság – pl. hatósági – igazolására szolgáló titkos információgyűjtési eszközök. A valóságtól részben vagy egészében eltérő adatokat tartalmazó okmányok a nemzetbiztonsági jelleg leplezése és az

³⁷¹ Nbtv. 54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok e) sérülést vagy egészségkárosodást nem okozó csapdát alkalmazhatnak

³⁷² Nbtv. 54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok f) a saját személyi állományuk és a velük együttműködő természetes személyek védelmére, valamint a nemzetbiztonsági jelleg leplezésére fedőokmányt készíthetnek és használhatnak fel

együttműködő természetes személy védelme érdekében használhatók. A fedőokmányok felhasználásuk esetén sem jogosítják fel a műveleti szervezeteket olyan intézkedések bevezetésére, amelyekre egyébként a rájuk vonatkozó törvényben ne lenne felhatalmazásuk (pl. a nemzetbiztonsági szolgálat tagja hiába alkalmaz rendőri fedőokmányt, nem állíthat elő családon belüli erőszakon tetten ért elkövetőt, mert a bűncselekmény nem tartozik hatáskörbe). Az együttműködő természetes személy fedőokmánnyal való ellátása esetén különös hangsúlyt kell helyezni a felkészítésre, mivel a nemzetbiztonsági szolgálatok személyi állományával szemben nem rendelkeznek kiképzéssel.

A fedőokmányok önmagukban direkt módon *alapvető jogot nem korlátoznak, azokat a többi módszer alkalmazásának támogatására alkalmazzák*. Mindezek miatt az eszköz esetében a törvényesség és az ellenőrzöttség alapelveihez kapcsolható követelmények, úgymint a visszaélés tilalma és a dokumentáltság, valamint az egyéni felelősség kerülnek előtérbe. A fedőokmányok alkalmazása a titkosság alapelveinek és a külső konspiráció szakmai minimuma teljesítésének eszközeként is felfogható.

5.1.7. Fedőintézmény³⁷³

A fedőintézmény alkalmazásának célja a nemzetbiztonsági feladatok ellátásához és az információszerzéshez szükséges környezet, eszközrendszer megteremtése. A fedőintézmények létrehozása és működtetése a fedőintézmény típusának megfelelő jogszabályok maradéktalan betartásával történhet egy megkötéssel, fedőintézményként költségvetési szerv nem hozható létre.

A fedőintézmények – hasonlóan a fedőokmányokhoz – önmagukban *nem okoznak direkt alapjogsérelmet*, így e módszer alkalmazása során is a törvényesség és az ellenőrzöttség, valamint a visszaélés tilalma, a dokumentáltság és az egyéni felelősség kerülnek előtérbe.

5.1.8. Figyelés³⁷⁴

A külső engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés szerinti figyelés módszere kizárólag azon, nyilvánosság számára nyitva álló helyekre értendő, amelyek látogatása esetén az érintett számolhat vele, hogy mozgását, cselekedeteit más személyek is észlelhetik. Más megközelítésben külső engedélyhez nem kötött figyelés alkalmazható a nem magánlakásnak minősülő helyszíneken. A figyeléssel

³⁷³ Nbtv. 54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok g) fedőintézményt hozhatnak létre és tarthatnak fenn

³⁷⁴ Nbtv. 54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok h) a feladataik által érintett személyt, valamint azzal kapcsolatba hozható helyiséget, épületet és más objektumot, terep- és útvonalszakaszt, járművet, eseményt megfigyelhetik, az észlelteket technikai eszközzel rögzíthetik

érintett személy nyilvános helyen végzett tevékenysége tekintetében az alapvető jogok korlátozásának jelentősebb mértéke nyilvánulhat meg a tekintetben, hogy általában senkinek sem kell számolnia azzal, hogy őt akár huzamosabb ideig bárki is figyeli. Ez a fajta műveleti tevékenység magában foglalhatja azt is, hogy a célszemélynek a magánélethez és adott esetben a kapcsolattartáshoz fűződő joga sérül azzal, hogy kapcsolatairól, azok minőségéről mélységi információk jutnak a nemzetbiztonsági szolgálat tudomására.

A figyelés a magánszférát érintő alapvető jogok korlátozásához vezethet, ezek közül is a magánélethez, a magántitokhoz és a kapcsolattartáshoz fűződő jogok tiszteletben tartását érinthetik legmélyebben.

A fentiek miatt a szükségesség alapelvén belül a szigorú szükségességnek, míg az arányosság alapelvén belül a módszer alkalmassága szakmai minimumkövetelményeinek kell elsősorban megfelelni. A titkosságon belül természetesnek mondható a külső konspiráció biztosítása is, amely nem kizárólag a célszemély, hanem a figyelés esetében a tipikusan nagyobb létszámban jelen lévő civil lakosság előtti konspirációt is magában foglalja.

5.1.9. Nyilvános helyen történt beszélgetés lehallgatása³⁷⁵

A szabályozás a figyeléshez szorosan kapcsolódó, nyilvános helyen történt beszélgetés lehallgatásának módszere esetében is világos iránymutatást tartalmaz arra vonatkozóan, hogy amennyiben az magánlakásban történik, akkor külső engedély szükséges a végrehajtáshoz. A nyilvános helyen folytatott beszélgetés lehallgatása esetében is sérülnek ugyanazon alapvető jogok, mint a figyelés esetében, ami a kapcsolattartás során elhangzottak megismerése révén még mélyebb alapjogkorlátozásként realizálódik. Amennyiben a beszélgetés családtagokkal folyik, akkor a családi élet tiszteletben tartásához fűződő jog is sérül.

A beszélgetés tényleges tartalmának megismerése során olyan információk is elhangozhatnak, amelyek más körülmények között nem jutnának a nemzetbiztonsági szolgálat tudomására, így az információs önrendelkezésről szóló törvényben nevesített adatok sérelme miatt a személyes adatok védelméhez fűződő jog is sérülhet.

A nyilvános helyen folytatott beszélgetés lehallgatásakor *a magánszférát érintő szinte valamennyi alapvető jog sérülhet, nevezetesen a magán- és családi élet, a magántitok, továbbá a kapcsolattartás tiszteletben tartásához, valamint a személyes adatok védelméhez fűződő jog.* Mindezekért a figyelésnél látott

³⁷⁵ Nbtv. 54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok i) az 56. §-ban foglaltakon kívül beszélgetést lehallgathatnak, az észlelteket technikai eszközökkel rögzíthetik

alapelvek és szakmai minimumok e módszer esetében is azonosak azzal, hogy a készletező adatgyűjtés tilalmát a beszélgetések tartalma tekintetében szigorúan érvényesíteni kell.

5.1.10. Metaadatok megszerzése³⁷⁶

A szabályozás szerinti megfogalmazás egyszerűsítése alapján a metaadatok megszerzésének módszere az e rendszerekből megszerezhető és az elektronikus hírközlésről szóló törvény hatálya alá tartozó, valamint az abban nevesített adatok felderítését jelenti. A módszer alkalmas – a törvényi korlátokat figyelembe véve is – arra, hogy az intézkedéssel érintett személy kapcsolati körét, tartózkodási helyét és szokásait megismerhetővé tegye. Ezzel a magánszférába történő beavatkozás megvalósul, amellyel egyidejűleg az alapvető jogok korlátozása is. Azon eseteket kivéve, amikor a külső engedélyhez kötött módszerek szabályozása alkalmazandó, e titkos információgyűjtési módszer alkalmazható.

A metaadatok megszerzése a magánszférát érintő több alapvető jog korlátozását vonja maga után, ezek közül is a magán- és családi élet, a magántitok, továbbá a kapcsolattartás tiszteletben tartásához, valamint a személyes adatok védelméhez fűződő jogot.

Az érintett alapjogi kör miatt az alapelvek közül a szükségességet és az arányosságot, azokon belül a készletező adatgyűjtés tilalmát és a módszer alkalmasságát kell elsősorban szem előtt tartani. Mindezek mellett megjelenik az ellenőrzöttség, a dokumentáltság és az egyéni felelősség követelménye is, mivel a megszerzett adatok illetéktelen felhasználása a jó hírnévhez fűződő alapjogot korlátozná amellet, hogy a külső konspiráció is sérülne.

5.1.11. Büntetlenségi megállapodás³⁷⁷

A nemzetbiztonsági szolgálatok által alkalmazható büntetlenségi megállapodás módszerének lényege, hogy az érintett magánszemély előzetesen(!) felhatalmazásra kerül bizonyos büntetendő cselekmények elkövetésére abból a célból, hogy a nemzetbiztonsági érdek védelme biztosított legyen, vagy

³⁷⁶ Nbtv. 54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok j) elektronikus hírközlési eszközön vagy információs rendszeren folytatott kommunikáció tényének a megállapításához, az elektronikus hírközlési eszköz vagy információs rendszer azonosításához, illetve hollétének megállapításához szükséges adatokat megszerezhetik.

³⁷⁷ Nbtv. 55. § (1) A nemzetbiztonsági szolgálatok a legfőbb ügyész által kijelölt ügyész előzetes jóváhagyásával a nyomozás megtagadásának vagy megszüntetésének kilátásba helyezésével információs szolgáltatásban állapodhatnak meg bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható személlyel, ha az érintett személlyel történő együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági érdek jelentősebb, mint az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződő érdek.

együttműködésének ellentételezésére a vele szemben folytatott büntetőeljárás megszüntetésre kerül. Fontos törvényi korlát, hogy emberi élet szándékos kioltására, vagy maradandó fogyatékoság okozására irányuló bűncselekmény esetében büntetlenségi megállapodás nem köthető. A büntetlenségi megállapodás esetében tehát az állam büntetőjogi igényeinek érvényesítéséhez fűződő érdek szembeállításra kerül a nemzetbiztonsági érdekekkel, amelyhez a vádhatóságot képviselő ügyész előzetes jóváhagyása szükséges, aki az állam nevében lemond a büntetés kezdeményezéséről. Bár az állam büntetőjogi igényeinek érvényesítéséhez fűződő érdek és a nemzetbiztonsági érdek alapvetően különmeműek, összevethetőségük alapját mégis az adja, hogy mindkettő az alkotmányos értékek védelméből eredeztethető. A rendvédelmi szervek által alkalmazott – a büntetőeljárásról szóló törvényben szabályozott – hasonló módszer esetében ugyanakkor bűncselekmény áll szemben bűnüldözési érdekekkel, amely során a súlyosabb bűncselekmény felderítéséhez fűződő érdek jelentősebb a kisebb súlyú bűncselekményhez fűződő büntetőjogi igény érvényesítésénél.

A büntetlenségi megállapodás *direkt módon nem korlátoz alapvető jogot*, azonban a *tisztességes eljáráshoz való jog* akkor sérülhet, ha a nemzetbiztonsági szolgálat által kötött büntetlenségi megállapodás keretében károkozás történik, mivel a károkozással összefüggésben lefolytatott polgári peres eljárás során az államot az igazságügyért felelős miniszter képviseli és így a sértettnek nincs lehetősége a valódi károkozóval szemben érvényesíteni igényét. A büntetlenségi megállapodás tárgyát képező bűncselekmény elkövetésével további alapjogkorlátozás valósulhat meg az állam részéről azzal, hogy ennek elkövetésére a vádhatóságon keresztül felhatalmazást ad. Ilyen formában indirekt módon az alapvető jogok széles skálájának korlátozása következhet be. A közvetlenül nem kimutatható hatás miatt a büntetlenségi megállapodás alapjogkorlátozást nem okozó módszerként azonosítható azzal, hogy hatásait kizárólag egyedi ügyek tekintetében lehetséges vizsgálni, általánosságban nem.

5.2. Külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés

A külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés elnevezés alatt azon eszközök és módszerek alkalmazását értjük, amelyek alkalmazását jogszabály a nemzetbiztonsági szervezeten kívüli személy előzetes engedélyéhez köti. E személy – a tényleges nemzetbiztonsági érdek függvényében – az igazságügyért felelős miniszter vagy az erre kijelölt bíró.

A nemzetbiztonsági érdekből alkalmazható külső engedélyhez kötött eszközök és módszerek az Nbtv. 56. §-ában kerültek szabályozásra, amelyek a következők:

- lakás átkutatása, az észlelteket rögzítése,
- lakás megfigyelése, az észlelteket rögzítése,
- küldemény ellenőrzése, az észlelteket rögzítése,
- az elektronikus kommunikáció tartalmának megismerése és rögzítése,
- információs rendszerben kezelt adat megismerése és rögzítése.

A külső engedélyhez kötött eszközök és módszerek alkalmazásával megszerezhető információk és a korlátozott alapjogok jelentős tartalmi hasonlósága miatt az alapelvek és a szakmai minimumok tekintetében összefoglalóan elmondható, hogy azokkal összefüggésben az ellenőrzöttség általános érvénye nevesíthető, amelyen belül a szigorú dokumentáltság és egyéni felelősség dominál. A módszerek jelentős alapjogkorlátozó jellege és a legbensőbb – akár családi életet érintő – konkrét információk nemzetbiztonsági szolgálat részére történő tudomására jutása miatt különös figyelemmel kell lenni a készletező adatgyűjtés tilalmára és a szükségtelen, vagy nem felhasználható, nem illetékességbe és hatáskörbe tartozó adatok megsemmisítésére. A független fórum előtti jogorvoslat a tevékenység titkossága miatt sérül, amelyre a korábban ismertetettek szerint a magyar szabályozás a részletes és szigorú eljárási szabályok alkalmazásával reagál, míg egyes külföldi államok az utólagos értesítéssel, vagy utólagos, független testület által végrehajtott felügyeleti eljárással.

A külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés során nem kerül külön elemzésre a levéltitokhoz való jog, amelynek megsértését a büntetőjog ugyan külön kezeli, azonban azt a magán- és családi élet, valamint a kapcsolattartás tiszteletben tartásához és a magántitokhoz való jog részeként vizsgálom.

5.2.1. Lakás átkutatása³⁷⁸

A lakás³⁷⁹ átkutatása magában foglalja a lakásban található valamennyi tárgy, dokumentum megismerését és technikai eszközökkel történő rögzítését, továbbá a lakás megfigyeléséhez – amennyiben erre sor kerül és a szükséges engedély a nemzetbiztonsági szolgálat birtokában van – a szükséges eszközök telepítését. A

³⁷⁸ Nbtv. 56. § A nemzetbiztonsági szolgálatok külső engedély alapján

a) lakást titokban átkutathatnak, az észlelteket technikai eszközökkel rögzíthetik

³⁷⁹ A hatályos jogi szabályozás alapján magánlakásnak minősül a nyilvános és a közönség részére nyitva álló helyen kívül minden egyéb helyiség (ilyenek a lakás, az iroda, a jármű, a tárolóhelyiség, a bérelt széf stb.)

lakás – fogalmi meghatározásából következően – olyan védettnek tekinthető helyiségek, amelyekben az egyén joggal bízik abban, hogy személyes adatai és magán-, valamint üzleti titkai mások elől biztonságban vannak, így nem jutnak olyanok tudomására, akiket ő erre nem hatalmazott fel.

Ezek alapján a lakás átkutatása a *magánszférát érintő szinte valamennyi jogot korlátozza, úgymint a magánélet, a magántitok, a családi élet, az otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához, továbbá a személyes adatok védelméhez kapcsolódó jogot*. A szakmai minimumok közül kiemelem a külső konspirációt, amely a tevékenység teljes elfedésével vagy a kutatás nemzetbiztonsági jellegének leplezésével biztosítható, így garantálva a titkosság alapelvének érvényesülését.

5.2.2. Lakásban történtek megfigyelése³⁸⁰

A lakás megfigyelése, amely magában foglalja a lakásban történtek figyelemmel kísérését, továbbá ezek rögzítését is, a lakás átkutatásánál már látott módon az érintett legbelsőbb magánszférájába tartozó információkhoz enged hozzáférést.

Ezek alapján a lakás megfigyelése a *magánszférát érintő szinte valamennyi jogot korlátozza, úgymint a magánélet, a magántitok, a családi élet, az otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához, továbbá a személyes adatok védelméhez kapcsolódó jogot*.

5.2.3. Küldemény ellenőrzése³⁸¹

A titkos információgyűjtéssel érintett személy postai vagy egyéb zárt, de személyéhez köthető küldeményei tartalmának megismerése az érintett személy magánszférájának mélységi megismerését teszi lehetővé, mivel a magántitok részét képező magánlevelezés olyan adatokat tartalmaz, amelyek birtokában a nemzetbiztonsági szolgálatok a célszemély kapcsolatainak minőségéről, mennyiségéről és tartalmáról jutnak információhoz. Alkalmazása tekintetében elmondható, hogy a többi külső engedélyhez kötött módszerhez hasonlóan az intézkedéssel érintett személy joggal van abban a hitben, hogy nem ismeri meg olyan személy a tevékenységének tartalmát, akinek erre előzetesen nem adott engedélyét.

Ezek alapján a küldemények ellenőrzése a *magánszférát érintő szinte valamennyi jogot korlátozza, úgymint a magánélet, a magántitok, a családi élet,*

³⁸⁰ Nbtv. 56. § A nemzetbiztonsági szolgálatok külső engedély alapján

b) lakást titokban átkutathatnak, az észlelteket technikai eszközökkel rögzíthetik

³⁸¹ Nbtv. 56. § A nemzetbiztonsági szolgálatok külső engedély alapján

c) postai küldeményt, valamint beazonosítható személyhez kötött zárt küldeményt felbonthatnak, ellenőrizhetik és azok tartalmát technikai eszközzel rögzíthetik

az otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához, továbbá a személyes adatok védelméhez kapcsolódó jogot.

5.2.4. Telekommunikáció tartalmának megismerése³⁸²

E módszer alkalmazása során a nemzetbiztonsági szolgálatok az érintett személy által használt telekommunikációs eszközön továbbított kommunikáció tartalmának megismerését hajtják végre. Az intézkedéssel érintett személy, mivel általában személyes használatában lévő készülékről van szó, ez esetben joggal feltételezheti, hogy az általa és partnere által elmondottakról más nem szerez tudomást.

Ezek alapján az elektronikus kommunikáció tartalmának megismerése a magánszférát érintő szinte valamennyi jogot korlátozza, úgymint a magánélet, a magántitok, a családi élet, az otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához, továbbá a személyes adatok védelméhez kapcsolódó jogot.

5.2.5. Információs rendszerben kezelt adat megismerése³⁸³

E módszer alkalmazása során a nemzetbiztonsági szolgálatok az érintett személy által használt technikai eszközökön tárolt adatok megismerését hajtják végre. Ide sorolható a számítógépen, mobiltelefonon, fényképezőgépen stb. tárolt minden adat megszerzése és azokról másolat készítése. A módszer alkalmazása jelentős alapjogsérelemmel jár, mivel az intézkedéssel érintett személy ebben az esetben is abban a hitben van, hogy adatai biztonságban vannak, azokhoz kizárólag ő és az általa felhatalmazott személyek férnek hozzá.

Ezek alapján az információs rendszerben kezelt adatok megismerése a magánszférát érintő szinte valamennyi jogot korlátozza, úgymint a magánélet, a magántitok, a családi élet, az otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához, továbbá a személyes adatok védelméhez kapcsolódó jogot.

5.3. Egyéb intézkedések

A nemzetbiztonsági érdek, azon belül a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatkörébe utalt bűncselekmények megelőzése és e bűncselekmények elkövetőjének elfogása érdekében a hivatásos állomány tagja a személyes

³⁸² Nbtv. 56. § A nemzetbiztonsági szolgálatok külső engedély alapján

d) elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmát megismerhetik, az észlelteket technikai eszközzel rögzíthetik

³⁸³ Nbtv. 56. § A nemzetbiztonsági szolgálatok külső engedély alapján

e) számítástechnikai eszköz vagy rendszer útján továbbított, vagy azon tárolt adatokat megismerhetik és azok tartalmát technikai eszközzel rögzíthetik, továbbá felhasználhatják

szabadsághoz, a magánlakás, a magántitok és a levéltitok sérthetetlenségéhez, a személyes adatok védelméhez, a közérdekű adatok nyilvánosságához, valamint a birtokvédelemhez fűződő jogokat korlátozhatja, így előállítást, testi kényszerszert, bilincset és löfegyvert alkalmazhat.³⁸⁴

A korábban ismertetett titkos információgyűjtési eszközökhöz és módszerekhez hasonlóan ezen intézkedések esetében is tekintettel kell lenni a nemzetbiztonsági alapelvekre, kiemelten az arányosságra, azon belül az eszköz alkalmasságára, és a szükségességre – azon belül az elégségességre a lehető legkisebb alapjogkorlátozás érdekében.

Az alkalmazható intézkedések közül a nemzetbiztonsági szolgálatok löfegyverhasználatát célszerű kiemelni. A hivatásos állomány tagjai szolgálati fegyver viselésére jogosultak³⁸⁵, amellyel együtt löfegyverhasználati jog is megilleti őket.³⁸⁶ A részletszabályok ismertetése nélkül megjegyzendő, hogy a vonatkozó szabályozás a minősített adatok védelmével összefüggésben a „Szigorúan titkos!” minősítési szinttel ellátott információ személy elleni erőszak alkalmazásával történő megszerzése esetén és az ilyen dokumentumot tároló nemzetbiztonsági szolgálat objektuma elleni támadás elhárítása során megengedi.

Az általánosan elfogadott alapelvek mentén természetesen a löfegyverhasználat során a fokozatosság elvére kell törekedni, tehát a löfegyverhasználatot – amennyiben ez lehetséges – meg kell előznie figyelmeztetésnek, figyelmeztető lövésnek stb., ugyanakkor a jogalkotói szándék világosan felismerhető abban, hogy az ilyen minősítési szintű adatok jogosulatlan által történő megismerésével az ország nemzetbiztonsági érdekeiben okozható kár elhárítása érdekében a leg súlyosabb kényszerítő eszköz alkalmazására is feljogosítja a nemzetbiztonsági szolgálatokat.

5.4. Szociológiai megközelítés

Az élet szinte minden területén kiemelt fontosságúak az egyes generációkkal kapcsolatos kutatások, akár tudományos célúak, akár piaci viszonyokat vizsgálók. Ennek oka, hogy az emberek egyes generációi – ha nem is élesen elhatárolható módon –, de jellegzetes magatartási formákat követnek, vagy specifikusan rájuk jellemző attitűddel rendelkeznek. A piaci kutatások között említhető az NRC Marketingkutató és Tanácsadó Kft. által végzett vizsgálat,³⁸⁷ amely az akár rövid idő alatt a munkaerőpiacra belépő fiatalabb munkavállalók vállalati

³⁸⁴ Nbtv. 31-36. §

³⁸⁵ Nbtv. 34. §

³⁸⁶ Nbtv. 35. § (1) bekezdés

³⁸⁷ SASVÁRI Luca – HÁMORNIK Balázs Péter: *Mi kell a munkavállalónak?* Xperience & Research Magazin I. szám, NRC Marketingkutató és Tanácsadó Kft., 2017., 72-74. oldal

környezetre gyakorolt hatását mutatja be. Ebben az NRC munkatársai többek között azt állapították meg, hogy mivel a fiatalabb munkaerő egyre inkább projektszervezetekben dolgozik, így közvetlen és mindennapos kapcsolatban vannak egymással a tagok. Ezáltal előtérbe kerül a munkatársak vonatkozásában az az elvárás, hogy tehetségesek legyenek, mivel ezzel a munka hatékonysága jelentősen növekszik, nincs olyan személy közöttük, akivel csak eggyel többen vannak. Ez az igény maga után vonja azt, hogy elindul a tehetségspirál, tehát a kiváló munkatársak híre újabb és újabb tehetséges szakembereket vonz a szervezethez. A vállalatok tehát nem elégedhetnek meg középszerű – egyébként a feladataikat döntően elvégző – munkatársakkal, hanem rákényszerültek arra, hogy ilyen szempontból is vonzóvá tegyék a munkakörnyezetet. Ez csupán egy kis szelete a generációváltás következményének és nem is célunk ennek kivetítése a nemzetbiztonsági szolgálatokra, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a szervezeteknél is hasonló adaptációra lesz szükség, hiszen munkaerőpiacuk részben közös a civil vállalkozásokkal.

5.4.1. A jogkorlátozás szociológiai aspektusai

A jelenleg aktív – Baby Boom, X, Y és Z – generációk mellett a 2020-as évek második felében munkába álló Alpha generáció tagjai olyan eltérő tulajdonságokkal, képességekkel és elvárásokkal rendelkeznek, amelyek miatt a nemzetbiztonsági tevékenységet folytató szervezetek tevékenységéhez feltételezhetően az eddigiektől eltérő attitűddel viszonyulnak. Mindennek bizonyítására a kutatás során nem volt mód, azonban a Z generációnál végrehajtott kérdőíves felmérés eredményei olyan tendenciát vetítenek előre, amelyből a fentiek kikövetkeztethetők. A kérdőíves felmérés eredményeinek bemutatására a generációk részletes kifejtése során kerül sor. A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége szempontjából a generációs különbségek jelenleg csupán apróbb kellemetlenségeket okoznak napi tevékenységük során, azonban az időben való felkészülés elengedhetetlen ahhoz, hogy az egyes generációváltások hosszabb távú következményeit adaptálni tudják munkájukba.

Az egyes generációk részletes leírásának célja annak bemutatása, hogy az egyes generációk milyen keretek között és milyen lényeges különbséggel tekintenek a nemzetbiztonsági tevékenység során bevezethető intézkedésekre, azok tekintetében pedig milyen esetleges változtatásokra lehet szükség a bekövetkező generációváltások okán. Mint az ilyen irányú szociológiai kutatások során általában hangsúlyozásra kerül, itt is megjegyzendő, hogy az egyes generációk eltérő tulajdonságai többnyire azokból a körülményekből eredeztethetők, amelyek között felnőttek. Ilyen formában számos vizsgálati aspektus létezik, amelyre a kutatást építeni lehet. Egy mesterséges intelligenciához való generációs viszonyrendszer megállapítása érdekében elemezhető az, hogy gyermek-fiatal felnőtt-felnőtt korban milyen jellemző kapcsolat volt a számítógépekkel, volt-e egyáltalán, mennyire volt elterjedt, létezett-e

mobiltelefon, azon elérhető volt-e az internet. Gazdaságtudományi kutatások esetében vizsgálható, hogy az egyes életszakaszokban milyen volt a világviszonylati és a lokális pénzügyi helyzet, mennyire volt jellemző a könnyű hitelhez jutás, vagy milyenek voltak az átlagos jövedelmi viszonyok, volt-e gazdasági válság. Tanulmányozni szükséges, hogy az egyes életszakaszokban milyen volt a politikai környezet, az egyén és az állam kapcsolata, a titkosszolgálatokba vetett közbizalom, voltak-e világ szinten érzékelhető botrányok.

Az egyes generációk³⁸⁸ jellemzőként azonosított vonásai tekintetében meg kell jegyezni azt is, hogy a felosztás csak iránymutatásul szolgál a tudományos vizsgálódáshoz, nem jelenthető ki egyértelműen, hogy egy meghatározott generációba tartozó személy kizárólag az alább leírt tulajdonságokkal rendelkezik, vagy egyáltalán rendelkezik azokkal. Mindennek oka, hogy nagy léptékben nem vehetők figyelembe a helyi különbségek – és ilyen értelemben eltérés mutatkozhat pl. a hidegháborús nyugati és keleti blokkba, de egyébként azonos generációba tartozó személyek között is –, az egyéni, sajátos élethelyzetből adódó differenciák, továbbá egyedi tragédiák vagy pozitív hatások sem. Ezért a generációs szempontból történő vizsgálathoz a *generáció* hasonló tulajdonságokkal bíró csoportként kerül definiálásra, emellett azonban az általánosan elfogadott születési időszakok is feltüntetésre kerülnek.

Veterán generáció (1928-1945. között születettek)

Más néven a háborús generáció, akiknek fiatalkori élményei többnyire a II. világháborúhoz és annak utóhatásaihoz kapcsolódtak. Esetükben éppen ezen élmények miatt a biztonság elsődleges kérdés. Mindez megfigyelhető abban, hogy ösztönösen tartalékolnak, ami megfigyelhető volt a Covid járvány kezdetén is, amikor túlvásárolták magukat. Személyes élménytartományuk erre és a család, mint legnagyobb érték köré épül, ami alapjaiban határozza meg gondolkodásmódjukat. Az állam és az állami szervezetek legitimitása számukra megkérdőjelezhetetlen, ugyanakkor ezért a lojalitásért cserébe elvárják a fent említett biztonság garantálását.

Életük során a titkosszolgálatok számtalan nagy vihart kavart botrányát élték meg, ami a nyugati és keleti blokkban élő generációkra eltérő módon hatott. A nyugati blokkban a napvilágra került esetek (a különböző elhibázott puccskísérletek, a lehallgatási botrányok stb.) után a szolgálatokat állásfoglalási szinten a megújulás ígérete jellemezte, amelyre – pillanatnyi negatív hangulat után

³⁸⁸ Az egyes generációk jellemző vonásai több publikáció felhasználásával kerültek meghatározásra a nemzetbiztonsági szolgálatokhoz való kapcsolódásuk szempontját szem előtt tartva: MCCRINDLE, Marc – WOLFINGER, Emily: *The ABC of XYZ. Understanding the Global Generations*, UNSW Press, 2009.; PRENSKY, Mark: *Digital Natives, Digital Immigrants*. MCB University Press 2001., Vol. 9. No. 5.; ZALAI (2016)

– pozitív reakciók érkeztek. Mindezzel szemben a keleti blokk állambiztonsági szolgálatait évtizedeken keresztül elviselni kénytelen társadalmak idősebb tagjai a mai napig negatív véleménnyel vannak a modern szolgálatokról is, személyiségük lényegi részét képezi a fiatalokuk élménytartományába tartozó elnyomó rezsimnek egyik legrémisztőbb eszközétől való félelem. Disszonanciát okoz ugyanakkor, hogy a napjainkban főleg kívülről – és ezen belül is elmondható, hogy távoli területekről – érkező fenyegetések ellen való védelmet éppen a nemzetbiztonsági szolgálatoktól várják el, létjogosultságukat nem kérdőjelezzik meg. A veterán generáció legnagyobb része éppen fiatalkori élményei miatt szükségesnek tartja a nemzeti haderő fenntartását, egyetért azzal, hogy békeidőben kell felkészíteni az állampolgárokat a haza védelmére, összességében pedig elfogadja az államnak a biztonság garantálása érdekében bevezethető jogkorlátozó intézkedésekhez való jogát. Mindezen véleményüket szűk családi körben vállalják, sőt propagálják is, azonban ahogyan a távolabbi kapcsolataikban egyebekben is, ebben a kérdésben is zárkóztak, inkább csak általánosságokban nyilvánulnak meg, véleményük szerint minden csak arra tartozik, akit konkrétan érint. A fiatalabb generációktól tiszteletet várnak el, a digitális világban nehezen igazodnak el.

Baby Boom generáció (1946-1964. között születettek)

A háború utáni újjáépítés időszakában született generáció, amely végigélte a hidegháború fenyegetését, a keleti blokkban lakók pedig a kommunista diktatúra borzalmait. A II. világháború utáni szűkös anyagi forrásokból, valamint az az után következő világméretű, az egész emberiség létét fenyegető szembenállásból kifolyólag megelégednek azzal, amijük van, és szüleikhez hasonlóan a biztonság meglétét becsülik a legnagyobbra. Tapasztalataikból adódóan lojálisak munkahelyükhöz, nehezen váltanak, fontos számukra, a kitartás, a tisztelet, a fegyelem és az alázat. Rendkívül nagyra becsülik a szakmai tudást és tapasztalatot, a hierarchiában elfoglalt formális pozíció fontos számukra és elvárják a fiatalabbaktól, hogy ezeket az értékeket tiszteljék. Elnevezésük beszédes, mivel láttatja, hogy a világháború utáni fellendülés miatt ebben a generációban robbanásszerűen megnövekedtek a születések, így arányuk világviszonylatban is számottevő. Mindez maga után vonta, hogy szélesebb körű emberi kapcsolatokat alakítottak ki. Ahogyan szüleik is, és amit élménytartományuk is determinál, elfogadják a biztonság garantálása érdekében az életükbe történő állami beavatkozást, azonban mivel elődjeknél magasabb fokú az információigényük, ezért véleményalkotásuk is több adat meglétére épül, amelyeket igyekeznek hiteles – ám többnyire megszokott – forrásból beszerezni. Mindez megnyilvánulhat az általuk ismert sajtótermékekben, vagy azok online változataiban, de ugyanennyire adnak – akár nem túl közeli – ismerőseik véleményére is, hiszen ez az a generáció, amely már tömegesen alakított ki emberi kapcsolatokat olyanokkal is, akik földrajzilag eltérő helyen éltek. Mindezen kapcsolattartásnak kedvez a terjedő digitalizáció és a hálózatosodás, amelyben azonban nem mozognak otthonosan, nincsenek felkészülve az álhírek, valamint online csalások kiszűrésére. Fejlődési igényük a piacodosással folyamatosan

növekszik, mivel csak így képesek a korábban hosszú évek kemény munkájával kiharcolt pozíciójuk megtartására a fiatalabb generáció tagjaival szemben. A tradíció tisztelete mellett elmondható, hogy e generáció tagjainak újra kellett gondolniuk a világot, hiszen az előző generációk kettő világháborút is kirobantottak. Tapasztalatokat a múltban nem tudtak keresni, így a már említett széles körű kapcsolatrendszerükben, hosszas eszmefuttatásokkal keresték a megoldásokat.

X generáció (1965-1979. között születettek)

Szüleik nehéz körülmények között éltek, amit megtermeltek, azt arra kívánták fordítani, hogy gyermekeiknek könnyebb legyen a boldogulás. Bár mindennek érdekében az előző generáció tagjai sokat dolgoztak és ezáltal az X-ek gyakran „kulcsos gyerekek” voltak, ugyanakkor iskolázottabbak lettek, mint elődjük, és nyugodtabb körülmények között nőhettek fel. Kapcsolataik nem kizárólag intézményi keretek között és a család által, hanem az utcán is kialakulhattak, amelyek tovább szélesítették lehetőségeiket – és a rájuk veszélyt jelentő faktorokat –, továbbá a hozzáférhető információ mennyiségét szüleikéhez képest. Mindezek miatt kortárs orientáltak, sok esetben inkább hallgatnak a velük egy korúakra, mint az idősebbekre. Mivel folyamatosan a korábbi idők nehézségeiről hallottak, elfogadták azt, hogy a munka háttérbe szoríthatja a magánéletet és tiszteletben tartják a lefektetett szabályokat. Fegyelmezettségük mellett motiváltak, elfogadják a folyamatos kontrollt, sőt igénylik is azt, miközben jellemzően nehezen váltanak munkahelyet. A technológiai fejlődés e generáció esetében kényszerítette ki a legtöbb változást, gyermekkorukban még egyáltalán nem volt számítógép, de egyetemi éveik alatt már azon kellett írásaikat elkészíteniük, munkájukban pedig már az internetet kell használniuk. Érzékelték, hogy rajtuk kívül álló okok miatt a világ folyamatos változásban van, amire nekik kell megtalálni a megoldást, ebben legkevésbé az állam segít nekik. Mindez azt eredményezte, hogy esetükben már nem a biztonság keresése az alapvető tevékenység – már csak azért sem, mert életük nagy részében nem voltak fenyegetve –, hanem a változásokhoz való hatékony adaptáció. Maguknak teremtik meg a lét feltételeit, ezért leginkább az érinti őket, ha az állam korlátozásokat vezet be ezzel kapcsolatban. Mindezzel együtt neveltetésükből kifolyólag nem kérdőjelezi meg a közhatalom létjogosultságát, viszont az előző generációkhoz képest lényegesen felvilágosultabbak, az okok megértésére törekszenek. Összességében szüleik hatására és amiatt, hogy megélték a hidegháború időszakának végét, elfogadják az állami beavatkozást a magánéletbe, szabálykövetők, azonban az indokolatlan jogkorlátozásoktól elzárkóznak, azok ellen felemelik szavukat.

Y generáció (1980-1994. között születettek)

E generáció tagjai már a hidegháború után váltak felnőtté, kevés emlékü van a fenyegetésről. Gyermekkorukat az egyre jobban kinyíló világ dominálta, amely lehetőséget adott széles körű kapcsolatépítésre és jelentősebb nagyobb

menyiségű ismeret megszerzésére, mint ami elődeiknek megadatott. Szintén gyermekkorukat, fiatal felnőtt éveiket jellemezte az exponenciális technológiai fejlődés, amely miatt rendkívül nyitottak az újdonságokra, olyannyira, hogy a fogyasztói társadalom gyakorlatilag igényeikre szabta a kínálatot. Szüleiktől tudják, hogy szerencsések a tekintetben, hogy egy biztonságos és szabad világban élhetnek, ezt pedig adaptálják a munkahelyi környezetre is, elvárásaik vannak mind a fizetés, mind szabadidejük tekintetében, amelyekkel kapcsolatban felvilágosultságuk miatt tudják, hogy milyen követelményeket támaszthatnak. Mivel ők már nem rendelik magukat alá a munkának, nehezen viselik azt, ha a hivatásuk nem összeegyeztethető a családdal. Könnyen váltanak munkahelyet. A kiszélesedett világ – esetenként a külföldi tanulmányok miatt – könnyen boldogulnak nemzetközi környezetben, ami a könnyű munkahelyváltási hajlandósággal párosulva külföldi munkavállaláshoz vezethet. Mindez a nemzetbiztonsági szolgálatok szemszögéből nézve bizonyos szintű kockázatot – vagy ha azt adott esetben nem is, de vak foltokat – eredményezhet. További, mára közhelynek számító jellemzőjük a türelmetlenség, amely főleg karrierépítésükben nyilvánul meg. Ha úgy vélik, hogy náluk kevésbé tehetséges vagy kevesebb tudással rendelkező vezetőjük van, azt nehezen viselik. Ezt erősíti a digitalizációval kapcsolatos fordított szocializációjuk, amely során ők tanítják az idősebb generáció tagjait. Az Amerikai Egyesült Államokban 2001. szeptember 11-én elkövetett terrortámadás fiatal felnőtt korukban történt, amely nagy sokkot váltott ki belőlük. Mindezek miatt a biztonság garantálása érdekében bevezetett különleges állami eszközök és módszerek alkalmazását elfogadják. Az Y tekinthető az első generációnak, amely ellenáll a magánéletébe való beavatkozásnak, mivel azt az államtól független területként definiálja. Mindez nem kizárólag a társadalomra fenyegetést jelentő veszélyek kapcsán érhető tetten, hanem az e generáció tagjainak nemzetbiztonsági szolgálatnál való szolgálatteljesítésében is, különösen az olyan szabályokkal szemben, amelyek szakmai indokoltságát vitatják.

Z generáció (1995-2009. között születettek)

Az Alfa generáció munkába állásáig a Z a legjobban iskolázott generáció, mivel szüleik ebben látják a boldogulás lehetőségét. Korai tagjai már a munkaerőpiac szereplői, akik már a digitális világba születtek, működésük alapvető módozatait intuitívan sajátították el. Folyamatosan online vannak, multitaskingolnak, egy időben több emberrel kommunikálnak akár multinacionális környezetben is, és ebben a közegben érzik magukat biztonságban. Mind munkaerőpiaci, mind nemzetbiztonsági szempontból jelenleg e generáció kutatása élvez prioritást az Alfa mellett, mivel egyrészt nem minden tagja végzett még tanulmányaival, másrészt akik igen, azokkal kapcsolatban is kevés tapasztalat áll rendelkezésre. A generáció tagjainak való élethez szükséges kompetenciái alulfejlettek, ugyanakkor ezt a velük változó világ leköveti. Felgyorsult életükbe nem fér bele, hogy olyan dolgokkal foglalkozzanak, amelyek nem tetszenek nekik, ezért az érdektelen tevékenységekre, emberekre,

eseményekre – de még a munkahelyre is – dobókártyaként tekintenek. Mindezek mellett gondolkodásuk közösségi központú, a problémákat is csoportosan szeretik megoldani, aminek kedvez az emberek gyors elérését biztosító technológia. Községi gondolkodásuk ellenére fontos számukra az önkifejezés, szeretik megmutatni identitásukat. Szervezetekbe – kiemelten a hierarchikusan működőbe – nehéz őket integrálni, mert a csoportos tevékenységet egy-egy probléma megoldásában látják célravezetőnek, nem tudják elképzelni, hogy egyvalaki képes egy kollektívát átvezetni több fajta feladat végrehajtásában is. Rendkívül rugalmasak és ezt is várják el mindenkitől, akár munkahelyi, akár családi viszonylatban. Az internet széles körű használata, a multinacionális környezetben való problémamegoldás olyan személyes és akár nemzeti szinten jelentkező biztonsági kockázatokat hordozhatnak magukban, amelyeket ártó szándékú szerveződések kihasználhatnak. A Z generáció tagjai, amennyiben nem találnak meg valamit az interneten, akkor különböző fórumokon megkérdezik, ami a dezinformáció terjesztésének is melegágya lehet. Önkifejezésüket gyakran értelmezik félre úgy, hogy kitesznek magukról mindent az internetre, holott céltudatosságuknak köszönhetően éppen arról van szó, hogy csak olyan tartalmat közölnek, amelyet nyilvánossá akarnak tenni. Technológiai tudásuknak hála a generáció tagjai a leginkább biztonságtudatosak olyan értelemben, hogy gondosan megválasztják azt a személyi kört, akivel az információt megosztják. Mindebből kifolyólag a magánéletbe való állami beavatkozással kapcsolatban elutasítók, és mivel nem tapasztalták meg a nehezebb időket, ezért nem is értik annak szükségességét.

A jelen mű írásával párhuzamosan került sor a mesterséges intelligencia generációs különbségeinek kutatására, amelynek során 300 fő 14-18 éves fiatal került felmérésre. Ennek ide kapcsolódó részeredménye, hogy szemben a korábbi generációkkal a Z-ket nem mozgatja meg a titkosszolgálati szféra, nem számít presztízsnak a bekerülés egy nemzetbiztonsági szolgálathoz. Ami elsődlegesen érdekli őket az a fizetés nagysága (63%), a jó munkakörülmények (39%) és az, hogy a jelenlegi lakóhelyükhöz közel találjanak maguknak állást (39%). Ez utóbbi különösen figyelmet érdemlő eredmény a toborzás területén, hiszen a nemzetbiztonsági szolgálatok többnyire – fővárosba – centralizált szervezetek, mivel a minősített adatok tárolásának és feldolgozásának követelményeit egy-egy központba koncentráltan tudják megvalósítani. Mindenesetre érdemes lehet ezt a gyakorlatot átgondolni, mivel valószínűsíthető, hogy a Z generáció jó részét, mint potenciális munkavállalót ezzel elveszítik.

Alfa generáció (2010. után születettek)

E generáció majdani felnőtt tulajdonságait csak valószínűsíthetjük, mivel jelenleg még a legidősebb tagjuk is éppen elkezdte a középiskolát. Az Alfáról szokás azt mondani, hogy mobiltelefonnal a kezükben születtek, viszont életüket feltehetőleg nem ez, hanem a klímaváltozás, a vízhiány, a tömeges globális migráció és a terrorfenyegetettség fogja meghatározni, amely kapcsán a

technológia csak eszköz lesz a problémák megoldására. A generáció tagjai valószínűleg nehezen fogják elfogadni a nemzetbiztonsági szolgálatoknál meglévő szabályrendszert és azt, hogy a technológia folyamatos használata rejtett veszélyeknek teszi ki őket. Feltehetően sokkhatásként fogják megélni a magánszférába történő állami beavatkozást, mivel gondolataik nem egy ország, nemzet, hanem a világ bármely pontjáról összeállt projektszervezetek köré szerveződnek.

5.4.2. Jogkorlátozás a generációk tükrében

Ahogy az a generációk jellemzőinek bemutatásában részletezésre került, az eltérő élménytartomány miatt jelentős különbségek mutathatók ki az államhoz és a nemzetbiztonsági szolgálatokhoz való viszony tekintetében, amely hatással lehet mind a titkos információgyűjtés, mind az utánpótlás jelenkori és jövőbeni lehetőségeire.

A Baby Boom és az X generáció vonatkozásában a szabálykövető és a kontrollt elfogadó jellemzők miatt nincsenek ellenérzések a titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazása vonatkozásában, az életük során tapasztalt fenyegetések következtében megértik a magánszférába történő – jogos – állami beavatkozás szükségességét. Természetesen itt is ki kell hangsúlyozni, hogy az egyéni preferenciák különbözőek lehetnek és a jogtalan beavatkozást senki sem támogatja, ugyanakkor ezekben a generációkban különösebb ok nélkül általában fel sem merül az, hogy az állam felhatalmazás nélkül vagy a törvényes céllal ellentétes formájú erőszakalkalmazásnak tenné ki állampolgárait. Mindez következik a világról alkotott képükből – ahol minden a helyén van, mindenki azt teszi, amit tennie kell – és abból, hogy elfogadják a különböző típusú hierarchiákat, úgy gondolják, hogy a megválasztott és a kinevezett tisztségviselők kellő felkészültséggel rendelkeznek a döntések meghozatalára.

Az Y, a Z és az Alfa generáció esetében az államhoz való viszony az előző generációktól való eltérő élménytartománynak megfelelően különbözik elődeiktől. A viszonylagosan biztonságos környezetben való felnőtté válás, a fenyegetésektől mentes, pénzügyileg is kiszámítható környezet őket már nem kényszerítette rá az államtól való függésre, többnyire nem is számíthattak ilyen segítségre, hiszen a piacok megnyitásával mind a volt nyugati, mind a volt keleti blokk kormányai visszahúzódtak a gazdasági élettel való közvetlen kapcsolattól, annak esetleges befolyásolásától, irányításától, ezzel egyidőben csökkent az állami álláshelyek száma is.

Ezzel párhuzamosan – mivel külső veszélytől sem kellett óvni az állampolgárokat, sőt nem is igazán volt elképzelhető a korábbi korokhoz hasonló fenyegetés –, ezért a fiatalabb generációk számára az állam már egy olyan hatalom képeként kezdett megtestesülni, amely mindennapi életükre nemhogy hatással nincsen, de amennyiben megmozdul, akkor óhatatlanul is jogaikat korlátozza.

Titkosszolgálati szempontból vizsgálva ezt az állapotot fokozzák a napvilágra kerülő botrányok, amelyekre a fiatalabb generációk tagjai éles – és az internet adta lehetőségek miatt hallható – kritikával felelnek. Számukra már nem elegendő az, hogy az állam látható módon nem korlátozza őket, a dolgok mélyére akarnak látni, kíváncsiak az okokra, arra, hogy egyáltalán a meglévő törvényi szabályozás indokolt-e még a világ ilyen ütemű fejlődésével. A fejezet elején kifejtett módon egy-egy botrány után az ilyen tartalmú felszólalások miatt korlátozzák a titkosszolgálatok felhatalmazását, amelyeket aztán az elégtelen felderítési mutatók miatt újra kiterjesztenek.

A szakmai munka tekintetében az idősebb (Baby Boomer, X generáció) hírszerzési elemzők olyan világban nőttek fel, ahol az információ szűkös volt – a titkos források és a technikai hírszerzés voltak az értékes tudás forrásai és ezen információk javarészt megbízhatóak voltak. Az fiatalabb új (Y, Z) generáció azonban információ-túlsúlyban él, ahol az online források hihetetlen mennyiségéből kell válogatni és szűrni az igaz információt. Ez azt jelenti, hogy a Z-generáció tagja más módon közelíti meg az információ epiztemikus bizonytalanságát, mint az X-generációs elemző. A különböző generációknak ezért különböző módszertan szerint kell megtanítani az információk elemzésének módszereit és követelményeit és meg kell velük értetni, hogy az online térből származó felderítési adatokkal kapcsolatos bizonytalanságot nem lehetséges nullára csökkenteni.

Az Y, a Z és az Alfa generáció jelenleg jellemzően nincs magas szintű döntéshozói pozícióban, legalábbis nem döntő számban, amely azonban rövid távon meg fog változni. Ez az X és az Y generáció közötti váltásnál azt is fogja jelenteni, hogy mivel e két korosztály között élesebb különbség mutatkozik, mint a korábbi generációk esetében – ahol a közel azonos élménytartomány (a fenyegetettség) miatt közösek voltak az értékrend alapjai is – így markánsabb változásokra is kell számítanunk. A nemzedékek közötti harc mindig is jelen volt történelmünk során, azonban az Y generációtól kezdődően az emberek másként tekintenek a tapasztalatra és a tudásra, másként arra, hogy kitől kell tanulni, és nincs meg az a közös értékrend az előző generációval, amely egy lassú átmenetet biztosítana. A fiatalabb generációk esetében különösen fontos körülmény, hogy a technológiai eszközökkel, és azok között is elsősorban az informatikai, infokommunikációs eszközökkel már igen fiatalon megismerkedtek, azok mindennapjaik integráns részei. Ez ugyanakkor biztonsági kockázatok kialakulásához is vezethet, még olyan banális esetben is, amikor az érintett nem is titokhordozó, csupán annak rokona. A technológiai fejlődés olyan kihívások elé állítja az informatikai szakembereket is, amelyeket nem tudnak teljesíteni, ugyanis szinte naponta jelennek meg olyan eszközök, amelyek rövid időn belül a világ minden táján elérhetőek, mialatt ellenőrzésük több hónapot is igénybe vesz. Ezzel kapcsolatban elég, ha csak az egyik legelterjedtebb software, a Windows eseteire gondolunk, amelynél sok esetben több éves ügynevezett nulladik napi sebezhetőséget használnak ki az ártó szándékú támadók.

Még nagyobb volumenű kockázatokat hordozhatnak magukban a mesterséges intelligencia jövőbeni trendjei is, amelyek közül már ma érzékeljük a vállalati szenzitív, de akár a titkosszolgálati információk betáplálásából adódó problémákat is. A feltett kérdések és a visszajelzések alapján fejlődő rendszerek még úgy is adatszivárgást idézhetnek elő, ha fizikai kapcsolatuk nincs is a zárt rendszerekkel, hiszen maga a bevitt információ is utalhat mind egy piaci szereplő, mind egy nemzetbiztonsági szolgálat hírigényére, terveire, konkrét tevékenységére. Az ezeket megakadályozni hivatott biztonsági rendszabályok ellenőrzése új kihívásként jelentkezik mindegyik szektorban. Mindezeket az informatikai kockázatokat természetesen az összes generációban, de különösen az eszközöket legnagyobb számban használó és a közösségi médiát a valahova tartozás élményeként azonosító utolsó három generációban tudatosítani kell. Mindemellett a nem technológiai jellegű kockázatok között oktatáson keresztül kell elérni a közösségi média és a nemzetközi környezet esetleges káros következményeként megjelenő, a nemzeti érzelmek háttérbe szorulását okozó folyamatok akadályozását. Az Alfások esetében érdemes megjegyezni, hogy bár még konkrét kutatási eredmények nem állnak rendelkezésre, de az intuíciónkkal éppen ellentétesen nem elszakíthatatlanok technológiai eszközeiktől, éppen ellenkezőleg, mivel már ezekkel nőttek fel, így voltaképpen tényleg 'eszközként' tekintenek rájuk, szemben a náluk idősebbekkel, akik egyfajta csodaként.

A nemzet biztonságával foglalkozó szervezetek vonatkozásában a generációváltások egy jelenleg nem pontosan körülhatárolható, azonban radikális változást fognak eredményezni, amely az exponenciális technológiai fejlődéshez szükségszerűen igazodó szemléletmódbeli átalakulást is meg fog követelni. „A generációs különbségekből elkerülhetetlenül következő jövőbeni változások miatt a titkos felderítésre feljogosított szervezeteknek más választásuk nem lesz, mint hogy előnyükre fordítsák e különbözőségeket és az új nemzedékek tagjai bevonásával, képzésével és belőlük az utánpótlás kinevelésével – lehetőség szerint minél előbb – a fejlődésüket hosszú távon megtervezve ezen irányokba mozduljanak el.”³⁸⁹ Minősített adat birtokosaként akár a saját információtechnológiai eszközök, akár a magánélet kapcsán az érintettnek alá kell vetnie magát olyan jogkorlátozásnak, amely ezen információk kompromittálódásának megakadályozására irányulnak, mert az egyénnek nincsen joga az ésszerű kockázat felvállalásához, mivel nem tud helyt állni az esetleges negatív következményekért. Ennek velejárója lehet, hogy valaki azért nem lép be egy nemzetbiztonsági vagy rendvédelmi szervezet kötelékébe, mert nem hajlandó lemondani valamilyen eszközről vagy szolgáltatásról, amely egy idősebb generációba tartozó személy számára nehezen érthető alternatíva.

³⁸⁹ BABOS (2018)

5.5. Összegzés

Az egyes külső engedélyhez kötött és nem kötött titkos információgyűjtési eszközök és módszerek az alapjogok széles körét érintik, azonban azokat más és más mértékben korlátozzák. Az emberi méltóság tiszteletben tartásához fűződő jog magját képező magánélet, magántitok, családi élet, otthon, kapcsolattartás, jó hírnév és személyes adatok bizalmasága mellett az egyéb intézkedések – így a lőfegyverhasználati jogosultság – akár a személyes szabadsághoz, vagy az élethez való jogot is érinthetik, így a nemzetbiztonsági tevékenységgel összefüggő erős alapjogkorlátozás megállapítható.

A külső engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés alapvető jogokat érintő korlátozása, az egyes alapjogokra gyakorolt hatása szempontjából az alábbiak szerint foglalható össze:

	Magánélet	Magántitok	Családi élet	Otthon	Kapcsolattartás	Jó hírnév	Személyes adatok
Felvilágosítás kérése							X
Nbi. jelleg leplezésével információgyűjtés	X	X	X	X	X		X
Titkos kapcsolat	X	X	X	X	X		X
Információs rendszerek							X
Csapda						X	
Fedőokmány							
Fedőintézmény							
Figyelés	X	X			X		
Nyilvános beszélgetés lehallgatása	X	X	X		X		X
Metaadatok megszerzése	X	X	X		X		X
Büntetlenségi megállapodás							

3. táblázat. A külső engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtési eszközök és módszerek alapjogkorlátozása (saját szerkesztés)

A külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés alapvető jogokat érintő korlátozása az alábbiak szerint foglalható össze:

	Magánélet	Magántitok	Családi élet	Otthon	Kapcsolat-tartás	Jó hírnév	Személyes adatok
Lakás átkutatása	X	X	X	X	X		X
Lakás megfigyelése	X	X	X	X	X		X
Küldemény ellenőrzése	X	X	X	X	X		X
Elektronikus kommunikáció megismerése	X	X	X	X	X		X
Információs rendszerben kezelt adat megismerése	X	X	X	X	X		X

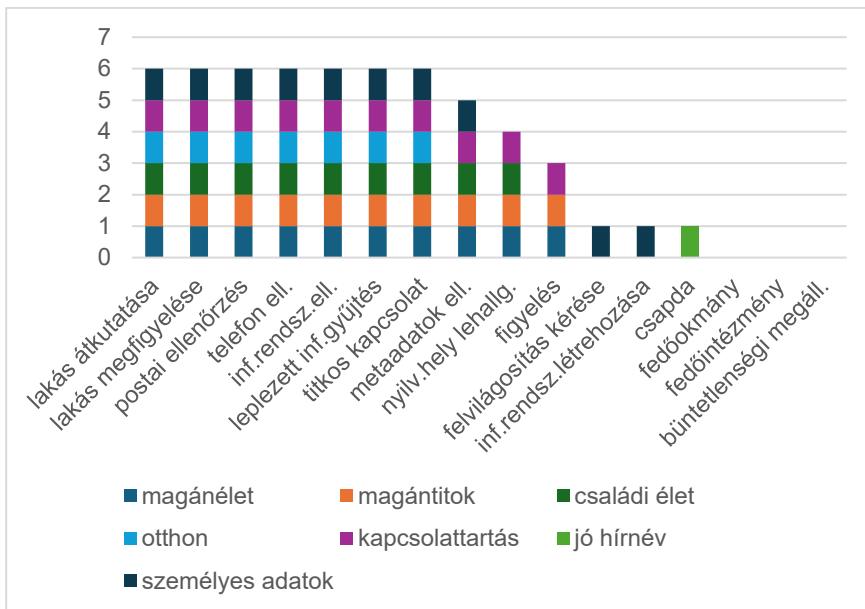
4. táblázat. A külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtési eszközök és módszerek alapjogkorlátozása (saját szerkesztés)

Összességében levonható az a következtetés, hogy végső soron valamennyi titkos információgyűjtési eszköz és módszer közvetlen, vagy közvetett módon kapcsolatba hozható az alapjogkorlátozással, azonban ténylegesen nem mindegyik valósítja meg azt. A külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés – ahogyan az az engedélyezési szabályokból is kikövetkeztethető – mélységében korlátozza a jogokat, a magánélet legbensőbb magját érintően avatkozik be az emberek életébe, még ha ez passzívan, tipikusan az érintett tudta nélkül realizálódik is.

A külső engedélyhez nem kötött eszközök és módszerek között az érintett alapjogok száma alapján – legalábbis közvetlen hatásaikat tekintve – felállítható egy sorrend, amely megmutatja a beavatkozás mértékét:

1. Nemzetbiztonsági jelleg leplezésével történő információgyűjtés és titkos kapcsolat létesítése magánszeméllyel (6),
2. Nyilvános helyen elhangzottak technikai eszközzel történő lehallgatása, rögzítése és hírközlési rendszeren továbbított kommunikáció metaadatainak megszerzése (5),
3. Felvilágosítás kérése és információs rendszerek létrehozása, továbbá egészségkárosodást nem okozó csapda alkalmazása (1),

4. Fedőokmány alkalmazása és fedőintézmény létesítése, valamint büntetlenségi megállapodás (0).

3. ábra. A titkos információgyűjtés eszközei és módszerei jogkorlátozása (saját szerkesztés)

Mindezek alapján az összefoglaló táblázat megfelelő iránymutatást nyújthat a nemzetbiztonsági szolgálatok részére a gyakorlatban ahhoz, hogy műveleti tevékenységüket úgy tudják tervezni, hogy a titkos információgyűjtés során a műveleti helyzethez legjobban igazodó, ugyanakkor az alapvető jogokat legkevésbé korlátozó eszközöket és módszereket alkalmazhassák.

A generációs kérdések megértése tekintetében az idősebb – Baby Boom és X – generációknak az államhoz és a nemzetbiztonsági szolgálatokhoz való viszonyuk tekintetében döntő érték a biztonság garantálása, amelynek biztosítását elvárják tőlük, egyúttal elfogadják és megértik az ezzel járó esetleges jogkorlátozásokat. Ezek a generációk elfogadják a hierarchikus szervezetek működési rendjét, a megválasztott és kinevezett tisztségviselők utasításainak alávetik magukat. A fiatalabb – Y, a Z és az Alfa – generációk esetében az eltérő életélmények miatt nem alakult ki az államtól való függés, kritikusabbak az államigazgatási szervezetekkel kapcsolatban, amelynek a technikai lehetőségek szélesedésével hangot is adnak. A generációk esetében a technológiai eszközöktől való függés hordozhat magában olyan biztonsági kockázatot, amelynek felismerése nem kizárólag az egyén, hanem az egész társadalom érdeke is, különösen akkor, ha az érintett olyan információkkal rendelkezik, amelyek illetéktelenek számára való hozzáférhetővé válása

károsítaná a nemzeti érdeket. E tekintetben – összekapcsolva a pszichológiai megközelítéssel – a személyi állománnyal kapcsolatos kiemelt feladat az oktatáson keresztül a személyiség olyan irányba történő formálása, amely a biztonsgtudatosságot erősíti, ezáltal preventív jelleggel akadályozza meg a kockázatok kialakulását.

További kutatást igénylő terület a tehetségspirál hatása és a generációs különbségekből adódó konfliktushelyzetek kialakulása, valamint azok megoldása, amelyek megjelenhetnek mind a szolgálatokon belül, mind a titkosszolgálatok vezetői állománya és a kormányzati irányítás között is.

6. Zárszó

A demokratikus berendezkedésű államok a nagy társadalmi hatást kiváltó, leplezett veszélyek elhárítása – amelyeket más intézmények korlátozott működési kereteik között és korlátozott felhatalmazásukkal nem képesek kezelni –, a kormányzati döntések támogatása, valamint az állam védelme és érdekérvényesítési képessége erősítése céljából nemzetbiztonsági szolgálatokat hoznak létre, amelyeket a fenyegetettség és a feladatok természetéből kifolyólag széles körű, az alapvető jogokat mélységükben korlátozó eszközrendszer alkalmazására hatalmaznak fel. Ennek birtokában a nemzetbiztonsági szolgálatok az állam befolyástól mentes működését, az állampolgárok biztonságát és alapvető jogaik érvényesítését biztosítják, amely az e szervezetek létezésének célját és tevékenységének jogalapját meghatározó érték is egyben.

A nemzetbiztonsági szolgálatok feladataik teljesítése során a védendő alapjogokkal és értékekkel arányos, kizárólag legszükségesebb eszközöket és módszereket vezethetik be, amelyek az elsődleges alapelvek és a szakmai minimumok alkalmazásával, továbbá a legenyhébb, de még alkalmas jogkorlátozás meghatározásával garantálhatók.

Azon ellentmondásosnak tűnő körülmény és következményei, amelyek szerint minden államnak joga van az ellene felhasználható információkat titokban tartani, ugyanakkor minden államnak joga van az érdekei védelméhez szükséges információkat megszerezni, nem került feloldásra. Nem is kerülhet, hiszen a hivatkozott tudományos művekből is megállapítható, hogy mindez a nemzetbiztonsági szféra valósága. Összességében tehát, az államok saját maguk védelméhez való joga áll szemben ugyanezen saját védelem azon aspektusával, hogy a felelős kormányzati döntések meghozatalához információt kell szerezni más államokról. Elégtelen adatok és rosszul kiértékelt információk alapján ugyanis nem lehet a béke védelme, a fegyveres konfliktusok és háborúk megelőzése, az agresszió elhárítása érdekében szükséges racionális politikai és katonai döntéseket meghozni. Éppen ezért zárkoznak el az államok a nemzetközi jog hírszerzési tevékenységre való kiterjesztésétől, amellyel egyúttal megmarad mozgásszabadságuk mind az információszerzés, mind az ellenérdekelt fél ezirányú tevékenységének elhárításában.

A katonai elhárítás tevékenységének fókuszában álló katona állomány társadalomban elfoglalt különleges helyzetéből adódóan speciális körülmények között látja el feladatát, mivel a társadalom más tagjaihoz képest kevésbé szabadon gyakorolhatja alapvető jogait. Az illetékességi területek pontos elkülönítésére nem volt lehetőség, mivel a témában külföldi szabályzó nem elérhető, a magyar jogszabályi környezetben pedig minősített kormányhatározat részletezi azt. A szakirodalomban fellelhető információk szerint az általános gyakorlat nemzetközi viszonylatban az, hogy illetékességi- és hatásköri ütközések esetén a szolgálatok

vezetői egyeztetéseket folytatnak le, aminek sikertelensége esetén a legkisebb közös előljáró szervezet vagy személy döntése a mérvadó.

A hazai nyílt jogszabályok és a vonatkozó szakirodalom alapján a katonai elhárítás alapvető működési környezete és tevékenységének szűken vett szervezeti és személyi hatálya a haderő és az abban szolgálatot teljesítő személyek köre. Tágabb értelmezésben a működési terület személyi részébe beletartozik minden olyan személy, aki katonai objektumba belép vagy katonai eszközöket fejleszt, alkatrészeit előállítja, hiszen mindezen tevékenységek a katonai titkok, nem nyilvános adatok megismeréséhez vezetnek. Mindezen felül a szűkebb és tágabb személyi hatály alá tartozó egyénnel közös háztartásban élő nagykorúak, mint olyanok, akik ennél fogva közvetlen hatást gyakorolnak a védendő állományra, szintén a működési terület részét képezhetik. Mind a szűkebb, mind a tágabb értelmezés esetében a személyi hatály addig terjed ki az egyénre – és jogi személyre –, ameddig a védendő érték – jelen esetben a katonai titok, nem nyilvános adat – megismerésének lehetősége fennáll, vagy ameddig ezen érték védelme az adott személlyel kapcsolatos nemzetbiztonsági tevékenységen keresztül megvalósítható. A katonai közegből adódóan az elhárítás polgári és katonai része eltérő felhatalmazást is kaphat, amelyre példa a szervezett bűnözés elleni tevékenység és a katonai bűncselekmények vonatkozásában lelhető fel. A katonai hírszerzés célobjektumai a kormányzati döntéshozatalhoz és a haderő tervezéséhez szükséges információk megszerzésére összpontosulnak, amelyek ugyan nem korlátozódnak kizárólag a katonai információkra, ugyanakkor döntően azokat foglalják magukban. A katonai és polgári szférában létező elhárítás és hírszerzés által alkalmazható eszközök és módszerek tekintetében nincs olyan körülmény, amely arra utalna, hogy a jogkorlátozás egyénre – a hírszerzés esetében államra – vetített mértéke eltérne egymástól. A hírszerzés esetében további megfontolást igénylő kérdés a konkrét műveleti tevékenység során, hogy a saját erők biztonsága idegen államban mennyiben írja felül az enyhébb eszköz és módszer alkalmazásának követelményét.

Az idősebb – Baby Boom és X – generációk államhoz és nemzetbiztonsági szolgálatokhoz való viszonyának tekintetében döntő érték a biztonság garantálása, ugyanakkor a fiatalabb – Y, a Z és az Alfa – generáció esetében az eltérő életelmények miatt nem alakult ki az államtól való függés, kritikusabbak az államigazgatási szervezetekkel, így a nemzetbiztonsági szolgálatokkal és azok tevékenységével kapcsolatban is.

A nemzetbiztonsági szolgálatok által elhárítandó veszélyek mélységükben érintik a társadalmi berendezkedést, illetve az állam és az emberek biztonságát, így az államszervezet nagyobb kockázat vállalására, az emberek alapvető jogaiba való nagyobb mértékű beavatkozásra is kész felhatalmazást adni részükre. A nemzetbiztonsági szolgálatok széleskörű alapjogkorlátozási felhatalmazása szoros kapcsolatban áll és részét képezi az államiság kialakulásával bekövetkezett erőszak monopolizálásnak, mivel a hagyományos értelemben vett

erőszakfogalommal megegyezően az alapvető jogokat természeténél fogva korlátozza. Bár az államok nem rendelkeznek joghatósággal más államok területe felett, mégis az Igazságos Háború elméletének hírszerzésre való kiterjesztésével, annak kritériumai meghatározásával és betartásával etikus lehet. Ez a magyar szabályozásban a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvényből levezethető nemzetbiztonsági alapelvekben tetten érhető, amelyek párhuzamba állíthatók a hírszerzés igazságos okainak tudományosan kimunkált követelményrendszerével.

Az elhárítás és a hírszerzés tipizálható feladatai alapján az elhárítás nem kizárólag belföldön, a hírszerzés nem kizárólag külföldön hajtja végre tevékenységét, ezért megkülönböztetésük földrajzi orientáció mentén nem célszerű. Emellett feladataik között átfedések mutathatók ki, mivel tevékenységük alapja – a nemzeti értékek védelme és a nemzeti érdekek érvényesítése – is megegyezik. A katonai elhárítás a polgári elhárításnál mélyebb alapjogkorlátozási jogkörrel nem rendelkezik, míg a hírszerzés jogkorlátozó tevékenységét a célország érdekeinek sérelme nézőpontjából szükséges vizsgálni.

Az egyes külső engedélyhez kötött és nem kötött titkos információgyűjtési eszközök és módszerek az alapjogok széles körét érintik, ugyanakkor azokat más és más mértékben korlátozzák. Mind a külső engedélyhez nem kötött, mind a külső engedélyhez kötött eszközök és módszerek között az érintett alapjogok száma alapján – közvetlen hatásaikat tekintve – sorrend állítható fel, amely az egyén magánéletébe való beavatkozás szerint megmutatja annak mértékét.

Az egyes emberi generációk vonatkozásában az eltérő munkahelyi attitűd, valamint az államhoz és a nemzetbiztonsági szolgálatokhoz való viszony tekintetében fennálló eltérések miatt szemléletbeli változást kell megvalósítani a nemzetbiztonsági szolgálatoknál a humán erőforrás utánpótlása és a társadalommal való érintkezési felületek kialakítása tekintetében. A generációs különbségek a jövőben változást fognak indukálni a titkosszolgálati eszközalkalmazásban és a jogszabályi környezetben is.

A korábban említett kutatás során további vizsgálandó kérdésként merült fel az elhárító és hírszerző – katonai és polgári is – tevékenységgel összefüggésben a jelenlegi, passzív intézkedésekre felhatalmazást biztosító szemlélet megváltoztatásának szükségessége. A hatályos jogszabály fordulatai szerint a nemzetbiztonsági szolgálatok *felderítik, megszerzik, információkat gyűjtenek, megakadályozzák, elhárítják, elemzik stb.* a nemzetbiztonsági érdek védelme és érvényesítése céljából az illetékességükbe és hatáskörükbe tartozó cselekményeket, tehát ugyan preventív, megelőző jelleggel működnek, ugyanakkor konkrét – tehát az előreláthatósági követelményt teljességében kielégítő – felhatalmazást nem kapnak arra, hogy aktív, adott esetben befolyásoló tevékenységet végezzenek.

Különösen fontos lenne napjainkban az ilyen jellegű szabályozás a kibertérben végrehajtott műveletek vonatkozásában, ahol a különböző extrémista – szélsőséges politikai és vallási ideológiájú – szervezetek által üzemeltetett online csoportok bomlasztása és ezáltal bűnös tevékenységük megakadályozása szakmailag a legcélravezetőbb.

Irodalomjegyzék

- ACKERMAN, S. – ROBERTS, D.: Obama presents NSA reforms with plan to end government storage of call data. The Guardian Online 2014.
- Állambiztonsági (szolgálati) ismeretek. ÁBTL 4.1.A-3168/1-5., BM Könyvkiadó, 1984.
- Állambiztonsági Értelmező Kéziszótár, BM Könyvkiadó, Budapest, 1970.
- Állambiztonsági értelmező kéziszótár. ÁBTL 4.1.A-3036/a., BM Könyvkiadó, 1980.
- AQUINÓI SZENT Tamás: Summa Theologiae. II-II, q. 40.
- ÁRPÁD Zoltán: Az Alaptörvény a biztonság szemszögéből. Szakmai Szemle 2012/1. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2012.
- Az Amerikai Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériumának Stratégiája
- BABOS Sándor: A hírszerzés és elhárítás államszervezeti és szabályozási természete. Katonai Jogi és Hadijogi Szemle 8. évf. 4. szám, Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, Budapest, 2020.
- BABOS Sándor: A katonai hírszerzés és a katonai elhárítás hadtudományi természete. Szakmai Szemle XVII. évfolyam 2. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2019., ISSN 1785-1181
- BABOS Sándor: A nemzetbiztonsági szolgálatok felhatalmazása - nemzetközi kitekintés. Szakmai Szemle XX. évfolyam 1. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2022., ISSN 1785-1181
- BABOS Sándor: Az alapvető jogok korlátozása a nemzetbiztonsági tevékenység során I. Nemzetbiztonsági Szemle 8. évfolyam 3. szám, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2020., ISSN 2064-3756
- BABOS Sándor: Titkos felderítés a generációk tükrében. Szakmai Szemle 2018/4. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2018., ISSN 1785-1181
- BALOGH László Levente: Állam és erőszak. Politikatudományi Szemle XX/1., Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Politikai Tudományok Intézete, Budapest, 2011.
- BARTKÓ Róbert – FARKAS Ádám: A terrorizmus elleni harc nemzetközi jogi trendjei. In.: FARKAS Ádám – VÉGH Károly (szerk.): Új típusú hadviselés a 21. század második évtizedében és azon túl. Intézményi és jogi kihívások. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2020.
- BEJCZI Alexa: Titkos információgyűjtés vs. jogállam. Doktori (PhD) értekezés, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2011.

- BENDE Zsófia – HALÁSZ István (szerk.): Összehasonlító alkotmányjog. Fejezetek az alkotmány, az állam, az államszervezet és az alapvető jogok témaköréből. Nemzeti Közszerológati Egyetem, Budapest, 2014.
- BODA József – DOBÁK Imre: Titkosszerológatok fejlődése - technikai szemmel. Nemzetbiztonsági Szemle 2016/4. szám, Nemzeti Közszerológati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2016.
- BODA József (főszerk.): Rendészettudományi Szaklexikon. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019.
- BODA József: „Szigorúan titkos”? nemzetbiztonsági almanach: a felderítés és hírszerzés, valamint a titkos információgyűjtés elméleti és gyakorlati kérdései. Zrínyi kiadó, Budapest, 2016.
- BÖRCSÖK András – VIDA Csaba: A nemzetbiztonsági szerológatok rendszere (Nemzetközi gyakorlat a nemzetbiztonsági rendszer kialakítására). Nemzetbiztonsági Szemle II. évfolyam I. szám, Nemzeti Közszerológati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, 2014.
- BRANTLY, Aaron F.: The Increasing Value of Open Source Intelligence Within and Beyond the Intelligence Community. In. JOHNSON, Loch K. (szerk.): The Oxford Handbook of National Security Intelligence. Oxford University Press, 2025., ISBN: 9780197783016
- BUCHAN, Russel: Cyber Espionage and International Law. Bloomsbury Publishing, Oxford, 2018.
- BUZAN, Barry – WAEVER, Ole – WILDE, Jaap de: Security: A New Framework for Analysis. Boulder, Lynne Rienner, 1998.
- CHRONOWSKI Nóra – DRINÓCZI Tímea – PETRÉTEI József – TILK Péter – ZELLER Judit: Magyar Alkotmányjog III., Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2013.
- COMINELLI Lucas: Cognition of the Law. Toward a Cognitive Sociology of Law and Behavior. Springer, 2018.
- COULTHART, Stephen – LANDON-MURRAY, Michael – VAN PUYVELDE, Damien: Introduction: A Pluralistic Approach to Intelligence Scholarship. In.: COULTHART, Stephen – LANDON-MURRAY, Michael – VAN PUYVELDE, Damien: Researching National Security Intelligence: Multidisciplinary Approaches. Georgetown University Press, Washington, 2019.
- CLARK, Robert M.: The Changing Nature of Intelligence Collection. In. JOHNSON, Loch K. (szerk.): The Oxford Handbook of National Security Intelligence. Oxford University Press, 2025., ISBN: 9780197783016
- CZINE Ágnes: A titkos információgyűjtés néhány jogértelmezési kérdése. Fundamentum, 2006/1. szám, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar, Budapest, 2006.

- CSINK Lóránt (szerk.): A nemzetbiztonság kihívásainak hatása a magánszférára. Tanulmányok 40., Pázmány Press, Budapest, 2017.
- CSINK Lóránt: Mikor legyen a jogrend különleges? Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Iustum Aequum Salutare XIII. évfolyam 4. szám, Budapest, 2017.
- DARAI Péter: A Btk. 30. §-a a bírói gyakorlatban.
- DESAI, R. Deven: Constitutional Limits on Surveillance: Associational Freedom in the Age of Hoarding. 90 Notre Dame L. Rev. 579, 2014.
- DEZSŐ Lajos – HAJAS Gábor: A nemzetbiztonsági tevékenységre vonatkozó jogszabályok. Kommentár a gyakorlat számára. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 1998.
- DIMICH, Antonina – PETROV, Valentyn – SLIUSARCHUK, Ivan – MISHCHYSHYN, Nataliia – FORNOLYAK, Valentyna: Collection and Use of Information by Counter-Intelligence in the Context of Human Rights Protection. The Age of Human Rights Journal, National Academy of the Security Service of Ukraine, Kijev, 2022.
- DOBÁK Imre – BABOS Sándor: A biztonságtudatosítás lehetőségei a 21. századi platformok fényében. Nemzetbiztonsági Szemle IX. évfolyam 4. szám, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2021.
- DOBÁK Imre (szerk.): A nemzetbiztonság általános elmélete. Nemzeti Közsolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2014.
- DOBÁK Imre: Technikai típusú információgyűjtés a változó biztonsági kihívások tükrében. Hadmérnök 2017/2. szám, Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Budapest, 2017.
- DRUSZA Tamás (szerk.): A magyar elhárítás fejlődése. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019.
- FINSZTER Géza: Rendészetelmélet. Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészetudományi Kar, Budapest, 2014.
- FINSZTER Géza: A titkos felderítés kriminalisztikája. In.: BÓCZ Endre (szerk.): Kriminalisztika 1-2., BM Kiadó, Budapest, 2004.
- FINSZTER Géza: A titkos felderítés szabályozása a rendőrségi törvényben és a büntetőeljárás törvényben. In.: KORINEK László – KÓHALMI László – HERKE Csongor (szerk.): Emlékkönyv Ferencz Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára. Studia Iuridica, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2004.
- GAZDAG Ferenc (szerk.): Biztonsági tanulmányok-biztonságpolitika. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2011.

- GENDRON, Angela: Just War, Just Intelligence: An Ethical Framework for Foreign Espionage. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence* Vol. 18. No. 3.
- GESZTEI László: Az alapjogok nemzetbiztonsági szempontból történő korlátozása és az alapjogok korlátozásának alkotmánybíróági értelmezési gyakorlata I., *Nemzetbiztonsági Szemle*, 7. évfolyam 2. szám, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2019.
- GILL, Peter: Theories of Security Intelligence. In. JOHNSON, Loch K. (szerk.): *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*. Oxford University Press, 2025., ISBN: 9780197783016
- GŐCZE István: A tudományelmélet és kutatómódszertan alapjai. ZMNE KLHTK Katonai Stratégiai Tanszék, Budapest, 2010.
- GEORGIEVICS, Andrej: Az állambiztonsági szervek megelőző intézkedéseinek formái és módszerei című előadás. Rendőrtiszti Főiskola, Moszkva, 1977. május 24., ÁBTL Könyvtár 33/1400
- GROTIUS, Hugo: *De Iure Belli ac Pacis*
- HELAL, Mohamed: The Common African Position on the Application of International Law in Cyberspace: Reflections on a Collaborative Lawmaking Process. *EJIL:Talk!*, 2024.
- HETESY Zsolt: A titkos felderítés. Doktori (PhD) értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2011.
- HOBBES, Thomas: *Leviatán*. Kossuth Kiadó, Budapest, 1999.
- HÓDOS László: A nemzetbiztonsági szolgálatok közelmúltbeli tevékenységét befolyásoló mérőföldkövek, avagy az új típusú biztonsági kihívások jelentette veszélyek és az azokra adott kormányzati, illetve jogalkotói válaszok 2010 és 2020 között. *Szakmai Szemle XIX. 1. szám*, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2021.
- HORVÁTH Ferenc: A pályaszocializáció pszichológiai kérdései a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál. *Nemzetbiztonsági Szemle III. évfolyam, I. szám*, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2015.
- HORVÁTH Ferenc: A titkosszolgálati etika sarokpontjai a pszichológia szemszögéből. *Nemzetbiztonsági Szemle II. évfolyam, II. szám*, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2014.
- HUNYADY György - BERKICS Mihály (szerk.): *A jog szociálpszichológiája. A hiányzó láncszem*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015.
- IZSA Jenő: *Nemzetbiztonsági alapismeretek: a titkosszolgálatok működése*. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2009.
- JAKAB András (szerk.): *Az Alkotmány kommentárja*. Századvég Kiadó, 2009.

- JÁVOR Endre: A nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi megítélése, támogatottsága, a média szerepe a társadalom véleményalkotásának formálásában. *Felderítő Szemle* VIII. évfolyam 2. szám, Katonai Felderítő Hivatal, Budapest, 2009.
- JÓRI András: Az adatvédelemért és az információszabadságért felelős biztos intézményéről. *Fundamentum* XIV. évf. 2. szám, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar, Budapest, 2010.
- KARDOSNÉ KAPONYI Erzsébet: Az emberi jogok nemzetközi védelme. Doktori (PhD) értekezés, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Budapest, 2000.
- KENEDLI Tamás – KIS-BENEDEK József – SZABÓ Károly: A katonai felderítés és elhárítás evolúciója, szervezete és feladatkörei. In.: FARKAS Ádám, KÁDÁR Pál (szerk.): Magyarország katonai védelmének közjogi alapjai. HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest, 2016.
- KERÉKES Zsuzsa: Lejtőn az információszabadság. *Fundamentum* XVI. évf. 2. szám, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar, Budapest, 2012.
- KISS Barnabás: Az alapjogok korlátozása és a közérdek. *Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica*, Szeged, 2007.
- KOBOLKA István (szerk.): Nemzetbiztonsági alapismeretek. Nemzeti Közszerkeleti Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2013.
- KOVÁCS Krisztián: A befolyásolás szerepe a modern hadviselésben. *Felderítő Szemle* XVII. évfolyam, 3. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2018.
- KŐSZEGVÁRI Tibor: A hadtudomány mai problémái, területei és új fogalma. *Hadtudomány* XVII. évfolyam 1. szám, Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 2007.
- KUKORELLI István (szerk.): Alkotmánytan I. Osiris Kiadó, Budapest, 2007.
- LAGERWALL, Anders: Privacy and Secret Surveillance from a European Convention Perspective. Stockholm, 2009.
- LOVELADY, C. Beverly: Ethics for National Security Decisionmakers: "It's Not Always Easy To Do Well And Right". Industrial College of the Armed Forces, Washington, 1992.
- MAJTÉNYI László – SOMODY Bernadette – VISSY Beatrix: Jobbhorog a bírói függetlenségre. *Élet és Irodalom* LVII. évf. 43. szám, ÉS Alapítvány, Budapest, 2013.
- MAJTÉNYI László – SZABÓ Máté Dániel – VISSY Beatrix: Terrorelhárítás lélektől lélekig. *Buksz* 2012/3-4. szám, Budapesti Könyvszemle, Budapest, 2012.

- MAJTÉNYI László: A független ombudsmanintézményeket helyre kell állítani, az alapvető jogok biztosától pedig továbbra is elvárható a jogállami jogvédelem. *Law Working Papers* 2014/47. szám, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 2014.
- MCCRINDLE, Marc – WOLFINGER, Emily: *The ABC of XYZ. Understanding the Global Generations*, UNSW Press, 2009.
- MÉSZÁROS Gábor: Különleges jogrend, alkotmányos béklyók nélkül. Magyar Helsinki Bizottság, 2022.
- PRENSKY, Mark: *Digital Natives, Digital Immigrants*, MCB University Press Vol. 9. No. 5., 2001.
- MICHAELSEN, Christopher: Balancing civil liberties against national security? A critique of antiterrorism rhetoric. *Law Journal* 2006/2. szám, University of New South Wales, 2006.
- MOORE, Adam D.: Privacy, security, and government surveillance: Wikileaks and the new accountability. *Public Affairs Quarterly* Vol. 25. No. 2., 2011.
- NATO Open Source Intelligence Handbook, 2001. november
- NEEDHAM, Bob: 5Qs: Ratner Explores Questions of Ethics and Espionage. *Michigan Law*, University of Michigan, 2024.
- NYÍRI Sándor: *A titkos információgyűjtés jogi alapjai*. BM Duna Palota Kiadó, Budapest, 1997.
- OMAND, David – PHYTHIAN, Mark: *Principled Spying: The Ethics of Secret Intelligence*. Georgetown University Press, 2018.
- Open Society Justice Initiative: *The Global Principles on National Security and the Right to Information (TshwanePriniple)*, 2013.
- ŐSZE Áron: A különleges jogrend alaptörvényi reformja. *Parlamenti Szemle* VI. évfolyam 1. szám, Budapest, 2021.
- PÁSZTOR Emese: Magánélet és bizonytalanság – A jogi kontrollmechanizmusok szerepe a nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtés alapjogi kockázatainak mérséklésében. *Információs Társadalom* XVII. évf. 1. szám, Gondolat Kiadó, Budapest, 2017.
- PAVONE, Vincenzo – SARA, Degli Esposti: Public assessment of new surveillance-oriented security technologies: Beyond the trade-off between privacy and security. 2010.
- PÉTERFALVI Attila: A nemzetbiztonsági ellenőrzés új szabályairól. *ACTA HUMANA* 2013/1. szám, Ludovika Kiadó, Budapest, 2013.
- PIEHLER, G. Kurt szerk.: *Encyclopedia of Military Science*. Sage Publications, Los Angeles, 2013.
- PILLAY Anthony L.: Psychology, ethics, human rights, and national security. *South African Journal of Psychology* 45. évfolyam 4. szám, 2015.

- PORKOLÁB Imre: A hadviseléssel kapcsolatos elméletek és elvek változása napjaink konfliktusainak tükrében. Honvédségi Szemle 142. évfolyam 6. szám, Magyar Honvédség, Budapest, 2014.,
- PRUNCKUN, Hank: Counter-Intelligence Theory and Practice. Második Kiadás, Rowman & Littlefield, London, 2019.
- RESPERGER István (szerk.): A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.
- RESPERGER István: A „DIADAL” és egyéb módszerek alkalmazása a nemzeti válságkezelési feladatok megoldásánál. Hadtudományi Szemle 5. évfolyam 1-2 szám, Budapest, 2012.
- RESPERGER István: A fegyveres erők megváltozott feladatai a katonai jellegű fegyveres válságok kezelése során. Doktori (PhD) értekezés, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2001.
- RÉVÉSZ Béla: A titkosszolgálatok titoktalanításáról. Politikatudományi Szemle 16. évfolyam 4. szám, Magyar Tudományos Akadémia Politikatudományi Intézet, Budapest, 2007.
- RÉVÉSZ Béla: A titok, mint politika. A titkosszolgálatok politológiai kutatásának lehetőségei. Doktori Disszertáció, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2007.
- RÉVÉSZ Béla: Kutatások a sötétben. A titkosszolgálatok vizsgálatának módszertani kérdéseiről. Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar Politológiai Tanszék, 2015. november 30-ai előadása
- RÉVÉSZ Béla: Pszichológiai elemek a titkosszolgálati munkában. Acta Universitatis Szegediensis : acta juridica et politica, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2017.
- ROESCH, R. – HART, S. D. – OGLOFF J. R. P. (szerk.): Psychology and Law: The State of the Discipline. APLS Perspectives in Law & Psychology, Springer SBM, 1999.
- SÁRI János – SOMODY Bernadette: Alapjogok (Alkotmánytan II.). Osiris Kiadó, Budapest, 2008.
- SASVÁRI Luca – HÁMORNIK Balázs Péter: Mi kell a munkavállalónak? Xperience & Research Magazin I. szám, NRC Marketingkutató és Tanácsadó Kft., 2017.
- SHAFFER, G.; SANDHOLTZ, W. (szerk.): The Rule of Law under Pressure: A Transnational Challenge. Cambridge University Press, 2025.
- SIMMEL, Georg: A titok és a titkos társadalom. In.: u.ő.: Válogatott társadalomelméleti tanulmányok. Gondolat Kiadó, Budapest, 1973.
- SOLTI István: A titkos információgyűjtés, elvei, eszközei és módszerei, alkalmazásának lehetőségei a nemzetbiztonsági munkában. Doktori (PhD)

- értekezés, Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2017.
- SOMODY Bernadette: Alapjogvédelem a bíraskodáson túl – Ombudsmanok és alapjogvédő hatóságok Magyarországon. Fundamentum XIV. évf. 2. szám, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar, Budapest, 2010.
- SPOOR, Bram – DE WERD, Peter: Complexity in Military Intelligence. International Journal of Intelligence and CounterIntelligence 36. szám, Taylor & Francis Routledge, 2023., ISSN: 1521-0561
- SZABÓ Károly: A katonai elhárítás jelene és jövője. In.: DRUSZA Tamás (szerk.): A magyar elhárítás fejlődése. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019.
- SZABÓ Károly: Az elhárítás. In.: RESPERGER István (szerk.): A nemzetbiztonság elmélete a közszolgáltatásban. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.
- SZABÓ Máté Dániel – HIDVÉGI Fanny: Két ítélet és végrehajtásuk. Az Európai Bíróságnak az adatvédelmi biztosról és az adatmegőrzésről szóló ítéletei és azok utóélete Magyarországon. Fundamentum XVIII. évf. 4. szám, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar, Budapest, 2014.
- SZÉKELY Iván – SOMODY Bernadette – SZABÓ Máté Dániel: Biztonság és magánélet: az alku-modell megkérdőjelezése és meghaladása I. rész: Társadalomelméleti és szociológiai megközelítések. Replika 103. szám, Replika Alapítvány, Budapest, 2017.
- SZÉKELY Iván – SOMODY Bernadette – SZABÓ Máté Dániel: Biztonság és magánélet: az alku-modell megkérdőjelezése és meghaladása II. rész: Jogi és döntéstámogatási megközelítések. Információs Társadalom XVII évf. 1. szám, Gondolat Kiadó, Budapest, 2017.
- SZIGETINÉ DR. JUHÁSZ Orsolya: A személyhez fűződő jogok védelmének kialakulása és fejlődése, azok általános szabályozása. Jogi Fórum, Budapest, 2012.
- SZIKLAY Júlia: Az ombudsman nemzeti emberi jogi intézményi (NHRI) státusa. Nemzet és Biztonság IV. évf. 10. szám, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Budapest, 2011.
- TÓTH Csaba Mihály: A titkos információgyűjtés és a személyiségi jogok. In.: DOBÁK Imre (szerk.): A nemzetbiztonság általános elmélete. Nemzeti Közszerológati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2014.
- TÓTH Csaba Mihály: Nemzetbiztonsági munka és személyiségi jogok az Alaptörvény mérlegén. Szakmai Szemle 2012/2. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2012.

- TÓTH Csaba Mihály: Nemzetbiztonsági szakmai tevékenység és személyiségi jogok. Szakmai Szemle 2009/2. szám, Katonai Biztonsági Hivatal, Budapest, 2009.
- TÖMÖSVÁRY Zsigmond: A katonai felderítés / hírszerzés története a rendszerváltástól napjainkig. In.: BODA József – PARÁDI József (szerk.): A XIX–XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági testületei. Tudományos konferencia kiadvány. Nemzetbiztonsági Szakszolgálat – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, Budapest, 2014.
- TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs (szerk.): Bevezetés az alkotmányjogba. Az alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014.
- VIDA Csaba: Hírszerzés. In.: RESPERGER István (szerk.): A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.
- VINCENT, St. Sarah: International law and secret surveillance: binding restrictions upon state monitoring of telephone and internet activity. Strasbourg, 2014.
- WALZER, Michael: Just and Unjust Wars: a Moral Argument with Historical Illustrations. Basic Books, New York, 1977.
- WEBER, Max: Tanulmányok. Ford. JÓZSA Péter et al., Budapest, Osiris Kiadó, 1998.
- WIPPL, Joseph W.: Human Intelligence. In.: JOHNSON, Loch. K.: The Oxford Handbook of National Security Intelligence. Oxford University Press, 2025.
- WOLF, Thomas: The origins of the BND and "official history" in Germany. Selected Lectures of the German Historical Institute, Moscow, 2020.
- ZAKARIÁS Kinga: Az emberi méltósághoz való jog. Doktori (PhD) Értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2017.
- ZALAI Noémi: Új típusú kihívások: generációváltás a nemzetbiztonsági szolgálatoknál. Nemzetbiztonsági Szemle 2016/1. szám, Nemzeti Köszolgálati Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2016.

Hazai jogi hivatkozások

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

A diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés kihirdetéséről szóló 1965. évi 22. törvényerejű rendelet.

Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény

23/1990. (X. 31.) AB határozat a halálbüntetés alkotmányellenességéről

15/1991. (IV. 13.) AB határozat a személyes adatok gyűjtésének célhoz kötöttségéről

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény

4/1993. (II. 12.) AB határozat a vallási és lelkiismereti meggyőződésről

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény

18/2000. (VI. 6.) AB határozat a rémhírterjesztésről

A minősített adatok védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény

Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény

A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény

Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény

A büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

19/2013. (VII. 19.) AB határozat az egyes törvényeknek a nemzetbiztonsági ellenőrzés új szabályainak megállapítása érdekében szükséges módosításáról szóló 2013. évi LXXII. törvény 9. és 13. §-a hatálybalépésének felfüggesztéséről

2009/2015. (XII. 29.) Korm. határozat a nemzetbiztonsági védelem alá eső szervek és létesítmények köréről

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény

A védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról szóló 2021. évi XCIII. törvény

180/2022. (V. 24.) Korm. rendelet - az Ukrajna területén fennálló fegyveres konfliktusra, illetve humanitárius katasztrófára tekintettel, valamint ezek magyarországi következményeinek az elhárítása érdekében veszélyhelyzet kihirdetéséről és egyes veszélyhelyzeti szabályokról

614/2022. (XII. 29.) Korm. rendelet a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról

A honvédek jogállásáról szóló 137/2024. (VI. 28.) Korm. rendelet

Külföldi jogi hivatkozások

National Security Act of 1947.

Central Intelligence Act of 1949.

National Security Agency Act of 1959.

A „Watergate botrány” Kongresszusi Jelentése

Az 1981-es Executive Order 12333 elnöki parancs

Gesetz über den Bundesnachrichtendienst (20.12.1990).

Intelligence Services Act 1994, Security Service Act 1996.

Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA PATRIOT) Act of 2001.

Homeland Security Act of 2002.

Act Regulating the Cooperation between the Federation and the Federal States in Matters Relating to the Protection of the Constitution (BVerfSchG)

Central Intelligence Agency Act

Executive Order 11828 elnöki parancs

Executive Order 11905 elnöki parancs

Executive Order 12036 elnöki parancs

Terrorism and the European Convention on Human Rights

Mass surveillance ECHR jelentés

New technologies ECHR jelentés

Personal data protection ECHR jelentés

Derogation in time of emergency ECHR jelentés

Egyéb jogi hivatkozások

A Btk. 269/B. § (1) bekezdésének "ötágú vöröscsillag" fordulata tárgyában benyújtott alkotmányjogi panasz

A Kúria Bfv.I.1412/2012/4. számú és a Kúria Bfv.III.153/2013/2. számú végzésével összefüggő alkotmányjogi panasz

A lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény, és a 295/2013. (VII. 29.) Korm. rendelet egyes rendelkezései ellen előterjesztett egyedi normakontroll

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 2:44. §-ának "méltányolható közérdekből" szövegrésze alaptörvény-ellenessége tárgyában előterjesztett utólagos normakontroll

Az Alaptörvény XIV. cikk (1) és (2) bekezdései, valamint az E) cikk (2) bekezdése értelmezésére irányuló indítvány (hatáskör-átruházás az Európai Unióra, csoportos kiutasítás)

Directive on Personnel Security, Note by the Acting Chair, Security Committee, AC/35-D/2000-REV8, 2020. november 25.

Kanada Nemzetbiztonsági Direktívái a Kutatási Együttműködésre

Ábrák jegyzéke

1. ábra. A titkos felderítésre felhatalmazott szervezetek eszközalkalmazása és irányítása (saját szerkesztés).....	49
2. ábra. A META (Facebook) irányába a magyar kormányzati szervezetek által előterjesztett adatkérések száma és a válaszok megoszlása (saját szerkesztés).....	138
3. ábra. A titkos információgyűjtés eszközei és módszerei jogkorlátozása (saját szerkesztés).....	170

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat. Az alapvető jogok korlátozhatósága (saját szerkesztés).....	60
2. táblázat. Az Elsődleges Alapelvek és a Szakmai Minimumok	143
3. táblázat. A külső engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtési eszközök és módszerek alapjogkorlátozása (saját szerkesztés)	168
4. táblázat. A külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtési eszközök és módszerek alapjogkorlátozása (saját szerkesztés)	169

A kötet alapjául szolgáló publikációk jegyzéke

Jelen kötet a doktori értekezésem átdolgozott, kibővített változata. Annak egyes fejezetei, illetve a fejezetek alapját adó egyes gondolatok részben vagy egészben már megjelentek az alábbi publikációkban:

BABOS, Sándor: *A pénzhamisítás nemzetbiztonsági kockázatai*. Szakmai Szemle XV. évf. 1. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2017., HU ISSN 1785-1181, 34-39. oldal, <https://knbsz.gov.hu/szakmai-szemle-archivum#cde688aa-f032-4210-a9a6-0e119e1cee75>

BABOS, Sándor: *Titkos felderítés a generációk tükrében*. Szakmai Szemle XVI. évfolyam 4. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2018., HU ISSN 1785-1181, 17-26. oldal, <https://knbsz.gov.hu/szakmai-szemle-archivum#f51a9124-fc7c-46f5-9f4a-f4a4da55b953>

BABOS, Sándor: *A katonai hírszerzés és a katonai elhárítás hadtudományi természete*. Szakmai Szemle XVII. évfolyam, 2. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2019., HU ISSN 1785-1181, 146-158. oldal, <https://knbsz.gov.hu/szakmai-szemle-archivum#01cf23d9-3af7-4a8c-90a7-87572f90db35>

BABOS, Sándor: *Military cultures in the light of hybrid warfare*. National Security Review Issue 2. 2019., Military National Security Service, Budapest, 2019., HU ISSN 2063-2908, 20-32. pages, <https://knbsz.gov.hu/national-security-review-archivum#532d354e-f5c5-4686-846e-71266e2af9b8>

BABOS, Sándor: *Az alapvető jogok korlátozása a nemzetbiztonsági tevékenység során I*. Nemzetbiztonsági Szemle 8. évfolyam 3. szám, Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2020., ISSN 2064-3756, 62-76. oldal, <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/nbsz/issue/view/379/53>

BABOS, Sándor: *Az alapvető jogok korlátozása a nemzetbiztonsági tevékenység során II*. Nemzetbiztonsági Szemle VIII. évfolyam 4. szám, Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2020., ISSN 2064-3756, 45-58. oldal, <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/nbsz/issue/view/399/61>

BABOS, Sándor: *A hírszerzés és elhárítás államszervezeti és szabályozási természete*. Katonai Jogi és Hadijogi Szemle VIII. évfolyam 4. szám., Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, Budapest, 2020., 97-114. oldal, https://epa.oszk.hu/02500/02511/00015/pdf/EPA02511_katonai_jogi_szemle_2020_4_097-114.pdf

BABOS, Sándor – DOBÁK, Imre: *A biztonság tudatosítás lehetőségei a 21. századi platformok fényében*. Nemzetbiztonsági Szemle IX. évfolyam 4. szám, Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2021., ISSN 2064-3756, 18-34. oldal, <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/nbsz/issue/view/456/153>

BABOS, Sándor: *A nemzetbiztonsági szolgálatok felhatalmazása - nemzetközi kitekintés*. Szakmai Szemle XX. évfolyam 1. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2022., HU ISSN 1785-1181, 35-42. oldal, <https://knbsz.gov.hu/szakmai-szemle-archivum#4db80157-8608-4409-946d-1ef723686bf6>

BABOS, Sándor: *A nemzetbiztonsági tevékenység társadalomtudományi megközelítése*. Szakmai Szemle XX. évfolyam 2. szám, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2022., HU ISSN 1785-1181, 22-29. oldal, <https://knbsz.gov.hu/szakmai-szemle-archivum#4db80157-8608-4409-946d-1ef723686bf6>

